

Átálvető

2009. június

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedévi lapja

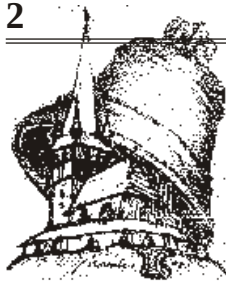
Tartalom

Az MVSZ petíciója Trianon felülvizsgálatára	4-6
Nyílt levél Románia elnökéhez	7
Elemző	8-11
Ünnepi beszédek	12-14
Állampolgárság...	16-17
In memroiam (Lászlóffy Aladár, Győrffy László, Merk Mihály)	18-22
Beszámolók	23-26
Értékeink	27-29
Dr. Szócs Károly írásai	30-32
Könyvbemutató	33-36
Bolyongás a múltban:	
Érmellék	38-40
Emlékeink	41-48
História:	
A székelly hadosztály	49-51
Irodalom:	
Radnóti Miklós	52-54

Urak, akik a világ dolgait igazítjátok: adjátok vissza a hegyeimet! Bevallom őszintén, nem érdekel sem a politikátok, sem a világnézeti kérdéseitek, sem nagyszabású elgondolásaitok, melyekkel az embermilliók sorsát rendezni kívánjátok. Egy érdekel csupán: adjátok vissza a hegyeimet!

Mert bármit is mondanak a tudósok, a fiskálisok és a katonák: azok a hegyek az enyimek. Mint ahogy én is hozzájuk tartozom attól a perctől kezdve, hogy megszülettem a lábok alatt, abban a kis házban, s benéztek hozzám az ablakon. Nem a telekkönyv szerint voltak az enyimek, az igaz. De az enyimek voltak az Isten rendelése szerint, azáltal, hogy ott születtem, s ott lettem emberré: Adjátok vissza a hegyeimet! (Wass Albert)

EKOSZ

2009. május 9-én, az előzetesen köz-
zétett időpontban
tartotta meg
tiszttűjtő közgyű-
lését az EKOSZ
Budapesten, a

Magyarok Házában. Az EKOSZ köz-
gyűlése egyperces néma felállással tisz-
telgett a Szegedi Erdélyi Kör elhunyt el-
nöke, Kovács Zoltán emléke előtt, egy-
ben üdvözölte a bemutatkozó új elnö-
köt, Gál Imrét.

A leköszönő elnök, Dr. Kövesdy Pál elnö-
ki beszámolójában kiemelte, hogy 13 éves
elnöksége alatt, melyben hatszor választot-
ták újra, legfőbb feladatának tekintette az
EKOSZ egységének biztosítását az illuzó-
rikusnak bizonyult "rendszerváltozás", va-
lamint az erdélyi politikai folyamatok
mind kedvezőtlenebbé váló körülményei
közepette. A kötelező éves beszámoló előtt
áttekintést nyújtott a teljes elnöki periódus
éveinek legfőbb eseményeiről és társadal-
mi-politikai folyamatairól, melyek az
EKOSZ tevékenységét is meghatározták,
befolyásolták, egyben igyekezett több
irányban is távlatokat nyitni a további
munkához. A közgyűlés Dr. Kövesdy Pált
örökös tiszteletbeli elnökének választotta
meg és "Kiválóságot igazoló és köszönet-
nyilvánító Oklevelet" adományozott neki,
valamint Márton Ferencnek, aki az évek
során az EKOSZ pénztárosi funkcióját,
egyben az Átalvető adminisztratív munká-
ját is ellátta.

A tisztújítást féléves előkészítő munka
előzte meg, lehetőséget adva az elnökje-
löltnök, hogy programját, elképzeléseit,
egyben feltételeit ismertesse és számára is
biztosítsa a rá váró feladatok megismeré-
sét. Ennek köszönhetően a tisztújítás fo-
lyamata olajozottan történt. Íme az új veze-
tőség: Az EKOSZ új elnöke: Nagy Árpád
(Izsák). Alelnök: Dr. Szekeres Sándor
(Monor). Az elnökség tagjai: Ármánkó
Dávid (Siófok), Hompoth Zoltán (Ve-
csés), Dr. Horváth István Károlyné (Sze-
ged), Dr. Jankó István (Kecskemét), Dr.
Orbán Csaba (Nagyatád), Dr. Tamás At-
tila (Komló), Dr. Úry Előd (Sopron), Va-
liskó Ferenc (Salgótarján). A felügyelő bí-
zottság tagjai: Kese Ferenc, Szabó Ildikó,

Temesváriné Szócs Zsuzsa. Az EKOSZ
új pénztárosa (egyben könyvelője): Jó-
za Lászlóné. Az Átalvető új pénztárosa:
Bereczki Zoltán. (Az új vezetőség tisztsé-
gét a jogerős bírósági bejegyzést követően
veszi át.)

A közhasznúsági jelentés részeként került
ismertetésre a számviteli beszámoló. A
mérleg főösszege: a 2008-as évet az
EKOSZ 3.156.000 Ft-al indította, és
2.659.000 Ft-al zárta., a csökkenés fő oka
az NCA pályázatának elutasítása volt. (A
leköszönő elnök az idei pályázatot időben
elkészítette, ezt az NCA formailag elfo-
gadta, érdemi döntés a beszámoló időpont-
jáig nem született). Ezt csak részben tudta
kompenzálni az egyéb bevételek (SZJA
1%-s felajánlásai, az Átalvetőnek juttatott
támogatások) növekedése, ill. a kiadások
(adminisztráció, utazási költségek, stb)
csökkentése. A közgyűlés egyhangúlag el-
fogadta az elnöki beszámolót és a közhasz-
núsági jelentést.

A közgyűlés alapszabály módosítást hatott
végre, melynek főbb pontjai: bejegyezte az
új elnök személyét és lakcímét, törölte a fe-
leslegesnek bizonyult titkári funkciót, el-
különítette az EKOSZ és az Átalvető pénz-
alapjait, egyben tisztázva a forrásmegosztás
elveit, végül új és a gyakorlatban hasz-
nálható módját rögzítette az elnöki beszám-
oló és a közhasznúsági jelentés közzétételé-
nek (június 30-ig kötelező ezek rövid
összefoglaló ismertetése lapunkban - ennek
jegyében írónak e sorok is).

A közgyűlés elfogadta Nagy Árpád elnök
javaslatát a tagdíj 10 000 Ft-ra történő
emeléséről, valamint az EKOSZ regionális
felosztására, melynek értelmében 6 régió
alakul, vezetőik az elnökség tagjai közül
kerülnek ki, feladatuk pedig az együttmű-
ködés biztosítása a területükön működő
körök között, egymás rendezvényeinek lá-
togatása és új körök szervezése térségük-
ben. Kiemelt témája volt a gyűlésnek a jú-
lius 3-5. között sorra kerülő idej "Erdély-
ország az én hazám" címet viselő verőcei
erdélyi világtalálkozón való részvétel és
méltó reprezentáció, középpontban Gaál
István főszervező ismertetőjével és felké-
résével. A közgyűlés közös imával zárult.

Komló

Dr. Tamás Attila, a Komlói Erdélyi Kör
elnöke írja: "A leromlott gazdasági, köz-

biztonsági és erkölcsi helyzetben nagyobb
összetartással, tagságunkért érzett felelős-
séggel és cselekvési realizmussal szervez-
tük meg tevékenységünket". Ennek meg-
felelően sorolja fel a főbb eseményeket:

- Január 21-én Oswald Glöckler atomfi-
zikus, a bécsi székhelyű Nemzetközi
Atomügynökség munkatársának előa-
dása Határok és határtalanok körülöt-
tünk és bennünk címmel
- Január 28-án Mennyei dolgok címmel
Ruzsinszky László magyarságtörténeti
előadása
- február 14-én batyus farsangi bál, itt a
kör alelnöke, Császár András és zeneka-
ra zenélt
- Február 25-én Benedek Elekről emlé-
keztek meg, születésének 130. évfordu-
lóján, Tamás Márta előadásával
- Március 11-én nemzeti ünnepünk előtt
tisztelegtek Kovács Ferenc heraldi-
kus-grafikusművész kiállításával
- Április 17. A fennállásának 100. évfor-
dulóját ünneplő Csíkcsecsői Színjátszók
előadását szervezték meg a Komlói
színházzal közösen
- Április 22. Reményik Sándor-est kereté-
ben Dr. Tamás Attila előadása
- Május 13. Nyíró József-re emlékeztek,
az íróval sokan most ismerkedtek meg
először
- Május 27. Kányádi-est, a komlói Sűgő-
lyuk Színház és az Erdélyi Kör szerve-
zésében
- Június 3. Trianoni megemlékezés Igaz-
ságot Magyarországnak címmel a kop-
jafa előtt, Andrásfalvy Bertalan pro-
fesszor mondott beszédet.

Izsák

A szűkösség jegyében tervezett és kezdett
évben volt alkalmunk bőséggel, rögtön az
esztendő kezdetén kicserélnünk (rög-)esz-
méinket, látásainkat kicsiben és nagyban:
ittthon, a homoki székelyek éves közgyűlé-
sén, és Szekszárdon, a kétnapos "zsina-
ton" is.

Februárban, Bástyá elvtárs szemével látva
„a helyzet fokozódását”, már azt vizsgál-
tuk dr. Szacszy Mihály professzor úr ve-
zetésével, hogy „Hogyan élhetjük túl a ha-
lálunkat?” Mélyreható elemzést kaptunk a
világban zajló jelenségekről és a lehetsé-
ges kiutakról, számbavéve a megmaradás
leg hathatósabb eszközeit – ahogy a termé-

Szerkesztőbizottság: Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, B. Osvát Ágnes
(irodalom és gyermekoldal), Márton Ferenc szerkesztő

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: Orbán László

Levelezési cím: Dr. Kövesdy Pál, 7100 Szekszárd, Otthon u. 2., tel./fax:(36)74/417-705

E-mail: ekoszt@t-online.hu

A kiadásért felel az EKOSZ elnöke

ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Lugio-press Bt. • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

szettudós véli. Ugyancsak februárban került sor széperzékünk művelésére. **Kis-Tóth Ferenc** tanár úr megnyitójával tettük szemlélhetővé Bú József szatmárnémeti fafaragó atyánkfia életművének jó részét, „Hunok-székelyek-magyarok” című vándorkiállítását megállítva a homokon. Nem volt hiábavaló a szép öltözetű vitézek, királyok, fejedelmek, költők és vértanúk képét felékesíteni a református gyülekezeti ház falára, mert már a megnyitón 60-70 fős érto közönség gyűlt egybe, s a fennmaradó három hét alatt a Táncsics Mihály iskola kb. 500 diákja jött el megnézni, hogy mi tetszett annyira a többieknek.

Március elején **Szondi Miklós** tanár úr tett azért, hogy „Ne legyen sok a rovásunkon!”, megismertette velünk régi írásunk szépségeit, könnyed, játékos formában. A hónap vége felé pedig **Székely Ádám** rajzolta fel Márai Sándor kevéssé ismert arcát, a bécsi döntések kapcsán kötetbe gyűjtött írásait taglalva („Ajándék a végzettől”).

Áprilisban **dr. Végh László** tanár úr tárta fel előttünk a hit és a természettudományok kapcsolatát; túlélésünk esélyeit a Kárpát-medencében.

Májusban **Kocsis István** fog minket beavatni a Szentkorona titkaiba és tudományába. Júniusban pedig megtartjuk –ha Isten éltet minket– a református templomban, ökumenikus ölelésű Trianon-vasárnapunkat, melynek keretében, az ígéhirdetés után, **Szidiropulosz Archimédész** főszervező úr mond majd emlékbeszédet.

S mielőtt majd júliusban szabadságra tér az IKEM is, meg kell állapítanunk, hogy a szűkösségekben is bővülködővé tett minket a Fennvaló!

Nagy Árpád

Sopron

A Soproni Erdélyi Kör a hagyományos rendezvényein kívül számos programot, kiállítást szervezett az Erdélyi házban.

Március 30-án a megemlékezés koszorúját helyeztük el az Erdélyi Mártir diákok emléktábláján, a Mátyás kir. u. 5 sz. épület falán. Az összegyűltek előtt **Kerekes Árpád** nyugalmazott tanár idézte fel az 1944-ben bekövetkezett tragikus eseményeket, melyek négy erdélyi, a Soproni Erdészeti egyetemen tanuló diák mártírhálálával végződött. A koszorúzás végén elénekeltük az Erdélyi Himnusz.

Április 26-án **aszúpataki Hasznos László** soproni festőművész kiállítását nyitottuk meg nagy érdeklődés mellett. Készülődünk a Trianoni megemlékezésre, melyet már évek óta az Erdélyi Kör rendez a soproni Barátság parkban lévő trianoni emlékműnél. A rendezvény főszónoka **Papp Lajos** professzor lesz, de beszédet mond **Dr. Fodor Tamás**, Sopron Megyei jogú város polgármestere is.

Június végén kerül sor **Deszib Eti** festőművész kiállításának megnyitójára. Közben lázasan készülünk a Ojtozi emlékmű felállításának 75-ik évfordulójára. Az eseményre augusztus 5-én kerül sor. A megemlékezést Soproni Megyei Jogú város önkormányzatával közösen szervezzük. Meghívottaink **Sylveszter Lajos** újságíró Sepsiszentgyörgyről és Bereck város polgármestere. A megemlékezés alkalmából emléktáblát leplezünk le, és a hősök emlékére koszorúkat helyezünk el.

Dr. Úry Előd

Nagyatád

A Nagyatádi Erdélyi Kör március havi tájékoztató kiadványa, a Kilátó mindössze 8 oldalon ugyancsak sok írást, információt közöl. A március 15-i megemlékezés után Benedek Elek és Orbán Balázs portréja következik, a székelyföldi autonómia törekvésekről olvashatunk összeállítást, majd **Böjte Csaba** testvér levelét adják közre. A május 25-től 31-ig tartó hagyományos erdélyi útjuk útvonala Nagyszalontán kezdődik, újabb állomásokkal gazdagodik, és 30-án érkeznek a csíksomlyói búcsúra.

Május 10-én az evangélikus templom előtt a kör által Bethlen Gábor emlékére elhelyezett kopjafánál került sor ünnepi megemlékezésre, koszorúzásra. „Bethlen Gábor üzenete a manak” címmel ünnepi beszédet mondott **Dr. Orbán Csaba**, a kör elnöke. Ebben elhangzott, hogy a fejedelem a Trianon utáni felszabdaltságban a jó magyar vezetők máig ható példaképévé vált.

Győr

A Győri Erdélyi Körben április 1-én **Dr. Kegyes Csaba** tartott előadást Barangolás Szamosújváron címmel, április 16-án pedig bakonyi kiránduláson vettek részt, a Győr-Vinnye-Porva-Csesznek útvonalon.

Szekszárd

Az EMTE részletes beszámolóját külön, a 23. oldalon közöljük.

Vecsés – Közterületre került a Megmaradás Emlékműve

A 2004-es szomorú emlékü népszavazás után döntött úgy a vecsési Orbán Balázs Erdélyi Kör, hogy közadakozásból fölállít egy hatalmas székelykaput, melynek közepén láncok tartják össze az elszakított nemzetrészeket az anyaországgal. A kör vezetésének elképzelését **Márkus Ferenc**, Erdélyből származó asztalosmester és vállalkozása faragta ki művészi fokon. 2005-ben a vecsési képviselő-testület nem engedélyezte a mementó közterületen való elhelyezését.

A római katolikus egyház segítségével az emlékművet az Erzsébet téri plébániakertben szentelték fel.

Idén a képviselők engedélyével végre közterületre kerülhetett a monumentális emlékmű. 2009. június 4-én, a trianoni békediktátum 89 évfordulóján, 16 órakor kezdődött az újraavatási és fölszentelési ünnepség.

Az egyházak ökumenikus áldása mellett most is fölcsendült Vecsés valamennyi templomának harangja, emlékeztetve a várost a nemzeti tragédiára. Az ünnepségen beszédet mondott **Szlahó Csaba**, a város polgármestere, **Patrubány Miklós**, az MVSZ elnöke és **Dr. Kövesdy Pál**, az EKOSZ t.b.elnöke. (Utóbbi szövegét a 12. oldalon közöljük.)

MVSZ – Petíció

Trianon felülvizsgálatára

2009. június 3-án sajtótájékoztató keretében hozták nyilvánosságra azt a petíciót, amellyel a Magyarok Világszövetsége, mint az egyetemes magyar népet megtestesítő Magyarok Világkongresszusa állandó ügyvivő testülete, a magyar népet mélységesen igazságtalanul és máig hatóan sújtó trianoni és párizsi béke fölülvizsgálatát kéri. A petíció címe: Igazságot Európának!

A magyar kérdés rendezése nem tűr halasztást.

A sajtótájékoztatót **Patrubány Miklós** elnök, Rácz Sándor tiszteletbeli elnök és a Párizsban élő **Dr. Léh Tibor**, a Kárpát-medencén Kívüli Régió alelnöke tartotta, és azon jelen volt az MVSZ Elnökségének több tagja.

Az MVSZ elnöke megismételte a napokkal korábban, **Kiss Dénessel**, a Trianon Társaság országos elnökével közösen kiadott felhívását, amelyben arra kéri a trianoni megemlékezések szervezőit, hogy rendezvényeiken olvassák fel a petíciót, vagy legalább annak preambulumát.

A petíciót a Magyarok Világszövetsége eljuttatja az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsa tagjainak, valamint a trianoni és párizsi béke aláíróinak. A Magyarok Világszövetsége bízik abban, hogy a nyilvánosságra kerülő petíció alakítja a magyar és az európai politikum viszonyulását, hiszen az Igazságot Magyarországnak! – ma egyet jelent az Igazságot Európának! felhívással.

Az MVSZ elnöke bejelentette, hogy a dokumentumhoz máris csatlakozott a Trianon Társaság, Kiss Dénes elnök bejelentése, valamint a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom, **Toroczka László** tiszteletbeli elnök bejelentése alapján. A Magyarok Világszövetsége várja magyar szervezetek és a magyar emberek csatlakozását.

A Magyarok Világszövetségének Küldöttgyűlése 2009. május 1–2-án fogadta el a petíciót. (A teljes szöveget a 4-6 oldalon közöljük)

Petíció a trianoni és a párizsi béke felülvizsgálatára

*Ha Franciaország tudta volna – tizenhat évvel ezelőtt-, hogy azok az államférfiak, akik 1919-ben képviselték a nemzetet, milyen hátsó gondolatokkal és milyen célzattal kötötték meg „a jog és az igazság békéjét” – ha tudta volna akkor, s ha tudná ma, hogy ezek az urak milyen érdekek, milyen igyekezetek szolgáltatásban keverték gyanúba a haza becsületét, és veszélyeztették jövőnk biztonságunkat: Franciaország és vele együtt Európa most nem ott tartana, ahol ma tart...Franciaországnak 1914 júliusában egyetlen el-
lensége volt: a hazugság! HENRI POZZI, 1935.*

Igazságot Európának!

A magyar kérdés rendezése nem tűr halasztást

Közel egy évszázada annak, hogy véget ért az I. világháború, amely után a győztes hatalmak a Versailles-ban megtartott tárgyalásokon érvényesítették háború előtti szándékait. Az 1920. június 4-én Magyarországra kényszerített „béke” méltánytalansága és a nemzetközi jogi elvekbe ütköző volta már az aláírás napján is nyilvánvaló volt, de felülvizsgálatára és igazságszolgáltatásra mindmáig nem került sor.

A korábban a Magyar Királyságban élő és az 1222 óta írott alkotmánnyal rendelkező, jogállamiságból Európának példát mutató országban államalkotó szerepet játszó magyar nemzetet hétfelé szaggatták, és 3.5 millió magyart megkérdezése nélkül, akarata ellenére idegen uralom alá kényszerítettek. 1920. június 4-e óta az Európa történelmében – a déli harangszóban megörökített és naponta emlékeztetbe idézett – védőszerepet játszó, elévülhetetlen érdemeket szerzett magyar nemzet elvesztette össznépi képviselőtét.

A hétfelé szaggatott és harmadában hozzá ellenségesen viszonyuló, idegen uralom alá kényszerített magyarság össznépi képviselőtét kilenc éven keresztül, 1929-ben, a Magyarok I. Világkongresszusára révén nyeri vissza.

Az 1938-ban megtartott Magyarok II. Világkongresszusa életre hívja a Világkongresszusok ülései között is működő, állandó ügyvivő testületként a Magyarok Világszövetségét. A kommunizmus évtizedei alatt bekövetkezett, 54 évig tartó kényszerszünet után 1992 óta a magyar nép egészét képviselő Magyarok Világkongresszusa négyévenkénti rendszerességgel ülésezik. 2008-ban augusztus 16–20-a között Budapesten a 70 éves Magyarok Világszövetsége szervezésében 1000 küldöttel megtartotta üléseit a Magyarok VII. Világkongresszusa, amely legfontosabb határozatával nyilatkozatot fogadott el a magyar nép önrendelkezési jogáról (1. melléklet). Ez kinyilatkoztatja a Magyarok Világkongresszusa által megtestesített teljes magyar nép önrendelkezési igényét az ENSZ Közgyűlése által 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya alapján, amelynek első cikkelye kimondja: „Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák

meg politikai rendszerüket, és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.”

A Magyarok VII. Világkongresszusának nyilatkozata a magyar nép önrendelkezési jogáról külön mellékletben nyújt kezdet Európára nemzeteinek, külön megszólítva a szlovák, az ukrán, a román, a szerb, a horvát, a szlovén és az osztrák nemzet polgárait és kormányait, biztosítva őket arról, hogy a magyar nép számára az önrendelkezésük is elvitathatatlan érték.

Az önrendelkezési nyilatkozat megállapítja, hogy a magyar kérdés méltányos rendezése nélkül az Európai Közösség (Európai Unió) nem lehet „a szabadság, a jog és a biztonság” térsége.

A Magyarok VII. Világkongresszusa keretében több mint ötszáz küldött részvételével megtartott Trianon Újraértékelése Konferencia egész napos elemző vita alapján Indítványt fogadott el az 1920. évi trianoni és az 1947. évi párizsi béke felülvizsgálatáról, amely 7 pontos indoklással követeli, hogy a nemzetközi közösség vessen véget a magyar népet kollektíven büntető trianoni és párizsi béke máig tartó következményeinek, és szolgáltasson Igazságot Magyarországnak! (2. melléklet). Egyben elegendő bizonyítékát adja annak, hogy az I. világháborút lezáró békét tudatosan félrevezetett politikusok hozták Európa népeinek – mára feltárt – korrupciós alapú félretájékoztatásával.

Az egyetemes magyar népet megtestesítő Magyarok Világkongresszusa által, annak VII. ülésén, 2008 augusztusában elfogadott mhatározatokat végrehajtva, mint a Magyarok Világkongresszusának állandó, ügyvivő testülete, a Magyarok Világszövetsége ezennel

PETÍCIÓT

terjeszt elő, amelyben kéri az I. világháborút lezáró trianoni (1920. június 4.), valamint a II. világháborút lezáró párizsi (1947. február 10.) béke felülvizsgálatát, a magyar nép további hátrányos megkülönböztetésének megszüntetését és igazság szolgáltatását a magyar nép számára. Ez a jelen körülmények között – tekintettel jelentőségére és kihatására – egyet jelent az Igazságot Európának! felhívással.

A kérelem alátámasztására az eddigieken túlmenően a következő **INDOKLÁST** terjesztjük elő.

1. Az I. világháborút lezáró versailles-i béke során a nemzeti elvre való hivatkozással, Magyarország területe kétharmadának elcsatolásával korábban soha nem volt államokat hoztak létre, például Csehszlovákiát és Jugoszláviát, vagy bővítettek soha nem volt méretűvé, mint Romániát. Csehszlovákiát még a történelmi elv alkalmazásával is megjutalmazták, ekként lehetővé téve számára 3 millió német lakosának bekebelezését. Valamennyi új állam létrejöttét az önrendelkezési elvvel indokolták meg.

Ugyanakkor Magyarországgal szemben a nemzetközi jog valamennyi elvét semmibe véve jártak el, megtagadva tőle mind a történelmi, mind a nemzeti, mind az önrendelkezési elvet. Ekképp jutottak színmagyar területek és közösségek a fent nevezett utódállamok uralma alá. Nyilvánvalóan a nemzetközi jog elveivel ellentétes kettős mérce fenntartásáról van szó, amely hátrányosan különbözteti meg a magyar anyanyelvű embereket. A hátrányos megkülönböztetés a rasszizmus egyik tipikus és elítélendő módszere.

Több, mint 90 évvel a háború befejezése után a Kárpát-medencében élő magyarok ma sem kapnak választ életük sorsformáló kérdéseire. Ha például legitim egy államból azon a jogcímen kiszakadnia egy nyelvi közösségnek, hogy szlovák nyelven beszél, akkor ugyanezen elv alapján miért nem legitim a ma is magyar többségű területek kiválása a mesterségesen létrehozott államokból, és a magyar nyelvet beszélők Magyarországhoz való visszatérése?

2. Az 1920. június 4-én ránk rótt büntetés elfogadhatatlanul igazságtalan volt. **Tényként kell kezelni, hogy Magyarország nem tehető felelőssé az I. világháború kirobbantásáért.** Az I. világháború kitörésekor Magyarország nem önálló államként, hanem az Osztrák-Magyar Monarchia tagjaként kényszerült hadba lépni, hiszen 1867 óta a bécsi hadügyminisztérium döntött Magyarország katonapolitikai ügyeiről, ahogyan a birodalom kül- és pénzügyeit is Bécsből irányították. 1914. július 7-én gróf Tisza István magyar miniszterelnök a Koronatanácsban egyedül szavazott a háború ellen, sőt másnap levélben is kérte Ferenc József császárt, hogy a Monarchia ne indítson háborút. Még a vétője következtében megghiúsult háború-indítás újratárgyalásakor, 1914. július 14-én is csak azzal a feltétellel engedett a rá nehezedő nyomásnak, ha jegyzék születik a nagyhatalmak és az érintett országok felé arról, hogy Magyarországnak egy győztes háború esetén sem lesznek területi igényei a megtámadni tervezett Szerb Királysággal szemben. E tényállással szemben a szövetséges hatalmak sajtója telekürtölte a világot azzal a gyalázatos hazugsággal, hogy gróf Tisza István szervezte volna meg az I. világháború kirobbantásának ürügyéül használt szarajevói gyilkosságot, amelynek áldozatául esett Ferenc Ferdinánd trónörökös. Ezzel szemben a politikum akkor is tudta, és később cáfolhatatlanul igazolást nyert, hogy a szerb titkosszolgálat által kitervelt és levezényelt akcióról volt szó. Amikor a Magyarország ellen koncepciózusan felépített háborúindítási vádat cáfolni lehetett volna, 1918. október 31-én otthonában, szerettei szeme láttára, gyalázatos módon meggyilkolják a háborút vétőjéül is megakadályozni próbáló magyar miniszterelnököt, gróf Tisza Istvánt.

3. Magyarország feldarabolását – bizonyítható módon – jóval az I. világháború kitörését megelőzően eltervezték. E szándék és annak megvalósítása nem a háború kimenetelének függvénye volt, ezért nem kellett volna a háborút lezáró béke tárgyát képeznie. Ezt az állítást az alábbi tények támasztják alá:

- Az 1914. június 23-án, tehát a szarajevói gyilkos merényletet megelőzően az Oroszország, Szerbia és Románia között létrejött katonai egyezmény Szerbiának ígért olyan magyar területeket, amelyeken szerbek sohasem éltek. Ezt az ígéretet az 1918. november 13-i belgrádi szerződéssel az antant hatalmak teljesítették is annak ellenére, hogy ekkor Oroszország már nem is létezett, a területén létrejövő Szovjetunió pedig nem volt tagja az antantnak.
- Az 1918. november 3-án Páduában teljes felhatalmazással aláírt és az Osztrák-Magyar Monarchia és a Szövetségesek között mindennemű fegyveres konfliktusnak véget vető fegyverszüneti egyezmény érintetlenül hagyta Magyarország területét. Ennek ellenére – vagy éppenséggel ezért – tíz nap múltán, a hatalmat 1918. október 31-én, gróf Tisza István miniszterelnök meggyilkolásának napján magához ragadó hazaáruló gróf Károlyi Mihály kormánya Belgrádban katonai egyezményt kötött a francia hadsereg képviselőjével, amely megengedi az ellenséges erőknek, hogy mélyen Magyarország belsejében húzódó, akkor csapataik által még el nem ért demarkációs vonalakra fejlődjenek fel. Mindezekre anélkül került sor, hogy időközben Magyarország bármely fegyveres konfliktusba keveredett volna. Károlyi Mihály hazaáruló voltát cáfolhatatlanul bizonyítja, hogy öt hónap múlva, amikor a hatalomról lemondani kényszerült, Magyarország legádázabb ellenségéhez, Edvard

Benešhez menekült, tőle kapott útlevelet, amellyel világgá ment, költségeit pedig egy Panast nevű, londoni cseh bankár fedezte.

- Az 1918. november 3-i páduai fegyverszüneti egyezmény aláírása után döbbsentek rá az antant hatalmak, hogy elvi akadályba ütközik a korábban titkos szerződéssel Romániának ígért Erdély átadása. Románia ugyanis az I. világháború alatt többször cserélt szövetségest, 1916-ban alkalmasint hátra is támadva szövetségesét. 1918. május 8-án a németekkel aláírt békeszerződéssel végképp kizárta magát az antant hatalmak közül. A politikai lehetetlenséget katonai eszközökkel oldották fel: öt nappal a páduai fegyverszüneti egyezmény megkötése után, 1918. november 8-án a francia hadvezetés kettéosztja a Szerbia területén lévő csapatait, és egyik felét Berthelot tábornok vezetésével Bukarestbe irányítja, ahol megdöntik a németekkel szerződött, regnáló román kormányt, helyébe újat ültetnek, amely immár alkalmas arra, hogy Romániát a győztesek oldalára állítsa, és jutalmul megajándékozza Erdéllyel. (Lásd Románia új miniszterelnökének, Brătianunak Clemenceau francia miniszterelnökhöz írt 1918. november 8-ai köszönőlevelét.)
- Bár a páduai fegyverszünet mindenféle harci cselekmény beszüntetését kimondta, az antant-hatalom Franciaország, saját fegyverszünetüket felrúgva hadüzenet nélküli háborút indított Magyarország ellen. Ez tény, akár az Osztrák-Magyar Monarchia részének tekintették, akár Clemenceau utasítása szerint az antant által el nem ismertnek, azaz politikai értelemben nemlétezőnek(!) tekintették Magyarországot. Ezt a hadüzenet nélküli háborút – a szerbeket kivéve – olyan etnikumokból toborzott alakulatok bevonásával folytatták, amelyekkel Magyarország a fegyverszünet előtt sem állt hadiállapotban (csehek), vagy amelyekkel érvényes békeszerződésben rendezte az antant-hatalmak felbujtására őt hátra támadó, áruló szövetséges által létrehozott háborús viszonyt (románok). Illetve olyan fantom nemzetállamokkal, melyeknek se állampolgárai, se határai, se történelmük, de legfőképpen államalkotó nemzetük sem volt, amelyek tehát csak az antant-vezérkarokat mozgató háttérerők és az őket kiszolgáló, hazájukban ismeretlen vagy tábor nélküli maroknyi emigráns politikus vágyaiban „léteztek”, mint Csehszlovákia, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság/majdani Jugoszlávia. Károlyi Mihály tetteért, a másik hazaáruló, Lindner Béla hadügyminiszter, aki már a belgrádi katonai szerződés nyomán indított kisantant hadművelet előtt feloszlatta a magyar hadsereget, Jugoszláviába menekült és haláláig ott élt, majd szobrot állítottak emlékére.

4. A versailles-i békében a Magyarországra vonatkozó határozatokat durva hazugságokkal félrevezetett döntéshozók hozták. Lloyd George brit miniszterelnök később elismerte, téves adatok alapján döntöttek: „Voltak egyes szövetségeseink, akiknek minden bizonyítéka hazug és meghamisított volt. Hamis alapokon döntöttünk.” (Lloyd George, Queen's Hall-i beszédek, Attachment 62)

5. A trianoni béke igazságtalanságát legkeményebben bizonyító tétel az, hogy Magyarország területéből még annak az Ausztriának is juttat 4026 négyzetkilométert, amelyet sokkal inkább terhel a felelősség a háború indításáért, mint Magyarországot. Tehát az az Ausztria is kapott területeket Magyarországtól, amellyel Magyarország a háború ideje alatt mindvégig egyazon államot alkotott!

6. A Kárpátaljával történtek megközelítik az ausztriai eset méltánytalanságát. Trianonban még Csehszlovákiának ítélték, hogy az ott többségben élő ruszinokkal gyarapítsák az új állam szláv népességének arányát. Ám Beneš elnök minden jogalap nélkül egyszerűen átengedte a területet a Szovjetunióknak. Ekképp lett Kárpátalja a Szovjetunió szétesését követően annak az államnak, Ukrajnának a része, amelyhez történelme során soha nem tarto-

zott. A területén ezer év óta élő ruszinoknak és magyaroknak még a népszavazás, azaz az önrendelkezés jogát sem biztosították.

7. A trianoni béke kihirdetését követő években a történelem ékes bizonyítékot szolgáltatott arra, mennyire hamis volt a háborús készülődést szító antant országokbeli propaganda, mely szerint Magyarország a népek és a nemzetiségek börtöne lett volna. Az Ausztriához csatolt területek falvainak lakosai nem nyugodtak bele az elcsatolás tényébe, és az önrendelkezési joguk megtagadását követően fegyveres küzdelmet folytattak annak érdekében, hogy visszacsatolják őket Magyarországhoz. Tíz falunak sikerült ezt 1923-ban elérnie. Magyarország befogadó, az idegeneket államalapító királyunk óta tisztelő magatartásának ékes bizonyítéka abban állt, hogy e falvak népessége döntő mértékben nem magyar, hanem német és horvát nemzetiségű volt! Tehát a német többségű falvak el akartak szakadni a német ajkú Ausztriától, és visszatértek hazájukhoz, a Szent Korona országához, Magyarországhoz. A tisztelet jeleként álljon itt a tíz visszatérő falu neve: Alsócsatár, Felsőcsatár, Horvátlövő, Kisnarda, Nagynarda, Magyarakeresztes, Németkeresztes, Ólmod, Pornóapáti, Szentpéterfa.

8. Az utódállamok szinte semmiben nem váltották be szerződéses kötelezettségeiket, amelyek szerint azt vállalták, hogy az uralmuk alá kerülő magyaroknak biztosítják emberi és nemzeti jogait. Éppen ellenkezőleg, a Magyarországtól elkobzott területeket birtokló országok – Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia – egyeztetett politikával igyekeztek Magyarországot gazdaságilag és politikailag elszigetelni, a területükhöz csatolt magyar nemzetrészeket felszámolni, beolvasztani vagy felbomlasztani. Vagyis etnikai tisztogatást folytattak! Vagyonek Kobzás földreform címén, oktatási és kulturális elnyomás, hűségnyilatkozatok kikényszerítése, kolonizáció, idegenek betelepítése, a népszámlálási adatok meghamisítása, a magyarok hátrányos megkülönböztetése, történelmi és kulturális emlékek lerombolása, megsemmisítése stb. Összességében megállapítható, hogy az utódállamok területén a magyar nemzetrész egészében és arányban több mint 50%-kal csökkent, így fennmaradási esélyei rohamosan romlának, ezért a trianoni béke fölülvizsgálata nem tűr további halasztást.

9. A II. világháborút lezáró, 1947. február 10-én aláírt párizsi béke Magyarország számára egy újabb diktátum, egy második Trianon volt, amely túltett az elsőn. Magyarországtól újabb területeket csatoltak el. A háború idején arányaiban legnagyobb emberveszteséget – összlélekszámának 15%-át – elszenvedő ország népét a háború befejezése után tovább gyilkolták. Kárpátalján, Szolván, a Magyar Auschwitzban 18.000-en nyugszanak egy közös sírban. Szerbiában pedig 40.000 magyar polgári lakost mészároltak le 1944 őszén. A párizsi béketárgyalások során nem esett szó róluk. A párizsi béke Magyarországot és a magyarságot sújtó adatait a 3. melléklet tartalmazza („Mint kígyó sziszegett az egész mezőny”). Az I. és a II. világháború győztesei még a nemzet- és országcsonkításon is túltevő eszközt, a magyarságnak háborús bűnös nemzetként való kollektív megbélyegzését alkalmazták. (Gyulafehérvári határozat, Trianoni Diktátum és Mitterrand francia államelnök kísérő levele, Molotov 1943-as elutasító levele az angol diplomácia Magyarország szerepének a többi csatlós államénál pozitívabb megítélésére tett javaslatára, a „nemzetek rabtartója” és az „utolsó csatlós” címke stb.) Ekként a világháborús béke előzményei, mint maguk a „békeművek” felvetik a magyargyűlölet 20. századi felkorbácsolásának nagyhatalmi felelősségét is. A kisantant-államokban ma rendszeresen fellobbanó és bozóttűzként terjedő magyargyűlölettel, a magyarellenes gyűlöletbeszéddel szemben éppen ezért joggal kérjük a felelős nagyhatalmak, valamint az Egyesült Nemzetek Szövetsége formális tilalmát és hatékony nemzetközi védelmét.

10. A magyar nép lélekben soha sem fogadta el a két világháború után rákényszerített békét. A trianoni béke ellen a korabeli

magyar állam hatásos és elvszerű diplomáciát folytatott, amely meghozta a maga gyümölcsét: nemzetközi döntőbíráóságok visszaadták Magyarországnak a meghatározó módon magyar etnikumú területeket. Ám a második világháborút követő béke ezt újból fölülírta. A párizsi békét követően a kommunista berendezkedésű magyar állam „megfeledezett” elcsatolt nemzettársairól, akikkel szemben alkotmányos kötelezettségei voltak. Ekkor az elcsatolt területeken, elsősorban Erdélyben folytatódott a magyarságot ért igazságtalanság elleni harc. A román állam megtorolta a legjobb szándékú, békés ellenvetéseket is. Sass Kálmán érmi-hályfalvi református lelkészt megkínózták, halálra ítélték és kivégezték. Az aradi római katolikus papot, Szoboszlay Aladárt és kilenc társát halálra ítélték és kivégezték, mindmáig megtagadva a családok tájékoztatását földi maradványaik nyughelyéről. Márton Áron római katolikus püspököt súlyos börtönövekre ítélték, amiért egy beadvánnyal megpróbálta a párizsi béketárgyalást egy, a magyarság számára elfogadhatóbb megoldásra készíteni. Dobai István nemzetközi jogászt életfogytiglani börtönre ítélték azért, mert egy alapos és alázatos elaborátumban a román-magyar viszony tartós rendezését és ezen belül a legnehezebbet, a lakosság-cserét is vállaló javaslattal az ENSZ-hez kívánt fordulni. Jelen beadványunk 4. melléklete az erdélyi ENSZ-perre okot adó, 1957. február 8-án véglegesített, „Boldogok a békességre igyekvők” című elaborátumot tartalmazza. A párizsi béke fölülvizsgálatára irányuló, többi erdélyi kísérletet Tófalvi Zoltán másfél évtizedes kutatásai alapján az 5. mellékletben foglaljuk össze.

11. A trianoni és párizsi béketárgyalások igazságtalan, a magyarságot máig tartóan sújtó voltát és példátlan arányait egyetlen adattal érzékeltetjük: egyedül a magyar haditengerészet elrabolt hajói és infrastruktúrája 974.685 kg azaz közel egymillió kg színarany értékével ér fel.

Alig négy évvel az I. világháború kitörése előtt, 1910. április 2-án a magyar parlamentben tartott beszédében Theodore Roosevelt, az Amerikai Egyesült Államok akkori elnöke, történész így szólt: „Itt az alkalom, hogy a magyar nemzetnek kifejezzem köszönetemet azért a hősiességért, amellyel közel 1000 éven keresztül, karddal a kezében, az európai civilizációt védte. Ennek a nemzetnek nem volt más sorsa a múltban, minthogy minden keleti, civilizáció-ellenes megmozdulással és támadással szemben védje nemcsak önmagát, de a Nyugatot s nemcsak az európai Nyugatot, hanem annak méhében Amerikát is. Én ezt azért mondom, mert ismerem történelmüket, és nem tartanám magam művelt embernek, ha nem ismerném a magyar népet. Köszönetet mondok újól. A képviselő urakat arra kérem, hogy Magyarország minden választókerületében mondják el, hogy Amerika hálás a magyar nemzetnek.” A trianoni béke igazságtalanságát 1991-ben elismerte Francois Mitterrand, Franciaország államelnöke is. Májig tisztázatlan, hogy a magyar nemzet mivel érdemelte ki a példátlan büntetést.

A fenti indoklás jól érzékelteti, hogy a magyar nép számára nyújtandó igazságszolgáltatás halasztást nem tűr, miként azt is, hogy a magyar kérdés nem csupán Magyarország és szomszédainak kérdése. Ma, amikor az Európai Közösség (Európai Unió) „a szabadság, a jog, a biztonság” térségévé kíván válni, nem lehet a kettős mérce alkalmazását többé egyetlen néppel szemben sem fenntartani. Ezért, amikor közel száz évvel az I. világháború után azt mondjuk: Igazságot Magyarországnak! – az tulajdonképpen ezt jelenti: Igazságot Európának!

Elfogadta a Magyarok Világszövetségének legfőbb döntéshozó testülete, a Magyarok Világszövetségének Küldöttgyűlése

2009. május 1–2-án, Budapesten

Patrubány Miklós,
a Magyarok Világszövetségének elnöke

Nyílt levél Románia elnökéhez, Traian Basescu Úrhoz

Székelyföld van, volt és lesz

Elnök Úr!

Ön, mint Románia legfőbb állami méltósága, Románia hivatalos álláspontját képviselve, Budapesten, a Magyar Köztársaság elnökének kijelentette, hogy „Székelyföldön soha nem lesz autonómia”, megtoldva ezt azzal, hogy Románia egységes nemzetállam, és soha nem fogja elismerni a kollektív jogokat. Kijelentései el-
lentmondanak a nemzetközi jognak, ellentétben állnak azokkal a nemzetközi kötelezettségekkel, amelyeket Románia vállalt, sértik a székely nép, a magyar nemzeti közös-
ség önérzetét, és az európai stabilitást veszélyeztető kényszerhelyze-
tet próbálnak teremteni.

Elnök Úr! Ön és Ön által a hivatalos román politika ezzel tagadni próbál egy több mint ezer éves valóságot, a székely nép állami formában szervezett létét Erdély földjén. Létezésünket Románia 18 éve született alkotmányával próbálja cáfolni. Tudomására hozzuk, hogy a székely nép alkotmánya (Constitúciója) már 1500-ban írott formában létezett, és már akkor kimondta a bírói függetlenség és az ártatlanság védelmének elvét.

Ön egyéni kisebbségi jogokat kínál önrendelkezés helyett népünknek, melynek tagjai nem beszivárgókként érkeztek Erdélybe, hanem őshonos államalapítóként élnek a Székelyföldön. Európa népei tudják, hogy a székely nép Erdélyben őshonos. Ősi, maga teremttette kultúrával, saját jogrenddel, írásbeliséggel rendelkezve évezredek óta védte, ha kellett, fegyverrel és véráldozatok árán is szülőföldjét, közösségi fennmaradását, tiszteletben tartva más népek jogait.

Tudatjuk Önnel, hogy a Székelyföldön a mai lakosság 80%-át alkotva él ma is a székely nép, a magyar nemzet részének tekinti magát, mint ennek a területnek őshonos népe! Az elmúlt évszázadok során saját jogrendjére és a székely székek autonómiájára alapozott közigazgatási és védelmi rendszert működtetett, mai szóval autonómiát élvezett. A magyar királyok és a mindenkori ha-

talmak által ismert vagy elismert autonómiájának és olthatatlan szabadságvágyának köszönheti fennmaradását.

Ön éppen úgy tudja mint mi, hogy a népek önrendelkezési joga nemzetközileg elismert, kötelező jog. Ezt a jogot nem adják, nem kell elismerni, arról le sem lehet mondani! Az önrendelkezési jog természetes jog.

A székely nép akaratnyilvánító népszavazáson mondta ki 2007-ben, hogy élni akar önrendelkezési jogával, és ennek értelmében igényli Székelyföld Autonóm Közigazgatási Régió tör-

vény általi létrehozását, amely nem sérti Románia területi integritását, de biztosítja a székely nép közösségi fennmaradását ősi földjén. Ön örökre lehetetlenné nyilvánítaná ezt a megoldást.

Elnök Úr! Kategorikus kijelentésével egyértelműen tudtunkra adta, hogy a székely népnek mint közösségnek Románia keretein belül nincs jövője! Tudtunkra próbálja adni, hogy Romániában soha nem fog megegyezés születni a demokrácia szabályai szerint a székely nép és a román hatalom között. Ön a hatalom birtokában, a hatalom eszközével szándékszik megakadályozni egy nép közösségi fennmaradását és gyarapodását, azt a demokratikus, mindkét fél érdekeinek megfelelő megoldást, mely tiszteletben tartja Románia területi integritását és a székely nép önrendelkezési jogát. Ön kényszerhelyzetet teremt székely közösségünk számára. A székely nép SOHA nem mond le, mert nem is mondhat le önrendelkezési jogának érvényre juttatásáról, közösségi értékeinek megvédéséről, arról a jogáról és kötelezettségéről, hogy saját szülőföldjén közösségi jövőt teremtsen saját maga és gyermekei számára. SZÉKELYFÖLD ÖRÖK!

A „Székelyföld örök” önrendelkezési fórum résztvevői

Kelt Gyergyócsomafalván, az Úr 2009-ik esztendejének böjtelő havi 6-ik napján

Aláírja 58 székelyföldi, erdélyi, magyarországi és nemzetközi személyiség.

Szász I. Tas

KÖNYÖRGÉS

*Istenem te Erdélyt adtad nekünk,
S benne éltünk annyi éven át,
Tudjuk jól, hogy feladatnak szántad,
Túrtuk földjét s védtük várfalát.
Földjét dússá verítékünk tette,
Várak falát vérünk öntöze,
De a viszály lendületünk vette,
S haragod erőnket megtöré.
Tudjuk már hogy utat tévesztettünk,
Óvnánk templomot meg iskolát,
De más lett már az úr mifelettünk,
S mi keressük nap mint nap okát.
Reméltünk már csodás fordulatot,
Felmutattunk gyertyát s bibliát,
De az ármány rajtunk csak mulatott,
Ezúttal sem tagadta meg magát.
Fekete lett akkor márciusunk,
Lett s maradt örök tapasztalat,
Majd követte újabb csalódásunk,
S Erdély népe magára maradt.
Fogyunk otthon és a nagyvilágban,
Szétszórattak sokan közülünk,
Nincs menedék mint egykor a várban,
És nem terem már földje nekünk.
Haragodnak Urunk vessél véget,
S tereld már el felőlünk a vészt,
Múlt erénye utód sorsa végett,
Hagyj belőle nekünk járó részt.*

Leányfalu, 2009. március 18.

A közéletet és a sajtót szinte teljesen az illegitim kormánnyal kapcsolatos helyzet tárgyalása uralja, miközben alig akad olyan elemző, aki tekintetét a szörnyű napi aktualitás békaperspektívája fölé emelve a tényleg fontosra, a valódi jövőt jelentő, valódi felhatalmázással bíró eljövendő kormányzás szándékaira, terveire, lehetőségeire figyelmezne. Ezt igyekszünk pótolni az alábbi összeállítással, hiszen minden magyar jövőjét ez dönti majd el, határokon innen és túl.

Orbán Viktor még miniszterelnök korában kezdte el, és ellenzéki vezetőként is elmondja minden év elején „évértékelő beszédét”. Az idei, immár 11-ik évértékelés 800 meghívott vendég jelenlétében hangzott el március 6-án Budán, a Millenáris Parkban.

A helyzetelemző előadást ezúttal minden korábbinál nagyobb érdeklődés kísérte, érthetően, hiszen napról-napra érzi az ország népe, hogy közeli a változás, és hogy az előadó a jövő embere. Mintha a baloldali sajtó is belenyugodna a dolgok logikus folyamatába, alábbhagyott Orbán-ghalázó retorikájával, engedve a baloldali olvasótábor azon növekvő véleményének, hogy annál, ami van, egy Orbán-kormány csak jobb lehet. Hosszú húsz évbe telt, amíg a szocializmus dacos hívei felfogták a helyzet minden nap szemmel látható, zsebbel érezhető tényeit, hogy a szocialista nevet viselő kedvenc pártjuk azt a vadkapitalizmust szolgálja ki és szolgáltatja ki neki őket, amiről annyi szörnyűséget tanultak, hallottak a Párt uralma idején.

Érdemes felidézni néhány politikai elemző véleményét a beszéd-ről.

Mráz Ágoston Sámuel szerint Orbán Viktor a Fidesz néppárti jellegét hangsúlyozta azzal, hogy minden társadalmi csoportra külön odafigyelt beszédében, legyen szó a nyugdíjasokról, az aktívokról, vagy éppen a fiatalokról. Úgy vélte, hogy nehezen támadható beszédet mondott a Fidesz elnöke. Megfontolt, a napi aktualitásokból felülemelkedett évértékelő volt a mostani. Három fő kérdés köré szerveződött a beszéd: a gazdasági válság, a változás szükségessége és az állam szerepének újragondolása. A pártelnök sokat beszélt a világ gazdaság helyzetéről, a válság okairól, de ez szorosan összekapcsolódott a jelenlegi kormányzati elit felelősségével.

Kiszelly Zoltán úgy vélte, hogy a pártelnök három generációt szólított meg: az időseket, a negyvenéves rendszerváltókat és a fiatalokat. Ugyanakkor nem szólt mindenkire: nem volt szó a szegényekről, a nagyon gazdagokról és a romákról sem. Célja az volt, hogy elmagyarázza, mi történik körülöttünk. Erre egy régi választ adott: az állam szerepét meg kell őrizni. A magyarok paternalizmusára épített beszédében Orbán Viktor vallotta: a megerősített állam majd megvédi a polgárait. Nem támadható ez a beszéd. Orbán Viktor igyekezett nem beszélni a kormányról, kerülte azt is, hogy megsértse a baloldali szavazókat.

Juhász Attila ugyanakkor úgy vélekedett, hogy a beszéddel kapcsolatban nem lehet konkrét célcsoportokat meghatározni. A válság értelmezésével foglalkozott az évértékelő, az aktuális, napi helyzettől azonban nagyon távoli beszéd volt. A mostani beszéd is ki akarta fejezni, hogy a gazdasági válság idején egymással versengő, vitatkozó különböző programokkal szemben a Fidesz tudja a jó irányt. Orbán Viktor úgy akart alternatívát felmutatni a különböző szereplőkkel szemben, hogy nem beszélt a más programokban szereplő elemekről.

Sem az idézett elemzők, épp úgy senki más nem kapta fel a fejét arra, ami az évértékelő beszéd lényege volt: „Vissza akarjuk kapni a hazánkat!” Másszóval eladták, ellopták a magyar nép feje fölül a házat, szolganép lett a magyar, fel kell szabadulni! Vissza kell szerezni „a saját országunkat azoktól, akik magánvállalatuként kezelték és csődbe vitték”.

Valóban nem vádolt senkit, nem olvasta rá a bűneit a baloldalra, az utódpartokra, a nemzeti mezbe öltözött áruló politikusokra, mint Torgyán József, Giczy György, Dávid Ibolya, akik egy-egy nemzeti pártot tönkretettek. Csak érinőlegesen szólt arról, hogy „sokkal többet kellene fordítani életműsre, oktatásra, az oktatás minőségének javítására, a szakképzés új rendszerének kiépítésére, az egészségügyre, az egészséges életvezetés lehetőségeinek megteremtésére”.

Utalt a közbiztonság állapotára, hiányára: „ennek ellenére a kormány nem tesz semmit, sőt néha úgy tűnik, mintha a bűnözőket védene”. Pedig mi mindent fel lehetett volna sorolnia, főleg gazdasági bűncselekményeket, amelyek valahogyan soha nem kerülnek a büntetés állapotába.

Bátran megnevezte a bajok okául azt a világrendet, amely felelős a mai világ válságért, a bajokért mindenfelé, nemcsak Magyarországon: „A válság csak a felszíne annak a mély változásnak,

amellyel a világtörténelem 80 éves korszaka lezárult. Nem a részleteken, hanem az egészen kell változtatni, alapvetően új megoldásokra van szükség.”

Mi is lehet ez a 80 éves korszak? 1929-ben végigsöpört a világon az Amerikából kiindult gazdasági válság. Európa országai politikai megoldás útjára lép-

tek a liberálkapitalista nyomulás ellenében. Az amerikai bankokrácia megerősítette szovjetuniós befektetéseit a bolsevista állam politikai elismerésével, amit rövidesen katonai szövetséggel pecsételt meg. A háborúban európai ellenségei és szövetségesei egyaránt tönkrementek, Amerika lett a világ vezető állama. Az amerikai bázisú nemzetközi nagytőke ráerőszakolta törtető szabadalvú (libertinus) gazdasági politikáját a világra.

Ezt nevezik újabban neoliberalizmusnak, amely a '80-as évekre legázolta a Nyugat-Németországban kimunkált, Európában a háború után általánossá vált „szociális felelősséget vállaló” kapitalizmust. Orbán Viktor most azt sugallja, hogy a jelenlegi pénzügyi világ válság megoldása le fogja zárni ezt a korszakot.

Nagy szerencse, hogy a magyar politika világában mára kiérlelődött a kritikus szemlélet a szövetséges (soros) nagyhatalom gazdasági jelenlétének következményei ellenében. Nagy szerencse, hogy kormányképes politikai erő lép fel a komprádor burzsoázia hatalmának letörése szándékával. Egy tönkretett ország érdekében egy gonosz világrend ellenében.

Annak érzékelhetőségére, hogy a „gonosz” jelző nem túlzás, idézünk néhány mondatot egy amerikai, neves közgazdászprofesszor vaskos könyvéből. **(David C. Korten, Tőkés társaságok világhuralma, 1994.)**

„A gazdasági globalizáció kiveszi a hatalmat a közjóért felelős kormányok kezéből, és egy maroknyi tőkés társaság és pénzügyi intézmény kezébe juttatja, melyeket egyetlen kényszerítő erő mozgat – a rövidtávú pénzügyi nyereségre való törekvés. Ez hatalmas gazdasági és politikai hatalmat összpontosított a kisszámú elit kezében, akiknek abszolút részesedése a természeti erőforrások csökkenő közös készletének termékeiből jelentős mértékben továbbra is egyre nő.”

Közelebb kerülünk a magyar valósághoz egy további Korten-idézettel:

„A tőkés társaságok szabadságjogait képviselő libertariánizmus bajnokai kitörő örömmel fogadták a szovjet birodalom 1989-es széthullását. Mindezt a szabad piac győzelmének tekintették. A Nyugat kormányai és tőkés társaságai azon nyomban sürgetni kezdték Kelet-Európát és a volt szovjet tagköztársaságokat, hogy szívleljék meg a nyugati sikerek példáját, azaz nyissák meg határaikat, és hozzák létre otthon is a szabad piacgazdaságot. Egy sereg nyugati szakértőt állítottak csatasorba, hogy segítsék ezeket az államokat a megfelelő törvények megalkotásában, amely törvények lehetővé tették a tőkés társaságoknak, hogy behatoljanak ezen országok gazdaságaiba.”

Orbán Viktor egyértelművé tette azt is, hogy az állam eddigi gyengítése helyett erősíteni kell annak szerepét. Népjeléti politikát ésszerű követni, ez ugyanis válságkezelés is egyben, fenn kell tartani a családok életszínvonalát, tehát munkára van szükség. Visszatérő érv a külföldi vállalatok részére nyújtandó kedvezményekhez, hogy munkaalkalmat teremtenek. Korten professzor erről másként fogalmaz:

„A pénzszerzés parancsától hajtva a rendszer az embereket a gazdaságtalanság forrásaiként kezeli, és minden rendszinten gyorsan megszabadul tőlük. Ahogy az első ipari forradalom csökkentette függésünket az emberi izomerőtől, az információs forradalom csökkenti függésünket szemünktől, fülünktől és agyunktól. ... A feleslegesek most az éhinség és erőszak áldozataiként, hajléktalan koldusokként, szociális ellátottként vagy a menekülttáborok lakóiként jelennek meg.”

Vagyis, aki ma Magyarországon elveszíti a munkáját, mert a multi vállalat részére fölöslegessé vált, annak megélhetésének költségei áthárulnak az államra (adófizetők), amely anyagi támogatásban részesíti a külföldi vállalatot azon indokolással, hogy munkaalkalmat teremtsen.

„Nincs épelméjű ember – írja Korten – aki olyan világban akarna élni, amely két részre oszlik: sok milliárd kirekesztett, teljes nélkülözésben élő emberre és egy piciny elite, amely luxuserődítményekben elsáncolva élvezi vagyonát.”

Érdemes ezen is elgondolkodni a magyar helyzet láttán, ahol rohamosan elszegényedik a középosztály. Ahol nincs középosztály, ott a szegénység kordában tartása csak rendőrségi feladat. A budai hegyekben már sorakoznak a fegyveres őrökkel védett luxuserődítmények.

Orbán Viktor beszédéből kitűnik, hogy elszánt a cselekvésre:

„Reményeink szerint mindaz, aminek most szenvedő alanyai vagyunk, elvezet bennünket az esztét vesztett kapitalizmus korszakából a józan piacgazdaság korszakába”, ahol a piacokat ésszerűen szabályozni kell. Munkát, jövedelmet kell biztosítani az embereknek, és közben meg kell fékezni a bankok, illetve tőzsdei cégek korlátlan pénzteremtési lehetőségét.

Orbán Viktor idejéértékelését arra a gondolatra építette, hogy a közelmúltban kirobbant gazdasági világválság egy korszakos változás látványos, kellemetlen és gyöttrő kísérő jelensége, amelyben már érik a megoldás. Derülato képet festett Orbán Viktor a lehetőségekre nézve: A gazdasági újrafelosztás hamarosan befejeződik. Megváltoznak a hatalmi viszonyok is. A válságot meg lehetett volna előzni, ha az államok nem mondtak volna le a pénzpiac ellenőrzéséről, és nem kezdődött volna el egy ellenőrzés nélküli féktelen pénzcsinálás.

„Körvonalazódik a józanság kora – a pénz és az ideológiák helyett az embert állítják majd középpontba... Új emberek vezetnek majd az új világot. A régi rend széttzilálódott, ezért az új világra kell berendezkedni – mondta a volt miniszterelnök, majd hozzátette: akik vágytak a változásra, azok reménykedhetnek. Rend lesz, biztonság lesz” – fogalmazott, és hozzátette: „a sikerre nagy esély van”. Ezt a világ már tudja: a kormányoknak népjeléti politikát kell követni, az életszínvonalat fenn kell tartani. Ha kell, be kell vezetni a tömeges közmunkát – vélekedett.

Mit feltételez itt a magyar ellenzéki politikus? Azt, hogy az állam olyan helyzetbe kerülhet, amiből megillető helyére utasíthatja a piacot, vagyis a gazdasági erőket. Az ellenálló erőket látva, nagyratörő szerep, megvalósítása ma még elképzelhetetlen, főleg Magyarországon.

Mindamellettt vannak bizonyos jelek arra utalóan, hogy Amerikában is, Európában is komoly személyek, talán intézmények is, változást követelnek a pénzintézetek és az állam viszonyában. Néhányat megemlítünk.

A világgazdasági válság kirobbanása óta számos német politikus bírálta az egymást követő amerikai és brit kormányok által bátorított szabadpiaci kapitalizmust. Egyikük, a Német Szakszervezeti Szövetség (DGB) elnöke, Michael Sommer nyilatkozott a Reuters brit hírügynökségnek, amelyben a kapitalizmus angol-szász modellje válságáról szólt. Szerinte kudarcot fog vallani a világgazdasági válság körülményei között, és egy szociálisan érzékenyebb változat váltja majd fel. A válság következményeként az európai országok gazdaságpolitikája vissza fog térni a kapitalizmus egy korábbi formájához, a szociálisan érzékenyebb, nagyobb társadalmi felelősségvállalást megvalósító rajnai modellhez, a második világháború utáni évek nyugatnémet gazdasági berendezkedéséhez.

Az Európai Szakszervezeti Szövetség a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetséggel (ITUC), valamint a pénzügyi szektorban foglalkoztatott dolgozókat képviselő UNI-Európával és másokkal együtt jelenleg azon dolgozik, hogy kialakítson egy szakszervezeti választ a válságra. Szükség van a pénzügyi intézmények sokkal szigorúbb ellenőrzésére, nemzetközi – de legalábbis mindenképpen európai – szintű hatékony szabályozásra.

Szalai Erzsébet „A globális válság és magyarországi hatásai” című írásában utal a várható fejleményekre:

„A térség egészét is tekintve határozottan úgy tűnik, hogy megkezdődött egy számunkra igen veszélyes folyamat: a centrumkapitalista országok az újkapitalizmus nyílt válságának terheit a perifériákra, félperifériákra háríthatják. A már érzékelhető folyamatok alapján alapvetően két előrejelzés fogalmazható meg.

Az első szerint azok az erők kerekednek felül, akik a globális folyamatok globális szabályozását valamiféle erős világkormány-szerű képződmény létrehozásával és működtetésével képzelik el. Ez nem lenne más, mint az alapvetően a nemzetközi nagytőke érdekeit szolgáló nemzetközi gazdasági-pénzügyi szuperstruktúra valamiféle intézményesítése, amely szükségképpen elnyomná és korlátozná a globális és lokális civil társadalmakat, nem csupán a gazdasági folyamatok, de az egyének és közösségeik totális kontrollját is magával hozná – ennek információ-technológiai feltételei már adóttak.

A második – és valószínűbb – forgatókönyv szerint a nemzetköziesülés folyamata egy jó időre leáll, az egyes országok kormányai protekcionista gazdaságpolitikába kezdenek. Ez a lehetőség a szuperstruktúra vezető országában, a Kínától ma erősen függő Egyesült Államokban is fennáll – ott is már ma elhangzik a »Vásárolj amerikai árut!« – jelszava. De az EU országainak kormányai is mindeztideig a válság egyéni megoldásait keresték, nem törekedtek igazán a közös, összehangolt válságkezelésre. Az Európai Unió tartópillérei ma recsegnek-ropognak.”

Magyarország végtelenül kiszolgáltatott állapotban van. A kiszolgáltatottság enyhülésére a komprádor-kormány eltakarodására nincs remény. A minden valószínűség szerint eljövendő polgári kormánynak meg kell küzdeni a gazdasági életére törő külvilággal és a mindenre elszánt, nemzetellenes belső ellenséggel.

A feladat történelmi, elkerülhetetlen, csak erős polgári támogatással sikerülhet, és így foglalható szavakba: Meg kell téríteni a magyar gazdasági életet az erkölcs törvényeire, a politikai életet pedig rovtalanítani kell.

Csapó Endre (Magyar Élet, 2009. március 19.)

Ágoston András:

RMDSZ kongresszus: a korszakváltás dilemmái

Az RMDSZ kongresszusán újólapon bizonyosodott: a Kárpát-medencében zajló korszakváltás összetett és buktatókkal terhes folyamat. Az első két szakasza, az egypártok hatalomból való kiakolbóltatása és a magyar diplomácia sarokba szorítása megtörtént, de az igazi küzdelem csak most kezdődik. Az Orbán-projektum nyomán más-más hangsúllyal ugyan, de az érdekeltekben érik a felismerés: össze kell fogni. Mert a világos ideológiai alapokon nyugvó összefogás a Kárpát-medencében élő magyarok egyetlen, de szerfölött hatásos fegyvere lehet a kisantanti szellemiség elburjánzásának. A magyar közösségek határmódosítás nélküli politikai integrációjának szintén. A demokratikus nemzeti integrációt célzó összefogás gazdasági értelemben is hasznos lehet, előre viheti Magyarország fenntartható fejlődése feltételeinek megteremtését.

A kongresszuson elhangzott megnyilvánulások nyomán koránt sem állítható, hogy a Kárpát-medencében zajló korszakváltás kezelésében a magyar politikai elitek közös nevezőre jutottak volna, de a tisztázandó kérdések lajstromozása nagyjából megtörtént, s ami a legfontosabb, a politikai összefogás szükségességét nem vonta kétségbe senki.

Igaz, közös eszmei platform nélkül az összefogás sárga és sávanjú is, de a mienk. S a filmbeli „narancssal” szemben van jövője.

Legyünk őszinték. Az összefogás magában még nem sikerrel forgatható politikai fegyver. Amint ez az RMDSZ-kongresszuson is bizonyosodott, egyelőre csak arra jó, hogy a helyi hatalom, hatalmak, csak retorikai szinten és csak átmenetileg, taktikai visszavonulót fűjjanak. Meg-megtorpanásuk siker ugyan, de csak múló enyhülést hozhat. Ha az összefogás szlogenje mögött nagyon rövid idő alatt nem jelenik meg az egyértelműen megfogalmazott és egyöntetű politikai támogatást élvező eszmei tartalom, mi magyarok a Kárpát-medencében semmi jót sem remélhetünk.

Az eszmei buktatók

Itt van rögtön az autonómia kérdése. Azt nem vitathatja, nem is vitatja senki, hogy politikai autonómia nélkül nincs közjogi személyiséggel bíró kisebbségi közösség, s nincs hathatós érdekér-

vényesítés sem. Nem véletlen, hogy Băsescu elnök kongresszusi felszólalásában sztaniolpapírba csomagolva, kijelentette: „a kulturális autonómia-törvénytervezetnek mielőbb át kell mennie a parlamenten”. Nocsak. Ilyen sietős lett? Igen, mert az egyelőre tévovázó magyar partnerek még rájöhetnek, hogy nem ez az igazi. A kisebbségi törvény még nem autonómia.

Az RMDSZ kongresszuson Markó Béla, Bognár Zoltán politikai elemző szerint egyértelművé tette, hogy az RMDSZ nem mond le a kollektív jogok kiharcolásáról, a decentralizációs folyamattal konzisztensnek tartja a közigazgatási autonómia szélesítése mellett a politikai autonómia bevezetését is. Ez jó, de még jobb lenne, ha az RMDSZ is megfogalmazná, melyek a tényleges nemzeti alapú politikai autonómia ismérvei. Egy ilyen dokumentumnak kettős haszna lenne. A kialakított politikai állásfoglalást az RMDSZ képviselői megjeleníthetik Budapesten és a nemzetközi politikai szinten is. Lehet, hogy az RMDSZ a kormányzás technikájának csínját-bínját az elmúlt hatalomgyakorló időszakban elsajátította, de a tapasztalat azt mutatja, hogy ha a magyar kormány nem vállalja az autonómia nemzetközi képviseletét, más erőfeszítések, ha vannak is, nem járnak eredménnyel.

A kettős állampolgárság Magyarország érdeke is

Nem kevésbé fontos a kettős állampolgárság kérdése.

Szomorúan kellett tudomásul vennünk, hogy a kongresszusi többség a „kormányzati felelősségvállalás lehetőségének” úgy látszik még mindig bénító bűvöletében némi zavarodottsággal, de szinte egyöntetűen hártotta el Bakk Gyula kitaró próbálkozását, hogy a párt programjában rögzítse a kettős állampolgárság iránti igényét. Ahogy az RMDSZ-hez közeli Új Magyar Szó tudósítója fogalmaz, a küldöttek ezt a javaslatot „elnyomó többséggel leszavazták”. Kár.

Illetve annyi haszon így is van a döntésből, hogy újólapon kiviláglott: vannak még szép számmal olyanok, akik a programba vésett igényt akadállynak látják a helyi többségi elit által felállított bizalmi minimum esetleges elfogadásakor. Ha a „kormányzati felelősségvállalás” reménye netán mégis felcsillanna. Az EU-ban az állampolgárság az egyetlen közjogi kötelék, amely az anyaor-

Farcádi Botond:

Már a látszatra sem figyelnek

Az állami intézmények magánosításának, újfajta gyarmatosításnak minősítik a politikai elemzők és a szakszervezeti vezetők a Boc-kabinet sürgősségi rendeletét, melynek értelmében egy hónapon belül menesztik a decentralizált intézmények vezetőit. A kormánypártok szabályosan elosztották az igazgatóságok, szakhatóságok vezetését, felosztották maguk között a megyéket — még jó, hogy csak két alakulatból áll a koalíció, és nem tizenhétből, így csak felezni kellett az intézményvezetői állások számát, jegyezte meg cinikusan Cristian Pârvolescu —, a majdhogynem titokban elfogadott rendelet pedig szentesíti a hónapok óta folyó, tisztségosztásról, -szerzésről szóló elvtelen alkudozás következményeit.

A kommunista rendszerbeli szokásokat idéző jogszabály legalább húszéves visszafejlődést jelent az állami intézmények, a köztisztviselői státusz pártpolitikától való függetlenítési folyamatában. Az már szinte senkit sem érdekel, hogy szöveg ellentétben áll az európai uniós szabályokkal vagy akár az európai magatartással. Ráadásul a korrupció további burjánzását hozza a rendelet, hiszen a vezetői tisztségekre vágyó hűséges pártkatonák valószínűleg nem szakmai felkészültségük alapján kerülnek majd az igazgatói székekbe.

De talán nem is ez a legaggasztóbb a Boc-kabinet és a mögötte álló szociáldemokrata—demokrata-liberális koalíció legújabb intézkedésében. Romániában megszokott jelenséggé vált, hogy a kormányváltást a különféle hivatalok, intézmények élén is vezetőcserék követik. De nem ennyire hirtelen, nem ennyire gatlás-

talanul. A hetvenszázalékos parlamenti többséggel rendelkező kormánykoalíció legújabb húzása azonban arról árulkodik: a hataloméhség annyira elvakította őket, hogy a demokrácia, a törvényesség látszatával sem törődnek. Bizonyítja ezt, hogy csalafinta jogi csellel veszik birtokukba az intézményeket: előbb ugyanis a köztisztviselők státusára vonatkozó törvényt módosították, ám ezt az ellenzék megfellebbezte az alkotmánybíróságon, s mivel vélhetőleg attól tartottak, hogy az ország alaptörvényébe ütközönek minősítik majd a menesztést könnyítő változtatást, titokban, sebtében elfogadott sürgősségi rendelettel oldották meg a kérdést.

És a hetvenszázalékos többség tudatában miért ne tehetnék ezt meg máskor, más ügyekben is, miért ne vehetnék semmibe a demokrácia szabályait, valahányszor ezt kívánják érdekeik?

(Háromszék)

szágoknak lehetővé teszi, hogy bővítsé a „humán erőforrásoknak” azt a körét, amelyet határain átnyúlva, belső tartalékként vehet figyelembe, s fenntartható fejlődése feltételeinek megteremtése során közös értéként használhat. Ami a Kárpát-medencében a magyar közösségeknek az autonómián kívül az identitás megőrzésre irányuló hathatós támogatás, az Magyarországnak „komparatív előny”. Ezért berzenkedik az EU, ha Olaszországról vagy Spanyolországról, s újabban Romániáról van szó.

Na és, mondhatjuk mi is, hiszen a nemzeti érdek akkor is nemzeti érdek, ha az állam határai éppen nem esnek egybe a nemzet hatáiraival. Mit mond Románia, ha a Moldvai románokról van szó? Semmi érdemlegeset. Teszi a dolgát. Honfitársainak megadja a kettős állampolgárságot.

A tömb- és a szóránymagyarság kérdése

Nem véletlen, hogy Markó a magyar többségű, elsősorban székelőföldi önkormányzatok lehetőségeinek hatékonyabb kihasználására szólított fel. Az egypártok hatalomból való kiszorítása Romániában is megnyitotta a küzdelmet a tömbben élő magyarág területeinek meghódításáért, pontosabban önkormányzatainak bedarálásáért. E küzdelem nyomán még inkább előtérbe kerül a területi elhatárolódást nem követelő magyar autonómia lehetséges modelljének kérdése. A tömb és a szóránym viszonya lassan olyan megoldásra váró problémává válik, amelyre csakis az érintett magyarok adhatnak kompetens, politikailag is védhető választ. Az eddig főleg elméleti síkon zajló vita a napi politika égető kérdésévé válik. Nemcsak Erdélyben!

Jóllehet, az összefogás politikai tartalmának kimunkálása még várat magára, elodázni nem lehet. Ebben az összefüggésben kerül terítékre a kisebbségi többpártrendszer, Erdélyben a Magyar Polgári Párt kérdése, s egyáltalán a nemzeti közösség belső demokratikus fejlődésének lehetősége.

Tőkés László és az átalakulóban levő Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács lehetővé tette a magyar összefogást. Látni kell azonban, hogy Székelyföldön a Magyar Polgári Párt helyzete és szerepe még tisztázásra vár. A kisebbségi többpártrendszer eleméről lévén szó, az MPP-hez való viszony is elvi tisztázásra vár. Erre vonatkozóan vannak tapasztalatok, amelyeket nem szabadna figyelmen kívül hagyni. A vajdasági tapasztalat például az, hogy a kisebbségi „egypárt” mellett az ellenzéki magyar párt három feltétellel maradhat meg. Először is kell legyen olyan autonómiakonceptiója, amely a kisebbségi közösség egészére érvényes. Másodszor, az „ellenzéki” kisebbségi párt nem válhat gazdasági magán- és részérdekek szószólójává, érvényesítésének eszközévé. Nem mellékesen, vezetőinek óvakodniuk kell minden olyan

gazdasági tevékenységtől, ami árnyékot vethet személyükre és akadályozhatja a párt politikai irányvonalának következetes képviselését.

A belső viszonyok rendezése és a pártnak a politikai palettán való releváns pozicionálása az MPP vezetőségére vár.

Ezzel összefüggésben, Borboly Csaba javaslata, miszerint az alapszabályzat módosításakor vessék el a cikkelyt, mely szerint a korábban más pártok részéről induló személyek nem indulhatnak az RMDSZ színeiben, és különösen ennek indoklása, miszerint az „MPP haláltáncát járja, és sokan visszajönnének, ha megte-remtenék a feltételeket”, nem járul hozzá az erdélyi és egyáltalán a kisebbségi politikai színterek konszolidálásához. Bármennyire torz is az erdélyi többpártrendszer, a politikai szereplők között a „nagy hal bekapja a kicsit” elv térhódítása erkölcsileg elfogadhatatlan. Borboly javaslata végső soron a kisebbségi egypártrendszer visszatéréséhez vezetne. Erről viszont bebizonyosodott, hogy sokfelé vezethet, de az autonómiához nem.

Kormányon, vagy ellenzékben?

Az RMDSZ kongresszusán természetesen szóba került ez a korábban öröknek tartott kisebbségi dilemma. A magyar intézményvezetők leváltását meggyorsító kormányrendelet az „ellenzékben, vagy kormányon” dilemmát különösen időszerűvé tette.

El kell döntenünk: „diktatórikus parlamenti többségről” kell beszélnünk, vagy egy, már a letűnt időszakban is hamis dilemmáról? Ha a magyar pártok hatalomból való kiszorítását nem múltó jelenségnek véljük, hanem mint a Kárpát-medencében zajló korszakváltással járó körülményt szemléljük, akkor ez a kérdés többé már nem is kérdés.

Most arról van szó, hogy létrehozzuk a magyar autonómiákat, s alkalmassá tegyük őket arra, hogy feltárják, kifejezzék és – Budapest hathatós támogatásával – képviseljék is a helyi magyar közösségek, illetve a magyar nemzet egészének alapérdekeit. Elérhető ez a cél? Elérhető kell legyen, hiszen megmaradásunk függ tőle!

A Kárpát-medencei Magyar Autonómia Tanács olyan létező intézmény, amelynek a munkája – a mindenkori magyar kormány hathatós részvételével – gyorsan meghozhatja az első eredményeket.

Mert Tőkés Lászlónak igaza van: nem legyőzni, hanem megnyerni akarjuk egymást.

Egészében véve az RMDSZ-nek a nemzet ügyeire figyelemmel viseltető kongresszusa előrelépésnek tekinthető. A körülmények a nemzet egészét újabb lépésekre ösztönzik.

Apostu: Feliratok magyarul - csak pénzért!

Miért nem kerül magyar felirat is a műemléképületekre – kérdezte napirenden kívül a kolozsvári városi tanács ülésén Sorin Apostu polgármestertől Csoma Botond tanácsos.

A helyi tanács nemrég együttműködési szerződést kötött a Babes-Bolyai Tudományegyetem történelem karával, amelynek keretén belül Kolozsvár műemlékeire három nyelvű - román, angol és francia - tábla kerül. Az RMDSZ-es képviselő a polgármesternek felolvasott egy részletet a multikulturalizmusról tett nyilatkozatából, amely összeegyeztethetetlen a magyar feliratokkal kapcsolatos álláspontjával. Apostu ugyanazt válaszolta Csoma

Botondnak, amit korábban az erről szóló sajtóértekezleten is elmondott: a magyar nyelv nem nemzetközi nyelv. A polgármester kifejtette: magyar nyelvű felirattal nem találkozott máshol, csak Magyarországon, ahol ez az anyanyelve a lakosság-nak. A fő problémát Apostu abban látja, hogy sok műemléképületen egyáltalán nincs információ. Hozzátette: ha a szervezet vagy egyház, amelynek a tulajdonát képezi a magyar műemlék, kifizeti a magyar nyelvű tábla elhelyezési költségeit, akkor a helyi tanácsban megvitatják a kérdést.

Csoma Botond nem tartotta realisnak, hogy pénz ellenében kerüljön magyar felirat a magyar épületekre, és azzal sem értett egyet, hogy ezek magyar tulajdonúak kell legyenek ahhoz, hogy magyar felirat-

tal is ellássák őket. Példaként a szebeni Brukenthal múzeumot hozta fel, ahol a román és angol felirat mellett németül és magyarul tájékozódhatnak az oda látogatók, annak ellenére, hogy a Brukenthal dinasztia nem volt magyar, és a környék magyar lakosságának, illetve az oda látogató magyar turistáknak a száma jóval kisebb, mint Kolozsvár esetében. Végül az egykori nacionalista polgármester, Gheorghe Funar magyar ügyekben tett nyilatkozataihoz hasonlította Apostu állásfoglalását.

Ezt követően Molnos Lajos RMDSZ-es képviselő arra kérte a tanácsosokat, hogy legalább a kínai feliratokat szüntessék meg, amire egy tanácsos gúnyosan azt válaszolta: „Ők többen vannak, mint ti”. (Szabadság, Kolozsvár)

A Megmaradás Emlékművének avatására Vecsésen

*Előbb a hegyi kápolnáig,
aztán a falu templomáig,
kéttorony örök irányáig,
hollóéveken által máig,
néha Nagyenyed zárkájáig,
Don-kanyarig, Szibériáig,
s vissza az alvadt városokba,
meghagyott kicsi otthonokba,
rongyszóttas-tiszta tájromokba,
vissza a hajnal-vereckéken,
tűzön-vízen keresztül épen,
mert nem test szerint, csak egy képen,
de makacsul, de mindenképpen,
keresztülszületve egy házban,
keresztülszármazva egy népen,
Uram, nem a te táncod tépem,
nem a gonosznak táncát lépem,
hinni egyedül is hihettem,
de ha már így lett – néped lettem...*

Tisztelt ünneplő közösség, sorstársaim!

A közülünk nemrég eltávozott Lászlóffy Aladár sorai ötlöttek fel bennem, amikor, mint az EKOSZ 13 évig elnöke, alig egy hónapja t.b. elnöke, a Vecsési Erdélyi Kör megtisztelő felkérését Hompoth Zoltán barátomtól átvéve, elgondolkodtam a sors kiszámíthatatlanságán. A kiszámíthatatlanságon, amivel a magyar embereket általában, de minket, erdélyi magyarokat különösen, *hollóéveken által, előbb a hegyi kápolnáig, néha Nagyenyed zárkájáig, de tűzön-vízen keresztül (lélekben) épen...végül Vecsésre, vagy az anyaország bármely helységébe vezetett, hogy itt makacsul, de mindenképpen, és soha nem a gonosznak táncát lépve - népe lehessünk e népnek, e hazának.* Megmaradva mindig magyarnak, csakazértis, (és további idézve a költőt) ha „*netán a sors mindent feléget, / a lenti földön, fellegeken / s a visszánövő rengetegen...*” Hogy aztán itt Megmaradás Emlékművet állítsanak a honra lelt vándorok, elveszejtésünk emléknapiján, dacolva a mindent felégető sorssal, a mindent visszánövő rengeteggel. Felállítva azt 4 éve előbb oda, ahova a szeretet és megértés ideiglenesen befogadta, mert a vak és ostoba ellenszegülés – a visszánövő rengeteg – száműzte rendeltetési helyéről. De a „csakazértis” türelme kívárta az általános befogadás pillanatát, mi-

ként a makacs vízcsepp hegyeket vág át...vagy éppen épít. Köszönjük hát meg Vecsés új előjáróinak, hogy megértették a szándékot, megértették, hogy közös megmaradásunkat akarjuk itt a Kárpát-medencében, mi, ide származottak, és önök, ide születettek.

A szemlélőnek azonnal feltűnik, hogy a megmaradás emlékművét székelypunak alkották meg. Az üzenet egyértelmű: kapuként utat nyit ez befogadó, szűkebb környezetünk, egyben szélesebb, európai közösségünk felé, de sajátos, székelly jellegénél fogva azon leszakítottak irányába mutat, akik idegenbe vetetten is annyi ideje dühös elszántsággal maradnak magyarnak, ezzel a megmaradás titkát rejtí magában. Erre gondolhatott Szász I. Tas barátom is, amikor a következőket mondja: „*Erdély magyarsága, a maga erős történelmi gyökereivel és szenvedéseiből merített tapasztalataival – minden hátránya ellenére – olyan lelki előnyben van a látszólag erősebb Anyaországgal szemben, hogy kovásza lehet a nagyobbik haza megújulásának is.*” Jó erre figyelni mindazoknak, akik keserűen és lemondással szemlélik a dolgok alakulását itt, e nagyobbik hazában. Joggal mondhatjuk tehát, hogy ti kaput nyitottatok a szolidaritás, a nemzeti összetartozás irányába, kovászai vagytok e haza megújulásának, megmaradásának.

Véletlen vagy sorsszerűség, netán isteni akarat beteljesítése a Vecsési Erdélyi Kör egész munkája? És véletlen-e, hogy előttek-utánatok emlékoszlopo-

kat, kopjafákat, székelypunákat, szobrokat állítottak-állítanak országszerte az ide származott erdélyi magyarok Nagygyatádon, Komlón, Mezőberényben, Izsákon, ne feledjük: Verőcén!...és sorolhatnám, sokatmondó és egyértelmű jelekkel meghatározva ezzel nem egy helység arculatát?! Hogy ha majd a magyarok Istene egyszer mégis lenéz erre a földre és nem ismer rá a honra, amit Szent István a magyarok Nagyasszonyának felajánlott, legyen mégis valami, ami arra az „*egyszer volt*”-ra emlékeztet.

Igen, Megmaradás Emlékművekre és az általuk jelzett megmaradás akarására van itt szükség. Hiszen Mátyás király óta nem vívtak a magyarok győztes háborút, de pusztítottak minket a négy világtáj népei és pusztítottuk mi magunkat, pusztult életerőnk, reprodukációs képességünk, így a nekünk rendelt és azt évszázadokon át vérrel-verejtékkel megőrzött hazát belakni már nem tudtuk. Mígnem valahol, valakik, valamiért, döntöttek, és egy cifra palotában kimondatott az ítélet, ezzel az egységes nemzetközösség földrajzilag és közigazgatásilag felbomlott, a magyar nemzetet a pusztulás útjára lökték.

A teljes kiszolgáltatottság állapotába taszított nemzet kétségbeesetten kereste önmagát és önmagában a lelket, az etnoszt. A zűrzavar jele, hogy e kettő egymást kizárva jelenik meg nagyjainknál, Dsida Psalmusában a létfontosság elsőbbségét halljuk: „*ha bűnös is, magyar, s ha tolvaj is, magyar, s ha gyilkos is, magyar, itt nincsen alku, nin-*

csen semmi de”; ezzel szemben Tamásinál az etnosz csak az éthosz által lehet önmaga: „*aki embernek hitvány, magyarnak nem alkalmas*”. Történt aztán, hogy ezt követően, egy még nagyobb kavarodásban némelyek agya megbomlott és sokak becsülete és embersége kibicsaklott, és azóta hiába ismételjük a bűnbánat szavait Osvát Kálmánnal: „*pater peccavi*” – (uram, vétkeztünk), úgy látszik, itt lent nincs megbocsátás számunkra, nincs jogunk a maradásra. Alig tizenegy év múltán lett ugyan egy mindeneknél nagyobb akarása a megmaradásnak, de a testet felkoncolták, a lélek nagy tüzét kioltották, maradt a hamuba vetett konc, ami a gerinceket lassan megtörte és a szemekre hályogot vetett. Az u.n. rendszerváltozás pedig nem az annyit hangoztatott és kilátásba helyezett határok feletti nemzetegyesítést, ellenkezőleg, a Kárpát-medencei magyarság atomizálását eredményezte.

Így vált lehetségessé, hogy vakon és jámbor birka módján az anyaország hagyta magát megvezetni, ráterelni az utóbbi években bejárt tévutakra. Melyek a semmibe vezetnek, megmaradni így nem lehet, csupán szenvedni megállás nélkül, a nemzethalál víziójával lelkünkben. Ennek az útnak elejére a „*merjünk kicsik lenni*” jelszavát írták. Hazug jelszó, illet egyetlen ép eszű és erkölcsű, magára valamit is adó náció nem mond és nem fogad el. A megmaradás

tagadása ez a jelszó, parancs a gyáva megalkuvásra, kushadásra, kísérlet a magyar népben esetleg még megbúvó életerőnek az elfojtására, felhívás a pusztulásra, a pusztítás türése. Meg lehet így maradni magyarnak Magyarországon, a Kárpát-medencében, ahol a nemzeti intolerancia, a magyarság gyűlölete és a felszámolására irányuló rejtett és mindinkább nyílt lépések sora újabb és újabb hullámokat vet? Szlová-

kiában, Szerbiában, és igen, ismét és ismét Romániában, az EU reményteli és deli ifjú tagjában! Merik és teszik, mert tehetik. Mert az anyaország bátran és büszkén mer kicsi és gyenge lenni. Kicsi és gyenge abban a világban, ahol ezerszer bebizonyosodott, hogy egyedül az erő számít, azt respektálják, azzal lehet csak elérni bármit, a nagyvilág meg vonogattja a vállát: ha nektek ez így jó, nekünk ugyancsak, mi ugyanis a csendet szeretjük, a status quo-t. Miközben az élelmes kapar magának, az agyament, a gyáva meg a szándékosan ártani akaró elvont elvekre hivatkozik, csak ne kelljen cselekedni, harcolni, kiállni, magunkat megvédeni...

A Vecsési Erdélyi Kör számára viszont elfogadhatatlan a nihil, a meg nem maradás perspektívája, így aztán tették a dolgukat, azt, amit a mi helyzetünkben tenni lehet, valamiféle ördög sarkantyúja (?) által hajtva. E sarkantyú mibenlétére nézvést engedjék meg nekem, hogy idézzek néhány mondatot legutóbbi, az EKOSZ közgyűlésén előterjesztett beszámolómból:

„*Mi itt az anyaországban kisebbségi szerepet töltünk be, kettős értelemben is. Először is: erdélyiségünket vállalva az anyaország erdélyi származású kisebbségét alkotjuk. Ez természetesen sajátos értékhorozó mivoltunkban értelmezendő, ami az anyaország ismert értéktévesztő-vesztő helyzetében különös jelentőséggel bír. Másodsorban: ismét csak azért, hogy vállaljuk erdélyiségünket, részei maradunk a romániai magyar számbeli kisebbségnek. Ilyeténképpen az Erdélyben maradékkal együtt kellene szolgálnunk az erdélyi magyarság etnikai és kulturális fennmaradását. Távozásunkkal az első célhoz, az etnikai-demográfiai fennmaradáshoz már nem járulhatunk hozzá, ezt kompenzálni teljes mértékben soha nem fogjuk (hacsak vissza nem telepedünk), maradnak hát itteni lehetőségeink, eszközeink, melyekkel élni kötelességünk... Ez a mi kettős kötődésünk, és aki e kettős kötöttségben az átélt kisebbségi lét megismétlődését látja, ezért - óvni akarván minket tőle - magyarországi beolvadásunkat javasolja, éppenséggel legfőbb értékünkötől és lehetőségeinktől foszt meg minket. A beolvadás folyamata hosszabb távon, a generációk során át úgyis elkerülhetetlen, de amíg létezzünk, léteznek köreink és létezik az EKOSZ, másrészt léteznek a problémák, melyek megoldásához némiképpen mi is hozzájárulhatunk, addig létjogosultságunk megkérdőjelezhetetlen.*”

Létjogosultságunk tudatától áthatva érezzük valami ilyesféle sarkantyú ösztökélését. Akiket e sarkantyú ösztökél,

azok azt is tudják, hogy egyáltalán nem az ördög sarkantyúja ez, hanem az életé és az igazsága, ami a helyes úton hajt előre. Az „ördög sarkantyúja” azokat hajtotta, akik abban a palotában sátn-gazdájuknak parancsára – mint azt Kocsis István írja – *a magyar nemzetet valamiért legnagyobb ellenségüknek tekintették, és az Úr Jézusra emelt fegyverrel sújtottak le rá*. Arra az Úr Jézusra, aki kétezer éve kimondta: „*Én vagyok az út, az igazság és az élet*”. Trianon ítélete ezért a halál ítélete volt, kimondva győzőkre és legyőzöttekre egyaránt.

Barátaim, 89 éve szüntelenül átkozzuk Trianonban fogantatott sorsunkat, 89 éve kilátástalanság bénítja lelkünket, fogja le kezünket. Ideje ráébrednünk arra, hogy ezzel mi magunk tesszük erőtlenné, életképtelenné magunkat, megmaradásunknak tehát bennünk rejlik a legnagyobb akadálya, a sátn hívei pedig mindent megtesznek azért, hogy valódi erőnk rejtve maradjon előttünk: „*Merjünk kicsik lenni. Merjünk gyengék lenni! Merjünk bűnösök lenni!*” És ha nem vagyunk azok, majd tesznek róla, hogy azok legyünk. Igazunk tudatában mondjunk ellent ennek, és szabadítsuk fel magunkban Csíksomlyó erejét és derűjét, annak akarását! A „csakazértis” akarás jelképét szabad lelkű, nem a gonoszok táncát lépő erdélyi magyar emberek ide állították elénk, hajtsunk fejet előtte. Hajtsunk fejet mindenek előtt a rá véssett Szent Korona előtt, hiszen a megmaradást biztosító, éltető, szent hagyományokat, amint a múltban, a jövő számára is csak Ő mentheti át nekünk, Ő lehet a szétdarabolt részeket újra összekötő lánc. És az Európai Uniónak is Kocsis István szavait lehet figyelmébe ajánlani: a *Szentkorona-tan* a Kárpát-medencében harmóniát teremtett, az ellene forduló nacionalizmusok viszont *diszharmoniót* – Trianon után. (Jól tudjuk ugye, kinek a lényege a harmónia, és kinek a diszharmonia.) És meglehet, hogy az EU nagyjainak, egykori döntőnekeinek nincs büntudatuk Trianon miatt, de ettől még a hazugság hazugság marad, az alapok mállekonyak, ezért a felépítmény roskatag. Igen, Istentől elrugaszkodottan megmaradni nem lehet, így aztán a mi megmaradásunk útja is csak Ő lehet. Erre figyelmezzünk az elveszejtésünkre tett legszörnyűbb kísérlet, Magyarország keresztre feszítésének emléknapján, az út helyességének, az igazság és az élet győzedelmeskedésének bizonyosságával.

Vecsés, 2009. június 4.

K.P.

Tizenkilencedszer a Bodor Kútjánál

Elhangzott Budapesten a margitszigeti Bodor Kút másolata mellett 2009. március 19-én

Tisztelt emlékező Gyülekezet!

20 éve felejthetetlen ez a néhány óra, amire emlékezünk. 19 éve minden márciusban néhány becsületes magyar Bodor kútjánál hajt fejet valaminek, Bodor kútjánál gyűjtene erőt valamihez, Bodor kútjánál hajolna össze kitalálni a kitalálhatatlant. Csak-hogy az egykori kút már néma, helyén idegen hagyományt hirdető katedrális áll, és ez a másolat sem a marosvásárhelyi vártemplom alatti jóízű forrás vizétől hajtva zenél. Ahol egykor muzsikált, s a lassan forgó Neptunusz dárdájával mutatta az idő múlását, elvágott gyökereinkből még sarjad némi élet. Azon az ártatlan gyermeklépteinkkel megszentelt téren még járkálnak fogyó utódok is. A más, az új, a régi világban még vannak hajtásaink.

De itt, ahol most állunk, vajon rajtunk kívül hányan tudják, mi is ez a kút? Mikor is zenélt és hogyan? S főleg kinek? És kit érdekel? Hol vannak azok, akiknek az összmagyar gondolatot vagy akár a benne foglalt közös nyers érdeket felismervén kötelessége lenne segítségünkre lenni ottmaradt hajtásaink ápolásában? Sehol. Csak olykor jelennek meg a színen szavazatgyűjtő önmotogatóására, ígéretnek szánt langyos célzásokra, hogy megszerezzék a hatalmat a gazdagodásukhoz, s a szintén csak ezt szolgáló könnyelmű elveszejtésünkhöz.

Éveken át volt alkalmunk fekete márciusunk ismert részleteire emlékezni. Most talán ideje lenne annak, hogy az idő nyújtotta madártávlatból pillantsunk alá nap mint nap lelepleződő nagy hátterére is.

Soha még ekkora gond nem nyomhatta e kis társaság vállait, soha még ilyen tanácstalanok nem lehettünk. Ha igazat mondunk, az reményt eltipró búskomorság, ha hetykén kiáltunk, hogy majd mi megmutatjuk, bizony hazudunk. De nem segít itt még a bölcs magunkba fordulás sem. Akkor hát mi lehet az az út, amelyre ráléphetünk? Hiszen nem arra születünk, hogy fekete tankok láncfalpai vagy fényes banki úrfiak elegáns bőrtalpai alá feküdjünk. Mit választhatunk, mit enged meg nekünk a Birodalom?! A nagy láthatatlan, a nemlétező pénz urainak üveghegyen is túli sárkányföldje?

Mert beszélhetünk mi most szép szavakkal arról a márciusról. Boncolgathatjuk a mi itteni belső hidegháborunk részleteit, és vizslathatunk összeesküvés-elméletnek nevezett rémképek és rémígazságok nyomába, kereshetjük szomszédnépek kegyeit, óvatoskodhatunk „megnemsértésükön” vagy „megnemértésükön”, nevezhetjük őket orvgazdának vagy máskor vértestvérnek, s emlegethetjük hangját Dunának, Oltnak, Vágnak, Szávának, Rábának – egyre megy. Nem számít itt még az sem, ha láthatják a nagy közös vég árnyait. Ha tudhatják, aligha lehet közöttünk győztes. Akkor sem történik semmi változás. Egymásnak feszülésünk – melynek végső elindítója az ő kívülről fűtött nagy kapzsiságuk is – belejátszott közös nagy meggyengülésünkbe. De ezt is hiába látják, vagy látjuk. Mindenek mögött ott áll a Birodalom! A láthatatlan, a sárkányfogveteményből folyton újjáéledő, a belénk ültetett és erőnköt elszívó gépezeteket működtető, az agyunkat hamis tudással feltölteni képes, a szívünket kővé dermedteni tudó, a még nemünket is meghatározni akaró, a nagy láthatatlan, a nemlétező pénz birodalma.

Mindaz, ami pillanatnyi kis létünket érdekli, ami maradék jövőnköt meghatározza, mindaz, ami gondjaink tartalma, beszélge-

téseink témája, összeaszó testünk rombolója, hitehagyott lelkünk megrontója, mind, mind az övék. Övék az ERŐ!, üzemanyaguk meg a gonoszság gátlástalansága. Azt hiszik, e téren soha nem lesz energiaválság.

Amikor itt összegyűlünk, hogy emlékezzünk egy, a világ számára apró, számunkra felejthetetlen eseményre, tudnunk kell, hogy ezt is ez az ERŐ mozgatta hálózatain keresztül. A globális erő, a helyi szolgálkon keresztül. Mi csak a szolgálkat ismerjük. A szolgálkat akár le is győzhetjük. De jön helyettük másik.

Mi hát a teendő, mivégre vagyunk egy olyan világban, amelyben otthon nem lehetünk?

Barátaim, a baj akkora, olyan hatalmas érdekek feszülnek, olyan exponenciális gyorsasággal növekvő időzített bombák nőnek körülöttünk gombamódra, hogy még öreg fejjel is nagy idők tanúi lehetünk. Nagy idők s új szenvedések, az egykor boldog végkifejletet remélő életünk alkonyán, gyermekeink s unokáink jövőjét féltve. A válság hozhat változást, de akiknek ez nem érdeke, nem fogják könnyedén megengedni.

A magunk egyetlen kötelessége a szemek nyitogatása, a vak-ság feloldása. Hiszen szemeinket is kicserélték. Üvegszemet kapunk, nem szemüveget. S urainkat még a látás látszata is ingerli. Üvegszemünkre is csúf hályogot bocsátanak. Így nyugodtabbak. Hát ezért kell a látást szolgálunk. Legyőzni őket ez még nem elég, de időt nyerni talán igen.

Az ő játéku sem veszélytelen. Önmagába hamvadhat el a Birodalom. Nagy fájdalmak, nagy kockázatok árán, de előbb-utóbb elhamvad. Addig kellene túlélni. A túléléshez pedig igazi vezérfonalat találni. Túlélni erős lélekkel, de testben, s főleg utódban is.

Kévs az idő, szoktam mondani. Folyamatban kellene gondolkodni. Evolúcióért kiált a változás, de csak revolúcióra maradt idő. Az pedig mai kereteink között már nehezen elképzelhető. Ezért kell a túlélésre játszani.

Mindenre emlékezni, körülállni Bodorkútjainkat, figyelmeztetni, lármázni, meggyőzni, magyarázni, egységet teremteni, ki-látszó uszonyú iszonyú szírének dalának nem engedni, de tanítani annak kottáját is, és új Kodályok módjára összevetni azt a vártemplomaink alól feltörő tiszta forrásaink csörgedező hangjával.

És ha ennyit sikerül elérnünk, akkor majd ég és föld összeérnek.

Ez lesz az a pillanat, amikor a legnagyobbjaink által már felismert, a véletlenül nem létrehozható hihetetlen nagy REND egyetlen URA eldönti, hogy mit akart velünk. Eljön a végjátéka annak a játszmának, amit most velünk üznek. És hatalmas tartalékaik birtokában hiába mondják majd, hogy: főúr, fizetek. Az a FŐÚR nem fog virtuális pénzekkel foglalkozni.

Ő reánk pillant, és talán azt mondja majd: csalódtam bennetek. Elég volt belőletek!

Vagy keresztény hitünk szerint jóságosan alátéknál, és azt mondja: elég volt ebből! És felfakadnak ismét a Bodor kutak el-némult zenéit megszólaltató forrásaink. És megint csak szeretetre tanít, és dolgozni, meg örülni. Neki és egymásnak. És azon a régi téren is ismét ott tipeghetnek gondtalan utódaink még ártatlan s mindent megszentelő lábacskaik.

Szász István Tas

Átalvető

Reng körülöttünk a világ

Reng körülöttünk a világ, dübörgést hallunk, mint a kölni könyvtár látogatói. Ők kimenekültek onnan a felelőtlen metróépítés okozta összeomlás előtt. Csak a felbecsülhetetlen szellemi kincs veszett oda. Mi nincs hova meneküljünk. Nekünk két kezünket a magasba emelve kell megtartanunk az épületet és megvédeni szellemünk kincseit meg azok tulajdonosait, a benne élőket – azokat, akiknek keze még nem ér fel a mennyezetig – vagyis a hazát és a nemzetet.

Csak hogy mi vagy arról vitatkozunk, hogy vajon mi is ez a dübörgés, esetleg arról, hogy van-e köze a metrófúráshoz. S egyáltalán – ki is fúrja azt a metró?

Populizmus. Patetikus gondolatok. Idejét múlta ideológia. Nevetséges álmok kergetése. Utópia - hallom a visszhangot mindenfelől. És igazuk van. A gyakorlat szerint ennél jóval kevesebbire sem vagyunk már hitelesítve. A diplománkon ékeskedő pecsét nem kötelez semmire, nem figyelmeztet az értelmiségi lét felelőségére. Erre nem esküdtünk fel. Amire meg Hippokratészt emlegetve igen – hiába több talán még ennél is –, azt már csak amolyan fizetés helyett lobogtatott kötvénynek használja a mindenkorri hatalom, hogy presztízsvessztéssel kikövezzet és a most szorgosan emlegetett közönyünkhöz vezető utunkat ezzel is egyengesse. Sikerral.

Az utóbbi időben több fórumon is szólítottam kollégáimat a demográfiai veszedelem ürügyén. Válasz nem jött. Azaz jött egy. Őt nem ez érdekli, hanem a mindennapi gond. Ez volt a válasz rövid értelme(?)

Barátaim! Kollégáim!

Miközben Uniós előírás szerint a magyar népesség rossz lelkiállapotának javítása ügyében kell lépnie a hasonló lelkiállapotú

egészségügynek, vegyük észre az igazi nagy feladatot és az ebben viselt felelősséget. A szerepünk csekély, de példamutató lehet. Amolyan kovász.

A feladat pedig az egészséges nemzettudat rehabilitálása, az anómia egészségügyi okokat jóval meghaladó okainak megjelölése. A gondolkodni és látni tanítás.

És ennek keretében a kettészakadtak egyesítése. Nem egyik vagy másik oldalon, hanem a világ színességéhez nélkülözhetetlen magyarság megmaradásáért. Azon az oldalon, amit valaha a történelmi időkben hungarusnak neveztek, s ahova minden becsületes állampolgár, akkor alattvaló (ó mily szörnyűség akkor, s ma mily tagadott igazság) tartozott. Abban az időben ezt a ma elavultnak hitt Szent korona elismert szellemi ereje tartotta össze. Mert nem királyi korona volt az csupán, hanem a törvény, a nemzet szuverenitásának jelképe. És nem volt roma kérdés, és nem volt nemzetiségi gond, csak egy: a közös haza sorsa.

Van dolgunk elég, de ha nem ebben a szellemben élünk, akkor betegeinkkel együtt fogunk elfogyni. Mégpedig alig hihetően rövid időn belül.

A fenntartható fejlődés modelljét mára a világ kidobhatja az ablakon. Az exponenciálisan növekedő gondok megsemmisíteték. Végtelenül egyszerű és félelmetes modell ez. Nem vitatható.

Mert exponenciálisan romlik a morális helyzet, az energia-gond, a környezeti kockázat, a gazdasági káosz – nemzeti viszonylatban pedig a demográfiai katasztrófa fekete árnya. De mi vitatkozgatunk és mutogatunk. Magyar a magyarra. Így aztán „a metró fúrása” akadálytalanul folytatódik.

És ez nem ünneprontás. Ez a nyers valóság. Ehhez mérjük lépteinket, amikor gyermekeinkre s unokáinkra nézünk.

Rövid gondolatok régi valutákról

Korosztályom nagy időket élt meg. Az a fél évszázad, ami felett pályánknak „ívelnie” kellett volna, de amelyben ez a pálya igencsak földhözragadtan vánszorgott előre (?), akkora fejlődést jelent az oly sokra tartott civilizáció történetében, hogy azt a fejlődése ütemén változtatni nem képes homo sapiens – bár önmaga hozta létre – nem képes követni.

Hozzáértők mondják, hogy az alkalmazkodás útján lezajlott fejlődésünkben elért „eredmény” genetikai kódolása nagyon lassú folyamat. Olyannyira, hogy írott történelmünk távlatában nevezhetjük akár befejezettnek is, pontosabban stagnálónak. Az egyiptomi múmia, ha ma életre kelne, képes lenne mindent ugyanúgy elsajátítani, mint mi.

Sőt! Mondanám én. Azokban az időkben, amelyek az olajcivilizáció elkényeztetett Mc. Donalds hizlalta gyermekeire (igen, a mi gyermekeinkre) várnak, a derék múmia jobban fel lenne vészelve. Ő az egyszerűbb körülményektől nem rettenne meg. Legfeljebb nem lenne beoltva „dipertével”. És a kor sok szellemi mérgével.

Na, jut eszembe, ez utóbbit talán ő sem viselné olyan könnyen. S mekkora lenne kiábrándultsága, ha kiszedett szervei sem indokolnák már rokkantosítását, kora és piramisépítő múltja sem jogosítaná nyugdíjra, netán fásli-, esetleg műkincsadót rónának ki

rá. A multi pedig melaminnal hamisított illatos olajokat adna el neki. Ó Isis!

Hogy a létért való küzdelemben miként kapcsolódna be, nehéz lenne megmondani, de csodálkozásai is egy egészségesebb szemléletet tükröznének. Egyszerűbbet, természetközeli.

De minek nyúlok én vissza megavasodott olajoktól illatozó múmiákhoz? Gondoljak inkább vissza pályám első felének öregasszonyaira, a hárászkendősökre, a soha meg nem állókra, meg kerges kezű mezősegi magyar parasztokra. A méltósággal viselt szegénységre és az ebből fakadó gazdagságukra.

Nem egy rejtett kálomista lelkész akar prédikálni belőlem (vagy mégis?), nem is akarom én „jesztegetni” a trendi állapotok után vágyakozó mai fiatalokat, csupán azt szeretném tudatosítani, hogy jó lesz figyelni. Nem árt megtanulni tüzet rakni. És nem árt megbecsülni a szomszéd felénk nyújtott kezét.

Végül szánom csupán azok boldogságának emlékét, akik a mi mércénk szerint robottal, sőt megaláztatásokkal teljes nyomatásban élve voltak képesek mégis boldognak lenni, és jutott erejük arra is, hogy túl sok elmélkedés nélkül fenntartsák a jövőt. Az anya és a gyermek valuta volt. Sőt az estefelé a templomba csoszogó anyós is lehetett az.

De hát elmúlt már ez.

Csak tudnánk, hogy a mai valuták mikor és hogyan múlnak el?

Állampolgárság itt, ott, és amott

Pillanatok alatt rendezte Románia azt az állampolgársági kérdést, amire a „magyar” politikai „elit” 20 éve nem hajlandó.

Sürgősségi kormányhatározattal fogadta el szerdán a kormány az állampolgársági törvény módosítását és kiegészítését. Ennek értelmében minden olyan volt román állampolgár – és annak lezármazottja 3 generációig – aki születés révén jutott az állampolgársághoz, és önhibáján kívül veszítette el azt, kérésre rövidített eljárás nyomán visszakaphatja azt.

Ezek a polgárok Románia területén is letelepedhetnek, de az állandó lakhelyük lehet másik országban is. A kérelmezők megtartják a már meglévő egy vagy több állampolgárságukat.

– Ezzel a rendelettel a kormánynak az volt a célja, hogy egyszerűsítse a román állampolgárság megadásának feltételeit, másrészt pedig lerövidítse az állampolgárság megszerzéséhez szükséges időt – nyilatkozta Emil Boc miniszterelnök a szerdai kormányülés után.

(Erdély.ma)

Kínos. A nemzeti érzelmeiktől legfeljebb könnyes szavakban fűtött politikai oligarchiánk nem akar tudomást szerezni néhány aprócska tényről – pedig csupán az Országgyűlési Könyvtárba kéne lelátogatniuk pár percre...Lássuk!

A harmincas-negyvenes évek fordulóján a „kicsi magyar idők”-re visszatért területeinken a nemzetközi jognak megfelelő formában rendeztük az ott élő lakosság magyar állampolgárságát. (1938. évi XXXIV., 1939. évi VI., 1940. évi XXVI., 1941. évi XX. törvények). Az 1945. január 20-i, Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény (1945. évi V. törvény) csupán az e területekről való lemondást tartalmazta, az állampolgárság kérdésére nem tért ki. Ráadásul a magyar felet képviselő, az úgynevezett Ideiglenes Nemzeti Kormány (majd a megalakuló Ideiglenes Nemzetgyűlés) közjogi legitimitációval több okból sem rendelkezett. A későbbi, 526/1945. M.E. rendelet pedig egyetlen állampolgárságtól való megfosztási követelménynek sem felel meg. Az 1947-es párizsi békeszerződéssel pedig ugyan szeret érvelni a nemzetfelszámoló politikai oligarchia – de számukra ropant sajnálatos módon a békeszerződésben egy árva szó sincs állampolgárságról...

Ezt a helyzetet felismerve(!) a kommunista kormány 1961. és 1979. (sic!) között 7 (hét) különböző kétoldalú, ámde az említett legitim törvényekre hatástalan nemzetközi egyezményekkel igyekezett rendezni a számára is nyilvánvalóan fennmaradt magyar állampolgárságokat. Vagyis ráutaló magatartásával elismerte, hogy az ezt megelőző rendeletek elégtelensége miatt a „kicsi magyar idők”-ben visszakapott magyar állampolgárság érvényes maradt!

Nagyon érdekes, hogy ugyan még Mongóliával is kötöttünk ilyen szerződést, de a nem eléggé jó elvtárs Jugoszláviát, az ottani legalább félmillió magyarországiat még efféle látszat-egyezményre se méltattuk! Következésképpen: a volt Jugoszláviától 1941 után visszatért területeken még kommunista (politikailag korrekt) játékszabályok szerint is él a magyar állampolgárság intézménye!!!

Amennyiben a magyar politikai oligarchia az elmúlt 20 évben fel tudott volna mutatni egy Basescu avagy Fico formátumú, valóban a nemzet érdekeit képviselő politikus, akkor:

1. Automatikusan magyar állampolgárnak tekinthetnénk minden volt jugoszláviai érintettet, különös tekintettel Szerbiára, amelynek kormánya többször is felajánlotta, hogy magyar ajkú polgárai számára Magyarország adja meg az állampolgárságot.

2. Ugyanígy minden szlovákiai és ukrainai érintettet - hisz ezekkel az államokkal értelemszerűen nem köthetett Csermanek-Kádár kétoldalú (amúgy különben az 1938–1941 közötti ál-

lampolgársági törvények hatálytalanítására alkalmatlan) szerződést,

3. A magyarnak nevezett országgyűlés egyszerű többségi határozattal kinyilváníthatná, hogy az említett kétoldalú egyezmények a többi országban (elsősorban Romániában) nem érvényteleníthették a nemzetközi jogi formáknak megfelelően rendezett magyar állampolgárságról szóló törvényeket. (Mindezen élő jogok elismerése mellett természetesen nyitva az út a horvátok, szerbek, románok módjára deklarálni a többi Kárpát-medencei területeken, illetve a nagyvilágba szétszóródva élő magyarok magyar állampolgárságát.)

És még arra sem kellene kitérni, hogy vajon 1945 és 1990 között ugyan független ország voltunk-e... Mert óhatatlanul felmerülne a kérdés: és MOST?

Ezen írás internetes változatának megjelenésekor többen felvetették, hogy az Európai Unió normái szerint lehetetlenség az etnikai alapú kettős állampolgárság intézménye.

1. Hogy lehet akkor az, hogy a 186 millió, Dél-amerikai Brazília minden egyes lakója jogosult a 10 millió, EU-tag Portugália állampolgárságára. (Mi több: 2008 nyarán életbe lépett a brazil nyelvhasználatot követő új portugál helyesírási szabályzat. Portugáliában!).

2. Hogy lehet akkor az, hogy magyar parlamenti képviselő, sőt államtitkár a Zsidó Világkongresszus (Izrael állam külügyeit döntően meghatározó szervezet) képviselője?

3. Mi legyen az EU-tagállam balti szovjet utódállamokban élő sokmillió oroszországgal? És közöttük a jobb híján orosz állampolgárként jegyzett, oda szóródott kárpátaljai magyarokkal?

4. Ruzsa Magdi világhírű délvidéki magyar énekesnő nem tudta igazolni magyar nyelvtudását, ezért állampolgársági kérelmét évek óta elutasítjuk. Ugyanakkor kórházi főorvos barátomhoz nap mint nap érkeznek a környékbeli kínai barakkáruházz-paradicsom magyarul egy kukkot nem tudó, ámde magyar állampolgár, magyarként biztosított ferdeszeműi.

5. Az EU az autonómiát is ellenzi. Nesze neked Finnország (Aland autonómiaja), Katalónia, Dél-Tirol és így tovább...! Nem lóg ki a lóláb?

Nem lóg ki a lóláb?

Sárközy Csaba

Egymillió moldovai származású román állampolgár

Traian Băsescu román államelnök a parlament együttes ülésén több meglepő, a magyar diplomácia és a romániai magyarság számára igen tanulságos bejelentést tett. Az egyik meglepetés az államelnöknek ama igénye, miszerint a kormány sürgősen módosítsa az állampolgárságot szabályozó törvényt, hogy a moldovai románok gyorsított eljárással szerezhessék meg a román állampolgárságot, és ekképpen európai uniós állampolgárrá válhassanak.

Traian Băsescu ezt követően a közszolgálati tévében azt nyilatkozta, hogy a kisinyovi román nagykövetségen mintegy 650 000 olyan boríték található, amelyben hozzávetőlegesen egymillió

személy kéri a román állampolgárságot. Ez Moldova Köztársaság összlakosságának mintegy negyedét teszi ki, a 2004-es népszámlálás szerint ugyanis az országnak négymillió lakosa volt. Kiderült az is, hogy Románia nyilvántartja azoknak a személyeknek az adatait, akik a Molotov—Ribbentrop-paktum nyomán veszítették el román állampolgárságukat. Ezeknek a személyeknek, illetve az első-, másod- és harmadfokú rokonaiknak könnyebben és gyorsabban kell megadni a román állampolgárságot.

Ehhez a nagyvonalú nemzetegyesítési szándékhoz, programhoz és törvényalkotáshoz nem szükséges a kommentár. Magyar kormányzati analógiákat keresve szégyenkezve és megdöbbenéssel vesszük tudomásul, hogy mi, „külmagyarok” nem kellettünk és nem kellünk, a jelenlegi magyar kormány és közvetlen elődje által minősíthetően aljas és hazug propagandával eltaszítottak maguktól. Mi, erdélyi magyarok, az idősebbek első-, másod- és harmadfokú leszármazottjai és rokonai 1940—1944 között a „kicsi magyar világ” éveiben magyar állampolgárok is voltunk, azokhoz a román állampolgárokhoz hasonlóan, akiket a Molotov—Ribbentrop-paktummal fosztottak meg állampolgárságuktól.

„Csupán” annyi a különbség köztünk és a románok között, hogy az ő esetükben az ezekhez a kategóriákhoz tartozók gyorsan és könnyítésekkel lehetnek román állampolgárok, a mi esetünk-

ben pedig, tekintettel az ilyen-olyan választásokra, máris riogatták a magyarországiakat, hogy elesszük előlük a kenyeret, és kiszavazzuk őket a hatalomból, holott bebizonyosodott, hogy az erdélyiek inkább maradnak szülőföldjükön, és itteni illetőségük mellett is hisznek abban, hogy a volt anyaország és népének kifosztóit, nemzeti megrontóit nélkülük is képesek elkergetni.

Nyitott kérdés marad számunkra viszont itthon, hogy a besszarábiai áttelepedőket milyen földrajzi térségbe irányítják majd, Székelyföld etnikai fellazításának, a tömbmagyarság megtörésének eszközei lesznek-e, vagy leszen majd olyan magyar kormányzat is, amely ezt diplomáciai úton is segít kivédeni.

„Kisinyovban is meg kell jelenniük azoknak az európai értékeknek — mondta Traian Băsescu —, amelyeket Románia is magáévá tett. Nem fogadjuk el, hogy a moldovai románokat nemzetiségük miatt éréjk vádaskodások, ugyanakkor elutasítjuk, hogy ok nélkül hibáztassanak.”

Közhelyszámba vehető, hogy a román diplomácia immár száz éve sikerebb, mint a nemzetet félszáz esztendő alatt, néhány évet kivéve folyamatosan megrontó magyar államvezetés.

Háromszék, 2009. április 22.

Sylvester Lajos

Bozgorok középre!

Kevés népcsoportnak vagy nemzetnek van használható gyakorlata és felhalmozott, nemzedékeken átörökölt tapasztalata abban, hogy úgy nézzenek keresztül rajta, mint gémmanipulált reklámban a vízkövesre száradt ablakon. A Magyarország határain kívül rekedt nemzetrészeknek speciel rengeteg van.

Most viszont csupán az erdélyi magyarok szemszögéből vizsgáljuk a kérdést, mert igen-igen érdekes tapasztalattal gazdagodtunk. A múlt héten Băsescu beszólt a román honatyáknak és a kormánynak, üzente, szorongatott helyzetben vannak a moldovai testvérek, tessék hát román állampolgársági erőfeszítéseiket megkönnyíteni. Számot is rendelt a kéréshez, hogy tudniillik egymillió olyan moldovai román van, aki élne a könnyített feltételekkel. Băsescu beszólt, a fiúk pedig végezték a dolgukat. Az elmúlt heti kormányülésen módosították az 1991 óta hatályban lévő állampolgársági törvényt olyképpen, hogy gyorsabban visszaszerezhetik román állampolgárságukat mindazok, akik korábban rendelkeztek vele, de azt akaratukon és hibájukon kívül elvesztették. A rendelkezés kibővíti azoknak a leszármazottaknak a körét is, akik az államhoz állampolgársági kérvénnyel folyamodhatnak. Tehát a kérdést rém egyszerűen oldották meg: állampolgárság megszerzése nem honosítás, hanem visszahonosítás révén. Romániában ehhez nem kellett december 5-ét, felvonulást, kampányt és népszavazást rendezni, mint Budapesten. Mindössze egy alacsony költségvetésű kormányülés kérdése volt.

2005. december 5-én a magyarországi népszavazás eredményei láttán a románok röhögtek, mi pedig szívtunk. És ide egy nagyon fontos pontosítás kívánczik: nem azért szívtunk, mert a Magyar Országgyűlésnek nem kellett napirendre tűznie a kettős állampolgárság ügyét, hanem azért, mert a románok röhögtek. Aki ennél többet akar belemagyarázni a Magyarország határain kívül élő nemzetrészek morcos reakcióiba, az méltatlanul maradt ki az elmúlt 6-7 esztendő szocialista kormányzásából.

Fussunk egy kört, és néhány aspektus szerint hasonlítsuk össze azt, ahogyan Magyarország és Románia kezelte az állampolgárság-gosdit.

A kettős állampolgárság kérdése Magyarországon belpolitikai kérdéssé fajult, miközben gesztusértékűnek kellett volna lennie.

De hát így jár az, aki egy gyenge idegzetű, már-már hisztérikus társadalomtól gesztust vár el. Ezt pedig a magyar jobboldal nagyon is jól tudta, erre játszott rá, és éppen ezért majdnem akkora felelősség terheli őt is, mint a NEM-ekért kampányoló kormányoldalt. Ezzel szemben Románia a moldovai nemzetrész szorongatott helyzetére kívánt, ha nem is megoldást, de némi enyhítést nyújtani. Csak nyugodtan és higgadtan.

Gyurcsány 23 millió Magyarországra bevándorló románval riogatott 2004-ben, ezzel szemben Romániában sem a kormányoldal, sem pedig az ellenzék nem kiáltott farkast és egymillió ukránt. Gyurcsány akkor kiáltott 23 millió románval, amikor alig két év elteltével a 23 millió románból 23 millió európai állampolgár lett (méltatlanul vagy nem, jó kérdés, de az lett), miközben a néhány százezer kárpátaljai és vajdasági magyarnak valóban jól esett volna, ha foglalkoznak a kérdéssel. (Mert emlékezzünk, nem a kettős állampolgárságról, hanem a kérdés napirendre tűzéséről kérdezték a magyar választót.)

Szóval, míg Magyarország sima belpolitikai sportot űzött az elszakadt nemzetrészek hovatarozásának kérdéséből, addig Románia még Brüsszel hümmögésével is szembenéz akkor, amikor gyakorlatilag egy nyűgösebb sorbanálláshoz és egy kis türelemhez köti az állampolgárság megszerzését az EU keleti határán.

Magyarországon több milliárd forintot kampányoltak szét azért, hogy ne kelljen foglalkozni a problémával, míg Romániában egy (értsd: egyetlen) válságköltségvetésből működő kormány egyik (értsd: egyetlen) ülésén érdemi döntést hoztak.

Szóval, hülyék jobb oldalra, románok bal oldalra, a bozgorok maradjanak középen. Onnan könnyebb szívni.

Orbán Ferenc
honline.ro

LÁSZLÓFFY ALADÁR

1937. május 17. Torda – 2009. április 20. Budapest

„A szív is megállhat egy szóra,/ s a legfontosabb vonatok./ Mindenkiért eljön az óra./ Vidéki állomás vagyok:/ itt találkozunk a halálban/ a győzelmesen fontosak./ Velük a téli képen nyár van,/ s a nyárból jégremény fakad.” (Lászlóffy Aladár: Végeredmény)

„Sír megnyílik, sír bezárul” és „mi mindig búcsúzunk”. Újabb sír, ami mellett elgondolkodhat az elme, hogy mi végre is születik a világra egy ember. Közhely, de sajnos így igaz: akár értéktelentől, akár köznapit halandóként száguld

át valaki az életnek nevezett kaland rövidke idején, mindannyian egyfelé menetelünk, ha tudomást veszünk róla, ha nem. És minden újonnan domboruló sírhant mellett csak arra tudok gondolni, hogy napról-napra sokasodnak halottaink, szüntelen fogyatkozik az igazi értéktelentől, az elhivatott írástudók serege.

Április 20-án olyan személyiség távozott megint, akinek kiválása során mély űr keletkezett, nemcsak az erdélyi magyar irodalom, hanem az egyetemes kultúra egészében is. Olyan érzékeny költő, akinek hátra maradt lírája gondot okoz majd az utókornak, mert termékenysége ellenére sem hígult fel költészete. Ha valaki majd egyszer válogatást akar készíteni egy népszerű sorozat számára az ő verseiből, talán jól teszi, ha vakon nyitogatja föl kötetét, s csak rámutat egy-egy versre. Mert soha nem írt saját színvonalát, s mert igazából egyetlen nagy eposz részletei az önállóan megjelent versek. Korán berendezkedett arra, hogy számára a legfontosabb dolgoknak belül a helye, saját, belső mércéje szerint kell megtanulnia élni, és a maga húzta határvonalak a legfontosabbak. Azokat kívülről, mások, úgyis másképpen fogják megítélni. Ilyenformán – miközben kifelé mindig is a nyelvi bőség képzetét keltette a Lászlóffy-élet és életmű, mindinkább mélyült befelé. Jellegzetes gondolatalkzataiban, amelyeket legjobb verseiben, prózáiban és esszéiben egyaránt fellelhetnek olvasói, az idő mélységeit kutatta és azt kereste, ami egyetemes és időtlen. Élénk visszhangot kiváltó indulása az ötvenes évek második felében, illetve markáns költői jelentkezése a hatvanas évek jellegadó Forrás-nemzedéki könyvsorozatában az egész erdélyi irodalomra – úgymond – „vérátömlesztő” hatást gyakorolt. Az az egyetlen, ami az embernél is erősebb, a megőrző emlékezés – írja. Lászlóffy Szilágyi Domokossal és Tandori Dezsővel párhuzamosan tanult meg kételkedni a történelem, az egyéniség és a nyelv rendíthetlenségében. Kialakított magának egy klasszikus alapokon nyugvó, mégis merészen kísérletező, hajlékony és egyéni nyelvet, egy hullámzó és rendkívül ritmikus szabadvers-beszédet. Hisz abban, hogy érdemes jeleket küldenie abból a világból, amelyben 1989-ig kénytelen volt élni, s ez az „átkopogás” egyben börtönfalat is idéz, cellamagányt, amit az olvasó készséggel társít a kisebbségi magyar sorssal. Bár úgy érzem, a költő inkább a végső bizonyosság ígézetében kopog át a létezés falán az ismeretlen, nagyobb erőhöz. Kevésbé transzcendens olvasatban ugyanez a kopogás a másik embernek, a megfelfedhetetlen földi társnak is jelez, a megértés kétségbeesett reményében. Az író dolga a közvetítés „volt és majd” között, „élők és holtak” között. Ezért éppoly fontos az „emlékek hangulati energiája”, mint akár a művéké vagy az olyan emberé, aki önmaga is „pontonhíd, hús-híd, csont-híd, ideg-híd.”

Lászlóffy Aladárnak életében több mint 30 verset- illetve prózát tartalmazó kötete jelent meg, 1998-ban kapta meg a Kossuth díjat, de többek között a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével és a Románia Csillaga tiszti fokozatával is kitüntették. „Utolsó éveiben betegségei, illetve az általa egyetemesnek talált értékek nyilvánosságbeli árfolyamának megrendülése – alaposan megviselték. Az idő mélyén folytatott kutatásai egyre inkább a keserűség élményével jártak együtt számára, miközben a jelent ideálisabb múlt idővel próbálta szembesíteni. De az, hogy ő napjaink világában egyre kevésbé érezte magát otthon, nem jelenti azt, hogy olvasói ne érezhetnék magukat otthon a Lászlóffy-versekben, amelyek kiszólnak nekünk polcok ajtajából, ablakából.”

Lászlóffy Aladár búcsúztatása a kolozsvári Házsongárdi-temetőben.

Igazi, tetten érhető, mégis megfoghatatlan lényét leghűbben Csíki László fülszövege idézi, amit a költő **Repülés a zuhanásban** c. kötetéhez írt. „Lászlóffy Aladárt költőként, mindig őszre nyitott ablaknál állva látom egy dús szobában. Érezhető: szülőházból leválasztott szoba az. Boltívesnek kell lennie. A fali polcon tört sarkú könyvek és avittas tárgyak a hipermoderne között, érdes kódarabok, a padlón folyóirat- és oklevél-kötegek, azokon némi por vagy hamu.

Lászlóffy Aladár abból az ablakból az alexandriai könyvtárra lát. A könyvtár lángokban áll, a kiművelt módokon impregnált, tartósított irat-tekercek igencsak gyűlékonyak. Odakint, a jobbagykék égen dülakodó gyönyörű felhők – vagy az égő könyvtár füstgomolyai. Idáig érződik a múlt. A senyvedő kerti avar, netán egy világvégi város fanyar szaga. Leheletnyi óceáni sós szél keveredik bele, vagy tiszta emberi testszag. „Korai hosszú délután”. Otthon. „Hányadik Erdély ez a táj?”

Érezhető: valahol fejedelmek bujdokolnak, szakadt becsüvággyal és köpönyegben. Forradalmárok is persze, ugyanolyan öltözetben, karneváli álruhában, mindahányan. Preklasszikus zene szól. Közben egy mikrochip csipog, halkán, de hallhatóan.

Hallatszik a bálí terem körül a tűz ropogása is. Osonó kis állatok neszezése, akár a szerelmes, érzelmes suttogások.

Lászlóffy Aladár éppen azt kérdezi ebben a hangokkal teli történelmi csendben: Hányan rohadtak el húsz és harminc között? Meg azt: „Tudhatod-e véglegesen, /hogymint véglegesen tudhatod/ amit tudnod adatott?” A két kérdés között harminc év termékeny kőmezeje. Előttük az összes, a mérhetőkből, de bejárhatatlannokból.

És ekkor egyszer csak azt mondja Lászlóffy Aladár a levegős ablaknál: „**Hallgatok már telitorokból**”. Mosolyog hozzá. Egy kicsit, úgy emberöltőnyit. Csak azzal a tudattal, bölcs iróniával, hogy ezekkel a szövegekkel, szövegekkel ő így eljátszhatott. Elviháncolt egy kicsinyéig. Tobzódott egy lélegzetvételnél is ideig. Dúskált egy picit. Megmutatta, hogy lehet, ha nem szabad is. A szavak készen álltak az idők kezdete óta, s a bölcselők, költők léte óta fegyverben is. Amolyan magán-kertünk alatt bujkáló szabadcsapatként, betiltva, elhallgatva, néha a legjobbakról is elfeledve, hamvukba holt könyvtárakból kimenekülten, s halálig szabadon. Utat

kell vágni nekik csupán a római-kori kőromokra épített polgárházak, a hangos idegen tömegek, vagy a kerti növényzet között. Mint egy, az éppen aktuális létezésbe beépített világegyetemi titkosügynök, rejtezkedve és más-más alakban megmutatkozva mégis a „társadalmi eseményeken”. Játéknak is jó ez, izgalmas legalább. Közben pedig csak áll az ember az ablaknál. Ott várja a... Mit is?

Az április 20-án, 72. évében, Budapesten elhunyt költő emlékére április 25-én a magyar-örmény katolikus lelkészség Orlay-utcai kápolnájában tartottak gyászmisét, majd végakarata szerint, a kolozsvári Házsongárdi-temetőben helyezték örök nyugalomra, április 29-én. Földi porhüvelyé fölé a sír bezárult, de valahol tágra nyílt egy kapu, amin bárki bármikor betekinthez, és ott láthatja őt, hiszen a nagy költők soha nem halnak meg, szellemük a nagy világmindenség káoszából minduntalan visszaint az elkövetkező nemzedékek felé.

B. Osvát Ágnes

Kocsis István: Búcsú Győrfy Lászlótól

Búcsúzom Tőled, de nemcsak barátaid, író társaid, művész-társaid nevében, hanem mindazok nevében, akikért vállaltad a nagy, de reménytelen küzdelmeket: a mai kiszolgáltatott, kismizett magyarság nevében, a csonka-magyarországi és a kárpát-medencei magyarság nevében...

Búcsúunk Tőled... mélységes fájdalommal... és lelkiismeret-furdalással... Mert nem tudtunk megmenteni. Nem segítettünk Neked méltóképpen, hogy megmenethesd önmagadat.

Pedig tudjuk: Nem te találtattál híjával, hanem a világ, amely körülötted... Most már szembe kell néznünk életed drámájának nagy rejtélyeivel:

A **Szent Lőrinc freskója** című novelláskötetét a tavalyi könyvhéten mutattam be. Elolvastam a könyvet, majd újraolvastam... Majd újraolvastam a többi könyveit is. (A **Kőorgonák** című regénytől a **Szabad a vásár** című elbeszéléskötetig, majd esszéit, közéleti írásait is.) Mert meg akartam fejteni a **Szent Lőrinc freskója** különös rejtélyeit. Sorolhatnám a könyv szereplőit... Ott van közöttük Somfai Dávid, kiről nem nehéz kitalálni, hogy Győrfy László...

És én végig vártam, hogy nagyon kiemelkedik a többiek közül... De Győrfy László vigyázott arra, hogy ne így legyen... Egy valami válik a könyvben uralkodóvá – nagyon különös ez, de így van – a szeretet... A főhős helyett a szeretet válik uralkodóvá... Aggódó, megbocsátó szeretet... Különös szeretettel emlékszik vissza... Óvó, aggódó és megbocsátó szeretettel.

Pedig Győrfy László nem szívesen beszélt vagy írt a szeretetről. És magatartásával mintha éppen leplezni akarta volna a lelkéből oly gyakran feltörő szeretetözönyt...

Különös drámái feszültséget okozott életében, hogy valami miatt legyőzte azt az önmagát, akiben túlcserdül a szeretet...

Egyre érdekesebbé vált számomra a könyv. És éppen akkor volt számomra legérdekesebb, amikor visszaemlékezett... Úgy éreztem, mintha háromezer oldalas életrajzi folyam-regényből olvasnék néhány fejezetet... Máskor is éreztem ezt Győrfy Lászlót olvasva.

Biztattam is, írja meg a több ezer oldalas visszaemlékezést, önéletrajzi regényfolyamot.

Ó, most már nem írja meg! Ki a felelős ezért?!

Ki a felelős Győrfy László drámájáért?

Nem szeretett kitárulkozni – vonhatnánk le a felületet választ. De csak ennyi lenne a Győrfy László élete elviselhetetlenné válásának a titka? Nagyobb, félelmetesebb rejtélyekről van szó.

Aki ismerte, tudja, aki olvasta, tudja: Győrfy Lászlóból teljes mértékben hiányzott a tekintélytiszteltet... Miképpen okozhat e csodálatos tulajdonság drámát?

Most tulajdonképpen azt is meg szeretném érteni, miért nem volt népszerű Győrfy László nemcsak méltatlan, alkalmatlan politikusaink, de a legtehetősebb, legjobban támogatott – és ezzel együtt gyakran tehetségtelen – író társai körében sem... De legkevésbé a mindenkorai kultúrpolitika hatalmasai kedvelték.

Ezért nem kapott méltó elismeréseket, sem olyan jelentős díjakat, amilyeneket megérdemelt volna. Megkapta ugyan 1998-ban a Nagy Lajos-díjat, majd 2004-ben a Rendületlenül-díjat, de mennyivel többet érdemelt ki írásaival, magatartásával!

Őszinte, igaz, egyenes ember volt Győrfy László – tehetséges művész, tehetséges író, de művészetével a kritika sem foglalkozott méltóképpen...

Mi mindennek a magyarázata?

Nem tudott és nem is akart alakoskodni... Elég ennyit mondani megfajtaságként?

Ó, nem! Sokkal félelmetesebb drámái helyzettől kell szembenéznünk! Nagyon fontos lenne méltóképpen megismernünk e drámái helyzetét, hogy levonhassuk önmagunk számára is a következtetéseket.

Ami mindenki számára nyilvánvaló: Győrfy László nem tisztelte az érdemteleneket, s nem is leplezte megvetését... Azok iránti megvetését is, akik a díjakat osztogatják, akik a bírálatokat íratják.

De van erre súlyosabb magyarázat is. (Mondhatjuk: metafizikai magyarázat.) A következő: Győrfy László látta, hogy kikölkent az idő, de nem tett úgy, mintha nem látná. Nem tett úgy, mint ha az elviselhetetlen elviselhető lenne...

Kérdezzünk tovább: Miért lett a Győrfy László élete elviselhetetlen élet? Vannak erre könnyű válaszok – könnyen, felelősség nélkül kimondhatóak, és vannak nehéz válaszok. Olyan nehéz válaszok, hogy kevesen merik megfogalmazni.

Életének talán legnagyobb rejtélye, az életét megnehezítő nagy titok – mely egyben annak titka is, miért vált ő kemény szavú, harcos íróvá –, e titok: Azok közé tartozott, akik képesek voltak átélni, hogy kikölkent az idő... Hogy mit jelent, hogy kikölkent az idő...

Hamlet leghíresebb mondatának első szavaival búcsúzzunk hát Tőled? Kikölkent az idő, ó, kárhozzat...

A kikölkent időben a világ meghasad, s a meghasadt világ mindent elnyel, mindent, ami szent, ami értékes... Az emberi lét

megromlik, az ember visszafejlődik: gyémántminőségűből válik szénminőségűvé...

Mik történtek eddig a kizökkent időben?! Megtévesztett királyok tolongtak, hogy aláírják dinasztiájuk kipusztításának tervezetét...

És kitört a legértelmetlenebb a háború: az első, mely előkészítette a másodikat... De közben keresztre feszítettek egy népet, mert feltételezték, hogy legártatlanabb... A nagy misztériumjátékot ismételték meg, de ez alkalommal Isten helyett egy országot feszítettek keresztre...

Igen, Magyarországot keresztre feszítették az I. világ-háború után – büntették mindenki helyett, ellenség és szövetséges helyett egyaránt. Mert azt hitték, legártatlanabb.

Azok büntették, akik előkészítették a háborút. Így természetes ez a kizökkent időben...

Még mindig tart a háború, most éppen a keresztény civilizációt pusztítja... Nem volt még ennél nagyobb veszedelem. A nemzet-halál rémével néz szembe a magyarság és minden európai keresztény nemzet... Fogy a magyarság, öregszik, fogynak, öregszenek az európai keresztény nemzetek, és minden lelkiismeretes gondolkodó sejti már, hogy ha az idő „nem tolatik vissza a helyére”, a nemzethalál ellen nem tudnak küzdeni.

De mi ma nehezebb, mint helyretolni a kizökkent időt? És aki látja, hogy kizökkent az idő, de képtelen helyretolni, arra iszonyatos magány nehezedik... Olyan, amilyen Győrfy László elviselhetetlen magánya volt... Magánya? Látom hatalmas magányában a hatalmas keresztet is a vállán!

Ó, nem tudunk segíteni rajta, nem segítettünk neki vinni hatalmas keresztjét... Ő maga – hatalmas magányából mintegy kitörni akarván – a magyar nemzet legsúlyosabb sorskérdéseit vetette fel... Ilyeneket:

- A magyar nemzet a rendszerváltozás idején nem vette át a hatalmat.
- A magyar nemzet lépett be a legkedvezőtlenebb feltételekkel az Európai Unióba.
- A magyar nemzetet forgatták ki legsúlyosabb mértékben a vagyonából a privatizáció során.
- A magyar nemzetnek van olyan kormányja, amely ünnepelni volt képes a magyar nemzet vereségét 2004. december 5-én...
- Az a művészet a legtámogatottabb a mai Magyarországon, amely rombolja a magyar nemzettudatot. Igen, a valódi értékek helyett támogatják a mai Magyarország hatalmasai az olyan tévéműsorokat, színielőadásokat, rádióműsorokat és újságcikkeket, amelyek mintha tudatosan sorvasztanák a magyar nemzet öntudatát, amelyek a magyar lelket az elmúlásra és nem az életre készítik fel...
- A magyar nemzetet mintha tudatosan meg akarnák semmisíteni. Ki, kik, mi, mik? Ha Magyaror-szágon tudatos népiirtás folyik, akkor mi célból?! Hogy ne tudja a magyar nemzet helyretolni a kizökkent időt – éltető, szakrális hagyományai feltámasztásával?!

Pedig semmi sem fontosabb, időszerűbb ma, mint a kizökkent idő helyretolása... Kizökkent az idő, nem sikerült „visszatolni” a helyére, és a romlás folytatódik.

Mit lát, aki átéli, hogy kizökkent az idő? Mit látott Győrfy László is? Láta, felismerte a hasonmásokat... Kikről, mikről van szó?

„Hasonmás” az, akinek a lelke tetszhalott állapotba jutott. Aki-ben kialudt az Égi Világgal való összeköttetést fenntartó titokzatos fény, a lélek...

Nem könnyű kioltani a lelket, de az ember megteheti... De mindig csak Istenre emelt fegyverrel teheti meg... Azaz a felfoghatatlanul nagy bűnökkel.

Ki tehát a „hasonmás”, akivel Győrfy László megpróbált méltóképpen szembenézni?!

„Hasonmás” az például, aki államférfiként elárulja saját népét és idegen hatalom érdekeit szolgálja. Ezzel Istenre emel fegyvert – és így szegényíti népét, önmagát pedig megfosztja attól, ami legértékesebb.

A bíró is, aki ártatlant ítél el – parancsra vagy ellenszolgáltatásért, természetesen szintén Istenre emel fegyvert.

De az író is és az újságíró is és a tudós is, aki anyagi érdekből vagy karriervágyból hazudik írásaiban... Mindezek hasonmások...

A hasonmás az, az bizony, aki Istenre emelt fegyverrel megölte saját lelkét, ezért emberként nem is élhet tovább, csak az ember hasonmásaként...

Sokan tudjuk, hogy léteznek hasonmások, de Győrfy László felismerte őket, szemükbe nézett, és azok az ő tekintetéből kiolvasták, hogy nem áll módjukban az ő jelenlétében az ember szerepében tetszelegni...

És féltek tőled, Laci, félelmükben áskálódtak ellened... Megpróbálták elérni, hogy ne hangozhassék hangosan leleplező ítéleted...

Hát van-e fontosabb, mint leleplezni a hasonmásokat?! A „hasonmások” tudatosan vesznek részt az idő kizökkentésében!

Igen, Győrfy László tudta, hogy léteznek hasonmások... És hogy a kizökkent időben gyakran átveszik a hatalmat...

Miképpen győzhetne volna le őket íróként, közíróként, művészként?

Nem könnyű bizony annak, aki hasonmás-látó... Nem könnyű annak, aki érzékeli, hogy az idő kizökkent...

Más rejtélyek is voltak a Győrfy László életében, de mily harmonikusan illeszkednek egymáshoz e rejtélyek:

Nem a XX–XXI. század szellemisége, illetve eszmeisége által meghatározottan írt és alkotott... Nem XX–XXI. századi egyéniség volt, sokkal inkább XIX. századi...

Így is mondhatom: Ő még a Szent Korona misztériuma és tana által meghatározott világban élt. Mintegy visszavarázsolva magát a régi időkbe... A Szent Korona által átmentett *szakrális hierarchia bővületében élt... Ez a magyarázata annak is, hogy a hivatalos hierarchiát semmire sem becsülte...*

Mi az archaikus, a szakrális hierarchia titka? Aki méltóképpen őrzi az archaikus, a szakrális hagyományokat – annak a világnak a hagyományait, amelyben az idő még nem zökkent ki –, az előkelő helyet foglal el valódi hierarchiában...

Itt e rejtélyes hierarchiában voltál előkelő helyen, Laci, itt voltak nagy sikereid...

Emlékezzünk itt Győrfy László drámájának többi rejtélyeire is: Kereste az igazságot – bejárta érte Csonka-Magyarországot, bejárta Erdélyt – megtalálta és megírta az igazságot, mégpedig a méltó igazságszolgáltatás reményében...

Ó, nem is akart sokat! Csak annyit akart Ő is, hogy országában és az egész Kárpát-medencében a Hazugság kultuszát váltsa fel az Igazság kultusza.

Hitte: a régebbi korok magyar hagyományaiba, misztériumaiba mint bevehetetlen várba kell menekülnünk az egyre nagyobb veszedelemben...

És a régebbi korok misztériumainak bevehetetlen várai mindig felépültek írásaiban...

Derűlátásodat erősíthette volna, Laci, hogy a magyar történelem misztériumjáték... És a misztériumjátéknak van egy magas-zatos utolsó jelenete... A Feltámadás...

Valódi, Istennek tetsző magyar életet álmodtál meg... Küzdöttél a méltó magyar életért, a méltó magyar jövővéért, de aztán feladtad...

Feladtad a küzdelmet, Laci, nem sikerült megmentened önmagadat...

És barátainak sem sikerült megmenteniük Téged, hatalmas magányodból nem sikerült kiszabadítanunk, de én hiszem: a Mindenség Ura, a Minden Titkok Tudója figyelembe vette, hogy magányod elviselhetetlenül nagy volt, kiszolgáltatottságod elviselhetetlenül nagy volt, látta keresztedet, látta, hogy magadra akart vállalni a legnehezebb feladatokat nemzedet megmentése érdekében, látta, hogy átélted a magyar nemzet minden szenvedését, minden kiszolgáltatottságát, s összegyűlt benned annyi fájdalom, amennyi már elviselhetetlen, s éppen ezért hiszem, hogy leeresztette a Fény-hidat a te lelked számára is...

És ezért megnyugtathat minket, akik most vigasztalhatatlanul állunk itt, hogy a harcot, melyet a földi világban abbahagytál, folytathatod az Égi Világban...

Ennek tudatában csak e szavakkal búcsúzhatsz Tőled: – Ha itt a földön már nem volt erőd a küzdelmet folytatni, küzdj tovább országod, néped méltó jövődjéért ott, az örök Világosságban, ahol mindazoknak méltó helyük van, akik az Igazság szolgálatában éltek le életüket.

És mondjuk el végül itt – búcsúzván Tőled – a magyarok hitvallását, mondjuk el, mert e hitvallás szerint éltél:

Hiszek egy Istenben,
hiszek egy Hazában,
hiszek egy Isteni Örök Igazságban,
hiszek Magyarország feltámadásában,
Ámen.

Csapongó gondolatok az élő Merk Mihályról

Merk Mihály Szatmárnémetiben született 1942. október 13-án. A gyermek és az ifjú szellemi, lelki fejlődését a ferences lelkiségű Hildegárda templomban eltöltött hittanórák, ministrálások alakították. A gyulafehérvári Római Katolikus Teológia elvégzése után Márton Áron püspök szentelte fel. 1966-ban segédlelkész a Hildegárda plébánián. 1969-től haláláig plébános volt. Plébánosi pályafutását Nagybecskón kezdte 1969-ben, aztán Sárküzújlakon 1973-1976 között. 1976-ban a színfalui német anyanyelvű közösség plébánosává tették. Nem esett kétségbe, megtanult németül. Amikor a hatalom rádöbbsen, hogy Színfaluban is megszerették a hívei, 1987-ben Mezőteremre helyezték. A rendszerváltás után visszakerült szülővárosába és a Zsadányi úton a Szent Család templom plébánosa lett. Templomépítést vállalt; 1991. május 1-én Szatmárnémetiben, a 16-os negyedben letették a Szentlélek templom alapkövét. Már a templomépítés ideje alatt, 1992-1995 között Merk Mihály erős plébániai közöséget alakított ki. A Szentlélek templomot 1994. november 20-án Reizer Pál püspök szentelte fel. Alig telt el öt év, és 1999. január 25-én, néhány hónappal születésnapja után, 57 esztendőskorában elhunyt Merk Mihály, a templomépítő plébános. Szatmárnémetiben a hídon túli temető római katolikus papok parcellájában helyezték örök nyugalomra. A temetési szertartást Reizer Pál püspök végezte.

Ki volt Merk Mihály?

Tíz éve nem találkozunk vele, tíz éve nem beszélünk vele, tíz éve nem misézük, nem gyóntat, nem korhol és nem viccel velünk, mégis nap, mint nap beszélünk róla, gondolunk rá, idézzük Őt.

Ki volt Merk Mihály? Nehéz néhány sorban megfogalmazni. Összevont szemöldökű vagy derűs, együtt érző vagy közömbös, hiszékeny vagy gyanakvó, felforgató forradalmár vagy békés tanítómester, a szavak vagy a tettek embere, veszítő vagy győzedelmes, kíméletlen vagy udvarias úr, tudott bánni a jelzős szerkezetekkel vagy elhamarkodottan vélekedett, társasági ember volt vagy magányos farkas? Tobzódhatunk az ilyen kérdéspárokban, de pontos választ nem adhatunk, mert Merk Mihály csak önmagá-

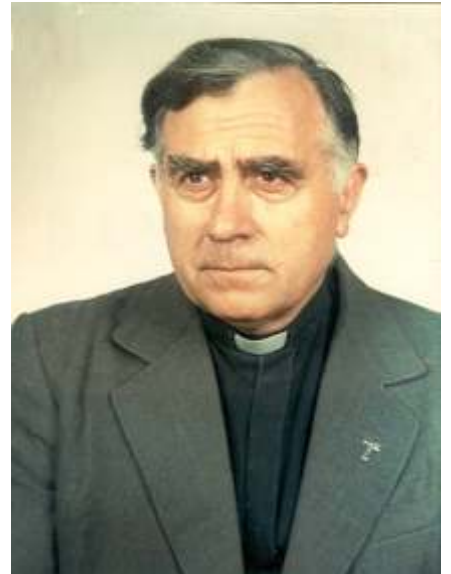
val volt mérhető. A kérdéspárokra adott válaszok ugyanúgy állnak egymás mellett békében és életképesen, mint a Sárerdő fái. Tisztább lenne a kép, ha elkészülne egy alapos, tudományos munka az Ő életéről és munkásságáról. Arra érdemes papok, hívők, barátok és ellenségek (mert ilyen is volt, mert ez is nélkülözhetetlen tartópillére egy emberi életnek) feladata választ adni a kérdésre: ki volt Merk Mihály? Távozása után tíz évvel talán tárgyilagosan látunk. Ne féljük a tárgyilagosságtól, mert az Ő életműve azt is kibírja.

A magányos farkas és a gyermekek

Magányos farkas volt, őklik fel elsőik között a jelző. És mennyire igaz és mennyire nem igaz ez! A saját útját járta, még akkor is, ha az csonttörő, tele bugyrokka és megmászhatatlan hegyekkel. De az ő gerince soha nem tört meg földi pokoljárásai alkalmával! Nem is törhetett meg, mert ő maga volt a gerinc a megmászhatatlan és elhordhatatlan hegy, az inkább meghalni tudó, de hajlíthatatlan és megtörhetetlen.

Ilyen komor, rideg, hősies arc lenne a Mihályé? Akiért a gyermekek rajongtak, aki 1989. december 20-22-én azt mondta a hit-tanosainak, hogy „gyorsan igyekezzetek haza ebédelni, aztán elkészíteni a leckét és gyertek vissza megvédeni a templomot a terroristáktól!” Igen, vissza, mert az iskolából nem haza, hanem a templomba mentek a gyermekek. Fel tudjuk fogni közel húsz év távlatából, hogy mennyi bátorságot, bizalmat, milyen magas emberi rangot kaptak ezek a „templomvédő” gyermekek Mihály atyától? (Magyarozatképpen az utókornak: a szélkakas politika azokban a napokban terroristákkal rémisztgette a lakosságot.) Ki tudott humánus eszközökkel gyermeket magasabb hivatásra emelni, mint Ő?

Ezek a gyermekek ma már apák és anyák, és még ma sem fogják fel teljes mélységében ennek a neveléstudományi remeklének embert faragó jelentőségét. A magányos farkas a gyermekek között, a gyermekek legjobb barátja. Tele van a templom, húsz gyermek ministrál, még az oltárra felvezető lépcsőn is egymás he-

gyén-hátán ülnek a gyermekek. Így nézett ki annak idején a mise. Úgy tűnik, két ellentmondásos elemre épül ez a kép: a magányos farkas és a gyermekek. Nem is lehet igaz, mondanák sokan. Pedig jól megfért mindkettő ebben az egy emberben, mint a Sárerdő fái egymás mellett.

A magányos farkas és a hívek

A magányos farkast férfiak és asszonyok vették körül. Egyetlen szavára megmozdult az egész plébániai közösség. Takarítottak, virágoskertet építettek, fát ültettek, téglát hordtak, újságot szerkesztettek, színi előadásokat tartottak, kirándultak, szilvesztereztek, együtt tanultak, nyelv- szám- és ki tudja felsorolni hányféle órát tartottak az atya szervezésében. Azokért a kis alumíniumból készült Mária-érmekért? Vagy a nem ritkán elhangzó korholásokért vagy dicséretkért? Mert Merk Mihálynak mindkettőből volt szükség szerint.

Sekrestyése soha nem volt (mint ahogy ma sincs az utódjának), ezt a feladatkört önkéntesekkel oldotta meg. Az ifjúsági miséken fiatalok, a többi misén felnőttek végeztek és végeznek ma is sekrestyés szolgálatot. Mindez nem anyagi megfontolásból, hanem „nevelési” céllal. Sekrestyés szolgálatot vállaltak diákok, felnőttek iskolai felkészültségtől függetlenül. Vízvezeték-szerelő, mérnök, tanár, polgármester egyaránt vállalta ezt a munkát.

A magányos farkas remeteéletet élt, amikor kiköltözött a még fűtetlen, épülőfélben lévő Szentlélek plébániába. Nem a vízcsap, nem a központi fűtés, nem a villanyáram teremt életet ebben a világban, hirdeti Mihály atya példája, hanem az ember, bocsánat - az EMBER. Ahol ő jelen volt, ott fény volt, ott izzott a levegő is, ott világosság gyűlt a fejekben és a lelkekben. Erre az izzásra, erre a fényre, erre a frissítő italra telt meg körülötte a világ emberekkel. Ilyenkor mondta: az ember jó, de el kell hitetni vele, mint a gyermekekkel azt, hogy meg tudják védeni a templomot a terroristáktól.

A magányos farkas és a humor

Merk Mihályban az volt az elbűvölő, ami megkülönböztette paptársai többségétől. Egyik ilyen megkülönböztető sajátossága a humora volt. Nem hiányzott a humor és az életszerűség sem a prédikációiból, sem az elmélkedéseiből. A templom nem a szomorúság helye, és mint ahogy a megtisztulás (legyen az lelki vagy testi) is öröm, úgy a templom is az. Bocsánat a hasonlatért, gondoljunk azokra, akik a fürdőszobában énekelnek. Azt nem más váltja ki, mint a megtisztulás öröme. A templomban a lelki megtisztulás által kiváltott öröm mosolyt csal az arcokra, a felszabadult lélek Istent keresi. A folytonos, pihenő nélküli komolyság komorrá torzítja az embert, mint ahogy a kitartó „ellenzékiesség is magában hordozza az ellentmondást”, írja Esterházy Péter.

Merk Mihály különbséget tudott tenni a humor és bohóckodás között. Mindkettőben lehetőséget látott és mindkettővel élt. Hihetetlen, de a nagy plébános, az un. magányos farkas vállalta a bohóckodást is. Fellépett a fiatalok által rendezett kabarékban. Amikor megjelent a színen különböző szerepekben, kitört a taps. Bohóckodásában fel tudott emelkedni a gyermeki lélek szabadságához. Jól értettük, nem leereszkedett, hanem felemelkedett a tiszta gyermeki lelkekhez!

A magányos farkas karjai

Ott áll a látható és kitapintható életmű, a Szentlélek templom. Talán egy kicsit Ő helyette állok itt - gondolja magáról önhittén a templom. Téved, Ő helyette nem áll és nem állhat senki és semmi. Merk Mihály egy van. Amikor kinyílnak az ajtók, mintha Mihály atya karjai nyílnának befogadó ölelésre, gyertek gyerekek és felnőttek, el ne késsetek, mindjárt kezdjük a misét.

Végül is Kicsoda Merk Mihály? A szatmárnémeti Szentlélek templom néhai plébánosa, a Szent Sebestyén Kolping Család

megteremtője, templomépítő? Egyik válasz éppen ez lehetne, a befogadó, az ölelésre kitárt kar. A befogadás a legtagabb értelemben igaz: jártak oda reformátusok, görög katolikusok és keleti vallásúak egyaránt.

A magányos farkas a nagyvilágban

Egyik papbarátom szokta mondani, hogy a szatmári egyházmegyén kívül is van élet. Közhelyes íze van, de elgondolkodásra sarkallóan igaz. Az egyik Hajnal akar lenni népdaléneklési versenyen Maczkó Mária ország-világ előtt ismert magyar népdalénekes a rendezvény műsora szerint megjelent a Szentlélek templom Merk Mihály termében, ahol a rendezvényhez kapcsolódó tánc-házat szervezték. Olvassa a bejáratú ajtón a feliratot: Merk Mihály terem. Nem tud hová lenni a meglepetéstől. Budapesten bizonyos körökben ismerik és beszélnek Merk Mihályról.

A beszédei és a versei közül is ismer néhányat. Fénymásolva adják kézről kézre. Nem tudja megköszönni a Jó Istennek, hogy ilyen nagy pap-ember templomába léphetett be. Hálájának és köszönetének gyönyörű jelét adta másnap Maczkó Mária, amikor szólistaként és együtt a fiatalokkal is énekelt az ifjúsági misén. Önálló magyarországi és világjáró műsoraiban szerepel egy-egy idézet vagy vers Merk Mihály munkáiból. Következtetés: Igaza van kedves papbarátomnak, a szatmári egyházmegyén kívül is van élet. Merk Mihály példája is ezt igazolja.

A felforgató magányos farkas

Merk Mihály értékrendjében a szabadság a legelőkelőbb helyen állt. Szolgáljon erre egy történelmi példa. 1989. március 13-án Szaniszlón tartották szokásos lelkigyakorlatos napjukat szatmári egyházmegyes papok. Áib Sándor, Kühn Pál, Merk Mihály, Merlász Tibor és Tempfli Imre a lelki program után kötetlen beszélgetésük során az egyházmegye égető gondjairól beszélgetett. Ez esetben az erdélyi paptestvérek 1989 elején kiadott nyilatkozatát beszélték végig, amelyet a Kossuth Rádió Vasárnapi Újság című műsorából és számos külföldi lapból ismert meg a világ. A falurombolás, a magyarság, a római katolikus egyház és híveinek kilátástalan helyzete és mindazok a kérdések szerepeltek abban a kilenc pontban, amelyekkel a diktatúra sújtotta az ország egész népét.

Az öt szatmári pap egyetértett a kilenc pontban és megtoldták még eggyel, mégpedig az Erdélyben olyan nagy méreteket öltő kivándorlás megfékezéséért léptek fel. Ők ötven fogalmazták meg azt a levelet, amellyel Tempfli Imre felkereste Sipos Ferenc ordináriust, nem kérve tőle többet, mint a levél tudomásulvételét és annak engedélyezését, hogy csatlakozhassanak az erdélyi testvérek nyilatkozatához. Időközben ők ötven felosztva egymás között az egyházmegyét, végigjárták a plébániák többségét és 23 paptestvér aláírásával tértek vissza.

Az aláírók között volt Reizer Pál későbbi megyéspüspök, Amma Zoltán akkor erdélyi plébános stb. Az ordinárius nem engedélyezte a kérést. Másnap a szekutitáté kezére került az ügy. Következett az értelmi szerzők meghurcolása. Merk Mihály később fanyar humorral elegyítve mesélte barátainak szekuritátés emlékeit, amikor felforgatónak, hazaárulónak, ellenforradalmárnak, revizionistának nevezték kihallgatói, és bántalmazták is. Egy biztos, Tőkés László gondolatát, a hallgatás falának lebontását Merk Mihály és paptársai magukévá tették. Erre ma is büszkék lehetünk.

Talán ez a néhány példa is elég ahhoz, hogy megértsük, miért él ma is Merk Mihály. Az utódok, a kortársak feladata továbbra is életben tartani és tovább adni az ő példáját, mert szüksége van a mai és elkövetkező nemzedékeknek is Merk Mihályra és a Merk Mihályokra.

Csirák Csaba

Átalvető

Beszámoló az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Közhasznú Egyesületének 2008. évi tevékenységéről

(az EMTE 2009. február 20-i éves közgyűlésén előterjesztett beszámoló alapján)

Az EMTE elnöksége

Január 12-én tartottuk a Szekszárdi Gemenc Étteremben hagyományos, immár 18. farsangi EMTE-bálunkat. A bált egy óras kultúrműsor előzte meg; a Hőgyészi Székely Népdalkör előadása Zsigmond Zoltán szőlőjével, az Ifjú Szívek tánckör modern tánc bemutatója, Czirmai Annuska szavalt Wass Albert verset. Bereczki Zoltán Nagytiszteletű úr az Úr áldását kérte az egybegyűltekre. Ezt követte a hajnali 4-ig tartó vigadalom, bőséges tombola nyemények, zenélt a Horizont tánczenekar. A jól sikerült multság megszervezéséért dicséret illeti feleségeinket: Kese Edit, Bernád Enikő, Márton Erzsébet, Tamási Hajnalka.

Február 2-án éves közgyűlés. Elnöki beszámolómban kiemelttem, hogy az előző elnöknő, habár havonta felszólítottuk erre, azóta sem adta át a megbízatása idején keletkezett iratokat-bizonylatokat-számlákat. A Közgyűlés megválasztotta az új tisztségviselőket: Elnök: Kese Ferenc Antal, alelnök: Nt. Bereczki Zoltán. Elnökségi tagok: Bernád Enikő, Máté Pál, Márton Ferenc, Bándi Imre, Zsigmond Zoltán. Felügyelő bizottság: elnök Czirmai Lajos, tagok: Zsidó Attila, Gruber Gyula. Pénztáros: Kovács Barna Péter.

2008. március 15-én nemzeti ünnepünk méltó megünnepléseként a Fadd-i református templomba hívta az erdélyieket nagytiszteletű Bereczki Zoltán. Ünnepi beszédét a Gárdonyi Zoltán Református művész-együttes ünnepi koncertje Lozsányi Tamás orgonaművész játéka, valamint az ünnephez illő szavatok követték. A felejthetetlen élményt több órás társalgás kö-

vette a parókia rendezett udvarán. Köszönet jár a szereplőkön kívül a gondos szervezésért tiszteletes asszony Bereczki Ibolyának.

Április 19-én adományozó levél kíséretében került átadásra a 2.462 db. könyvből álló adomány a Maros megyei Buzásbessenyő Dósa Dániel általános iskolájának. Dicséret és teljes elismerés jár kitartó, szorgalmas, munkájáért vezetőségi tagunknak, Máté Pálnak. Ő gyűjtötte, szortírozta, tárolta, majd szállítóeszközt szerzett, bepakolta, leszállította, átadta, és mindezért hálás köszönet illeti őt részünkről és a fogadók részéről egyaránt.

Április 19-én az EMTE és a Babits Mihály Művelődési Ház közös rendezésében került sor Antal Imre gyimesi festőművész szekszárdi tárlatának megnyitására. A nyitó beszédet Baki Péter festő és grafikus művész, a méltató-bemutató beszédet Mócsi Szabó István festőművész tartotta. A művészt és a jelenlevőket id. Decsi Kis János szavalóművész és Sebestyén István bukovinai mesemondó ajándékozta meg. Ezt követően az egész társaság átvonult Mözsre, eredeti mözsi marhapörköltre és az azt követő szekszárdi vörösborra.

Május 2-án a faddi református templomban istentiszteleten szólt szívünkhöz nagytiszteletű Bereczki Zoltán, melyet a parókia udvarán kerti majális követett az alelnök úr és kedves neje felajánlására. Társaságunkhoz csatlakozott az előző napon Dr. Serdült Tibor és neje, S. Benke Éva által vendégül látott ún. „erdélyi orvosok majálisa” és az ún. „mérnöki tagozat”.

Június 7-én volt az EMTE paksi júniálisa. Ennek keretében a Makovecz Imre tervezte fatemplomban Máté Pál Márton Áron életútját mutatta be. Nagyívű tanulmányát utólag az Átalvető két részben leköszölte. Maradandó élményt jelentett a paksi erdélyiek büszkeségével, Kacsó Tibor sporttánnal való megismerkedés. Ezt követően a Paksi pincsort tekintettük meg, majd itt a zetelaki Bándi Imrének és családjának vendégszeretét élvezhettük.

Szeptember 27-én szintén a faddi református templomban került sor Az erdélyi szellem fátylavívői című rendezvényünkre. Előbb csendes megemlékezés tartottunk nemzeti gyásznapiunkról, október 6.-ról, az aradi vértanúk napjáról. Ezt követően Dr. Serdült Benke Éva irodalomtanárnő mutatta be az erdélyi Teleki család történetét. Az ünnepségen részt vett gr. Teleki Júlia és férje, Dr. Czákó József is. A továbbiakban az Erdélybe nemrég visszaköltözött Török Levente festő és grafikus művész mutatta be munkáit. A művészt és a kiállított 12 Stáció sorozatot Bernád Zoltán tanár úr méltatta. (A sors fintora, hogy azóta – 2009 januárjában – visszaköltözött Pálfára; a 2009-es EMTE bálon 10 db. gyönyörű grafikát ajándékozott tombola nyereménytárgyként.)

Az EMTE elnökének ismételt felvetése, kezdeményezése nyomán az EKOSZ elnöke egy nyílt levelet fogalmazott meg a Magyar Rádióhoz. Az Átalvető két részben adta közre az anyagot, a rengeteg hozzászólással együtt.

Szeptember 29. és október 3. között a Nemzeti Jogvédő Alapítvány által szervezett kárpátaljai helyzetfelmérő kiránduláson vettem részt feleségemmel. (Az útról részletes beszámolót adott közre Átalvető, melyhez csatoltam feleségem is kifejthette saját tapasztalatainkat, következtetéseinket.) Amennyiben volna rá igény, szívesen szerveznénk egy további honismereti utat.

A 2008-as évben az EMTE nagy vállalkozása lett volna az általam rég megálmodott és szorgalmazott SZÉKELYKAPU felállítása Szekszárdon. Ajándéknak szántuk volna ezt befogadó városunknak, most viszont fájdalommal kell leírnom, hogy itt erre nem tartanak igényt, méltó helyet hozzá nem biztosítanak.

Befejezésül csak annyit, hogy szeretném – mint immár 19 éve – ügyünket tovább szorgálni, ezért arra kérem minden tagtársamat, hogy legyünk továbbra is egy nagy Egész. Bizonyára az eddigieknél többre vagyunk képesek nemzeti ügyünk érdekében.

Kese Ferenc EMTE elnök

Gyimes-völgyben templom és iskola épült a magyar gyerekeknek

A sziklára épült ház

Gyimesfelsőlok. Ha így, minden magyarázat nélkül írom le ezt a helységnevet, bizonyára nem sokat mond a Kedves Olvasónak. De ha néhány mondatban elbeszéllem azt is, hogy Romániában, annak is keleti részén, a gyimesi csángók egyik központja, ráadásul egy évtizede az Árpád-házi Szent Erzsébet nevét viselő katolikus magyar líceumnak helyet adó festői szépségű település, akkor bizonyára odafigyelnek majd további mondandómra... Mert hogy az Erdélyt Moldvával összekötő út mellett a sebes folyású, kanyargós Tatros folyó mentén, kövér legelők és haragoszöld fenyők övezte kis falu ez a Gyimesfelsőlok. Szorgos és szerény magyar emberek élnek itt: a gyimesi csángók. Sudár termétek, pirosposzsgások, tisztelettudóak. Előre köszönnek az idegennek – gyermekek és felnőttek egyaránt. Először magyarul, s ha az illető nem érti, akkor románul is.

A kicsiny, de jó hosszú faluban, mintegy másfél évtizeddel ezelőtt „csoda történt”. A falu akkori plébánosa, Berszán Lajos atya elhatározza, hogy nem nézheti tovább a szegénységben élő, gyermekeiket iskoláztatni nem tudó embereket – iskolát épít a gyimes-völgyi gyerekek számára. Isten segédelmével álma meg is valósult. Hogy miként, azt ő maga mesélte el, amikor a közelmúltban vendégei voltunk a gyimesfelsőlaki líceumban.

Berszán Lajos kanonok a templom és iskolaépítő lelkipásztor a moldvai és a csángó diákok egy csoportjával Gyimesfelsőlokon

Az állam elvette az egyházi iskolákat

– Erdélyben, az erdélyi történelmi egyházak saját iskolát tartottak fenn egészen 1948-ig – mondja Berszán atya. – Csak a mi püspökségünk, tehát a gyulafehérvári püspökség területén mintegy 300 ilyen iskolát tartottunk nyilván. Ezek között volt árvaház, tanítóképző, általános és középiskola, s e tanintézményeket a kommunista rezsim államosította. Ez persze nemcsak azt jelentette, hogy ezután nem a keresztény értékrendet fogják közvetíteni, hanem azt is, hogy a román állam vette tulajdonába, vagyis úgy rendelkezik, ahogyan akar: olyan tannyelvű lesz az iskola, amelyet ő meghatároz, s az ingatlan is az ő tulajdonába kerül. De nemcsak az iskolákat vették el, hanem például a kántortanítók szolgálati lakásait, és egyéb ingatlanokat is, amelyeket nem gondoztak, ezzel pusztulásra ítéltettek. Ez a gyalázatos tett nemcsak az egyháznak, hanem a nemzetnek is nagy veszteséget jelentett. Az úgynevezett forradalom után, 1989-et követően, lehetőségünk nyílt arra, hogy megnyissuk az iskoláinkat, persze minden támogatás nélkül...

Az atya ezt követően kitér arra, hogy az államosítás előtt ezek az iskolák önfenn tartók voltak, tudniillik a tanintézményeknek voltak épületeik, szántóik, erdejük, s ezekből fizették a tanárokat, az ott dolgozó munkásokat, karban tudták tartani az épületeket a jövedelemből, azon kívül a jeles, törekvő diákoknak ösztöndíjat is adhattak.

– Ez volt a múlt. Most azonban a jelenre kellett koncentrálni. Ön ebben a faluban szolgálta a híveket, miként jutott az elhatározásra, hogy iskolát és templomot épít?

– Ebben a környezetben, a Gyimes völgyében 16 évi lelkipásztorkodás után arra gondoltam, hogy itt is kellene nyitni egy iskolát. Ezen a tájon nem volt korábban tanintézmény, tehát nem is volt mit visszaignyelni. Hogy miből építettük az Árpád-házi Szent Erzsébet Római katolikus Gimnáziumot? Azt is mondhatnám: úgyszólván a semmiből. Isten töltötte meg ezt a világot az ő jóságával, teremtményeivel, s most is vallom, hogy a Mindenható Isten segített, vagy inkább Ő valósította meg ezt a csodálatos tanintézményt. Voltaképpen 1994-ben kezdődött az iskola élete: épület nélkül, a község klubtermében kezdtünk oktatni, és ez majdnem két és fél évig szolgált bennünket. Akkor még be tudta fogadni a tanulókat, mert 32 gyermekkel indultunk, de minden évben jöttek az új osztályok, így épült fel tehát az iskola létszáma

Gyimesfelsőlok

Románul Lunca de Sus. A Gyimesek völgyében lévő falunak alig 651 lakosa van, néhány család kivételével, csángó magyarok. A gyimesi csángók szinte ma is úgy élnek, mint annak idején Ázsiából érkezett őseink: tavasszal „felköltöznek” az állatokkal a hegyekbe, a havasokba, ott nyári szálást alakítanak ki maguknak és ott is maradnak, míg le nem esik az első hó. Időnként le-le látogatnak a faluba tiszta ruháért, élelemért, s hozzák le a tejet, a sajtot és a túrót. A falu igen hangzatos részekből áll össze: Ugrapataka, Görbepataka, Nyíresalja, Farkaspataka (a fáma szerint e patak mentén jártak be télen a farkasok dézsmálni a falu jószágait...), Komját, Szöcsökpataka, Récepataka és hasonló. Gyimesfelsőlokról keletre haladva következik Gyimesközéplak, Gyimes és Gyimesbükk, ez utóbbi az utolsó magyar település a korábbi magyar-román határ előtt. Festőien szép a környezet a Gyimesekben. Nem is csoda, hogy egyre több magyarországi, sőt nyugati országokból érkező turista látogatja az egykori magyar történelmi tájakat. Gyimesfelsőlakon és a Tatros folyó környékén mind több a turistaszálló, a kemping, amely minden igényt kielégít és viszonylag olcsó.

is, a negyedik évben már érettségizőink is voltak. Közben pedig épült az új iskola, lassan el is tudtuk őket szállásolni. Azt gondoltam, itt megállhatunk. Az első érettségiző generáció után azonban egyre több volt a jelentkező és szükség mutatkozott egy újabb épület létrehozására is. Isten segítségével 2002-ben ez is elkészült.

– Ma már két párhuzamos osztályban két tagozaton tanulnak Gyimesfelsőlakon a katolikus líceum diákjai. Ezt miként oldották meg?

– Körültekintő szervezéssel, alapos munkával sikerült létrehozni a humán és a reál tagozatokat. A középiskolánkban tehát négy-négy párhuzamos osztály működik. Az általános iskolában az ötödiktől a nyolcadikig egy-egy osztályban tanulhatnak a gyermekeink. Hozzánk kapcsolódott 3 kis iskola a község területéről, mert nagyok a távolságok, és itt van 1-4. osztály is, meg óvoda. Így azután mindösszesen 368-an vagyunk.

– Milyen a diákok összetétele? Az érettségizők között idén csángó és székely fiatalokat láttam...

(Az atya elmosolyodik. Látom az arcán, hogy megbocsátja nekem a tájékozatlansá-

gom által indítottatott kérdésemet és kimerítő választ is ad az érdeklődésemre.)

– Városi növendékeink is vannak, akik kijönnek ide falura. Például Csíkszeredából, itt ugyanis csendben, nyugodt környezetben tanulnak. Mondjam úgy, hogy nem rakoncátlankodnak, nincsenek viselkedési, magatartási problémáik, a falu nyugalmas légkörében ők is kiegyensúlyozottabbak. Sokan vannak helyiek, gyimesfelsőlokiak, s az említett csíkszeredaiak, valamint jönnek a Székelyföldről és a moldvai csángó gyermekek, Pusztináról, meg más falvakból is.

– *Látom a falra kifüggesztett okleveleket, érmekeket, a vitrinekben serlegeket. A sport terén is jeleskednek?*

– Igen, tanulmányi és sportvetélkedőn is részt veszünk. Egyik futballcsapatunk Budapestig eljutott a versenyeken, igaz, nem ők győztek, de bejutottak a döntőbe! Óriási siker ez egy gyimesi kis falu diákjai számára.

– *Berszán atya, mit jelent egy ekkora közösségnek a megmaradása és nemzeti öntudatának erősödése szempontjából, hogy itt, Gyimesfelsőlokon iskolát és templomot építettek?*

– Ebbe az iskolába három fajta magyar jár: az egyik az immáron román többség között élő moldvai csángó, a másik a gyimesi csángó, a harmadik pedig a székely. Egy kicsit bővebb magyaráratot is fűznék e felsoroláshoz. A moldvai csángókkal kapcsolatban sajnos elég furcsa képet alkothat egy kívülről, sok információt terjesztenek róluk, gyakran szidják az ottani papokat, hogy megalázzák őket, nem úgy kezelik a moldvai csángó magyarokat, ahogyan kellene és egyebeket is. Jómagam barátságot tartok „benti” papokkal. Ennek a következménye, hogy például Klézse nevű községben magyarul eskethettem az ottani templomban, Pusztinán pedig egyik évben román nyelvű szentmisén beszéltem magyarul a hívekhez. A következő évben már azt mondta a plébános, hogy misézzek magyar nyelven. Azóta jó barátok vagyunk. Idén pünkösdkor szintén magyarul miséztek a pusztinai templomban és jelen lesz Füzes Oszkár, Magyarország bukesi nagykövete is...Egyébként 10 moldvai csángó magyar növendékünk van erről a vidékről, akik idén érettségiznek. A másik fajta iskolalátogató a gyimesvölgyi csángó magyar. Szent István királyunk alapította egyházmegyénk területéről valók, itt laktak a sűrű erdők között, meghúzódtak az idegen betolakodók, az adószedők elől, életteret alakítottak ki maguknak, gazdálkodtak – főleg állattenyésztéssel és fakitermeléssel foglalkoztak, és azt teszik ma is. Ők mindig is magyarul hallgatták az Isten ígését. A harmadik csoportot a székelyek alkotják. Ők, mint említettem, Csíkszere-

dáról és a környékbeli falvakból, valamint Kézdivásárhelyről, a háromszéki medencéből jönnek hozzánk.

Az atya, aki korábban a gimnázium igazgatói tisztségét is betöltötte, ma pedig a közösség lelki vezetője, szerencsésnek találja e hármastalálkozást, a különböző úton fejlődő magyarok itt az Árpád-házi Szent Erzsébet Katolikus Gimnáziumban vannak együtt. Így megismerik egymás kultúráját, énekeit, népviseleteit. S amikor egy-egy ünnepségen felöltik népviseletüket, olyan szép látványt nyújtanak, mint egy virágos mező! Olyan szeretettel, szinte elérzékenyülve beszél a diákokról, a tanárokról, faluról, hogy az emberben önkéntelenül is felöltik a gondolat: Berszán atya is Gyimesfelsőlok szülőtte, a gyimesi csángók egyik képviselője. Aztán elmeséli az életútját, amelyből egészen más derül ki.

Mikes Kelemen szülőfalujából való

– Zágónban születtem. Természetesen, aki ismeri a magyar történelmet, azonnal rávágja, hogy: ott született Mikes Kelemen! Ez így igaz, de van egy másik híres szülőtte is a kis falunak: a népszerű magyar színész, Kiss Manyi szintén Zágónban látta meg a napvilágot és gyakran látogatott haza szülőfalujába, különösképpen télen, amikor szánkózni is lehetett... Én azután Zágónból nagy utat jártam be. Akkoriban tudniillik az állam csak egyfajta középiskolát engedélyezett az egyháznak: a kántoriskolát. Nekem hasznos volt, mert ott megtanultam és megszerettem az egyházi zenét, diplomát szereztem, s nagy örömmre most itt a gyerekekkel tudunk énekelni, szentmiséket végezni. Utána Gyulafehérváron fejeztem be a teológiát, ami hat évig tartott. S itt nem mehetek el amellett, hogy a gyulafehérvári tanulmányaim alatt egy csodálatos ember kisugárzása vezetett engem és társaimat: Márton Áron. A püspök, akit úgy nevezett egyik írónk, hogy „emberkatedrális”, hiszen tudása, humanitása, jövőbe látása erre a megtisztelő elnevezésre fel is jogosította. A teológia elvégzése után egy évig munkanélküli voltam. Ez furcsán hangzik talán, de aki ismeri az

**A „papbácsi” a Csángókirállyal,
Deáky Andrással, beszélget az ezeréves
határokhöz közeli kempingben.**

akkori körülményeket, jól tudja, hogy a püspök úr és a román állam örökös vitában volt a lelkipásztorok kihelyezését illetően. Engem 1966 áprilisában szentelt fel Márton Áron püspök úr, egy év elteltével – pünkösdkor napján – foglalhattam el első állomáshelyemet Csíkszentgyörgyön. Segédlelkész voltam, s ott ismerkedtem meg a csángó néppel. Tudniillik az említett település mellett a hegységekben lévő Csinódpatakán és Egerszékpatakán is hirdettem Isten ígését. Nagy örömmel tettem mindezt. Az ott élők megéreztek a szándékomat és nagy szeretettel vártak. Általában pizstrángot készítettek a papjuknak, s ezt a patak-ból fogták ki – kézzel! Nem horgászbottal, hanem pusztán kézzel. Oly’ tiszta volt még akkor a víz és annyi hal termelt benne. A szentmisén mindig zsúfolásig megtelt a templom, ami nagy elégedettséget jelentett nekem. Nagyon megszerettem őket és tiszteltem, tisztelem ma is az életigenlésüket, azt a hitet, ahogyan az önállóságukat, szabadságukat védik.

Így született meg voltaképpen Berszán atyában a gondolat, hogy – immár gyimesfelsőloki plébánosként – iskolát épít ebben a völgyben a csángóknak. Nem tud ugyanis minden család annyit áldozni egy gyerekre, hogy iskolába járassa a városban, ha pedig a mai világban nem fejlődik, nem tanul, akkor csak a szolgaságba süllyed, az orránál fogva vezetik felnőtt korában is – kitanult, huncut emberek. Legyen sok kiművelt fő itt a Gyimesekben, akik a fajtájukat gyámolítani, tovább tanítani tudják, s az örökös szabadságvágyukban szolgálják. Ez a páratlanul értékes ember épített tehát iskolát a csángóknak, tőlünk csaknem ezer kilométerre, az ezeréves határok közvetlen szomszédságában – jelentős társadalmi összefogással, a jó szándékú emberek anyagi támogatásával.

Ma gyermekzajtól hangos a gyimesfelsőloki tanintézmény. Gyenes Kálmán, szegedi fotóművész barátommal több napig vendégeskedtünk az atyánál. A diákok, a tanárok gyakran kopogtattak Berszán atya kis irodája ajtaján. Kívétel nélkül „papbácsi” szólították és a Dicsértessék a Jézus Krisztus! után azonnal a tárgyra tértek: elintézni való dolgaik ügyében kértek segítséget, a „Szeredába” való beutazáshoz engedélyt, vagy egyszerűen a telefonját vették igénybe. A „papbácsi” pedig hihetetlen nyugalommal, végtelen szeretettel, csendes szóval fordult feléjük. S mindig segített.

Úgy, mint amikor elhatározta, hogy felkarolja a csángók oktatásának, nevelésének ügyét ebben a meglehetősen szegény, de kimondhatatlanul szép gyimesi környezetben.

Kisimre Ferenc

CS.Í.T. Tábor: ajánlás és bemutatkozás

2008 szeptemberében, egy szép napsütötte délutánon, kerti bográcsozás és borozgatás közben született meg néhány barát és rajongó fejében az ötlet, hogy rendezzünk egy Tábor kedvenc zenekarunkkal, a CS.Í.T.-tel és a hozzájuk hasonlóan azonos gondolat és érzésvilágot képviselő zenekarok, művészek, előadókkal közösen. A CSÍT egy komlói, nemzeti rockot játszó együttes neve. A rövidítés 3 betűje ezt jelenti: Csak Így Tovább.

A gondolatokat tett követte. Hamarosan összeállt a szervezői csapat, megbeszéltük, hogy mit is szeretnénk, s eztán nekivágtunk a munkának... Helyszínt kerestünk a Tábornak, weboldalt hoztunk létre és fejlesztettük, zenekarokkal és előadókkal tárgyalunk, támogatókat és önzetlen segítőköt kerestünk...

Sokan kérdezték már tőlem, hogy miről is fog szólni ez a Tábor? Baráti találkozó? Rock fesztivál? Igazán nem is tudnám pár szóban megfogalmazni a mondanivalóját, a lényegét. Amit mi szeretnénk megvalósítani, az egy olyan álom, amiről csak nehezen és félve tudok beszélni... A mai rohanó és önző világban haj-

lamosak vagyunk elfelejteni és elveszteni olyan érzéseket és értékeket, amelyeknek mindig jelen kellene lenni az életünkben: : barátság, önzetlenség, összetartozás és szeretet Elfelejtjük, hogy él még egy nép a Kárpát-medencében, melynek mi is része vagyunk, elfelejtjük, hogy milyen természetes volt gyermekkorunkban, hogy voltak barátaink, akikre mindig lehetett számítani... Elfelejtettünk önzetlenül adni és elfogadni... Elfelejtettünk büszkének lenni, nevetni, sírni, szeretni... Elfelejtettünk élni is... Ezekből az érzésekből szeretnénk erre az egy napra egy csipetnyit visszavarázsolni az emberek szívébe...

Kérem, jöjjenek el és ültessük el együtt a Barátság Fáját, s gyűjtsuk meg közösen az Összetartozás Lángját, hallgassuk együtt Simó József gyönyörű szavait Wass Albert életéről, táncoljanak a Népek Zenéjére és vegyüljenek el a Tábori Forgatagba. Lesz itt kirakodó vásár, kézműves és íjász bemutató, a bográcsozásban rotyog majd a babgulyás és finomabbnál finomabb borok várják vendégeinket. Zenél majd nekünk a Csillagösvény, a Déva, az Avatar zenekar, s mikor a magyarhereteli dombok mögé lemegy a nap, a CS.Í.T. lép a színpadra...

Még az út elején járunk, rengeteg feladat és megoldandó probléma vár még ránk, de hisszük, hogy 2009. 06 20-án éghet majd láng, éghet majd a láng, Minden magyar lélekért.

Paján Csaba

Köröstárkány – 1919-2009

Köröstárkányban április 10-én istentiszteleten emlékeztek az 1919-es nagypénteki magyarirtásról, majd megkoszorúzták a mártírok emlékművét. A megemlékezés egyik szervezője Gábor Ferenc MVSZ küldött volt, aki az emlékmű létrehozásában is jelentős szerepet vállalt. Alább a Hontalanok című írásából közlünk egy részletet.

Fülébe csengett a felesége búcsúszava – ha baj van, hagyjon mindent csak kend, meneküljön! A templom előtt megállt, nem tudta mitévő legyen? Forduljon ki a faluból, vagy menjen haza. Hirtelen eszébe jutott a falu pénze. Az nem az övé, azzal el kell majd számolnia, ha lesz kinek, az a pénz az ő gondjaira van bízva. Mit mond majd, ha számon kérik tőle? Megtért az utcába, a háza felé, a pénzt minden áron el kell hozza. Mire elért hazáig, már majdnem minden irányból hallatszott a puskaropogás, jajveszékelés. Bement, bezárta maga után a kaput és elővette a ládikát, amiben a falu pénzét tartotta. Kimarkolta belőle az összes pénzt és a gölebébe dugta. Akkor eszébe jutott a család pénze is. Kivette a párna alól, ahol az asszony tartotta, és rongyba csavarva az udvaron egy nagy kő alá dugta. Már épp azon tanakodott magába, hogy a jószágokkal mit csináljon, amikor meghallotta, hogy a szomszéd kapuját irtózatosan verik. Egy pillanatot sem gondolkodott tovább, nekiiramodott a kertnek. Tudta, az utca felé már nem menekülhet, csak az Alsó-Fehér felé a kerteken keresztül. Futott, ahogy csak öreg lábai bírták, egyik kerítést a másik után ugrotta át. Már vagy csak három kerítés volt a falu széléig, már remélte, hogy szerencsésen megmenekül, amikor hirtelen, mintha a földből jöttek volna ki, három fegyveres, félig paraszt, félig katona állt előtte. Ismerte őket, a szomszéd faluból voltak. Ők is megismerték. Ráfogták a puskákat. – Bácsi hol a pénz? – kérdezte az egyik tört magyarsággal. Egy pillanat alatt földre gyökerezett a lába, nem jött ki hang a torkán. Mind közelebb jöttek hozzá, a puskák már ott voltak az orra előtt. – Van pénz – nyögte ki. Lassan benyúlt a gölebébe, és ledobta a sok pénzt a földre. A sok bankó széjjelszóródott. Azok hárman, egymást lökdösve nekiestek, és egymás elől kapkodták fel a pénzt. Nem törődtek azok már sem emberrel, sem puskával, úgyhogy szabad lett az út, ki egészen a falu végéig. Így jutott el aztán Fenesig, mert a dombok felé vezető utat még nem állták el. Elveszett, el a falu pénze igaz, de aztán már úgysem lehetett hasznát venni, mert más világ jött, más pénzzel.

Megemlékeztek az Alsó-Fehér vármegyei magyarellenes vérengzésekről

A Fehér megyei RMDSZ szervezésében háromnapos rendezvénnyel emlékeztek meg az 1849 januárjában elkövetett magyarellenes vérengzések 160. évfordulójáról. A rendkívül gazdag program keretében bemutatták Domonkos László Nagyenyedi ördögszekér című, a témát feldolgozó könyvét.

Ezt követően a Dr. Szász Pál Községi Házban tartott előadássorozaton elevenítették fel az 1848-as forradalom és szabadságharc dél-erdélyi vonatkozásait, különös tekintettel az Alsó-Fehér vármegyében történt magyarellenes vérengzésekre. Rácz Levente, a Fehér megyei RMDSZ elnöke elmondta: a megemlékezés azt szolgálja, hogy a magyar lakosságban tudatosodjanak a 160 évvel ezelőtt történetek, és ilyen soha többé ne fordulhasson elő.

Másnap a felenyedi református templomban ökumenikus istentiszteletre került sor, amelynek ahol Barabás János, Magyarország kolozsvári konzulja és Sógor Csaba európai parlamenti képviselő is szolt az egybegyűltekhez.

A népiertással megváltozott Dél-Erdély etnikai képe, előkészítve egyben a trianoni országablást is. A román történetírás mai napig nemzeti hősként tekint Avram Iancu és Axente Severre, itt-hon pedig, ha tudunk is ezekről a borzalmakról, valahogy könnyen átsiklunk rajtuk, pedig „aki elfelejti a múltat, az arra ítéltetik, hogy újra átélje azt.”

Szabó Pál

(Emlékeztetjük olvasóinkat, hogy lapunk tavaly márciusi számában közöltük Serdi Benke Éva írását Egy „álmodó és nagyratörő” város pusztulása – Nagyenyed tragikus januárja címmel. Azt írást nemrég tette közzé a marosvásárhelyi Népújság is.)

Az Erdélyi Magyar Közművelődés Napja

A tavalyi esztendőből az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Országos Elnöksége saját határozata alapján április 12-ét a Közművelődés Napjává nyilvánította. Így hát a tájainkon évek óta egyre szélesebb körben megünnepeelt Magyar Kultúra Napja mellé immár felsorakozik az Erdélyi Magyar Közművelődés Napja is.

Ez az ünnepi alkalom nagy múltú közintézményünk megalapítása napjára esik, hiszen 1885. április 12-én a kolozsvári Vigadó, a Redut nagytermében zajlott le az országos érdeklődésre számot tartó alakuló közgyűlés. Az EMKE első alapszabálya a célt röviden eképpen fogalmazta meg: „Az egyesület célja működési körében a hazafiasságnak fejlesztése nemzeti irányú művelődés által”. Az 1910-ben kiadott díszes emlékkönyvben (címe: Az első negyedszázad története) nagyszerű megvalósításokról adnak számot a szerzők: népiskolák és népkönyvtárak, olvasókörök és daloskörök alapítása és támogatása, szerteágazó rendezvények szervezése, kiadványok terjesztése, honismereti tevékenységek, egyesületek kölcsönös támogatása, ösztöndíjak, néptanítók és lelkesek jutalmazása és a többi.

Nem véletlen, hogy a diktatúra által közel félszázados kényszerűsünetre ítélt EMKE 1991 áprilisában, április 20-án alakult újra Brassóban. Joggal kijelenthető: az azóta eltelt tizenhét esztendőben közművelődési ernyőszervezetünk mindvégig kovásza volt az erdélyi magyar közművelődésnek, és eleget tett mai céljainak: „a romániai magyar közművelődés ösztönzése és összefogása”. Legújabb korában az EMKE számtalan helyi, országos és nemzetközi kitekintésű rendezvényt szervezett, szakmai testületeket hozott létre, Magyar Házakat és emlékházakat alapított, ki-

adványokat jelentetett meg, emlékjeleket hagyott, partnerséget és támogató szerepet vállalt.

Nyugodt lelkiismerettel elmondhatjuk, hogy tevékenységeink során a magyar identitás és az erdélyiség megőrzését, az egyetemes kulturális értékek előtérbe helyezését, a műveltség közkinccsá tételének gondolatát tartjuk szem előtt ma is. Sajátos értékeink ápolásán túl azonban figyelembe kell vennünk, hogy a világ sokat változott és változik körülöttünk. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk a kultúra területén is új fejezetet nyitott, ezért fontosnak és szükségszerűnek látszik, hogy versenyképesek legyünk.

A második alkalommal megünnepeelt Erdélyi Magyar Közművelődés Napja előestéjén azt szeretnénk, hogy ez a nap méltó helyet kapjon a köztudatban. Ezért egy nappal a kolozsvári közgyűlést és hagyományos EMKE-díjátadást megelőzően Marosvásárhelyen ünnepi műsor keretében az Országos Elnökség részéről oklevélben részesülnek néhányan, akik a helyi kisközösségek önszerveződő tevékenységében eredményes munkát vállaltak.

A négy díjazott sok éves, évtizedes közművelődési, kultúrát pártoló és szervező tevékenységére méltán érvényes az EMKE közismert jelszava: „Ki a köznek él, annak élni érdemes”.

Végül mindannyiunk előtt nyilvános köszönetet mondok a már díjazottaknak és a most vagy majdan díjazandóknak, hogy nehéz időkben is életben tartották és ápták erdélyi magyar közösségünk kulturális értékeit, és azokat a közember számára élvezhetővé és használhatóvá tették. Köszönjük!

Dr. Ábrám Zoltán, területi alelnök,
az EMKE Maros megyei elnöke

Békésy kastélyocská Kolozsvárott

Az erdélyi, szűkebb családi fészkeinek helyszínén, Kolozsvárott élő magyarok, semmilyen konkrét információval nem rendelkeznek a Békésy családról és annak kolozsvári gyökereiről.

Békésy György (1899–1972), magyar állampolgárként, Magyarországon végzett kísérleteiért lett az 1961. évi orvostudományi Nobel-díj kitüntetettje „a fül csigájában létrejövő ingerületek fizikai mechanizmusának felfedezéséért”. A Békésy-életmű legjelentősebb eleme a belső fülben lejátszódó mechanikai folyamatok megfigyelése, leírása és a hallás természetére vonatkozó új elmélet megalkotása, ő készítette elsőként a belső fülhöz valóban hasonlóan működő modellt. Sikerét a csiga alkotóelemeire vonatkozó részletes vizsgálatoknak és a nagyszámú mérésnek köszönheti. Nagyon fontos azon megalapítása is, hogy a fülben az idegi gátolás mechanizmusa milyen módon járul hozzá a „jel”-nek a „zaj”-tól való megkülönböztetéséhez. Békésy számára a biofizikai szemlélet volt a meghatározó és összekötötte a három érzékszervet (fül, bőr, szem) egymással. Életművében is összekötötte a fizikai, hírközlési és orvostudományi kutatásait egymással és a tudományos munkásságát a művészettel. Haláláig kutatásaiban az interdiszciplináris szintézis irányba haladt, és ezt hagyta az utókorra is örökségül.

Édesapja, Békésy Sándor Kolozsvárott született, ugyanitt végzi tanulmányait, itt doktorál és a kolozsvári egyetem közgazdasági tanszékén dolgozik, mielőtt diplomata pályára lépne. A Békésy család, követve a diplomata édesapát, éveket töltött Európa különböző országaiban, fontos városokban. Békésy György szülei 1912-ben újra fölkeresi az ősi Békésy-félsziget Kolozsvárott. Békésy egyik életrajzírójának az írásából idézzük: „1912-ben járnak az ősi fészeken Kolozsvárott. A botanikus kert szomszédságában mai is áll a ház. Az épület kertjében hatalmas, simára

koptatott kövekből alakított kör a zöld gyepen. A Békás szorosból hozták őket.”

Elhatároztam, hogy megpróbálom fölkeresni az ősi Békésy-félsziget. Kolozsváron 2006-ban végigérdeklődtem az akadémikusokat, az egyetemi oktatókat, a természettudományos kutatókat, művészettörténészeket, de egyetlen személy sem tudott semmilyen felvilágosítást adni a Békésy család XIX. századi házával kapcsolatban. Megpróbáltam megtalálni „a tüt a szénakazalban”, de sikertelenül. 2007-ben újra ellátogattam Kolozsvárra, és közel egy hét szisztematikus, mindennapos – sok-sok kilométeres – vizsgálódó gyaloglása után megtaláltam, mert a botanikus kert több utcára nyílik és ezért minden részét be kellett járni a környéknek.

A Majális utca (jelenleg: Republicii) 43. szám alatt a botanikus kerttel szemben felleltem a Békésy-félsziget: a bejárati kapu eltűnt, csak a semmi tátong a nézelődő elé, a kert modern tömbházakkal szórták be, de látható a háromszintes, címerrel ellátott ősi kúria, mely még most is – 150 év után – faragott oszlopaival és bejárati lépcsőzetével hirdeti az erdélyi Békésy család XIX. századi pompás, korabeli ízlését. A békási kövekből kirakott asztal a körülötte található kőszékekkel egy kissé rendezetlenül hevernek a kertben, de még ma is megidézik a letűnt korok emlékét.

Elvárható lenne, hogy a kolozsvári szellemiség, a kolozsvári oktatási intézmények tanárai és diákjai összefogjanak a Békésy-félsziget megmentése érdekében. Okvetlenül javasoljuk a Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Fiókja vezetésének, hogy egy emléktáblát helyezzenek el a házban, mellyel megörökítik, hogy itt lakott a Békésy család a XIX században.

Prof. Dr. Vincze János

Fürdőlevél – Lillafüred

Elégge hiányosnak tűnik ez az étlap. Sehol sem látom a mandulás angolnát, fogasfilét, tenger gyümölcseit, a válogatott szarvas- és vadételeket, rafinált édességeket – no meg a márkás Gere-, Bock- s Tif-fán borokat. No persze: ez nem a Magyar Szocialista Mágánspárt sójtöri lakoma-étlapja – de nem is Molnár „Tony” Gyula szintén mélyszocialista XI. kerületi polgármester újévnyitó fogadásainak menüje....

Ugyan kicsodák is alacsonyodtak le holmi máj(krém)galuska meg buggyantott tojás – és óh! borzalom! – a csizmaszagú magyar parasztrétes mélységéig?

A gondos olvasónak támaszt kínál az apróbetűs dátum: 1930. június 6. Ez biz az Első Nagy Gazdasági Világválság csúcspontja – a másodikat most éljük át. (Igen: átéljük – s nem megéljük, mint ahogy az idióta újmagyar politikai nyelvezetben korrekt mondani).

A helyszín is kikémlélhető az étlapon: Lillafüred.

Nos, ez a fogadás a Palota Szálló megnyitója vala – résztvevői valóban nem oly rangosak, mint Molnár „Tony” Gyula Trófea Grillbéli két csahosfogadás-vendégkoszorúja: csupáncsak Horthy Miklós kormányzó és neje, a magyar kormány és a diplomáciai testület java része.

A Palota Szálló a Trianon után újraéledő Magyarország egyik jelképe – és a háborúvégi megszállásunkig legelőkelőbb üdülőhelye volt. Színhelyül is szolgált kitűnő filmeknek, író- és bankártalálkozónak, diplomáciai tárgyalásoknak. A korabeli magyar elitnek (randa egy szó, de fogadjuk el egy mondat erejéig) eszébe se jutott válság idején Dubaiban, Thaiföldön dőzsölni hónapokig...

Árait nem Bethlen grófhoz, Muráti Lilihez meg az arisztokraták zsebéhez mérték.

Nagyanyám, a Csobánc utcai elemi iskola tanítónője egyhavi nyugdíjából akár 20 napot is eltölthetett volna, ha épp kedve szottyan. (Többdiplomás unokájának ma 3 napra futná egyhavi nyugdíjból).

(Mint olvasható: a 4 étkezéssel teljes panzió 14 Pengő. Étkezés nélkül a szállás: 9 Pengő.)

No de hogyan is pottyant ide a Bükkbe – az Első Nagy Gazdasági Világválság közepén – ez a csodálatos szépségű palota-együttes?

Ipari táj volt ez hosszú évszázadok óta, Maradékmagyarországon egyedül hasonlóan a Trianonban tőlünk elcsatolt felvidéki Mecenzéphez, a székes Szentkeresztbányához, az erdélyi Vajdahunyadhoz és Orsovához.

Fent, a Garadna felső folyásán massák (ősi kohók) olvasztották a bükkfák szenével a vasércet – s lejjebb, a Szinva és Garadna összefolyásától a völgyben hámorok (vasverők, kovácsműhelyek) dolgozták fel a nyersvasat. Vízierővel működtek e hámorok, az első ezredforduló kolostorainak nagy találmányával: a víz forgatta „bütykös” tengelyek emelték fel, majd ejtették le a hatalmas kalapácsokat. (A zenélő dobok máig így működnek – csak épp más méretekben.) A felhevített vaskoloncok pedig vasas gyógyfürdők vizét melegítették, előképül a mai fürdőtelepnek.

A patak völgyben hosszan elnyúló falvak kanyarogtak: a Hámorok, sok jeles magyarnak, így például Herman Ottónak a szülőhelyeként is szolgálván.

A messze környék erdőrengetege pedig – tán a Fehérkő-lápától Varbóig is – a Bethlen grófok vadászterülete volt. Épp közülük egynek: Bethlen András földművelésügyi miniszternek jutott eszébe üdülőtelepet létesíteni itt a boldog emlékeztető millennium idején – a nevéül feleségét választva. (Így a névből a „Lilla” meg is volna – de hogy is állunk a „Füred”-del? A közhiedelemmel ellentétben az első Füred ugyan a Balatonnál szolgált, de a káptalan fürjes vadászmezejeként. Balatonfüred gyógyfürdő lévén a „fürdő” jelentés kezdte átvenni a helyét a mindennapi nyelvhasználatban, ennek módján jött aztán létre Mátrafüred, Tátrafüred – végül a mi Lillafüredünk).

A húszas években Bethlen István vetette fel egy exkluzív kormányüdülő létesítésének gondolatát – saját birtokából óriási telket is felajánlva a palota (és a nemzet) számára.

A meredek hegyoldalban hatalmas földmunkákkal és a Szinva-patak elterelésével kezdődött a munka. Az éberen figyelő kis-antant rá is csapott, fellármázva a világot: békeszerződést sértő erődépítésbe kezdett az az átkozott Magyarország! Eltiporni!

Elárulom: megúsztuk, annak ellenére, hogy a tervező Lux Kálmán Mátyás király korabeli kastélyra, Magyarország boldog korára emlékeztetően alkotta meg a palotát és a hegyoldali függőkertet.

De ugyan miből volt hazánknak Trianon, spanyolnátha, világcúcs infláció után, gazdasági világválság közepén erre pénze?

Mindenekelőtt: a húszas években volt egy ötpontos vagyonváltság-törvény. A gazdagok vagyonából levágtunk egy keveset. (Oh, most már értem Gyurcsányi vagyonyilatkozatát!). Így például (csupán egyetlen példaként!) létrejöhetett néhány százezer paraszti kisbirtok – amely tényről bölcsen hallgatunk 1945 óta.

Nos, tehát összejött a vagyonváltságból egy kis pénz. Felvettünk nemzetközi hiteleket – és ezeket akkoriban bizony a célnak megfelelően használtuk fel! 1927-től pedig Európa legértékállóbb valutáját teremtettük meg.

És volt közmunkaprogram. No nem havi két nap udvarsepregetés. Hanem építkezés, amellyel munkát adtunk a munkanélkülieknek, és gyarapodott az ország. Régi találmány ez: 1360-ban IV. (Luxem-

burgi) Károly már alkalmazta, amikor a prágaiakkal felépíttette a beszélő nevű „Éhségfal”-at!

Négy évig épült a Palota Szálló – építése alatt, az Első Nagy Gazdasági Világváltság alatt (jó) kenyeret adva munkások és családtagjaik ezreinek.

Aztán másfél évtized virágzás után jöttek a felszabadítók. A csodálatos festett üvegablakok közeledtük hírére fatáblák közé kerültek, titkos helyekre. A palota szovjet hadikórházként, majd SZOT üdülőként pusztult, míg a 90-es évek végén eredeti szerepét vissza nem kapta. Régi fényét csak a helyükre visszakerült festett ablakok idézik - hisz eredeti mives bútorai,

ajtóit a kommunista állagmegóvás áldozatai lettek, freskóit vastag koszréteg fedi.

A fürdőlevélnek itt vége. Iskolás összefoglalás következik csupán.

Miről is tanultunk? Trianon, világváltság, vagyonváltság (össze ne tévesszük, bár közük van egymáshoz – nálunk a váltságot a vagyonváltság elmaradása is okozza ma!), közmunka, nem ellopott közvagyon, nem ellopott nemzetközi kölcsön. És nagyjainknak: viselkedési kultúra.

2009., a Kormányzó Úr halálának évfordulóján.

Kép és szöveg: Sárközy Csaba

A művészetben másként van, mint a labdarugásban. Leszállásban több találat érhető el.

Edgar Degas francia festő; (1834-1917)

A művészet nyugtalanságot táplál, a tudomány biztonságot teremt.

Georges Braque fr. festő, a kubizmus társszerzője/Picassoval; (1882-1963)

Csak annyit mondok, a művészet egy csálás.

Marcel Duchamp fr. festő, a dadizmus és szürrealizmus útcsinálója; (1887-1968)

A művészet a szépség kifejezője, amiről Plató azt mondja: a szépség az igazság dísz.

Ferdinand Hodler svájci szimbolista és jugendstíl-festő; (1853-1968)

A szemléltben benne foglaltatik a szemlélő.

M. C. Escher, holland grafikus (1898-1972)

A MŰVÉSZETRŐL

Mindannyian tudjuk, hogy a művészet nem az igazság. A művészet hazugság, amelyik segít az igazság megértésére, legalábbis azt az igazságot, amelyet mi, emberek felfoghatunk.

Pablo Picasso spanyol festő; (1881-1973)

A művészet nem visszatükröz valamit, hanem láthatóvá teszi.

Paul Klee német festő, (1879-1940)

Régen a festők eszevesztettek és a műkeskedők okosak voltak. Ma fordítva van.

Giorgio de Chirico olasz festő; (1888-1978)

Jelenkorunk érdekes módon kedveli a lehetőleg olcsó hazug történeteket és a sílány művészetet, mint pl. katedrálisok, tornyok és hidak becsomagolását. Ha

mindent művészetként lehet el(ő)adni, akkor művészetet már sehol nem lehet találni.

Stanislaw Lem lengyel esszéíró és filozófus; (1921-2006)

A művészet önmagában véve nemes; ezért a művész nem írtózik a közönségestől sem. Azt, magára véve, máris nemessé teszi, és így láthatjuk a legnagyobb művészeket, ahogyan felségjogaikat merészen gyakorolják.

Johann Wolfgang Goethe német költőfejedelem; (1749-1832)

A művészet arra való, hogy azokat a sebeket gyógyítsa, amelyeket az értelem okoz.

Novalis – tkp. Friedrich Freiherr von Hardenberg – a német romantika korán elhunyt költője; (1772-1801)

Gyűjtötte és németből fordította: drSzk

Dr. Szőcs Károly írásai

Egy német evangélikus lelkipásztor beszámolója erdélyi élményeiről

Egy, hajdan Nagyszebenben (n: Hermannstadt, r: Sibiu) élt evangélikus lelkész, jelenleg németországi nyugdíjas a német Ökumenikus Egyesületben tevékenykedik, s mint ilyen, néha "haza" látogat Nagyszebenbe. Most az Erdélyi Szászok Segélyegyesülete 2009. Évkönyvében számol be legutóbbi útjáról.*

Az ökumenikus egyesületekről és törekvéseiről nem kívánok írni, hiszen az olvasók nagyrésze tudja, mit jelent, ismeri a történetét is, legalábbis nagyvonalakban, ami a 19. századba nyúlik vissza. Azonban Albrich tiszteletes úrnak azt a néhány sorát, amelyben leírja az ökumenikus egyház sokrétűségéből adódó szépségét, és ami valójában kárpótlás a sok esztendő alatti kitartó fáradozásokért, szabadon idéznem: »Ezt a fáradozást egy mezei virágcsokorral párhuzamban szemlélem: minden egyes virág a maga módján, úgy formájában, mint szépségében, unikum. Csak-hogy a rét szemet gyönyörködtető pompája a virágok sokféleségéből adódik. A szépség azonban csak csokorba kötve válik láthatóvá.« Eképpen értelmet a lelkész az ökumenikus mozgalom fő célkitűzését: összehozni a különféle népekben, fajokban, nemzetekben, kultúrákban és vallásokban élőket, a kölcsönös tisztelet és megbecsülés céljával. Csupa jószándék és az idealizmus határát is túllépő gondolatok. Nos, az útra kelő számára a megdöbbentő, keserű tapasztalatok sem maradhatnak el, különösen akkor, ha a szülőföldjére is visszatér. Erről számolt be a volt erdélyi szász evangélikus lelkész.

Egyik útja, többedmagával, lakókocsikkal Odesszáig vezetett. Itt pedig ünneplő ortodox teológusok csoportja hívta őket asztalához. Az "entrée" persze a vodka volt. A nyelvi választófalat egy, valamelyest németül is beszélő ukrán segítségével hidalták át. Minden rendben volt, mígnem egyik vezető teológus felkérte őket, hogy térjenek át sürgősen az egyetlen igaz és megváltó hitre, az ortodox vallásra. Az olvasó pedig gondolhatja, mennyire mellbeverőnek találhatta ezt a német lutheránus ev. lelkészek jóhiszemű csoportja.

2007 június 3-án hajdani tevékenységének színhelyén, az Európa kultúrfővárosaként nagyon "ausgeputzt" Nagyszebenben vett részt a harmadik európai ökumenikus összejövetel megnyitó ünnepségén, ahol 10-15 000 ember volt jelen. A város szász polgármestere ünnepi beszédet tartott, de egyetlen német szóval sem üdvözölte a jelenlévők kb. egyharmadát kitevő német vendégeket. Ezzel kezdődött. A folytatás sem maradt el. Lakókocsijukat az ortodox teológia előtti parkolóban egy teológus megütötte, de bevárta őket, beismerve az okozott kárt. Két óra hosszat vártak a forgalmi rendőrség megérkezésére. Közben odacsapódott a teológia egyik docense is, aki ezt az időt arra használta fel, hogy a német vendégeknek egyféle történelmi pótórát tartson, elmondván azt, amiről egy mai nyugat-európainak fogalma sem lehet: a románok Európa legrégebbi, archeológiai ásatásokkal bizonyított, hétezer éves multtal rendelkező kultúrnépe (itt pedig hangsúlyoz-

Csizmadia Attila: Nagyszebeni evangélikus templom

ottan egy német tudományos kutatónőre hivatkozott!), egész Európára rányomták bélyegüket, "a szászok behatolása" előtt Erdélyt lakhatóvá, megművelésre alkalmassá tették és..., hogy az ortodox egyház az egyetlen igaz vallás.

Eddig a találkozásig azt hitte, hogy a románoknak a Ceausescu-féle nemzeti kommunizmus által felkorbácsolt sovinizmusa a fordulat után, a dolgok tárgyilagos megítélése révén eltűnt. Így felmerül a kérdés, ilyen mentalitással mi a románok szerepvállalása az Európai Unióban? Egyáltalán tud-e ez az ortodoxia valami pozitívot behozni az ökumeniába? És itt visszaemlékezett a hajdani szebeni ev. lelkész azokra az időkre, amikor ők, a szász ev. egyház látták el az ortodox teológiát bibliával és bibliai fordításokkal, amikor azok ezért hálásak is voltak, most pedig, az újból abszurd mód felkorbácsolt nemzeti (ön)tudat az 1054 évi egyházi szakadás visszaesésére emlékeztet.

A fent leírt szebeni látogatás után a lelkész fia is ellátogatott Nagyszebenbe. A város központjában áll az evangélikus templom, előtte Georg Daniel Teutsch (1817-1893) szász püspök és történész szobra. Aki a várost meg akarja nézni, leghelyesebb, ha azzal kezdi, hogy felhág a toronyba és onnan számba veheti a várost. Ezt tette a lelkész fia is, akinek ez alkalommal ugyancsak történelmi "továbbképzésben" volt része. Az történt ugyanis, hogy román iskolások egy csoportja is megérkezett, kiknek tanítója elmagyarázta a város látnivalóit és a városnak a szászok alakította történelmét. Aztán az egyik nebuló megkérdezte, hogy ... hol vannak, hova lettek a szászok? És itt következett a nebulók elméjének megvilágítása, a következőképpen: az erdélyi szászok mindig is külön éltek minden népcsoporttól és kis csoportokban, évszáza-

* Unterwegs erlebte Ökumene, Ein Bericht von E. Hans Albrich, Pfarrer i. R., in: Jahrbuch 2009, 54. Jg. Hilfskomitees der Siebenbürgischen Sachsen, Hrsg. von Hermann Schuller, 153-157 old.

dokon keresztül egymás között házassodva, ebből a belterjességből a természet törvényei szerint bekövetkező degeneráció okán kihaltak. Ezt most először hallotta a tiszteletes.

Ilyenkor a sírás vagy a szájalom érzése a helyénvaló? Nem, ilyenkor sírni kár lenne, szájalomnak pedig nincs helye, tudniillik az csak tovább rontana a viszonyokon. A megoldás csak biológiai, nevezetesen: az ilyen eszmék hordozói generációjának természetes kihalásából áll. Nem vitás, időigényes folyamat.

ADDENDUM

Amikor Albrich tiszteletes úr kézírata már a szerkesztőségben volt, a román parlamenti választások után a miniszterelnök kinevezése körüli huza-vona és találgatások pillanatában Nagyszeben főpolgármestere, Klaus Johannis kilépett a Deutsches Forum-ból és belépett a PDL pártba, nyilván azon meggondolásból, hogy – eddigi sikeres polgármesterségének elismeréseképpen – netán ő is számításba jöhetne a miniszterelnök posztjára. Komolyan gondolhatta vagy biztatták, másként nem hagyta volna ott a saját pártját. Fejébe szálltak eddigi sikerei, más magyarázat alig lehetséges. C'est la vie, Mme et Monsieur!

A szerk. megjegyzése:

Szőcs Károly dr. írása ismerős élethelyzeteket és szellemi mentalitást idéz fel mindannyiunkban, akik e "kultúrkörből" menekültünk, viszont mellbeverő, egyben kijózanító, és a "kutyából nem lesz szalonna" mondását igazolja mindazoknak, akik pl. Szeben civilizációs fejlődéséről olvashattunk európai kultúrfővárosi szerepe kapcsán. A szerző reménykedő következtetésével viszont – sajnos – nem érthetünk egyet. Miként a szászok sem a biológiai degeneráció folytán tűntek el Erdélyből, úgy a hazugságra alapozott létideológia sem jelent – a régi és főleg a közelmúlt talulságai alapján – semmilyen biológiai, demográfiai hátrányt, netán veszélyt, és főleg nemzethalált nem fog generálni követőiben. Ellenkezőleg, a hazugságra a románság győztes nemzetpolitikát, sikeres nemzetstratégiát épített, és semmi jele nincs annak, hogy a nagyvilág, konkrétan az (ebből a szempontból is) oly sok várakozással illetett EU valaha is büntetné ezt az immár történelmivé vált gyakorlatot. Hogyan is büntetné, amikor ő maga is a hazugság trianoni talajából sarjadt, és az igazságot "sui generis" hordozó kereszténységet számúzi eszmei alapjaiból. Igen, c'est la vie, Mme et Monsieur! Legalábbis egyelőre.

(K.P.)

80 éve született – 30 éve halott

*„Churchill óta
Európa legjobb feje”*

**Kocsis Sándor,
az aranyfejű**

1929. 09. 21.

– 1979. 07. 22.

**Nyaksálak tengerét lo-
bogtatva ünnepelték
góljait. Mondják, Kocsis**

**az aranyfejű, Churchill óta Európa legjobb feje. írta
Eduardo Galeano* uruguayi író, "A labda mint zászló" c. esszéjében.**

De vegyük sorrendben a dolgokat. 1929 szept. 21-én született. 16 évesen, 1946. május 26-án a Kispest ellen játszott először, ott, ahol Puskás is játszott. Kocsis olyan soványka volt, hogy a klub pót-élelmiszerjegyet adott neki, hogy felismert tehetsége minél gyorsabban kibontakozhasson. 1948. június 6-án lépett pályára a 9:0-ra vert román válogatott ellen, kétszer talált a hálóba. Magasra volt képes ugrani és helyezett fejes labdái tették bel- és külföldön ismertté. 1949-ben a Ferencvárossal országos bajnok lett. 1950-ben behívták katonának, s választhatott: vagy megy a végekre határőrszolgálatra, vagy megy focizni a Kispesthez, a későbbi Honvéddhoz. Ő azonban a Fradit nem akarta elhagyni, de Puskás és Bozsik meggyőzték, miszerint csak jobb focizni velük, mint határt őrizni.

1952-ben a helsinki olimpián 5 mérkőzésen 6 gólt szerzett; majd a londoni 6:3 következett, ahol ugyan nem volt gólszerző, de a 7:1-es visszavágón már két gólt szerzett. 1954-ben a vb. gólkirálya, ahol a nevezetes Uruguay elleni negyeddöntőn, miután 2:2 után a hosszabításban két fejesgóllal 4:2-re nyert a csapat, az uruk kapusa azt mondotta: öreg koromban is emlékezni fogok Kocsis góljaira. Mindkét gólt Budai beadásából, úgy a tizenegyes körülről fejelte helyezetten a gólvonalra, a kapusok réme: védhe-

etlen volt. Az aranycsapat 68 válogatott mérkőzésén (amelyből 52 győzelmet aratott) Kocsis 75 gólt szerzett. Mindmáig emlékszem a sémára, Szepessi közvetítéseiben: Budai beadása - Kocsis fejesgólja.

Aztán következett 1956: a vízpolósok Melbourneben történelmi meccsen győzték le a szovjeteket (a mérkőzés filmje azóta is szerepel a világ nagy sportduelljei c. nemzetközi sorozatban!) az aranycsapat pedig széthullott: Kocsis és Czibor az F. C. Barcelonához került, Puskás pedig a Real Madridhoz.

1961-ben, a katalánok kikapcsolják a Realt, és az európai bajnoki elődöntőben a Hamburgi SV-t alig 1:0-ra verve, következett a nevezetes németországi visszavágó Hamburgban; 10 másodperccel a befejezés előtt a Hamburg 2:0-ra vezetett, és ekkor Kocsis fejesgólt ért el egy magasan beívelt labdából: Észak-Németországnak megállt a szívdobogása és elállt a lélegzete, hangzik a korabeli német krónika. Majd az ezt követő döntőben a lisszaboni Benfica ellen már 2:0-ra vezettek a katalánok Kocsis és Czibor góljával, de végül 3:2-re veszítettek a berni Wankdorf stadionban.

1965-ben Kocsis befejezte aktív pályafutását, Barcelonában „Tete d'Or” ('aranyfej') néven vendéglőt nyitott, és ezután csak ... sakkozott. 1974-ben otthonában egy szekrény szeszertlenül esett a lábára, amit nem kezeltek, ami miatt végül is amputálni kellett a lábát. Majd a 70-es évek végén gyomorrákot állapítottak meg, amit műtétek követtek. Mindezek után súlyos depresszió vett erőt rajta.

Utolsó útja a barcelonai Clinica Quirónba vezetett. Amikor pedig valaki nyitva hagyta az ágyához legközelebbi ablakot, az ablakhoz vonszolta magát a féllábú és erős fájdalmak gyötörte súlyos beteg, és a halálba zuhant a 7. emeletről.

Nem sokkal halála előtt mondotta: „Futballistaként – azok csudálatos idők voltak. Azokat az emlékeimet betegségem sem tudja elvenni tőlem.”

A mai generációk talán nem is ismerik, de nekünk ki nem törölhető emlékeink közé tartozik.

* Eduardo Hughes Galeano (*1940, Montevideo) uruguayi író, esszéista és újságíró; a katonadiktatúra idején, 1976-85 között spanyol száműzetésben élt;

Némely szavak a globalizációról

Jean Ziegler: "Die neuen Herrscher der Welt und ihre globalen Widersacher" (C. Bertelsmann Verlag, 2003.). A könyvből sokatmondó részeket jegyzeteltem ki, mondanivalójuk mozaikként felsorolva is érthető, világos:

- A globalizáció egy anglicizmus, melyet az 1960-as években használt először Marshall McLuhan kanadai média-szakember és Zbigniew Brzezinski, a Columbia egyetemen „a kommunizmus problémái” szakértője, később az elnök tanácsadója. McLuhan a vietnami háború tapasztalatai alapján azt a következtetést vonta le: a tv-kép csalahatatlansága és mindenütt való jelenléte folytán a haladást szolgálja, s megnehezíti, vagy meg is akadályozhatja a fegyveres összetűzéseket. Megalkotta a globális falu fogalmát, előre megjósolva az internet világméretű térhódítását. Brzezinski az elektronikus forradalomban látta a váltást az amerikai szuperhatalomtól a világ első globális társadalmához, s megfogalmazta a „vége az ideológiának” tézisé.
- A globalizált világ valósága a jólét és gazdagság szigeteinek olyan láncából áll, amely kiemelkedik a népek nyomorának tengeréből.
- Ugyanazok döntenek ma arról, mit tehetünk, és arról, amit arról mondhatunk!
- A washingtoni konszenzus a privaticációt szolgálja: adócsökkentés a gazdagoknak (hogy serkentsék a befektetéseket), s az adóbevétel fokozása érdekében megszüntetni a szegények addigi adókedvezményeit. Washingtonban elhatározták a világ privatizációját. Ezzel kapcsolatosan írta a The Economist: „A globalizáció ellenfelei a washingtoni Konszenzust a bankok meggazdagodását szolgáló összeesküvésnek tartják. Nem beszélnek egészen valótlanságot.”
- A neoliberalizmus a hódítás fegyvere: gazdasági fatalizmust prédikál, mely ellen bármiféle ellenállás céltalan. Olyan mint az AIDS: áldozatának védekező rendszerét támadja meg és teszi tönkre.
- A bankok szentírása: a tőke áramlásába nem lehet beavatkozni.
- Svájcban az adókötelesek 3%-a annyit birtokol, mint a maredék 97%.
- Fából vaskarikát: ez a sürgős feladata a világnak, tehát: jóléte, társadalmi összetartásból és politikai szabadságból egyetlen struktúrát létrehozni. (Nota bene: ezt eddigelé csak a vh. utáni Németországnak sikerült, az ún. „gazdasági csoda” ideje alatt! Ma pedig Németország is messze sodródott ettől!)
- Aki nem engedelmeskedik a transznacionális pénz-, és ipari társaságoknak, azt tőke meg- vagy elvonással büntetik. (Megjegyzés.: a kommunista diktatúra idején a „dolgozó kéz” volt a mindent meghatározó; most pedig a „pénz”; hogy mi az igaz, döntse el mindenki saját maga.)
- Korruptió: Svédországban, Finnországban, Dániában és Svájcban a kormány tagjai gyalog, kerékpárral vagy tömegközlekedési eszközökkel járnak irodáikba. Port-au-Prince, Tegucigalpa, Djakarta: szírenázás, kékfény és hétköznapi halandók számára lezárt közforgalomban,... lesötétített ablak mögött golyóálló gépkocsiban ülnek a nép „szeretett vezetői”; „Afrikában a legfontosabb elnyomóeszköz a Mercedes”. (René Dupont)
- A szervezett bűnözés kiélezett kapitalizmus – mondja Észak-rajna-Vesztfália szövetségi állam fő bűnüldözője.
- A WTO (Világ-Kereskedelmi Szervezet) szerint oly világban élünk, melyben sokkal súlyosabb bűn a nemzetközi kereskedelem szabályait megsérteni, mint az emberi jogokat.

- McNamaráról, a Világbank elnökéről: Ez az ember a Világbank elnökeként még azokon a súlyos pusztításokon is túltett, melyeket az USA hadügyminisztereként művelt annak idején, Vietnámban.
- Wolfensohnt, a Világbank jelenlegi elnökét kétségek kerítették hatalmukba, ti. a tőke ömlik, duzzasztógátak épülnek, villamosítási tervek valósulnak meg, egyszerűen fejlődés tapasztalható, s ... egyre többen halnak éhen, a malária visszatér és szedi áldozatait, iskolák zárnak be, az analfabetizmus nő, kórházak romlanak-omlanak, gyógyszerhiány tapasztalható, tovább terjed az AIDS – valami mégsincs rendben!
- A Capitolium mögött két utcával teljesen más világ kezdődik, ami senkit nem érdekel; a Világbank és Nemzetközi Valutaalap nagy hatalommal felruházott vezetői járkák a világot laptopjaikkal, a meglátogatott országokról az információikat a laptopból szerzik, a helyszínen csak az USA-ban tanult vagy kiképzett személyekkel lépnek kapcsolatba, egyiküket sem érdekli a meglátogatott ország mindennapi realitása.
- A munka méltóságát elrabolták, a globalizált tőke meglopja szabadságát, majd kivetkőzteti emberségéből az áruházak labirintusában a tájékozódó képességétől szándékosan megfosztott, teljesen dezorientált, hajdan igenis egyéniséggel rendelkező embert, aki egyszerű biológiai lényre degradálódik.
- Minél jobban globalizálódik a gazdasági élet, annál inkább szétforgácsolódik a politika.
- Noam Chomsky: a XX. és XXI. század totalitáris eszméi: bolsevizmus, nemzeti szocializmus, és TINA (There Is No Alternative): nincs alternatíva; Nota bene: ez az unipoláris világ alternatíva-nélkülisége!).

1996. május 11-én virradatkor a 8300 m magasságban lévő bázistáborukból a Mount Everestre indul két japán hegymászó 3 serpa kíséretében. Az előttük álló 548 m magasság és 1500 m távolság megtételére oda-vissza 9 órát számítottak. Vihar kerekedik. Ők is felkerekednek. 8500 m magasságban útjuk szélén találunk egy indiai hegymászót, sebesülten, elgyengülten és félig megfagyva, de még tud beszélni. A japánok azonban folytatják az utat.

8630 m magasságban rövid pihenőt tartanak, oxigénpalackot cserélnek, és esznek. Ekkor, véletlenül jobbra pillantva, látnak maguk mellett további két indiait, teljesen kimerülten: az egyik haldoklik, a másik még él. A japánok, bármiféle segélynyújtás nélkül, tovább mennek. Három óra múlva elérik a csúcst: győztek! De fent a csúcson nincs mit csinálni; az idő amúgyis sürget: indulás visszafelé. Mindenki hallgat. A serpák nem beszélhetnek: hegymászáskor a vezető parancsol, ugyanúgy, mint a kapitány a hajón; hazatérésük után azonban beszélni fognak, ami nyilvános vitát robbant ki úgy Indiában, mint Japánban, mindkét országban élesen elítélve a japán hegymászókat. A sajtóértekezleten a 21 éves Eisuke Shigekawa így védekezik: „Meghódítottuk ezt a csúcst, saját erőnk és minden erőfeszítésünk árán. Túl kimerültek voltunk ahhoz, hogy segítséget nyújthassunk. 8000 méter felett már nem lehet erkölcsösnek lenni.”

Az analógia a mindennapokkal nem véletlen – írja Ziegler.

E sorokat 2003-ban jegyzeteltem ki Ziegler könyvéből és akkor meg is jelent; azóta eltelt éppen öt esztendő, és bekövetkezett az, amit ma, post festam ugyebár elkerülhetetlennek neveznek, de akkor senki nem láthatta előre, azaz, egészen pontosan: józanul gondolkodni tudó szociológusok már régen leírták a krízist, ami a kapitalista gazdasági életben a versengés okozta túlhevülés miatt elkerülhetetlenül bekövetkezik. Amíg be nem következik, nem hiszi a világ. Most éppen kénytelen tudomásul venni.

Jean Ziegler akkori prófétikus szavaira ma már nem szívesen emlékszik egyetlen politikus sem. Szabadjon az Átalvető olvasóit emlékeztetni, már csak azért is, mert dörögdelmes igazságokat tartalmaznak az akkor leírtak.

Sz. K.

Átalvető

Tiszta beszéd

2009. május 5-én az úpesti Polgári Cent-rumban ünnepi körülmények között, a nemzeti polgári oldal kiváló és nagyszámú képviselőjének jelenlétében került sor Márton Pál könyvének bemutatására, az ünnepelt Reiner Péter és Morvai Krisztina aktív közreműködésével. Az alábbiakban a szerző bevezetőjét adjuk közre.

Előszó

A „Tiszta Beszéd” az évtizedeken át tabunak tartott, vagy éppen elhallgatásra kényszerített magyarországi zsidó-kérdést járja körül, olykor cigány-kérdéssel „fűszerezve” – amiről egyébként barátaink, ismerőseink még ma is igyekeznek lebeszélni: „Jobb, ha nem beszélünk róla, mert sokakat érzékenyen érinthet, zsidókat, nem zsidókat, politikusokat, e kérdésben magukat a kizárólagos autentikusoknak tartókat egyaránt, és még ki tudja kicsodákat! Csak baj származhat belőle!”. Nem vágtunk volna bele a témába, ha fel nem bukkant volna a magát nyíltan zsidó származásúnak, és egyben magyarnak tartó Reiner Péter elmúlt kétesztendei története. A nyilvánosság előtt kinyilvánított nemzeti érzelme, jobboldali világfelfogása, éles kritikája a jelen és a közelmúlt történéseinek zsidó szereplőiről, nyílt hitvallása olyan kérdésekben, amelyeket a nem zsidók nemigen fessegethethnének az „antiszemita” címkézés

veszélye nélkül. Mindez új helyzetet teremtett, amit talán érdemes mindenki számára okulásul hozzáférhetővé tenni.

Reiner Péter tehát berobbant a felszín alatt s olykor-olykor a felszínre is bukkanó magyarországi zsidókérdés történetébe, állásfoglalásra készítette a „bátrabbakat” jobbról is, balról is. Akár polgárpukkasztónak is lehetne nevezni – ha nem lenne a kérdés ennél sokkal komolyabb! –, ahogy megjelenésével teljesen felrúgta azt a hosszan létező és megkérdőjelezhetetlenül belénk táplált sztereotípiát, miszerint a zsidó származású ember csak baloldali, liberális lehet. Ezt tetőzte a rasszistának, antiszemitának, neonácinak és még tudj’Isten mi mindennek kikiáltott Magyar Gárdába való belépése. A XII. kerületi turul-szobor megmentésére a Budai Turul Védegylete létrehozása csak végső pont lehetett ebben a különös és szürreális történetben.

De van-e egyáltalán zsidókérdés Magyarországon a harmadik évezred első évtizedének vége felé, és nemcsak Reiner Péter csinál a dologból ekkora ügyet? 2001-ben a Népszabadságban jelent meg a jobboldalinak nemigen nevezhető Tamás Gáspár Miklós (TGM) CIKKE „Új zsidó nacionalizmus” címmel, benne a következő sorokkal:

„A tisztességes demokráciák is szemforgató, álszent közhelyek szajkózására kényszer-

rülnek, amelyek közül a legképtelenebb, hogy zsidókérdés nincs. Már hogyne volna. Ha a társadalom fontos csoportjai azt gondolják – bár ha ez nem kívánatos –, hogy márpedig zsidókérdés van, akkor van zsidókérdés.”

Az, hogy éppen TGM szerint kik is a „tisztességes demokráciák”, és hogy ő kiket tekint a „társadalom fontos csoportjainak”, teljesen mindegy, de hogy van-e zsidókérdés Magyarországon a harmadik évezred elején? – ennek megválaszolásához mindenképpen érdemes „tiszte beszéddel” a történéseket körüljárni.

Reiner Péter: Tükörkép, szilánkokkal (részlet)

...Átugorva éveket, az olvasó csak akkor érthetné meg személyiségem megalapozottságát, fejlődését, ha részletesen belemennék a velem történtek bemutatásába.

Ez a könyv nem önéletrajzként jelenik meg, hanem a szerző által, egyfajta rendszerben összerakva kívánja bemutatni riport-anyagok felidézésével, a személyes harcaimon keresztül is, van zsidókérdés hazánkban.

Példátlan mennyiségű élményanyagot éltem meg a szétszakított hazánk magyar közösségeiben, az utóbbi közel negyven évben.

Minden, ami eddig velem történt és ezután történni fog, szoros összefüggésben van ezzel a ténnyel. Csak egyet emelek ki ezek közül, testi és lelki találkozásom az 1982-es februári lebu-kásom után, a Securitate intézmény-rendszerével. A náluk „vendégségben” Nagyváradon eltöltött négy napot szeretném örökre elfelejteni, sajnos nem tudom!

Élve megúsztam és bár kitiltottak örökre Romániából, sajátos eszközökkel visszafát-lankodtam. A figyelő tekintetüket tettenérhető-en 1998-ig magamon éreztem Marosvásárhe-lyen.

Életem legmeghatározóbb élményeként, megelőzve minden más kapcsolatot, így szüle-immel átéltek is, azt a 13 évet nevezem meg, amit öt éve iszonyatos küzdelem után eltávo-zott társammal együtt éltünk át.

Természetes módon, mindketten tősgyökeres budapestieként a székely anyavárosban, Ud-

varhelyen kerültünk közel egymáshoz, és „vil-lámcsapása” előtti utolsó tudatos közös élmé-nyünk is, egy csodálatos bál közös átélése volt ugyanitt.

Matlakovics Györgyi három évig élt tár-samként együtt velem egy valószínűtlen tár-s-bérletben, és folyamatosan rá jellemzően verte vissza leánykerési szándékaimat. Ő is igazi kos-volt, akárcsak anyám!

Egy keddi napon közölte, ha még nősilni szeretnék, akkor pénteken hozzám jön feleség-ül. 1995-ben április 1.-e, a születése napja péntekre esett, Az indok, hogy zsugori zsidó-ként ne kelljen kétszer ajándékot vennem. Az esküvőt nagyon akartam, ezért elintéztam há-rom nap alatt. Egyik hozzá közel álló barátnője fogalmazta meg frappánsan, nem ismert senkit, akik jobban megérdemelték volna egymást, mint mi ketten!

Házasságunk egyben a baráti kör működtet-ésének is a szimbóluma lett. Csak Erdélyben több, mint száz alkalommal fordultunk meg együtt, a többi közös munkáinkat meg sem em-lítve a Kárpát-medence különböző magyar kö-zösségeiben. Mindkettőnknek első önálló kö-zös fészekrakása otthonom, ahol ma is élek. Társam tevékenységéhez tartozott a soványra sikeredett kárpótlás az első szabadon választott kormány idején a két érzékeny témában: a ha-táron túli magyarok és a zsidók ügyében.

Sikeresen végzett munkája abban a pattaná-sig feszített légkörben, mai napig megalapozta

hiteles emberi kapcsolataimat mindkét témá-ban.

Az nem véletlen, hogy a könyv bemutatójá-ul a neve napját, egyben halálának az ötödik évfordulóját választottam. Ezzel azt szerettem volna üzeni az olvasónak, nincs fontosabb él-mény egy ember életében, mint a házasságban magasztosult viszonzott szerelem, amit egy-más iránt és mindketten folytonosan egymást segítve, a hazánk, a nemzetünk iránt érzünk és szolgálunk. Ez jelentette számunkra kiegészül-ve a széles baráti körünkre történő szeretet-tel-jes figyelemmel, a teljes értékű életet.

Társam síremléke szimbolizálja felnőtt éle-tem értelmét és okát, hiszen Székelyföld őt sa-ját halottjának is tekintette, elküldve Oroszhe-gyen bányászott márvány szemfedőjét és Ud-varhely-Szombatfalván elkészült gyönyörű kopjafáját. Az anyaváros döntése, amely sze-rint őt halála után, engem pedig személyesen díszpolgársággal és tiszteletbeli székely cím-mel ajándékozott meg 2006 márciusában, a nemzeti ünnepünkön, legfelelemelőbb élménye-imhez tartozik.

A kopjafájára belevésített részlet a Károlyi Bibliából, amelyet a nemrég elhunyt Pá-los-rendi közös jó barát szerzetes szentelt fel, az életem végéig az ars poeticám: „Kik szeret-ték egymást, amíg éltek, a halál sem választotta el”.

Kelt Budapesten 2009 február 25-én, a Kommunizmus Áldozatainak Napján.

M E G H Í V Ó

Tisztelettel meghívjuk Önt, családját, barátait és ismerőseit

Dr. Vincze János
és szerző-társai

Dr. Bagdy Dániel, Dr. Brassai Zoltán,
Dr. Benkő Samu, Dr. Berde Károly,
Dr. Bertók Lóránd, Dr. Brooser Gábor,
Dr. Dezső István, Dr. Donáth Tibor,
Dr. Ferenczy Judit, Dr. Francia István,
Dr. Gerber Alajos, Dr. Gráf László,
J. Dr. Rubovszky Csilla, Dr. Jung János,
Kampf József, Dr. Klauber András,
Dr. Koleszár László, Dr. Kövesdy Pál,
Dr. Lázár György, Dr. Leel-Össy Lóránt,
Dr. Molnár László, Dr. Péterffy Árpád,
Dr. Péterffy Pál jun., Dr. Pestessy József,
Dr. Riskó Tibor, Dr. Rosivall László,
Dr. Somogyi János, Dr. Szabó Ágnes,
Dr. Szabolcs Márton, Dr. Szemere Pál,
Dr. Szita János, Dr. Szollár Lajos,
Dr. Vincze-Tiszay Gabriella által írt

Emlékezünk orvosainkra 2.

című kötet bemutatójára

Helyszín:

Budapest, VIII. ker. Baross u. 61. sz. (Földszinti terem)
Időpont: 2009. június 3. (szerda) 14–16 óra között.

Mindkét kötethez az alábbi gondolatokat fűzi hozzá a szerző

Az „Emlékezünk orvosainkra” első kötetét tizenhét társszerzővel együtt 2008 március havában bocsátottuk szárnyra. A magyar orvosi társadalomban meglepően pozitív fogadtatásra talált, és mint mozaik-kockák illeszkedtek az ötletek és a javaslatok a következő kötetbe.

Az elmúlt száz esztendő történelmi eseményei és a nagyhatalmak elvtelen és etikátlan – Magyarországot sújtó – politikai döntései megpecsételték a magyar orvostudomány múltját és jelenét, és gonosz árnyékként követték a magyar orvosok tízezreinek tevékenységét. A szülőföld rögéhez ragaszkodó személyek gyógyítóikkal együtt egy rövid életnyi időtartam alatt váltak a nemzeti többségből nemzeti kisebbséggé, majd újra nemzeti többséggé és végezetül egy kisméretű nemzeti kisebbséggé. Ezt a történelmi terhet nagymértékben súlyosbították az igazságtalan rendszerváltás bosszúakciói is (magánosítás-államosítás-privatizáció).

A különböző embercsoportok a történelmi eseményeknek szerves alkotó részei, ugyanakkor a történelem konkrét mozzanatait gúzsba kötik az értékeket alkotó embereket, és ez különösen igaz a gyógyító emberre (az orvosra), mert az állami bizalmatlanság lényegesen csökkenti a gyógyítás hatékonyságát.

A szerzők által bemutatott orvosok nem tudtak kilépni a saját életüket meghatározó politikai, gazdasági, pénzügyi és médiakörből, és ez több dimenziós élet-drámákban konkrétizálódott. A Kárpát-medencében élő magyarság utóbbi száz éves tragédiái az orvosok egyedi életében sűrűsödve jelentkeztek. Gondoljunk arra, hogy Selye János végleg nyugatra távozott, majd hozzá hasonlóan a már Nobel-díjjal rendelkező Szent-Györgyi Albert. Itt kell megemlítenünk Péterffy Pál, Szabó István és Szabó-Adorján Etelka nevét, akiket a nemzeti többség igyekezett maximálisan holtvágányra állítani. Miskolczy Dezsőt sem 1935-ben, sem

1946-ben nem nevezték ki a Budapesti Orvosi Egyetem ideg-elmeklinikájának vezetőjévé. Ezen túlmenően Miskolczy Dezsőnek soha nem bocsátották meg, hogy magyar állampolgárként sorsközösséget vállalt az erdélyi kisebbségi létben élő magyarsággal. Ferenczy Károlyt a hitéért érte folyamatos hátrány. Pestessy Józsefnek egy életen keresztül nem bocsátotta meg a hatalom, hogy 1956-ban a Kilián laktanyában orvosként tevékenykedett. Kóvér András saját szülőföldjéről elszakadva kénytelen a csonkaországon belül tevékenykedni. Romhányi Györgyöt, Bagdy Dánielt, Kónya Lászlót az ideológiai be nem hódolás miatt számos mellőzés érte. Romhányi György nemzetközi hírével patológus csak 70. életévének betöltése után lehetett a MTA tagja. Bagdy Dánielt felállították a „Biokémia” lap főszerkesztői székéből. Kónya Lászlót még docensnek se léptették elő. Szabó Istvánt Erdélyben 1962-ben tanszékvezetői beosztásától fosztották meg, mert magyar nemzetiségű volt. Fiatalon a háborúban vettek részt: Miskolczy Dezső és Szabó István, sőt Szabó István a hadifogság keserű kenyerét is ette, kényszerült elhagyni Magyarországot. Rájuk mondjuk: „otthont találtak, de hazát soha!”. Az életük termékeny szakaszában a végleges nemzeti kisebbségi létet választották.

Mindazon magyar orvosokat, akik a Kárpát-medencében tevékenykedtek, súlyosan nyomasztotta a kommunista ideológia, az eszköztelenség, a tudományos kutatásokra fordított pénzösszegek hiánya, a szakmai folyóiratoktól való elzártság. A nemzetközi konferenciákon való részvételük, szakmai előrejutásuk (professzori, intézményvezetői kinevezések, akadémiai tagság) csakis a párttitkárok megfelelő ajánlásai esetén váltak elérhetővé számukra. A kommunista párt iránti elégtelen lojalitás évtizedekre mellékvágányra terelt számos orvost, és mind a mai napig – még holtuk után – se kapják meg a megfelelő elismerést. E vonatkozásban érdekességgént érdemes megemlíteni, hogy Dr. Péterffy

Pál sebészprofesszor képe szerepel „A Marosvásárhelyi magyar nyelvű orvos- és gyógyszerészképzés 50 éve” című kötetben, de munkásságáról illetve személyéről egyetlen szó sem esik. Ferenczy Károly emléktábláját nem a Budapesti Orvosegyetem, hanem a családja állította fel.

A kötetben felsoroltak életpályáját tanulmányozva közös vonásként ott találjuk a közvetlen és közvetett környezetükben uralkodó emberi irigységet. A mindenkor kinevezett vezetők státusukat örökökévalónak tekintik, pedig a státus egymagában még nem jelent alkotóképességet. A tudományos eredményeket értékelni kell, tisztelni kell, kortól, nemzetiségtől és a nyelvtől függetlenül. A kötetünkben szereplő elődök értéket alkottak orvosi tevékenységükben és az orvosi tudományokban egyaránt, ezzel személyiségük meghatározójává az értékteremtés vált. Az alkotó, gyógyító óriásokat, akik obeliszként emelkednek ki az átlagból, csak a hasonlóan gondolkodó nagyságok tudják megfelelően értékelni. A gátlástalan, szélhámos és tehetségtelen vezetők pedig irigységükkel együtt tűnnek el a semmibe.

Súlyos tényként kell megállapítanunk, hogy a magyar nyelvű orvostudomány fokozatosan elsorvadt. Az első világháború után egy tollvonással megszüntették a kolozsvári magyar nyelvű orvostudományt, de a második világháború után sem engedélyezték újraindítani Kolozsvárott. A Marosvásárhelyre költöztetett magyar nyelvű orvosi egyetemet aztán fokozatosan sorvasztották el, és napjainkra a megszűnés határán áll. Az anyaországban pedig döbbenettel szemlélhetjük az elmúlt évek hatalmi intézkedéseit: a budapesti Haynal Imre Orvos-továbbképző Egyetem, az Országos Traumatológiai Intézet, valamint az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet (Lipót) megszüntetését.

A magyar nyelvű orvostudományt tovább zsugorító tényező, hogy a hazai orvosegyetemeken beindultak az idegen nyelvű orvostudományok. Mindenki számára világossá kell tennünk, hogy a beteg-orvos kapcsolat bizalomra épül, melynek általános feltétele, hogy az orvos betegével az anyanyelvén kommunikáljon. Számos esetben tudtam megfigyelni az utóbbi évtizedekben, hogy a beteg anyanyelvét nem beszélő legragyogóbb orvosi koponya is eredménytelen a gyógyító tevékenységében.

A rendszerváltoztatást követő vadkapitalizmusban a magyar orvosok migrációja a Kárpát-medencében nagymértékben felgyorsult; a határainkon túl élők elsősorban az anyaországba, de számosan nyugatra költöztek végleg, míg itthonról is egyre többen a nyugati országokban vállalnak munkát. (Az egészségügy magyarországi helyzetét ékesen jelzi a határokon túlról érkezők mozgásának megfordulása, visszaáramlásuk a kibocsátó országba.)

Az elmúlt két évtizedben a Kárpát-medencében élő magyarság egészségügyi ellátása sokat romlott, elsősorban a politikai döntések és a pénzügyi finanszírozás elölről kezdése miatt. A kapitalizmusban a beteg ember helyzete és élete másodrendű, mert mindent a pénz dominál. Megbocsáthatatlan bűn, hogy a pénznek, a magántőkének rendelik alá az orvosi tevékenységet. Bár az emberi társadalom több tízezer éves idő-tengerében egy emberöltőnyi idő egy csepp, de az a csepp teljes életet jelent.

Napjaink orvostudományának vívmányai lehetővé tennék, hogy az emberek 100–120 évig éljenek, de az a hatalmas társadalmi stressz, amely egész életük folyamán éri őket, sokkal alacsonyabb átlagos életkort eredményez. Ez alól az orvosok sem kivé-

telek, mert e két kötetben szereplő 22 orvosnak (férfi), akik életük nagyon nagy részét a XX. században éltek, az átlagos életkoruk 76 esztendő.

Az orvos nem tevékenykedhet folyamatosan a napi politikai széljárások mentén, mert a beteg-orvos kapcsolat törvényszerűségei a nagy Hippokrátész óta gyakorlatilag nem változtak. Napjaink egészségügyi szervezésének szempontjai és prioritásai világszerte annyira különböznek a betegségek valóságos arculatától, hogy ezeknek közös keresztmetszete egy üres halmaz. A magyar egészségügyben történő átszervezésekhez és döntésekhez általában a gyógyító orvosoknak semmi közük. Sajnos 1990-ben valamit végérvényesen elmulasztottunk, mert az orvostársadalmat az azóta regnáló kormányok megfosztották érdekérvényesítő eszkö-

Miskolczy Dezső akadémikus

zeitől. Szomorú tényként kell leszögeznünk, hogy egyetlen kapitalista országban sem működik olyan „modell-értékűnek” tekinthető egészségügyi rendszer, melyet egy az egyben átvehetnénk.

Úgy gondoljuk, hogy a politikai hatalomban lévőknek Magyarországon a továbbiakban sincs szükségük a „hivatalostól” eltérő egészségügyi értékrendre, és a közösségi érdeket mind nagyobb mértékben a nemzetközi tőkének akarják alárendelni. Ugyanakkor az is világossá vált – és ezt az állapotot a vadkapitalista gazdasági szemlélet intézményesülése és az azzal járó súlyos korrupciós botrányok nemhogy megkérdőjelezték volna, hanem még inkább megerősítették –, hogy közösségünk stratégiai céljainak, nevezetesen a hatékony gyógyításnak a megvalósítására csakis összefogással, együttes fellépéssel nyílik esélyünk. A Magyar Összefogás az egészségügy terén tehát történelmi szükségszerűség, ezt nem írhatja felül semmilyen pártlogika, egyéni vagy csoportérdek. Ez a szilárd meggyőződés vezérelt akkor, amikor az

Emlékeznünk orvosainkra kötetek megírására szántam magam, 51 szerzőtársammal együtt.

Ezek a kötetek nem oldják meg a magyar egészségügy kérdéseit, de egyedi orvos-sorsok bemutatásán keresztül törekednek azon elvi és személyi feszültségek felszínre hozására, amelyeket e személyek életükben átéltek. Ezek tényszerű ismerete bátorítást, reményt sugallhat az orvostársadalom tagjai számára, hogy saját arcukat, értékeiket ne kelljen feladniuk. Véleményünk szerint esély született a magyar egészségügyi képviselet újragondolására és új alapokra helyezésére.

Mi orvosok azt mondjuk: a magyar egészségügyben is rendszerváltásra van szükség. Sajnos a váltakozó politikai erők képviselői azt mondják: csak lépésváltásra, csak reformra van szükség. Érdemben mindannyian ugyanazt mondjuk: a közeljövőben gyors, közös cselekvés lehetőségét kell megteremteni.

Reméljük, hogy ezek a gondolatok nem maradnak holt betűk, hanem a javaslatokat követni fogja a társadalmi összefogás, az egységes és következetes fellépés, az összehangolt cselekvés.

Napjaink magyar orvosainak mottója: „Gyógyítani kell, ha élni akarunk, és akarunk élni, tehát gyógyítani fogunk.”

Köszönet illeti minden társ-szerzőmet, mert önzetlenül vállalták megemlékezéseik megírását. Ezzel hozzájárultak és példát mutattak az elhunyt orvosok iránti tiszteletadásához, munkájukkal, visszaemlékezéseikkel nagymértékben segítették könyvünk színvonalának emelését.

Budapest, 2009. május hava

Dr. Vincze János

Gyuri bácsi

Egy lófő székely emlékezetére

Az ünnepek csodálatosak. Nem csak azért, mert testben-léleken-szellemben készülni lehet rájuk. Nem csak azért, mert túlmutatnak a hétköznapi örömszerzéseken. S nem csak mert a befelé fordulást, elmélyülést lehetővé teszik, de olykor a múlt emlékei is megelevenedhetnek. Olyan élményeket tartogatva, melyek emlékezés híján a feledés homályába vesznek. Egy szekrény mélyéről doboz kerül elő, benne megsárgult, kissé foszladozó lapok, s a finom mozdulatokkal kibontott papíron betűk kelnek életre, és megelevenedik egy régi történet. Naplótöredék, melynek eseményeit két nagy keresztény ünnep: a karácsony és a húsvét vonja keretbe. A sorokat a valóság róta. Húsvét közeledvén jutott eszembe az alábbi történet.

Az asszonyt gyásza láthatatlan burka vonta be, elérhetetlenné téve őt a világ számára. Nem létezett semmi más, csak a fájdalom, a gyöttrő választalanság kimondatlan miértjeire. Alig pár hónapja nincs a másik, s a kín nem enyhült egy kicsit sem. Ekkor fogta őt kézen családjuk régi barátja, s kérdezés nélkül magával vitte egy erdélyi útra. Idegenvezetőjük egyenes tartású, szép szál székely volt, aki szerény tanári nyugdíját kiegészítendő vállalta kalauzolásukat. A hallottak csak olykor hatoltak át az asszonyt övező süket csöndön. Füle még csak-csak ellent állt, de a szeme mind tágabbra nyílt, hogy befogadja Erdélyország csodáit. Aztán lassan a hangokra is figyelni kezdett, s észre sem vette, mint keletkeznek apró repedések fájdalom falán, azon miként hatol át a természet ezernyi csodája - Erdély látványa, levegője, illata, titkai rabul ejtették. Hazajöve újra beleállt a munkába, napi 10-12 órát -néha még többet is- dolgozva, hogy ne kelljen gondolkoznia, ne kelljen szembesülnie a kongó ürrel, melyet a gyász hagyott benne.

Évek múltán egyszer csak levél érkezett Erdélyből: az idegenvezető könyörgött megindítóan: felesége beteg, tüdőrákos, nem jutnak megfelelő gyógyszerhez. Kérésének eleget tettek – a küldemény kalandos úton, de eljutott hozzájuk. Későn. Már nem segíthetett. Több évtizednyi egymásba kapaszkodás, számtalan megpróbáltatás, gyermekeik felnevelése, szárnyukra bocsátása után a békés öregségből alig ízelve kellett elengedniük egymás kezét. December 24-én, szenteste ment el a társ. S ettől kezdve a levelek sűrűn váltották egymás Erdély s az anyaország között. Férfitől szokatlan kitarukozással sírta el fájdalmát az egyszer látott asszonynak, talán mert érezte, egyedül ő érti meg. Így is volt: pontosan tudta, milyen mélységesen magányos az a világ, amely most a másiké, s hogy az ember nem ura az időnek, de az idő ura lehet a fájdalomnak. A levelek tanúsága szerint a lelki fájdalmat mind elviselhetetlenebb testi szenvedés követte: kórházból ki, kórházba be, műtét – és semmi javulás. Az asszony csak az együtt érző vigasz szavait küldhette. Aztán hosszú idő után Gyuri bácsi váratlanul –ahogyan ő mondta- átszökött az anyaországba. Látni akarta azt, aki éveken át igyekezett tartani benne a lelket, s biztatja: tegye sorsát Isten kezébe, hisz' mind ott vagyunk. A találkozás döbbenetes volt. A szálfatartású, derék, őszbe csavarodott fejű öreg székely csak árnyéka volt önmagának. Szinte összement, tartása meggörnyedt és nagyon sokat fogyott. Az asszonynak belefacsarodott a szíve a látványba, s ha a szemének nem is akart volna hinni, a belső hang figyelmeztette: nagy a baj. Innentől az események felgyorsultak. Baráti orvosi vizsgálatok, a diagnózis: rák. Hasnyálmirigy rák. Fővárosi klinika, műtét, majd azon mód össze is varrták. Már nem volt visszaút. Az operációt követően az asszony saját otthonába vitte, hogy majd onnan mennek tovább Erdélybe. Kényszerűen hallgatta végig, amint a másik zokogva búcsúzik a telefonba felnőtt gyermekeitől. Pontosán tudta, kevés

az idő, mellébeszélésnek nincs helye, röviden sorolta hát végakarát. Négyen vágtak neki az útnak: az öreg, zsebében temetőbe szóló útlevelemmel, az asszony - vele fia, menyé. Hosszú és csöndes volt az út, szó ritkán szakította meg. Éjszaka érték Szovátára, ahol Gyuri bácsi, az egykori magyar-román szakos gimnáziumi tanár lakott. A fiatalok külön szobát kaptak. Megszokott helyén aludta álomtalan álmát a nagybeteg, ahol kedves könyvei vették körül, mellettük íróasztala, ahol régen diákjai dolgozatait javígtatta. Az asszony a legnagyobb szobában kapott helyet. S ettől fogva minden áldott nap hol rövidebb, hol hosszabb utakra, de szakadatlan mentek. Azért, hogy ne kelljen beszélni arról, amiről nem lehet, de legfőképpen azért, mert vendéglátójuk lófő székelyhez illő gesztussal igyekezett megmutatni mindazt, amit a csak úgy betévedő soha nem láthat szűkebb hazájából, szépséges Erdélyországból -viszonzásképpen a vele való törődésért. Furcsa és nagyon fájdalmas út volt.

Az asszony vezetett, de gyakran pillantott a mellette ülő öreg arcára. Látta, mint búcsúzik el szeretett szülőföldje útjainak minden kanyarulatától, erdeitől, dombjaitól, hegyeitől, völgyeitől. Látta az arcán lepergő könnyeket, s azt is tudta, ezek a végső búcsú könnyei. Belülről vele zokogott, mintha az ő lelke is a férfival hagyná el azt a földi gyönyörűséget, mellyel Isten megajándékozta az erdélyieket. Kicsit talán így is volt... Mégis, az út nem csak a gyász, a búcsú útja volt. Velük volt a derű, a kacagás is, mert ha nincs, belészakad a szív a fájdalomba. Nevették egymást, amikor úszni próbáltak a Medve tóban, vagy mikor a Székelyföld minden zegét-zugát ismerő egykori idegenvezető felküldte őket a már nem létező várromokhoz. Jó magasra. Megtévedett – mondaná. Feledhetetlenné lett a patak partján fenyőágakból rakott tűz paraszán sült pisztrang –ahogy arrafele e nemes halat hívják. S feledhetetlen a mozdulat, mellyel Péterfalván a gyermekkort rejtő egykori birtok látóhatárba vesző tájain mutatott büszkén végig az öreg. Megrendítően szép volt az út, s a búcsú is. Mindannyian tudták, Gyuri bácsi akkor látta utoljára azt a földet, amely emberré tette, odakötötte, s szűkebb pátriája forró szeretetére nevelte. Ezt adta tovább diákjainak – ahogy lehetett. És akkor egyszerre csak haza kellett jönni, Magyarországra. Úgy sejtették, többé nem látják egymást. Azért sem, mert az orvosok pár hónapot adtak mindössze. A hasnyálmirigy rák gyorsan öl. Az asszony úgy búcsúzott, ha a nagybeteg megéri a karácsonyt, eljön, s még egyszer meglátogatja Szovátán. Eleinte még érkeztek levelek, aztán ahogy fogyott az erő, már csak a telefonok maradtak. De a levelekből, a telefonokból érezni lehetett, a másikat az tartja életben, hogy karácsonykor még egyszer találkozhatnak.

Az ünnep vészesen közelgett. Az asszony mind riadtabban fedezte fel magában a félelmet, tudta: egy haldoklóhoz megy, és ez meghaladja erejét. Alkalmatlannak, gyengének érezte magát. S akkor már nem lesz közöttük senki, semmi más, csak a kérlelhetetlen valóság, a közelgő távozás. Úgy érezte, képtelen a feladatra. Nem tud belenézni azokba a szemekbe, melyekben szavak nélkül egyetlen kérdés bujkál: miért?! Menekült volna mindenfele, csak menni ne kellene. De kötötte az ígérete. Meg aztán egyszerre megérezte: Isten megadta a szükséges erőt.

Pestről egyenesen Szovátára tartó busz vitte, s a gépkocsivezető úgy vigyázott rá, mint hímes tojásra, mintha törékeny porcelánból lenne. A nagybeteg parancsolt rá. Már várták. Olyan nagyon várták, mint tán még soha. A lakásban meleg volt, főtt étel, a szobában megágyazva –hátha elfáradt a nagy útból. Közel egy hetet töltöttek együtt. Rengeteget beszélgettek, bár inkább csak egyoldalúan, hiszen az asszony hallgatott, az öreg pedig gyermekkorá-

tól ifjúsága lázas álmain át párválasztásáig, gyerekei csínytevéséig, felcseperedéséig mindenről beszélt. Az unokákról, akik már nélküle nőnek fel. Elsorolta egész életét. Csak a halálról nem beszélt. Talán egyetlen egyszer mondta könnyeit nyelve, hogy sajnálja itthagyni a világot, szeretne még élni, de nem lehet. Szomorú, fájdalmas együtt töltött idő volt. De valamit, valami nagyon fontosat az asszony ekkor értett meg: sem az élet, sem a halál felett embernek nincs hatalma. Ami elmegy, az csak a test. Mégis: a legtöbb, amit egyik ember a másiknak az elmúlás előszobájában adhat, az a figyelem. A hallgatás. A távozó meghallgatása. Napokon át hallgatta az öreg búcsúzását mindattól, ami számára egykor oly kedves volt. S amikor a lelke már megtelt fájdalommal, elsétált a hóban szikrázó úton a Szováta vizéhez, hallgatta zúgását, locsogását, nézte a lassúdan folyó parti vizet, mint pillézi be a jég. Felnézett a Napba, de nem annak fényétől folytak a könnyei. Egyikük sem tudta, hogyan búcsúzzanak. A sors ezt is megoldotta. A visszafele tartó busz valamiért egy nappal korábban indult Magyarországra. Csak arra maradt idő, hogy bedobálja útításkájába holmiját, s annyit mondjon: nincs idő a búcsúra. Átölelte a másik betegségmarta, szikkadt, megfáradt testét és elrohant. Már csak rá vártak, a busz azonnal indult.

A ritka telefonok idején egyre gyengébben szólt Gyuri bácsi hangja. Érezni lehetett, ereje végéhez érkezett. Aztán hűsvét közelgett. Pár nappal előtte még felhívta az asszonyt, s elköszönt. Már alig lehetett érteni szavát. Tudták: ez az utolsó alkalom. És ekkor a nők ősi tudásával az asszony búcsúzóul egyetlen mondatot mondott. A másik hangja megfényesedett, boldogsága átcsapott a telefonkagylón. Nagypénteken ment el. Hát...így ívelt a

szavátai György és Katalin végső elválása ünneptől ünnepig – karácsonytól húsvétig.

Berkeci György előbb általános iskolai, majd líceumi, köz-tiszteletben álló, diákjai, barátai, ismerősei által nagyon szeretett tanár így ment ki az erdélyi Szováta temetőjébe, a felesége mellé. Életével tanított. Haza, szülőföld szeretetét. A magyar nyelv műves használatát. Tanított Erdélyországbélt, s a megmaradt haza odalátogatóit arra, hogy nincs alku. Túlélni lehet, kell, de embernek maradni kötelesség. Tanította a magyarság igaz történetét, megértette, hogy azt ismerni mindennél fontosabb. Mert ha az ember ismeri az igazságot, többé elszédíteni hitvány lócsiszárok által nem lehet. És tanított távozásával is. Arra, hogyan kell méltósággal, emberi arcunkat, tartásunkat megőrizve elmenni. Szent Pállal szólva: a jó harcot megharcolta, a pályát végigfutotta, a hitét megtartotta.

Máig őrzöm azt a havasi gyopárt, melyet tőle kaptam. Odatettem a gyászjelentése mellé. Évek múltán, amikor átutazóban Szováta jártam, megkészt tisztelegésképpen egy szál virágot vittem sírjára. Mert én voltam az az asszony, akinek megadatott, hogy megismerhessen egy nagyszerű székel embert, aki erdélyi gyökereire, lófőségére haláláig büszke volt, s azt is pontosan tudta, ezért hát tovább adta, hogy mindez mire kötelez. Ebben a földi világban elvesztettem. De kaptam valamit, amitől gazdagabb lettem. Megértettem: meg lehet, meg kell fogni a távozó kezét, mert bár azt hisszük, mi adunk, de ez nem igaz. Ők, az elmenők adnak -utolsó lélegzetükig.

Lehoczky Leopoldina

András Zoltán

Bethlen Gábor levele asszonyához *

*Zsuzsikám, az Úristen ő szent felsége
áldjon meg, őrizzen az jó egészségbe.*

*Vettem leveledet estvéli órákor,
sátoromba térvén harci táboromból.
Bú is, öröm is, míg betűid olvasám,
költözék lelkembe itt ez hadba szállván.
Az mit gonosz kígyók felőlem sziszegnek,
asszonkám, rubintom, elmédbe bé ne vedd.
Tanúm magos ég, eskünk óta kívüled,
nem érinték soha asszonyi testeket.
Borital is számba alig-alig csorgott,
jeges musttal oltom égető szomjamat.
Betegséged javul, erőd gyarapodik,
nagy jó hír ez nékem, lám, Krisztusunk segít.
Azért is mit hozzá ember még megtehet,
Páduából hívok jó magisztereket.
Doktort, ki is végzett universitással,
béküldöm tehozzád postánk járásával.
Egyél gyöngé bárányt, tiknak feje mejjit,
tejszopó bornyúnak combját, puha nyelvít.
Almáknak jó halmát, mézet is lépestül,
kiben mezők virági friss ereje gyűl.
Óvd magad bűbájtól, szemek rontásától,
vízi boszorkányok nyelve fullánkjától.*

*Oltalmazlak én is, elküldvén hadnagyom,
Anna, az Báthori arrestálva vagy.
Violám, mustráld meg, ha erődből telik,
Kereki várának szolgáló népeit.
Udvarbíró uram szorgos jobágyokkal,
árkot megplántálja sok hegyes karókkal.
Bástyát is, ha lehet, magosítsa kővel,
körbe megszagatván tucat lövő réssel.
Adj el búzát, zabot, egy-két kövér gulyát,
arán enyhítsd urad megszegényült voltát.
Bére lovasnak hat, gyalognak négy forint,
sok kurafi szökik, hadunk fogyatkozik.
Mikoron békét, némettel kötést teszek,
Halálában lónak, hozzád menekedek.
Boglárom, gyöngyfénym, tűztollú madárom,
jó fehér nyoszolyán, szép piros hajnalon,
orcám az orcádon, csókjaim csókodon.
Érezzem, érezzem hívséges szívedet...*

17. augusztus, Poson váras mellett.

Írá ezt néked

Gábor

hű szerelmesed.

•A Nagy Fejedelem halálának 380. évfordulójára

biztosan a természet és a hagyományörzés ellen elkövetett bűnténynek fogja tekinteni.

A felsorolt helyzetet a felnőtt lakosság tetszik, nem tetszik módon elviselte ugyan, de gyermekeit nagy többségben az ipari munka elsajátítására irányította. Ez a jelenség célravezetőnek is minősíthető, de ugyanakkor a szülőföld, az ősi életforma elhagyását, esetenként annak megvetését is jelentette.

A kommunista diktatúra bukása után gyakorlatilag lehetővé vált az egyéni mezőgazdaságok újraéledése, de a lakosság megöregedve, ereje fogytán, bizonytalanul fogadta az új lehetőségeket. Élő munkaerő, mezőgazdasági felszerelés /főleg gépek/, épületek, nélkülözhetetlen szakismeretek hiányában lassan gazdatlanná válik az a föld és az az életforma, mely jól-rosszul, de századokon keresztül megtartotta az itt élő népet. Végül is ezt tekintem válságos helyzetnek, melyet a kommunista diktatúra hagyott örökségül a jelenre, melyből célként, kivezető utat kell keresni és találni.

Éppen az útkeresés érdekében – kiindulási pontként – próbálom felvillantani az Érmellék távolabbi és közelebbi múltjára vonatkozó, számomra elérhető olyan adatokat, melyek a földművelőkben szakmai gondolatokat ébreszthetnek, illetve erősíthetik a lakosság sorsvállaló, erkölcsi erejét.

Az Érmellék településeit a mellékelt vázlatos térképen mutatom be.

A következőkben nagyjából délről észak felé haladva igyekszem bemutatni az Érmellék településeinek múltját, valamint az adott településen született vagy élt kimagasló személyiségeket.

Forrásmunkák és azok jelzése:

1. Balogh Edgár – Dávid Gyula szerk.: Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I-IV. köt. Bukarest, 1981, 1991, 1994, 2002. /RMIL/
2. Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai, Budapest, 1988. /B.G./
3. Borovszky Samu: Szatmár vármegye, Budapest, 1900.
4. Borovszky Samu: Bihar vármegye és Nagyvárad, Budapest, 1901. /B.S./
5. Dávid Gyula – Mikó Imre: Petőfi Erdélyben, Bukarest, 1972. /D.-M./
6. Fényes Elek: Magyarország Geográfiai Szótára I-IV. köt. Budapest, 1851. /F.E./
7. K. Nagy Sándor: Bihar-ország, Nagyvárad, 1888.
8. Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-III. és IV. köt. Budapest, 1981, 1991. /MÉL/
9. Markó László szerk.: Új Magyar Életrajzi Lexikon I-VI. köt. Budapest, 2001-2007. /Új MÉL/

Az egyes települések ismertetése, azok jeles szülöttei, illetve lakói

Biharfélegyháza

Magyar falu, enyhén emelkedő dombon, 1560 református lakossal, akik igen szorgalmas emberek, szűk határuk ellenére is jómódúak. Gyönyörű szarvasmarhát tenyésztenek. Tornyos, szép temploma villámhárítóval van felszerelve. Határa 1882 hold, melyből 131 hold belső telek, 726 hold szántó, 561 hold rét, 226 hold legelő, 62 hold nádas, 163 hold vízfolyás és mocsár. Fekete földjén búzát, rozsot, zabot, árpát, tengerit és dohányt termesztnek. Határán keresztül folyik a Berettyó Közepes nevű szakadéka, mely sok halat és nagy rákokat szolgáltat. Északról az Ér vize szeli át a határt. Van egy régi földvára, melyet most már szántának. /F.E./

A település szülötte:

- **Jakó Zsigmond** Biharfélegyházán született 1916. szeptember 2-án. Hajdúböszörményben és Budapesten végezte tanulmányait, 1940-ben akadémiai kitüntetéssel doktorált. Külföldi tanulmányokat Bécsben, Innsbruckban, majd Salzburgban végzett. Kezdetben a budapesti egyetemen, később az Országos Levéltárban dolgozott. 1941 óta Kolozsváron él. Előbb a Bo-

Borospincehomlokzat 1841-ből Biharfélegyházán – 1977

lyai, később a Babes- Bolyai Egyetem történelem professzora, illetve 1970-től a Politikai és Társadalomtudományi Akadémia tagja. A ma Erdélyben élő magyar történészek sorát oktatta, nevelte. A tudós munkáinak, eredményeinek felsorolása e helyen lehetetlen. Hiszem, hogy szülőháza áll, és – ha eljön az ideje – a község lakói büszke önérzettel jelölik meg azt. /RMIL II. köt./

Janka

Igen szép pusztá az Érmelléken, Diószeg szomszédságában, 150 református lakossal, több csinos úrilakkal. Határa 3000 hold, mindennel megáldott: van híres bortermő roppant szőlőhegye, gazdag fekete szántóföldje, az Ér mentén kővér kaszáló és nádas rétje, s a szőlőhegy mögött erdeje. /F.E./

Diószeg

Magyar mezőváros. Lakja 5000 református, 835 óhitű, 175 római katolikus, 38 zsidó. Van nagytornyos református, egy kis római katolikus temploma és óhitű anyaegyháza. Határa 17000 hold, melyből 1300 szőlőhegy, 1380 erdő, 1000 nádas rét, 2000 kaszá-

Az Ércsatorna vizét befogadó Berettyó, Biharfélegyháza és az országhatár között 1974

Népes gólyafészek Biharfélegyházán – 1977

ló, 2000 legelő és 11320 hold szántóföld. A föld minősége fekete porhanyós agyag, itt-ott szikes foltokkal, mely trágya nélkül is jól terem búzát, tengerit, rozsot, árpát, zabot, kendert. Szőlőhegye első helyen álló és igen jó fehér bort terem. A város mellett folyik az Ér. Évente hat napon tart nagyvásárt. /F.E./

A település szülöttei:

- **Diószegi Bónis Mátyás** /Bihardiószeg (?), 1622- ? 1669 után/ református egyházi író. Debrecenben 1636-ban a kollégium első felső osztályába lépett. 1647-ben a beregszászi városi tanács támogatásával a franekeri, majd a leideni, 1648-tól a groningeni egyetemen tanult. 1650-től Szentjobbon /Bihar vm./ lelkész, ahonnan puritánus nézetei miatt elűzték. 1655-től Biharban, 1664-től Püspökladányban, 1668-69-ben Hajdúszoboszlón református lelkész. A barokk magyar próza értékes alkotásának számító, a részegség ellen írt munkájának célja a vallásos tanítás, melynek során részletesen bemutatja kora társadalmát. /Új MÉL II. köt/
- **Diószegi Kis István** /Bihardiószeg, 1635 körül- Bihardiószeg, 1698. jún. 22./ református püspök, egyházi író. Nagyváradon végezte tanulmányait. 1657-től Berettyóújfaluban rektor, 1660-tól Debrecenben kántor és Dobozi István főbíró unokáinak házitánítója. 1663-tól Debrecen költségén a franekeri, 1664-től a groningeni egyetemen tanult. 1665-ben Franekerben szerzett teológiai doktorátust. 1666-ban Angliában járt. 1666-tól Debrecenben rektor, 1668-ban pappá szentelték. Diószegen pap, 1677-től az érmelléki református egyházmegye esperese, 1689-től a tiszántúli egyházkerület főjegyzője, 1693-tól haláláig püspöke. Ezernél több prédikációt írt, többségük kéziratban maradt. Gyakran utal a korabeli történelmi eseményekre, művei a gyakorlati célú erkölcsi tanítás mellett a politikai publicisztika és a széppróza elemeit is tartalmazzák. /Új MÉL II. köt./
- **Medgyesi Pál** /?- Bihardiószeg, 1791/ nyomdász. 1743-tól a debreceni városi nyomdában inasként tanulta ki a nyomdász szakmát. 1787-ben Bihardiószegen saját költségén létesített nyomdát. Később elnyerte gróf Teleki Sámuel támogatását. Ismert 11 kiadványa egy kivétellel magyar nyelvű. /Új MÉL IV. köt./
- **Szaniszló Albert** /Bihardiószeg, 1844. aug. 30.- Nagyenyed, 1913. szept. 13./ zoológus, mezőgazdász. Az egyetemet Pesten végezte és 1869-ben orvosi diplomát szerzett. 1873-ig tanársegéd a pesti egyetem bölcsész karán, majd a kolozsmonostori /kolozsvári/ tanintézet tanára. 1880-ban a kolozsvári egyetemen magántanári minősítést szerzett, 1884-86-ban a kolozsmonostori vetőmagvizsgáló állomás vezetője, 1893-96-ban a

kassai gazdasági tanintézet tanára. 1896-tól haláláig a nagyenyedi református kollégium jószágigazgatója, ahol szabadidejében rovarlattal foglalkozott. /MÉL II. köt./

- **Göndör Ferenc** (1911-ig Krausz) /Bihardiószeg, 1885. dec. 7.- New York, 1954. jún. 1./ újságíró, költő, író. 1906-07-ben a nagyvárad Szabadság c. lap állandó munkatársa. 1910-től Kaposváron a Somogyi Napló szerkesztője. 1912-től Budapesten a Népszava, majd a Déli Hírlap munkatársa. Az I. világháború idején haditudósító volt. 1918-tól az Ember c. hetilap alapító szerkesztője. A Tanácsköztársaság idején a sajtódirektórium és az újságíró-szakszervezet elnöke, de hamarosan szembefordult a proletárdiktatúrával. A tanácskormány bukása után Bécsbe ment, s továbbra is kiadja az Ember c. lapját. 1926-tól New Yorkban élt, ahol 1952-ig szerkesztette az Ember c. lapot. Az 1920-as évek elejétől egyre inkább kommunistaellenes álláspontot képviselt. Álnéve: Bujdosó. /Új MÉL II. köt./
- **Mikecs László** /Bihardiószeg, 1917. szept. 27.- Taganrog, Oroszország, az Azovi-tenger partján, 1944. dec. 4./ tanár, történész, néprajzkutató, nyelvész. Áprily Lajos veje, Jékely Zoltán sógora. 1935-40-ben az Eötvös Kollégium tagjaként a budapesti egyetemen tanult, ahol 1940-ben magyar-német szakos tanári oklevelet szerzett. 1940-től a kolozsvári egyetemi gyakorló gimnázium tanára, a Termés és az Erdélyi Tudományos Intézet munkatársa. 1942 végétől 1943 májusig a berlini Collegium Hungaricum tudományos titkára. 1944 októberében a Kolozsvárra bevonult szovjet katonai hatóságok több ezer más magyar polgári személlyel együtt fogságba hurcolták, ott halt meg. Rövid pályafutása alatt a moldvai magyarság történetéről közölt jelentős tanulmányokat. /MÉL II. köt. és Új MÉL IV. köt./
- **Horváth Júlia** Diószegen, 1933. jún. 3-án született, újságíró, szerkesztő. Nagyváradon 1952-ben érettségizett, majd a Bolyai Tudományegyetemen magyar irodalom és nyelv szakon szerzett diplomát, később elvégezte a Stefan Gheorghiu Akadémiát. 1952-től újságíró, illetve szerkesztőként a különböző erdélyi magyar nyelvű újságokban dolgozott. Írásai magyar folyóiratokban és a Contemporanulban is megjelentek. /RMIL II. köt./

Kiskágya

Pusztá, Székelyhíd, Csokaj és Nagykágya között, 280 református lakossal. Területe mintegy 1800 hold, melynek fele szőlőhegy és erdő, fele szántóföld, kaszáló és nádló rét. Bora az Érmellék legjobb borai közé tartozik. Földje mindent megterem, de főleg tengerit, rozsot, lencsét, dinnyét termelnek. Szénája, nádja sok és szép. Az Ér vizében, nagy víz idején, sok és szép hal található. /F.E./

Nagykágya

Pusztá, Kiskágya, Csokaj és Kóly között. A lakosok száma 315, kevés kivétellel református magyarok. A természetnek minden ajándékával bőven meg van áldva. Van 1000 holdnyi híres bortermő szőlőhegye, 500 hold erdeje, 900 holdon búzát, tengerit, zabot termesztnek, és körülbelül ugyanennyi területen az Ér mentén jó szénát és szép nádat termő rétje van. A település legeredményesebb birtokosa özv. Lónyai Józsefné szül. gróf Batthyány Karolina, aki válogatott nemes vérű ménessel, finom birkatenyésztéssel, okszerű szőlőmunkával foglalkozik. /F.E./

Kóly

Hegytetőn fekszik, lakóinak száma 758, kik kevés kivétellel helybeli anyatemplommal rendelkező református magyarok. Határa 3100 hold, melynek több mint fele szőlőhegy, mely kitűnő bort terem. Kaszáló és nádló rétjei az Ér vize mellett vannak. A rétek közti vármaradványt Zólyom várának nevezik. /F.E./

Folytatjuk

Átalvető

Csermely-utam vargabetűi

Szemelvények Balázsi Dénes, székelyszentléleki nyug. tanár
őnéletrajzi jellegű visszaemlékezéseiből (II.rész)

Szükszavú ötven bánisok

Dombi Mózes tanító úr homoródszentmártoni születésű ember volt. Több mint harminc évig volt a falunk tanítója. A tanügyi reformig (1948) unitárius kántor is volt. Mindig talált alkalmat az emlékei elmondására. Ma sem tudom, hogyan sikerült a tananyag mellett belopnia történeteit az oktatásra tervszerűsített szűk időkeretbe, de sohasem fogyott ki belőlük. A keresztúri tanítóképzős emlékeit, a magyar tanítók román nyelvvizsgán való kirostálását, orosz fogsági megpróbáltatásait és személyes élményeit lenyűgözően mesélgette tanítványainak. (Ezekről majd máskor bővebben szeretnék beszélni, mert az a meglátásom, hogy tanítványai közül többen az ő fantázia-bontogató mesélésének lettünk az áldozatai, amikor a szépirodalom felé tájékozódunk a pályaválasztásunk, vagy a pályakeresésünk folyamán.)

Homoródszentmártoni születésű volt, de nem kíváncszott hazamenni a falujába, amikor a recsenyédi születésű Gáll Jenővel cserélhetett volna. Azt mondta, senki sem lehet próféta a saját házában. Szentmártoni barátai azt vetették a szemére, hogyan tudta megszokni a recsenyédi ötvenbánisokat, mert szüksézszerűségükért így csúfoltak őket a környékiek. Ő a recsenyédi embereket a szentmártoniak szemével is látta. Tudta, hogy a recsenyédieiek békásoknak csúfolják a szentmártoniakat, de ismerte rá a szülőfalubeliéinek a régi válszát is, hogy megszorulsz, mint a recsenyédi kutya, és az újat is, hogy a recsenyédieiek ötven bánisok, mert farkaságukban csak ötven bániért szólalnak meg. A ragadványnev a román világban született, az első világháború után, amikor a lei és annak századrésze, a báni lett a hivatalos pénznem.

Szófukarságukról híres emberek egyike volt – Dombi Mózes szerint – Szász Ferenc. A fiával, Domokossal, aki elütött e tekintetben az apjától, elmentek a szentmártoni vásárba, hogy fejőstehenet vegyenek. Egy nekik valónak tetsző tehenet észre is vettek. Domokos meg is állt, hogy jobban szemügyre vegye, és a gazdával is szóba álljon. – Apám, jónak látnám nekünk ezt a tehenet – mondta Domokos az apjának, aki látva, hogy a fia lecövekel egy gazdánál, visszatért az előbbi színhelyre. Az apa körbejárta az állatot, és megállt szemben a fiával. Egyet bökött a mutatoujjával a tehen csonka szarva felé, s csak annyit bökkentett: – Nem látsz, ejjsze, vak vagy! Ezzel a vásár elmaradt, nem volt ez ellen apellata.

Szász Ferenc csendes, kevés beszédű ember volt. Ezt személyes tapasztalatból is tudom bizonyítani. 1950. szeptemberében már megkezdődött a tanítás minden szinten, de én még nem kaptam értesítést az udvarhelyi elméleti líceumból (volt Róm. Kat. Gimnáziumból) a felvételi vizsgám helyzetéről. Egy-két napi késséssel megérkezett a levél, amelyben az állt, hogy a vizsgám 7, 60-nal (e körül) sikerült, és felvettek a Székelykeresztúri Tanítóképzőbe.

Az én elhatározásom lassan született meg, mert a tanítói hivatásról soha nem esett szó a családi beszélgetésünkben. Apám, mint iparos, szívesen irányított volna a fémipar felé, de ez most tárgytalan volt. Közben megtudtam, hogy volt szentmártoni hetedik osztályt végzett osztálytársaim közül néhányan, akik oda jelentkeztek, vagy akiket odairányítottak, már elfoglalták a helyüket Székelykeresztúron. Szombat reggel apám azzal a hírrel jött, hogyha eldöntöttem, akkor holnap Szász Ferenc bácsi, aki lent szállít a keresztúri lengyárhoz szerződéses alapon, elviszen szívesen. Igent mondtam, s anyám boldogan kezdte összeállítani a sta-

fírumomat, hogy az első gyermekét kiröpítse a boldogulás útjára, amelyik az egyéni megélhetésem felé vezet. Vasárnap estefelé indultunk. Ferenc bácsi már nem először szállított lent, s tudta, hogy szép csendesen reggelre megérkezünk Székelykeresztúrra. Éjfél-tájt Bögözben etettünk. Engem belebújtatott a holnap etetésre szánt takarmányba, és pokrócot terített rám, hogy meg ne fázzak. Ő rágyújtott a pipájára, és lomhán szipáskolt. Amikor megébredtem, már Keresztúron voltunk. Jól esett a reggeli felkelő nap melege. Bemérette a lent, s még enni vetett a lovaknak azzal a megjegyzéssel, hogy „az urak még úgy sincsenek felkelve” a Tanítóképzőben. Ámde amikor a vasúton ámentünk, s a képző felé közeledtünk, hallatszott a nagy, méhkaséhoz hasonlító zúgás. A reggeli torna utáni tisztálkodással végeztek, és az ebédlőbe reggelizni készültek a diákok.

– Ej, mekkora ház, mennyi fényes ablak! – a látványnak így adott kifejezést a szófukar Szász Ferenc, s ez az én érzéseimnek és gondolataimnak is a tömör megfogalmazása volt. Ennél sem többet, sem kevesebbet nem beszélgettünk mi ketten. Akkor még nem sejtettem, hogy hány gyermeki szabadságot megzabolázó nagy épület és hány fényt sugárzó ablak vár még reám az életben. Az sem jutott eszembe, amit apám szinte átokszóval mondott egy őszi reggelen, amikor vetés előtt borozdolni készültünk a mezőre, és a szentpáli diáktársaim a nyitott kapun bekiáltottak: – Jössz-e már, Dencsi? Én bosszúságomban, hogy azon a napon el kell maradnom tőlük az iskolából, földhöz csaptam a tehenek előtt az ostort. Apám ezt látva, hogy segítség nélkül marad, s ráadásul még én haragszom, rám szólt: – Na, most azonnal indulj iskolába, s addig menj, amíg én megállítalak! Ezt a fenyegetését pedig soha nem váltotta be. Nem tudom ma sem, hogy kinek vált hasznára! Az bizonyos, hogy apámnak kevésbé, mert a kiadások az ő vállaira neheztedek, és a pályaválasztásaim gondjai is a lelkét terheltek. Ő egyszer elindított, feltett a szekérre, a lovak gyeplőjét kiengedte a kezéből, s engem a csintalan csikó-vágyaim sokszor útalan utakon hordoztak, nem egyszer a csalódások szakadécai felé.

Ördög Lókodon

„Nem ördög az ember, hogy Lókodot egy nap alatt megjárja” – ez a szólásmondás nagyapámtól, Balázsi Dánieltől származik. (Lókod Recsenyédttől 4 km-re van, tehát, megszokott körülmények között, gyalogosan is többször meg lehetne tenni ezt a távolságot, s még ügyes-bajos dolgot is lehetne intézni egyetlen nap alatt.)

Nagyapám a harisnyaszabóhoz (szűrszabóhoz) ment Lókodba. A szabó azt ajánlotta, hogy a vitt harisnyaposztónál jobbat tudna szerezni Dályában, és érdemes lenne azzal kicserélni. Nagyapám rátarti ember volt, nemcsak a Balázsiak református lófőségére, de ruhájára is adott. Ráállt az ajánlatra, és el is indult, de – gondolta – útba ejti szülőfaluját, Bágyot, s meglátogatja testvérét és a többi rokonait. Olyan vendéglátásban volt része, hogy aznap már nem folytathatta útját. Másnap Dályá felé, az ösvényen utolérte a nagybaja, amit egy kihordott trágyarakás mellett el is végzett. Csak Dályá közelében vette észre, hogy elhagyta a végposztót az átalvetővel. Mindjárt megfordult, szerencséjére senki sem járt még arra, s megtalálta az elhagyott posztót. Innen Dályába vezetett az útja, ahol ismét rokoni látogatást tett. Majd innen vissza Lókodba, s onnan haza. Harmadik nap, amikor hazaért, nagyanyám számonkérésére odarittyentette az örökéletű választ:

– Nem ördög az ember, hogy Lókodot egy nap alatt megjárja!

Református örökségét sohasem tagadta meg. Unitárius többségű faluba, lófőszékely Fekete-leányra szállott nagyapám, de ő és fiai megtartották református vallásukat. Apám, aki ugyancsak unitárius lányt vett feleségül, csak az én keresztelesem után tért át unitárius hitre, de akkor Dani nagyapó már egy éve a Bágy és Recsenyéd közötti temetőben nyugodott. Habár azt ígérte, hogy amikor a temető melletti földünkben kapálunk, szóljunk, mert eljön segíteni.

Nem állt szavának, mert a negyvenhatos szárazság idején, amikor a meddő homályok alatt reménytelenül kapáltunk Nannyóval, sem szellő, sem szellemek nem mozdultak a temető felett. (A felhőket így hívtam: homályok, sőt a románokat: oláhok is így ejtettem két éves koromban: olájok. Amikor a Kacában, a Bágy alatti földünkön kapált anyám, azzal szédített/vigasztalt, hogy felettünk a magasban, a felhők felett elhúzó repülőkből „jönnek az oláhok, s hozzák édesapádot.” Ezt én úgy mondtam, hogy jönnek a hovájok, s hozzák édesapámat. Jól szórakoztak ezen az anyám kapásai. Apám munkaszolgálaton volt Ozsdolán, a román hadsereg behívójával. Nekem a homályok és az olájok az apám utáni vágy mesés magasságában egybeolvadtak, onnan vártam leszállni a kukoricaföldünkre.) Akkor sem jött segíteni nagyapám, amikor a Törökhídjánál, az Amerikába kivándorolt Dénes bátyám földjén a negyvenhetes éhség idején pityókát kapáltunk. Pedig akkor ránk fért volna egy ilyen isteni csoda, mert semmi ennivalót nem vittünk Nannyóval. Anyám azzal engedett el, hogy amikor megéhezünk, akkor menjünk haza, mert akkorra apám hazahozza az egyik tehén árából vásárolt öt véka búzából őrölt lisztet, amelyből első dolga lesz, hogy lapótyát keverjen, amit gyorsan meg fog sütni a csikókályha érclapján. Első fogás laskaleves lesz, laska nélkül, mert a leszűrt laskalében martilaput lobbaszt anyám, azt kanalazzuk majd be, utána a laskát megszórja túróval. A lapótya ráadás volt, nyomtaték. Ami megmaradt, az esti csupor tejhez került. Az öt gyermeket és a három felnőttet naponta egyszer legalább jól kellett laktatni. Ez volt az anyám művészete. Igaz, hogy az ilyen ételt otthon kellett megenni, mert sem az árpapuliszkát, sem a laskát nem lehetett a mezőre felpakolni, hidegen meg nem nagyon lehetett fogyasztani. Csak helyben és melegen volt valamilyen íze. Ezért nem ebédeltünk vagy uzsonnáztunk akkoriban a mezőn, s ezt jól tudta Nannyó.

Megjegyzem, hogy azelőtt már el kellett volt adja a cipészvarrógépét apám, hogy átvészeli a nincstelenséget. A szomszédok leültek ebédelni, de Nannyó akkor is biztatott, hogy csak ezt a sort fejezzük be. Én beadtam a kulcsot, s lerogytam, mert nem bírtam az éhségtől már tovább. – No, jól van, igazad van, szusszanjunk meg, s tegyünk úgy, mintha mi is ennénk, nehogy azt higgyék a rosszmájúak, hogy nincs mit együnk!

Akkor a mindennapi árpapuliszkánkért imádkoztunk. Egy öklömnyi darab kenyeret rejtegetett anyám az évegesben (szekrényben), hogy Magdus húgomnak megmutassa, csípjen belőle egy darabkát mindennap s mondassa vele, hogy: pepe. Nehogy a beszélni tanuló kisdednek kimaradjon a szókincséből „a mi mindennapi kenyerünk”!

Nagyanyám is tudta a magáét, mert a 9 gyerek és a 2 unoka nevelése nem járt gondok nélkül. Hiába volt nagyapám ezermester, ez azzal járt, hogy sok áldomásért a kocsmában kötött ki, s onnan nagyanyámnak az urát haza kellett szoktatnia. A faluban nem hiába ragasztották rá a „részeges Dani bá” nevet. Ez őt nem zavarta, vagy talán nem is tudta, de azt sérelmezte, hogy a pap mindenkinek kalapot emel, csupán az ő köszönését fogadja csak a kalapja mutatóujjával való megbökkentésével, mert nagyapám Bágyban fizeti a képét. Nannyó nem törődött nagyapám morfondírozásával, mert sok közös gondjuk volt a papnéval, hiszen neki is kilenc gyermek gondját kellett viselnie.

Apám szerint nagyapám nem ivott sokat, de öreg korában már egy féldeci is megártott neki. Csak 70 évet élt, gyomorbetegségben halt meg. (Családi visszaemlékezés.)

Nem burján, mert gyom

Anyai nagyanyám homoródszentpéteri Burján Julianna, az anyám hozománylevelében Burján Julis formában szerepel, nyilván a népi kiejtés és becézés okán.

Akkor, amikor az alábbi szójátékot hallottam, gyermekkoromban nem tudtam, hogy a homoródméntiek, akár az udvarhelyszéki székelyek, sok román kölcsönszót használnak, holott ismeretesek a megfelelő jó magyar nevek is. Pl. a sárgarépa nálunk murek (morcov-ból), a sütőtök deblák (dovleac-ból) stb.

Történt, hogy Burján nevezetű, világot járt lány jött férjhez a rokonságunkba. Az anyósával együtt kapálgattak a mezőn. Kitépni való is volt a gazos földben.

– Ejnye, mennyi mocskok burján van ebben a földben! – panaszkolta fennszóval az öregasszony.

– Nem burján az anyámasszony, mert gyom! – igazította helyre sértődötten a Burján családból jött felvilágosult ifjúasszony.

Egy szemfüles, rosszmájú szomszéd felkapta a szót, s azóta szájról-szájra jár a mondás:

– Nem burján az, anyámasszony, mert gyom!

Megjegyzem, hogy találkoztam nemes előnevű Burjánokkal is. (Burján – bibarcfalvi – kihalt. – Pálmay József: Udvarhely vármegye nemes családjai, Betegh Pál Könyvnyomdai Intézete Székelyudvarhelyt, 1900. 49.) Egy I. világháborús emlékkönyvben szerepel egy magát nemes Burján Józsefnek tituláló veterán is. Én nem vitatom el az illető Burján nemességét.

A homoródszentpéteri temetőben minden március 15-én megkoszorúzzák Burján János nyolcszáznegyvennyolcas honvéd síremlékét.

Három angyal őrizte álmomat

Gyermekágyam fölött három angyalt ábrázoló gyönyörű falvédő volt. Képzeletemben gyorsan behelyettesítettem a három angyalt: Édesanyám az egyik, Nannyó (apai nagyanyám) a másik, és újfalvi Nannyó (anyai nagyanyám) lett a harmadik angyal.

Nannyó, így szólítottuk apai nagyanyámat, míg az anyait újfalvi Nannyónak neveztük. Nem cifráztuk sem édesnek, sem kedvesnek, csak Nannyó, így mondtuk, de ez nem az iránta érzett szeretet, ragaszkodás vagy tisztelet szegénységét jelentette. Nálunk a szülők megszólítása sem bővelkedett a jelzőkben. Édesanyám, édesapám – csak ennyi, de nem is kevesebb. Így szólítottuk meg őket minden helyzetben. Ez nem azt jelenti, hogy a hanglejtés nem hordozott melegséget s gazdag érzelmi töltést. Anyám puritánságának tudom be ezt a magatartást. Utálta a hízélgés és képmutatás minden formáját. Nem is próbáltuk anyukázni, apucizni őket, mert ez tőlük is, meg tőlünk is idegen volt.

Recsenyédi nagyanyámat kicsi, sovány asszonykának ismeretem meg, így emlékezek rá. Nem én voltam az első unokája, akit felnevelt.

A legnagyobb leányának, Máriskó nénémnek árván maradt gyermekeit, Burján Dénest és Mihályt ő vette gondozásba. Majd az özvegyen maradt Zsuzsa lányának kislányát, Magdit nevelte tízéves koráig. Apám Bukarestből való hazatelepedése és Dani nagyapám halála után, nagyanyám a frissen nősült fiának a családjába került. Itt lettem én az első unoka, mert utánam még megérte Ökelme a négy testvérem születését is. Nem észleltem soha, hogy őt zavarta volna a népes család, a gyermekzsivaj, hiszen kilenc gyermeket nevelt fel ő maga is. Mi rajta csüngtünk, körülrajongtuk mindig, mert jóízű öregasszony volt. Nem zsémbelt, nem kötekedett velünk. A játéknak, a tréfának s az éneknek ő volt a kezdeményezője.

Esti lefekvéskor versenyeztünk, hogy ki alszik vele. Tulajdonképpen az már születésemnél fogva az én előjogom volt. Azóta őrzí álmodom a „három angyal a fejem felett”, és mély belenyugvással bízom a Gondviselőre a sorsom a Miatyánk minden esti elmondásakor, az „ügyitalattafődőnes”-nek hallott és gépiesen így rögzült, elandalítóan monoton mormolásával.

Ha kedve támadt, én voltam az útítársa Székelydályába, hogy meglátogassuk Ferenc nagybátyámékat, s onnan Székelyderzsbe Rebi nénémékhez mentünk, vagy az újfalvi rokonokat kerestük fel, természetesen gyalogosan. Az úton alkalma volt felfedni előttem a rokoni szálak kapcsolódásának szövevényét, hogy a szentpéteri Burján sógor, a Nannyó veje, az nem más, mint az anyai nagyanyám, Burján Juliska testvére, s az anyai nagybátyám, Egyed Domokos felesége, Kovács Julia, leánya annak a Fekete Zsuzsikának, aki Fekete Mária Nannyó féltestvére. Merem mondani, hogy a rokonságból ma sem tudja jobban senki a rokoni szálak kapcsolódását, mint én. Az utunk mellett, amerre rokonlátogatásaink alkalmával eljártunk, a falvak, az erdők-mezők nevet kaptak, benépesültek, megelevenedtek a hozzájuk fűződő legendák-

Csizmadia Attila: Erdélyi táj

tól, mondáktól, meséktől, a velük kapcsolatos versekben és énekekben szóltak hozzám, hogy én ne unjam magam, s bizonyára ő se magát, meg aztán látta, hogy roppant hálás hallgatója vagyok, minden szavára figyelek. Mindennek utána kérdeztem, ha valamit nem érttem vagy kételkedtem valóságában. Soha nem mondta, hogy hallgass gyermek, hagyj már békén! Buzogott, folyt belőle a szó, mint egy áldott bővizű forrásból.

Apám gazdát akart belőlem nevelni. Kivítettük a Kacatetőre az első szekér trágyát, hogy megmutassa a parcellát. A másodikat segített megrakni és mellém rendelte Nannyót, hogy legyen, aki segítse, ha netalán valami előre nem látott dolog adódna. A segítség az volt, hogy hágóra fel, amikor megállítottuk a teheneket egy szusszanásra, akkor a hátsó kerék alá követ kellett tenni, nehogy visszahúzza a marhákat a terű. Lejtőre meg kellett kötni a kereket, nehogy elüsse a teheneket a szekér. Nannyó felügyelt arra is, hogy csak csendesen a maguk mentére hagyjam az állatok lépésütemét, egyszóval ne kergessem őket, mert még tejet is kell, hogy adjanak

este. Szépen ment minden, mintha apám is ott lett volna. Már az utolsó hágó meredt előttünk, amikor szokatlan dolog történt. Az emelkedő elején az első pár lépés után nagyon lelassultak a tehenek, rájuk suhintottam az ostorral, de hiába. A nem messze ugaroló Magyar Domi legényecske észrevette, hogy mi a baj, s hozzám kiáltott:

– Hé, Dénkó, hágóra a kerékkötő láncot el szokták oldani!

Ez elég volt arra, hogy legyen neki ezután, amivel hecceljen engem, az újdonsült gazdaleányt. Ettől a bakitól nem ment el a gazdálkodási kedvem. Elvégeztük Nannyóval az ugarolást is. Apám nyugodtan fejelte, talpalta a bakancsokat, vagy éppen új lábbeliket készített, mert volt anyaga, s jól ment a suszteráj. Csak vetni jött ki a megforgatott és megboronált kacatetői földünkre. Hazafelé, a vetés után, Nannyónak énekelhetnékje támadt.

– Tudjátok-e, melyik volt az én apám nótája? Az, hogy...”Káka tövén költ a ruca, fekete földben terem a búza...” Ezt azért fújta, mert az én anyám barna asszony volt, s ő ezt csúfolódásnak vette, magára vette ezt az éneket. Olyankor apám, hogy kedveskedjen neki, elkezdte: „Ha barna is, nem cigány, engem szeret igazán.”

A Kücskerénél elesteleedtünk. Nannyó felmutatott a csillagos égre:

– Ne, Dénkó, a Hadak útja, azon nem dökög a szekér. Ott a Göncölszekér is, látod, annak a kerekét nem kell megkötni lejtőre, sem eloldani a kerékkötő láncát lejtőre! – Úgy elkezdett hahotázni, hogy szinte megfulladt a köhögéstől, én pedig pukkadtam ki a méregtől, s a szégyentől, hogy az apám meg ne tudja a mi nyári turpisságunkat, de a kicsiruhájába fojtotta Nannyó a köhögését, s a titkunkat is apám előtt, mindörökre.

Emlékszem, hogy nagyanyámmal a Törökhídjánál pityókát kapáltunk. Szép termés ígérkezett a szárazság alatt megégett földön. Nannyó úgy csalogatott engem, aki rettenetesen untam a krumplifészkek körbevájálását, hogy „csak ezt a sort uzsonnáig.” Persze, amikor elérünk a sor végére, azt mondta: – Most üljünk le, megérdemljük az uzsonnát. Nem kérdeztem, hogy melyiket, mert tudtam, hogy mire megy ki a játék. Leültünk, hogy lássák, nem vagyunk mi éppen olyan sárbaesettek, hogy egy darabka szalonna, egy karéjka kenyér és egy vereshagyma ne jutna nekünk is, pedig nem jutott. Nézttem, hogy egy hajításnyira tőlünk dolgozó Kerekes Ferenc szomszédunk mikor áll fel az étel mellől, mert akkora nekünk is lejárt az uzsonnaidő. Nem „dorbézolhattunk” naphaladtig.

Nannyó szeretett engem. Egy estefelé, amint vártuk haza anyámékat a mezőről, jövendőlte nekem, hogy jó gazda leszek s jó feleségem lesz. Ezen mindannyian jól mulattunk, mert még alig voltam tizenéves. Öcsém elkapta a fonalat, s kiejtette annak a leánykának a nevét, akinek zöldágit tettem május elsejére virradóan. Ezzel lehetett engem bosszantani. Sikertől is neki, mert rögtön nekiestem, s elkezdődött a bakalódás. Nannyó mindjárt közbelépett, s öcsém védelmére kelt, mert ő volt a kisebb, a gyengébb. A három év köz észrevevődött ilyenkor. Én azzal vettem elégtételt, hogy tehetetlenségemben a kétágú kígyó fullánkomat öltöttem ki, amellyel Nannyót is meg Jancsit is megmartam: – Védje, csak védje részeges Dani bá’! (Öcsém Dani nagyapám formáját hozta). Szerencsére, nem vette ezt szívre az öregasszony! Csak annyi jegyzett meg csendesen: – Azért a gyermek nem muszáj olyan legyen! A gyermek szó használata elárulta, hogy öcsém közel áll hozzá. Ezt máskor is észrevettük. Erzsi húgom meg is játszotta, hogy megveri Jancsit, szinte olyan erős is volt a jó étvágyú leányka, mint a válogatós, nyápicca legényke. Az ilyen megrendezett birkózásnak nagyanyám vetett véget azzal, hogy közből állt, ne öld meg azt a legénykét, kiáltással.

(Következő számunkban folytatjuk)
(Válogatta: B. Osvát Ágnes)

Ha városod üzen...

Barátom, ha tudod, mi vár rád aznap, bizony díszbe öltözteted szívedet, ünneplőbe, mint a róka és a kis herceg. De nem tudhattad, és csak álldogálsz ott, semmi új nem történhet veled, várod a borpince előtt a baráti találkozóra érkezőket. Mindenkit ismeresz, nemrég együtt daloltátok az ünnepi istentisztelet után, egy szép kertben minden ott lévő kedvenc dalát, hosszú volt a sor...

Az autóból mosolygó szőke asszony száll ki, kanadai vendég, nevedet mondod, ő is a régit, a lánykorit. Bizony, ilyen nevet csak egyet ismertél, régi osztálytársát a hajdani Sándor János, aztán már csak Dózsa György utcai iskolából, amelyet mindenki csak 2-esnek ismert. Úgy hozta eléd ez a júniusi délelőtt a régi iskolát, osztálytársakat, tanárokat, mindent, a régi életedet, mintha nem is telt volna el ötven-ötvenöt év. Rég elhagyott városod üzent a hajdani Zsóka mai arcával. A régi utcák megelevenedtek elfelejtett, sokszor átkevert nevekkel (az úgynevezett magyar időben minden utca régi történelmi nevet kapott, melyeket aztán hiába változtatott meg 1946 után a kommunista hatalom, mindenki a régi nevén emlegette még az ötvenes években is), ott lépkedtek a Kemény Zsigmond, Vörösmarty, Lajos király, Wesselényi, Csokonai, Könyves Kálmán utcában az iskola felé, vigyázva keltek át a strekken figyelve a ritkán arra főgőz vonatokra, igyekeztek a Poklos paták irányából a kis hídon át, te meg csak leszaladtál az Irányi Dánielen, és ott is voltál az iskolaudvaron. Fákat ültettél társaiddal az iskola udvarán, nemrég megnézted, már csak két fa áll az égis éré jegenyéből, hogyan is élték volna túl a teljes lebetonozást. Ti minden szünetben őrséget álltatok a csemeték körül, nehogy a kis fának bajuk essen, de nem is akadt iskola-szerte olyan gyerek, aki kitörte, vagy ágait megcsontkította volna. Aztán ott álltál a ma már kanadai Zsókéval iskolád előcsarnokában a gyászkeretes Sztalin-kép előtt ünnepi iskolai öltözékben, mely szovjet mintára készült és lett kötelező, fekete iskolásköpeny fehér gallérral, fehér fodros pántú kötény, vörös pionír nyakkendő. Álltatok ott megrendült, szomorú arccal kilencévesen, hiszen azt mondták nektek, hogy meghalt Sztalin apátok, minden népek atyja, és te gyászoltál, mert azt is mondták, ez nekünk nagyon nagy csapás. És tanultad az új nyelvet, melyről már tudtad, hogy létezik, bár senkit nem ismertél, aki ezen a nyelven beszélt volna veled. Környezetedben a felnőttek néha erre a nyelvre váltottak, ha azt akarták, ne értsd, hogy miről beszélnek. Te azt hitted, hogy ilyen nyelvet ki tudsz magad is találni, csak egyszerűen úgy kell beszélned, hogy senki se értse, halandzsázn

kezdte hát. Nagypád megtanított e nyelven a köszönésre, „Szálámuná!”-mondtad a szomszéd néninek, akiről a nagypád azt mondta, Moldován néni román, románul kell neki köszönni, pedig ez az utcabeli asszony mindig magyarul beszélt veletek. Te megbabonázva hallgattad ezt a nyelvet, tehát létezik más nyelv is a te anyanyelveden kívül!.. Voltak fontos információk, melyet minden utcabelinek tudnia kellett, ilyenkor Moldován néni izgatottan közölte: Adj a nullalisz! Ebből mindenki értette, hogy a Sándor János utcai élelmiszerboltban, ahol a jegyre adott mindenfélét kivenni lehetett, most éppen a ritkaságszámba menő nullaliszot osztják ki. Akkor ezt a nyelvet már az iskolában is tanultad, szegény J. tanár úr, nem sok sikerélménye volt velünk kezdetben, jegyezte meg a hajdani osztálytárs. Nem volt veletek túl szigorú, emlékeztél, azt is tudta, hogy a te túl jó házi feladataidat édesanyád írja, aki Brassóban nőtt fel, olyan városban, ahol a legtöbb ember mindhárom nyelvet, magyart, román, németet beszélt. M. Lenke tanító

okozott gondot az olvasás: Ilona itat. A ló az istállóban áll. Ödön, bődön ködmön. Melege van Ödönkének, leveszi a ködmönkét, derék fiú Ödönke. Úr ír. Egyszer, majd később új helyszínű életedben Márait olvasva örömmel fedezed fel, hogy az író is erre a mondatra emlékezik olvasókönyvéből, pedig ő a huszadik század elején Kassán járt elemibe. Úr ír-ez jelenti a valót, hogy valamikor egy ország, egy nyelv volt Kassa és a te városod. Lenke tanító néni azt is tudta, hogy félsz az oltástól, mikor az iskolanővér megjelent a félreértéketlen felszerelésével, és te a térképtartó szekrénybe menekültél, Lenke tanító néni utánad nyúlt, kiemelt Európa és a Kárpátok közül, és gyengéden taszított az orvosi rendelővé átalakított tanári asztal felé. Ahogy a Kanadában élő Zsóka szavait hallgatod, orrodan érzed a fáradt olaj szagát, amivel az osztály padlóját bekenték, hallod, ahogyan valaki a számológép golyóit csattogtatja, megcsap a kékszesz illata, amivel karodat a szűrés előtt letörölték. Látod a mutató- és hüvelykujjdon a tintapecsétet, úgy fogtad erősen a tintásüveget, ahogy reggelente az iskola felé szaporázta a lépéidet, a kis vászonzacskó, melyet édesanyád varrt tintatartónak, nem vált be, mert a lóbálástól a tinta mindig szívárgott. Bizony, látod azt a tintapecsétet. És ott állnak körülöttes a többiek, lassan jönnek elő a nevek a letűnt évtizedek homályából, Zsókéval sikerül egy hiányos osztálynévsort összeállítanotok, ki van jelen, ki hiányzik igazoltan vagy igazolatlanul: S.

Csizmadia Attila: Marosvásárhely a XIX. században

néni kedves és megértő volt veled, mikor hétévesen szülőföldedről, a Székelyföldről a városba költöztetek, és már mögötted volt egy kis székely faluban elvégzett tanév. Nem engedte, hogy kiejtésedért, szóhasználatodért kinevessenek a többiek. Jó nevelő volt, ismerte a gyermeklelkét, dicsejt, amikor valamiben kitűntél, sejtette azt is, hogy társaidnak sokszor írod meg a fogalmazást cserébe a számtanpéldák titkaiért. Megjutalmazott, mert neked nem

Márta, jólelkű, kedves kislány, Sz. Ilu, karcú, barna sudár lány, látod, amint hosszú, fénylő barna haját hátrafésűli és lófarokba köti, sokszor mentetek együtt haza az iskolából, megráztátok a hótól súlyos faágakat, és alá álltatok, míg fehér nem lett a sapkátok, K. Margit, aki a dombon lakott, mindig előttük siklottunk el a szánkóval, ő vágyakozva lesett ki az ablakon, édesanyja nem engedte ki a lecke miatt, Z. Irénke, szelíd, csendes kicsi lány, nagyon szorgal-

mas, T. Kati, magas, jó eszű számtanista, V. Anikó, talán a legokosabb az osztályban, mindig mindent azonnal megértett, neki nem kellett magyarázni semmit, Sz. Icu, akivel egy messzi észak-erdélyi kisvárosban hozott össze ismét már felnőttként az élet, B. Jutka, évtizedek óta Németországban él, N. Gabi, kedves barátnőd volt sokáig, most is a régi házukban él családjával, ahol annak idején annyi kedves vasárnap délutánt eltöltöttél, csodáltad, hogy néhány vonással mindent képes lerajzolni, ma is sikeres festő, Sz. Erzsike, aki életének nagyobbik felét már egy másik távoli kontinensen éli, N Emőke, kedves, mosolygós arcú, ...mindahányan, kik együtt voltatok és a távoli városokat, országokat, kontinenseket csak a térképről ismertétek, most merre jártok? Nézed a konfirmációs képet, nagyítóval persze, hátha felismersz egy-egy kedves arcot, legalább negyvenen vagytok a képen, melletted áll J. Klári, bárhol szépségversenyt nyert volna, soha nem mozdult ki a városából, ott élt mindig, ott volt akkor is, mikor ötvenévesen szépségét már tönkretette a rák, ott találta, mikor érte jött a halál. Látod őt, hallod a divatos sláger dallamát, nővére zongorázott, ti összekapaszkodva a tangó lépéseit gyakoroltátok, hátha a szombati teadélutánon esetleg bátorodik felkérni valaki. Az ember ilyenkor készült, kivasalta a fehér blúzá, lekefélt a rakott szoknyát, kicinkvázszozta a fehér vászon cipőt, ha hűvös volt, a fehér térdzoknit is fel kellett húzni. De néha nagyon komoly volt a szórakozás, éltétek a pionír-életet, Vídáman köszönt a pionír!-harsogtatók halántékhoz emelt kézzel, sorba álltatok, elhaladtatok a Hangya épülete előtt, majd az Albina téren, fel egészen az Ifjúsági moziig, ott néma ámulattal néztétek végig Az ifjú gárdát, és te arra gondoltál, mit tennél, ha jönnének a németek, és neked meg kellene védened a hazát, tudnál-e olyan hős lenni mint ők...ennyit tud-

tál a történelemből. A tanárok, akik formáltak, tanítottak, ennyit tehettek, még bezárt ajtók mögött, behúzott függönyök védelmében se többet, a többit már csak ki-kimaga. Az orosz tanárokat nevére egyikötök se emlékezett, azt suttozták, szabó volt korábban, de a fogságban megtanult oroszul, kevesen tudták ezt a nyelvet, hát ő taníthatott. A sosem hallott nyelv, a betűk riasztottak, nem szeretted, nem tanultad, rajta keresztül egy másik világ félelmét kellett benned. Szeretted H. Magda tanárnőt, költőkről, versekről beszélt, egzotikus szépségű volt, olyan akartál lenni, mert szemedben maga volt a titok. Nagy titkok tárultak fel, ez az új és új felfedezések időszak volt, lassan fedezted fel a körülötted levő világot. S. tanárnő alkarján tetovált számokat láttál, mondani se merted, megkérdezni sem padtársadtól, mi az, csak ott-hon, mert tudtad, valami titok. Akkor hallottál először arról, hogy mert zsidó, lágerben volt, az valami börtön, azt jelenti hát, hogy fogoly...A tanárnő fogoly? Bűnt követett el talán? Zavarodottságod sokáig nem oldódott.

Mosolyogtok a kanadai vendég Zsókával, emlékeztek. A sors különös játéka ez, hogy találkozhattok oly sok év után egy városban, mely neked befogadó otthonod lett, neki egy baráti találkozás helyszíne, egy város, mely időben és térben igen messze esik attól a másik várostól, mely benneteket felnevelt, óvott, formált, míg benne éltetek. Ma is létezik ez a város, de élni csak emlékeitekben él. Zsóka léte visszavarázsolta egy szombat délelőttre, a város utánad nyúlt, üzent érted, s te boldogan feleltél a hívó szóra. Ha városod üzen érted, te emlékezel, „Számba veszed a Mikó utcai gesztenyefákat, mind a hetet”, mert csak ez maradt, miközben szétszóródtatok, széthullottatok, „mint oldott kéve”.

Serdült Benke Éva

Lászlóffy Aladár

Gyilkos

*Vesszen a fény, a táj is vesszen,
vesszen a volt, a majd, a most!
A logika az egyszeregyben
hordoz egy csöpp alattomost,
minden és mindenki hörögve
titkolja, csak, hogy áruló,
a cukor nem cukor örökre
és örökre nem só a só.*

*Vannak napok, hogy gyászkeretben,
ablakkeretben ott a múlt,
képtárad, moxid, sorra rebben
pár milliárd, ki elvonult –
s mint fogolyvonat mellett futva
falatkenyérrel tömve rést,
adnál mindenkinek, ha jutna
magadból bár egy szívverést.*

*Máskor a lelked batukánja
lováról, mint az olvadást,
a dühödte vérontást se bánja,
korokat fúj szét, mint a sást;
rosszkedved szikár kalifái
tartanak inkvizíciót:
minden fölösleges és bármi
alkalmas gátolni a jót.*

*A nyári este túl világos,
a téli dél már börtönös.
Más ablakod mögött egy város,
amellyel semmi nem közös –
s egészen más a kékek, zöldek
időtlen látvány-dallama.
Az idő más: mindet megölted –
de bármit tégy, ki halna ma?*

Súlyos gondolatok

»Túl sok gondolkodást, egyenességet, tudást és önkritikát követel egy orvostól, hogy főfeladatát éppen azon betegségek megelőzésében lássa, amelyek gyógyításából él.«

(Wilhelm Reich, német pszichoanalitikus; *1897-†1957)

»Napjainkban a világ a buták, a hiúk és a kalandoroké. Élni és érvényesülni manapság többé-kevésbé azonos eszközökkel lehet, ami miatt akár a bolondok házába is beutalhatnak: a gondolkodásra való képtelenség, erkölcstelenség és exaltált magatartás.«

(Fernando Pessoa – portugál író; *1947-)

»Az egyre fokozódó technikai megvalósítások paradoxális mód együtt járnak az emberi fantázia és intelligencia hanyatlásával.«

(Stanislaw Lem, lengyel esszéíró, filoz.1921-2006)

»Mikor házad egy gyermekkel gyarapodik, olyan hangos lesz az elkövetkező időkben, hogy néha próbára teszi idegeidet. Aztán elmegy a gyermek és olyan üresség és csend lesz a házában, hogy alig bírod elviselni.«

(John Andrew Holmes, US-amer. publicista; 1823-1872)

»Hogy a jó Isten mit tart a pénzről, meglátható azokon az embereken, akiknek sokat adott.«

(Peter Bamm, tkp. dr. Curt Emmrich, osztrák hajóorvos, bestseller szerző; 1897-1975)

»Azt mondják, hogy mi, királyok, a földön Isten képmásai vagyunk. Erre fel tükörbe néztem. Amit láttam, nem nagyon hízogó a jó Istenre nézve.«

(Nagy Frigyes, porosz király; 1712-1786)

Ami velünk is megtörtént

Egy családomat érintő eseménysorozat kapcsán leltem rá egy kéziratra, ami az itt leírtak folytatásaként magyarázatot ad egy nagyon emberi, mindenünk számára megható, ugyanakkor megrendítő történethez.

Úgy vélem, talán nem csak az én családban fordult elő, hogy, miután elhagytuk szülőföldünket, az Erdélyben maradt rokonság úgy gondolta, aki nyugatabbra költözött a nehéz sorsból, annak egyből ölébe pottyant a jólét, a gazdagság. Annak már nincs szüksége a gyökerekre, a múltjára, és az őt megillető családi örökségre, hisz külföldön kolbászból lévén a kerítés, csak törni kell belőle.

Persze megtévesztő, hogy a „szerencsés” rokon mindannyiszor tele táskával jön, nem hagyva ki senkit az ajándékozásból, és megpróbál nem siránkozni. Hiszen csak magának köszönheti, ha éppen nem az elgondoltak szerint megy a sorsa, azt pedig minek is mesélné, hogy az elért eredményeknek mennyi verejték, lelki megpróbáltatás, megalázás és kemény akarat általi talponmaradás volt az ára.

Szóval Ők úgy gondolják, ezeknek már mindenük megvan, minek nekik bármi is, ami jogos jussuk, hisz nincsenek rászorulva.

Na, így jártam többek között én is. Az otthon maradt szülő az otthon maradt szegény gyermeket istápolta, nem is gondolva arra, hogy ezzel kizárja az eltávozott másik gyermeket annak múltjából, az ősök utáni járandóságából, aminek az értéke nem csak pénzben mérhető. A kapzsi rokonság aztán igyekezett rátenni a kezét mindenre, és (törvényt nem ismerve) saját apját-nagyapját is kifosztotta az őt megillető elemi jogból, a neki élete végéig járó lakásból is.

Így járt szegény apám, kinek feje fölül az addig istápolta fia, meg menyje és unokái eladták a házat, és nem gondoskodva róla, kirakták az útra, 86 évesen.

A megoldás az lett volna, ha kiköltözik hozzánk, ami részben már megtörtént, hiszen a teleket eddig is nálunk töltötte, a tűzifa megspórolása végett. Csakhogy Édesapám hallani sem akart a végleges áttelepülésről, mert az Ő életét régi környezete, ismerősei, a megszokott református gyülekezet jelenti, itt nem ismer senkit, nincs hová mennie és unatkozik.

Amikor szembesült azzal, hogy az utcára kerül, ezt elpanaszolta minden barátjának, ismerősének. És ekkor jelentkezett nála egy régmúltból felbukkanó ismerős, Nagy Simon Szotyorból, aki azt mondta: – *Jóska bácsi nem megy sehova, fogja a holmiját és jöjjön ki hozzánk Szotyorba, elég nagy a ház, jut ott hely magának is*”.

Így történt, hogy édesapám kiköltözött Szotyorba Nagy Simonékhoz, akiket én az életben soha nem láttam. A név azért ismerős volt, mert gyerekkoromban sok szó esett róluk a családban.

Eljött az ősz, és mentünk elhozni apukámat úgy halottak napja környékén, összekötve ezt a temetőlátogatással, mint annyi éve mindig. Megkerestem Nagy Simonékat Szotyorban. Nem volt nehéz, hisz mindenki ismeri őket a faluban. Őszinte, tiszta szívű embereket találtunk, akik nagyon kedvesen fogadtak, mintha nemrég váltunk volna el. Apukám is jól érezte magát náluk, rögtön megmutatta a gazdaságot, a szobáját, ami szebb az otthoni réginél, és elmondta, hogy nem csak szállást adtak, hanem úgy él köztük, mint egy igazi családtag, együtt esznek, tévéznek, együtt töltik az egész napot.

Elképzeltető, mennyire örültem mindennek, ugyanakkor hihetetlennek éreztem, hogy létezik még ilyen a mai világban. Aztán azt is megtudtam, hogy mindezért egy árva fillért sem fogad-

nak el. Próbáltam ezt tisztázni, hisz ilyesmit a mai világban még saját testvérétől sem vár el az ember. Ekkor Simi bácsi leültetett az asztalhoz és a következőket mesélte:

– Tudja Editke, mi együtt voltunk kiemelve az édesapjával annak idején, együtt hurcoltak meg bennünket, összeköt minket sok-minden az életben. Elmesélek valamit, amit lehet, hogy maga még nem tud. Annak idején, amikor egy éjszaka minket kivertek az ágyból és negyven kilós csomaggal el kellett hagynunk az otthonunkat és mindenünket, akkor bevittek minket Brassóba a fellegvárba, én olyan 15 éves körüli lehettem, Jóska bácsi huszonhat, akkor mi ott sokat éhezünk. A maga apukájának volt eldugva a zsebeibe sajt, amit ő feldarabolt és minden nap adott nekem belőle egy darabot, látva, hogy éhes vagyok, és azt mondta, -egyél fiam, mert te gyermek vagy, neked még nőöd kell, mi felnőttek jobban bírjuk az éhezést, és nekem adta az összes sajtot lassanként. Hát ő akkor engem megmentett ez éhhaláltól, és én akkor megfogadtam, hogy ha addig élek is, ennek az embernek ezt valahogy meghálálom. Hál Istennek eddig erre nem volt szükség, de a jó Isten gondoskodott róla, hogy ne maradjak adósa. Hát lelkem, a maga apukája addig lakik itt, ameddig akar, és annyit eszik, amennyit akar.

Ekkor lepörgött arcomon a könny, és egy darabig nem tudtam megszólalni.

Aztán részleteket mesélt el az életéről, amiből kiderült, hogy őt is megpróbálta a sors így is, úgy is már, de mindig talpra állt, és viaszalt az engem és apukámat ért sérelmek és kár miatt, megnyugtatta, hogy a jó Isten kárpótol bennünket egyébbel, és aki elveszi a másét, annak úgy sem lesz benne öröme, hát ne is legyen.

A végén kezembe nyomott egy köteg kézzel írt sárga papírost, és azt mondta, ez az ő és a hason sorsú emberek története, olvasam el, talán érdekel.

Elolvastva arra gondoltam, ez talán másokat is érdekel, ezért -kissé lerövidítve –közreadom.

Csizmadia Attila: Sikátor

Nagy Simon visszaemlékezései

1949 március 2. éjjelén jött egy csoport, kommunista párttagok és milicisták, a vezetőjük egy Cser nevű borbély volt, utólag tudtuk meg róla, hogy Brassóból jött Sepsiszentgyörgyre. Éjjel döntötték az ajtót és parancsolták, hogy engedjük be őket. Édesapám kérdezte, hogy miért jöttek éjjel, mire Cser mondta, hogy államosítás, és már sorolta is hogy mit szabad magunkkal vinnünk, egy rend ruhát, amibe öltözhetünk, valamint fehérneműt, és 20 vagy 40 kg élelmet, erre nem emlékszem pontosan.

Legelőször a kassza kulcsot kérte az elvtárs, amikor mindennel kész voltunk, elővett egy románul megszerkesztett nyomtatványt, ami azt tartalmazta, hogy minden ingó és ingatlan vagyonunkat önként felajánljuk az államnak. Édesapám erre nagyon mérges lett és kezdett kiabálni, hogy nem szégyellik magukat, nem félek a haláltól, lőjenek le, de nem írok alá semmit. Az ingóságainkat lefoglalták. Autóba raktak és bevitték a sepsiszentgyörgyi milícia épületébe. Egy nagyobb terembe gyűjtöttek össze a többi sors-társal együtt, és ott felolvasták, mihez tartuk magunkat, hivatkozva az aktuális törvényekre. Tudtukra adták, hogy elengednek, de minden hétfő reggel 8 órakor jelentkezni kell a sepsiszentgyörgyi milicián, és hogy Szentgyörgy területét nem hagyhatjuk el. Így telt el egy és fél év Sepsiszentgyörgyön.

1950 kora őszen tüntetések indultak a háromszéki falvakban a kollektívek és a kollektivizálás ellen. Édesapám többi sors-társával együtt mondogatta, hogy „nézzétek meg, ennek mi isszuk meg a levét”. Úgy is lett.

1950. szeptember 22-ének éjjelén az összes kiemeltet, teherkocsival vitték Brassóba, az úgynevezett Triaj-ba. Onnan vagonokban szállították őket a Tulcea megyei Cataloi állomásra, majd ismét teherkocsikkal a Galac tartomány, Macin rajon Pecineaga és Turcaia helységek közötti felső rizstelepre. Ott fapajtákba telepítették be őket, ahol priccsek voltak a hálókelyek. A rizs aratása, ami sarlóval történt, és a cséplés után felköltöztették a magyarokat az állattenyésztési telepre, amit Puernute-nak neveztek. Ott volt a tyukászat, tehenészet és disznó-tenyésztés. A lakás ugyan csak pajtákban volt, mint a rizstelepen.

1950. szeptember 22-én amikor összeszedték a kiemelteket, voltak, akik nem tartózkodtak Szengyörgyön, mert dolgoztak, így édesapám a Sugás erdőben volt baksa vágni. Tehát a második kiemelés éjszakáján mi nem voltunk otthon. Másnap jött édesapám, hogy a securitaten kell jelentkezünk csomagjainkkal.

A szobácska, ahol laktunk, le volt pecsételve, de egy K. Tamás nevű kommunista hivatalnok fel volt hatalmazva a pecsét felbontására. Jóakarátú ember volt, mert megengedte, hogy amit akarunk, felcsomagolhatunk és magunkkal vihetünk. Egy szekérrel mentünk, a securitate pincéjébe vittek, ahová behozták az úgynevezett lázadókat. Innen 2 nap múlva Brassóba vittek - akkori nevén Sztalin-város - az ottani securitate nagy pincéjébe, ami frissen volt padolva fenyődeszkával, mert emlékszem, hogy ragadt reánk a fenyőszurok. Tehát ebből látszik, hogy tervszerűen ment minden, ebben a pincében nagyon sokan voltunk, alig volt még ülőhely is.

Két-három napot itt tartottak édesapámmal, és úgy estefelé szólították a nevünket, mondták „echipare”, ami csomagolást jelent. Beültettek egy autóba és felvittek a fellegvárba. Ott fegyveres milicisták fogadtak, féltérdre kellett ereszkedjünk, felemelt kézzel, arccal a falnak. Nagyon rossz érzés volt, azt hittem, ki fognak végezni. Többször megszámoltak, névsort is olvastak. Bevittek egy fürdőbe, valami sötét, barna szappannal kellett mosakodjunk, aztán bevitték az épületbe, a fellegvárba. Itt ágyak voltak, szalmazsák, lepedő és pokróc, na meg párna is.

A fellegvári élet így kezdődött. Reggelre puliszka levest adtak, úgynevezett tercet. Az első napokban nem ette meg senki az ételt. Egy pár nap elteltével a csajkát az újunkkal kimártottuk és az

újunkat lenyaltuk. Később még az úgynevezett marmaládával (lekvár) ízesítették e finomságot.

Én akkor 15 éves voltam, álmaimban örökké ettem. Mikor felébredtem, párnám nedves volt a nyáltól. Mentek állandóan a kihallgatások, jöttek fel a secus tiszték, hívták ki az embereket és vallatták.

Egy napon nyílik az ajtó, mindenki futott a csajkával, második fogást adtak, mégpedig túros makarónit. Istenem, ilyen finom ételt életemben nem ettem, mint az a makaróni volt, és még utána kiáltottak nekem: „pustiule” és még egy adagot adtak. Alig ettük meg a makarónit, már hívták Zsigmond Zolti bácsit kihallgatásra. Mikor visszajött, elmondta, hogy ez a vallató tiszt rendes ember volt, 2 csomag Marasesti cigarettát adott neki. Megkérdezte, hogy éhes-e? Mit mondott volna szegény Zolti bácsi? Erre hívta a börtönőrök egyikét és megkérdezte, hogy mi volt az ebéd? A börtönőr beszámolt, hogy valami árpakásás murkos leves és túros makaróni. Ekkor megkérdezte, melyikből akar, hát természetes, hogy a túros makarónit. Zolti bácsi így mondta, eggyel bévettem, akkor a tiszt mondta, Zoltán maga éhes, akar még egyet? Hát természetes - volt a válasz.

Csizmadia Attila: Málés góré

Azt is bévette. A szép beszéddel, a túros makarónival és a Marosestivel elérte a secus a célját. Zolti bácsi bevallotta, hogy ő vágta el a telefondrótot, erre voltak kíváncsiak. Zolti bácsi elmondta, hogy annak idején a securitaten gúzsba kötötték, a talpába egy erős bottal beléverték, árammal üttették, és nem vallotta be, amit most igen.

Ugyanaz nap Deszke Dávid bácsit, aki 70 körüli volt, kihivatta ugyanaz a tiszt, Márton főhadnagy, aki azt mondta, Deszke bácsi, magáról is kell valamit írjunk, mert még csak a maga doszárja van hátra, mert ha ez kész lesz, akkor be lesz fejezve az egész ügy és akkor hazaengednek mindenkit. Dávid bácsi erre azt mondta, írjon a főhadnagy úr valamit, ahogy gondolja. A főhadnagy írt és Dávid bácsi aláírta. Visszajött a szobába és ezt elmondta. Voltak közöttünk tanítók, agrármérnökök és jogvégezettek is, akik azt mondták Dávid bácsinak, hogy magát ezért elítélik. Dávid bácsi erre azt felelte, hogy nem ítélnének el, hiszen „ő tudja hogy nem igaz, amit írt”.

Egy szobában voltunk: édesapám Nagy Simon, Kovásznai János, Bende Jenő agrármérnök, Lázár Endre jogász, Kövér Mózes tanító, Zsigmond József Gidófalváról, Miklós Imre, Lévai Albert, Dálnokból ifj Bene József, a két Lánér testvér Angyalosról, az egyiknek a felesége és a két kicsi leánykája is ott volt, örökké lekelődtek a kémlelő lyukon, hogy megláthassa a gyermekeket.

Az emberek sokszor elmondták, miért hozták őket ide, mit csináltak velük, hogy pártaktivisták és civil secusok mondták hogy „emberek ha nem akarnak kollektívet, hát tüntessenek, hiszen de-

mokráciában élünk. Csináljanak tüntető táblákat, írják rá, hogy éljen a Román kommunista párt, éljen Sztalin elvtárs és alul írják, hogy le a kollektívvel”. Igen tervszerűen ment minden. A nép lázítása a kolhoz ellen, és az, hogy 2-3 hétig nem avatkoztak be, hogy terjedjen el minden a faluban. Akkor ennek ürügyén minden faluból elhurcoltak több családot, hogy a népre ijesszenek rá a kollektivizálás véghezviteléért. Minket, a kiemelteket ki sem hallgattak, egyszerűen a kényszerzubbonyt reánk húzták, megtettek bűnbaknak, öregeket, gyermekeket egyaránt. Ellenforradalmárnak tituláltak és kényszerlakhelyre ítélték, ami így szólt az ő nyelvükön ”domiciliu obligatoriu fara limita, D.O.” A mi osztályunkat felszámolták, velünk végeztek. Nehezebb volt azonban a dolguk az utánunk következőkkel, a következő osztállyal, mert ezek már népes tömegeket tettek ki. Az 1950 őszen elkezdődött harc a középosztály ellen csak a kezdet volt.

A fellegvárból 1950. december 14-én vittek tovább. Egy securitátes altiszt kíséretében személyszállító vagonnal vittek Tulcea-ba és ott átadtak a városi miliciának. Édesapám Nagy Simon és én, ifj. Nagy Simon, ifj. Bene József, testvére Bene Dénes, Lázár Endre és testvére Gabi néni, id. Hadnagy István, Borbáth Dezső, Szakács János, felesége és fia András, Kicsi Vilmos, felesége és fiacskája voltunk együtt.

A tulceai milícia átadott minket a zebili vasúti kőbányának, ott volt a mi kényszerhelyünk. Édesanyámról és öcsémről nem tudtunk semmit, többszöri kérvényezés után megtudtuk, hogy ők is a környéken vannak, és a kérelemre jóváhagyták 6 hónap után, hogy ismét együtt legyen a család.

Az állattenyésztési szektorban kellett munkát keressünk, én kanász lettem és együtt dolgoztam a szüleimmel, meg a következőkkel: báró Apor László, felesége Ági néni és lánya Márta, Bá-

leánya Jutka, Imecs Gizella, Szombati Gyuláné, akinek a férje még az első évben meghalt, így Emma néni egyedül maradt, Sántha József, Sántha Lajos és családja, Bányai Miklós és felesége Böske néni és leányuk Mártika.

Az én öcsém alig 8 évesen lett ellenforradalmár, én pedig 15 évesen. Öregek, fiatalok és gyermekek egyaránt ellenforradalmárok voltunk, ez volt a titulus és a D.O. Az első személyazonosságít Macin városban kaptuk és a fénykép felett ott volt a D.O.

Édesapám alig 40 évesen, 1954. november 2-án embólia következtében bal felére lebénult. Ezután kérvényt kérvényre írtunk, míg 1958-ban megengedték, hogy Uzonba, édesanyám örökségébe, nagyapámhoz és nagyanyámhoz hazaköltözhessünk, de csak D.O.-val, úgy, hogy Uzon községét el nem hagyhattuk. A kényszerszolgálat maradt többi társunk csak 1960 után szabadult, ki hogy tudott. Én munkát csak mint napszámos, a vasútnál, pályafenntartásnál kaptam, amikor volt munka.

Édesanyámnak már volt 8 évi munkaideje, és még kellett volna 2, hogy a szociális nyugdíjat megkapja. Az uzoni állami gazdaságnál egy sepregető nő nyugdíjba ment és édesanyám megpróbálta megpályázni a helyét, de visszautasították. Munkahely szempontjából jobban és nyugodtabban voltunk Dobrudzsában, mert itthon ekkor zajlott újra a nagy kollektivizálás utolsó fázisa.

1963 őszen bekerültem az uzoni szeszgyárba, a pityókamázslóban dolgoztam, nehéz munka volt, de örültem, hogy van munkahelyem.

A kollektívek gyengén fizettek, nem úgy, mint az első években, amikor a propaganda folyt. A totális kollektivizálás után megváltozott a helyzet, nagyot csalódtak azok, akiket felhasználtak a nagy cél megvalósításához. Amikor ez megtörtént, ejtették őket, és szürke munkások lettek. Az aktivistákat tanult emberek váltották fel a vezetésben. A nagy harcok jórészt már lezajlottak, az osztályharc alábbhagyott, a tudatlanság, párosulva a rosszindulattal sok-sok szenvedést okozott az embereknek. Az alsóbb rétegeket felhasználták a jobb gazdák ellen.

Nagyapámnak voltak régi üres kaptárai a méhszínben. Én 1961-ben vettem 2 rajt és egy törzs családot Hübel Adolf bácsi szemeriai méhésztől, megtanultam, hogyan készítik a szalmakaptárt. Sipos Sándor nyugdíjas váltókezelővel együtt csináltuk a szalmakaptárakat. 1963-ban már vándoroltunk a közeli Vadastetőre. Miután megszabadultam a D.O.-tól, a Duna mellé mentünk akácra. 1970-ben öcsémmel, Nagy Tamással csináltunk egy utánfutó felépítményt 82 méhcsaládra, melyet traktor vontatott. Nyáron a méhekkel dolgoztam, ősszel pedig az uzoni szeszgyár mérlegraktárában a répa átvételnél. 1979-ben Dálnokra költöztem, elváltam feleségemtől, mivel tetten értem a szeretőjével. Ezután kimondottan csak méhészettel foglalkoztam. Ennyit magamról.

Amint már említettem, a kollektivizálás a középosztály fiataljainak eltávolítását célozta meg a falvakból. Hogy megélhesse nek, az iparba kényszerültek menni. A jó középgazdák gyermekei mind-mind erre a sorsra jutottak. Nagyon sokan úgy próbáltak szabadulni a kényszerítő kollektivizálástól, hogy földjeiket az államnak adták át. Az államosított kiemeltek és a deportáltak földjei csak a kovászt jelentették az állami gazdaságok megalakulásához, a kiteljesedést a földjeiktől menekülő középosztálytól kapták.

A kommunista párt nagy célja megvalósult, ezért 1963-ban a kényszerlakhelyet megszüntették azoknak, akik a földjeiket odaadták, aztán ment minden a párt irányítása szerint. A megalakult gazdaságokban okozott károk nem fájtak senkinek, hisz minden közös volt. A fejetlenség, a hozzá nem értés lezüllesztett mindent. Fájó szívvel néztük, hogy megy tönkre minden, amit ezek a családok generációkon keresztül következetes munkával felépítettek.

(Az Átalvető által szerkesztett szöveg)

Írta e sorokat Nagy Simon Szotyorban, az emlékek felelevenedése sorrendjében.

Csizmadia Attila: Romos kastély

nyai Sándor, felesége Vilma néni,. Idősebb Beczássy Imre és leánya Éva, Bajkó Gyula, Benke László. A tehenészetnél dolgozott: Hollaky Irénke és Hollaky József, Hollaki Béla a lovagnál. Más idős sorstársakkal napszámos munkát végeztek, így Serester Árpád és felesége Rózsika néni, a Beczássy lányok: Aranka, Margitka és Iluska. Jakabos Julianna és leánya Ildikó a disznótenyésztésben dolgoztak, Jakabos Anti bácsi, id. Bene József és fia Bene Zoltán a gépeket javították, a másik két fiú a kőbányában rekedt. Id. Hadnagy István, Hadnagy Gyula, Hadnagy Dezső asztaloskodtak, Nagy Lajos, Hadnagy Lilike szül. Nagy Éva, Bajkó Gyula az irodán dolgoztak. Bajkó Gyula 1954-ben jött a disznótenyésztésbe dolgozni. Temesvári János és felesége Gerbicsi Marietta a fentiekkel voltak együtt. Beczási István és felesége Juci néni a Duna melletti kertészetben tevékenykedtek, valamint Szombathi Gábor és felesége Forró Karina, Dr. Solyom Miklós és

A Székely Hadosztály és a sóvidéki lázadás 1919 tavaszán (1919. március 29-április 6.)

(Folytatás márciusi lapszámunkból)

Kratochwil belátva, hogy minden tárgyalás lehetetlen, 1919. január 23-án parancsot ad a támadásra. A Székely Hadosztály támadása menekülésre készítette a román hadsereget, még a sebtében hozzájuk vezényelt francia tisztek és a francia tüzérség is csak nehezen tud ezen a pánikon úrrá lenni. Februárban a románok újra támadnak, de ez a támadás Remetemezőn, a Szamos-hídnál a székely puskák tüzeben összeomlott. Ezután a Székely Hadosztály ellentámadásba ment át, április 16-án győztek Diósnán, majd a székely huszárezred Győrteleknél rajtaütött a román lovasságon és tönkreverte azt. Sorozatos győzelmek következnek Zelistyénél, Ilosvánál és Nagyokcsordnál. A menekülő román csapatok a védtelen magyar falvakon álltak bosszút, gyújtogatva, rabolva, gyilkolva özönlöttek vissza Románia felé. A tönkrevet, menekülő haderőt a román vezetés ismét csak francia segítséggel tudta rendbe szedni, a megsemmisült fegyverzetet az antant segítségével pótolták, francia tiszteket jelöltek ki parancsnokoknak, és a teljes román hadsereget mozgósították. A Székely Hadosztály tekintetében annyi változás következett be, hogy kiemelték a belgrádi katonai konvenció által előírt hatadosztályból – reménykedve azok felállításában –, és különítménnyé szervezték. Ettől kezdve a neve Székely Különítmény lett, az ezredek csoportokká keresztelték át, a sorszámuakat viszont megtartották. Március végére a következő hadrend alakult ki:

- 1. székely csoport, parancsnokai: Nagy Pál ezredes, majd Csekő Ágoston alezredes, 41/2 zászlóalj, a Székelyföldön toborzott, Szatmárnémetiben feltöltött alakulatok;
- 21. székely csoport, parancsnokai: Kubay Lajos, Csekő Ágoston, majd Schuppler Ferenc alezredes, 5 zászlóalj, a 21. gyalogezredből és a 32. székely vadászezredből alakult;
- 24. székely csoport, parancsnokai: Mjázovszky Géza alezredes, majd Gombos Zoltán alezredes, 5 zászlóalj, a 24. gyalogezredből és a 12. gyalogezredből alakult;
- Verbőczy-csoport, parancsnoka: Verbőczy Kálmán százados, 13 gyalogszázad, tiszti különítményekből, a kolozsvári nemzetőrségből, hadapród iskolásokból, csendőrökből alakult;
- 1. székely huszár osztály, parancsnoka Percs Aladár alezredes, 2 század és egy géppuskás század.

Ezeket az alakulatokat egészítette ki két tüzérezred, öt tüzérosztály, összesen 16 üteg; és a 7. repülő osztály 4 használható géppel. A tisztek száma 650, a legénységé 9000 volt. Ezt követően még tovább gyarapodott a Székely Hadosztály és katonáinak a száma. „Mi székely katonák ünnepélyesen esküszünk, hogy a Magyar Köztársasághoz és alkotmányához hűek leszünk, teljes függetlenségét megvédjük, a köztársasági kormánynak és az általa kinevezett minden elöljárónknak és feljebbvalónknak engedelmességedünk...” - hangzott fel az eskü szövege Szatmárnémetiben 1919. február 1-én. Magyarország fővárosában Kun Béla külügyi népbiztos azonban a Neue Freie Presse tudósítójának a következőket mondta: „... Az antant magatartása nem változott velünk szemben. Semmi sem mutat arra, hogy katonai intézkedéseket tett volna ellenünk. A kormány a béke álláspontján áll, mert a népek megértését keresi. Mi nem állunk a területi integritás alapján, nem vagyunk hadiállapotban az antanttal.” Kun Béla szövege nem igényel további kommentárt...

A Székely Hadosztály harcait az otthon maradt székelyek élénken figyelték és követték, még akkor is, ha a hírek sokszor tévesek voltak. A kor akkori kommunikációs szintjén gyakran na-

pok teltek el, amíg egy hír Kolozsvárról vagy Budapestről eljutott a székelyföldiekhez. Amikor 1919 január 22-26. között a román és a magyar csapatok a Nagybánya - Zsibó - Csucsán - Vaskó térségben helyezkedtek el és Csucsánál a Székely Hadosztály katonái kemény harcok árán, a „magyar” kormány tiltása ellenére meg tudta állítani az ellenség előrenyomulását, ez a hír, mire a Sóvidékre ér, olyan színben tűnik fel a helyi közvéleményben, hogy a Székely Hadosztály hatalmas offenzívát indított az ország felszabadításáért. Ehhez hasonló az is, hogy amikor a Székely Hadosztály és az ellenség között vívott heves csucsa-i harcok híre eljut a Székelyföldre, akkor már Csucsán stabilizálódik a helyzet, de az ellenállást szervező székelyeknek sincs tudomása arról, hogy 1919. március 21-én Budapesten létrejön a Tanácsköztársaságnak nevezett újabb zavaros kísérlet Magyarország destabilizálására és tönkretételére. A Székely Hadosztály legnagyobb létszáma ekkor 649 tisz, 12 438 fő legénység, 68 löveg és egy repülőosztály volt. A Székely Hadosztály nevet 1919. január 20-án vették fel, amikor már harcban álltak a Magyarországot megtámadó 26.000 fővel támadó román megszálló sereggel.

A Hadosztály felszerelése igen gyenge volt, lőszerutánpótlást nem kapott, mert a hatalomra került budapesti kormány félt a Hadosztály erejétől. Később a Magyarországi Tanácsköztársaságot 1919. március 21-én kikiáltó Kun Béla, elvbarátai és a felbőszített csőcselék még jobban félt a Székely Hadosztálytól, mert a legénység az előírt vörös szalag helyett széles nemzetiszínű szalagot varrt föl az egyenruha hajtókájára, majd föllázadt a szatmárnémeti kommunista hatóságok ellen, akik sanyargatták a város lakosságát. Kun Béla jellemzésénél a történészek jelentős része még mindig szemérmesen kihagyja azt a „csekélységet”, hogy korábban elsikkasztotta a kolozsvári Munkásbiztosító Pénztár pénzét, majd a Tanácsköztársaság bukása után magához vette a magyar állampénztár kincseit és vonattal Bécsbe szállította, később tömegmészárlások levezenylője a krími félszigeten, egyszóval köztörvényes bűnöző volt.

A Székely Hadosztály katonái a Máramaros megyei Técsőtől Arad megyéig védték Magyarországot. A Székely Hadosztály példás hősiességgel harcolt a túlerővel szemben, és szép sikereket is elért. Hadadnál, Kocsordnál, Mátészalkánál is megfutamították az ellenséget. Magyarország védelmében Köröstárkány mellett is kivették részüket a Székely Hadosztály katonái. Az itteni harcokról Constantin Kirițescu Istoria pentru integrarea României 1916-1919 című könyvében ez áll: „A Dealul Mare-i erős állást, ahonnan Belényest is lehet látni, egy magyar kadétzászlóalj védte, amely különös hősiességgel harcolt, és nagy veszteségei voltak... A belényesi ütközet heves volt. Nyégerfalvát és Köröstárkányt az éjszakai ütközet során elfoglalták.”

Kirițescu néhány mondatos tudósításánál azonban elhallgatja azt, hogy, Köröstárkánynál tömeggyilkosságra is sor került, amelyet a román hadsereg katonái követtek el. Sokkal bővebben foglalkozik a Köröstárkány melletti harcokkal Koréh Endre tábori lelkész Erdélyért - A székely hadosztály és dandár története 1918-1919 című könyvében. (Mely könyvet egyébképpen 1945 után a kommunista hatóságok betiltottak és sokáig a tiltó listán szerepelt.) Ebben a következőket olvashatjuk. „A harcot a nagyváradi honvéd hadapródiskola 17-18 éves tiszti növendékei, III-IV. évfolyambeli derék fiúk vették fel. A hadapródok halálmegvetéssel, elszánt kitartással harcoltak [...] a túlerő ellen...” A hadapródok segítségére sietett a Werbőczy zászlóalj, a csendőr alakulat és a határrendőrök, akik mindannyian a Székely Hadosz-

tály kötelékében harcoltak. Koréh Endre könyvéből tudhatjuk meg azt, hogy: „Április 18-án, nagypénteken elkeseredett harc folyt. A székelyek géppuskái oldalba kapták az oláhokat, s a tüzésük is kitartott a végsőig...E küzdelemben Köröstárkány népe példátlan hősiességgel vett részt. Férfiak, asszonyok vállvetve harcoltak a székely rajvonalon a magyar szabadságért.”

A Székely Hadosztály katonái a sokszoros túlerő miatt azonban visszavonultak. A Román hadsereg alig érkezett be a faluba, békés szándékot színlelve közérdekű hirdetést meghallgatására gyűjtötte össze a falu népét a község háza elé. Ezalatt Szakota, volt kristyóri jegyző géppuskákat rejtett el a szomszéd telken. Mikor a lakosság együtt volt, megszólaltak a gépfegyverek. Percek alatt halomra lőtték a fegyvertelen embereket. A református templom előtti téren 91 (más források szerint 93) áldozata lett a tömegmészárlásnak. A szomszédos Kisnyégerfalván szintén kivégeztek 17 magyart. A román történetírásban ezeket a tetteket természetesen elhallgatják. A magyar alföld lakossága sajnos apátiával figyelte az eseményeket, a toborzás a passzív lakosság körében nem volt túlzottan eredményes. (Kivételnek és komoly eredménynek számított, hogy a Hajdúságban sikerült felállítani a 39. dandárt.) Ezért is a honvédő háború nem tudott kiteljesedni, aminek az lett a következménye, hogy az ország egyre nagyobb területeit el tudták foglalni az ellenséges csapatok.

A köröstárkányi öldöklés alatt a szomszéd román falvak lakosai is megjelentek, és garázdálkodni, rabolni kezdtek a jómódú magyar faluban. A három napig tartó szabad rablásban teljesen kifosztották a falut. Koréh Endre szerint a gyilkosok nem elégedtek meg a gépfegyverlövésekkel, volt, akinek kezét, lábát, nyakát is átvágták. Hiteles adatok szerint 204 magyar gyermek jutott árvaságra. 16 évestől 80 évet élt idős emberig férfiak, nők, leányok voltak az áldozatok között. Az elhunytakat a falu feletti temetődombon hantolták el, mindenkit a saját családja. „A Fekete-Körös völgyében elesett kis hősök - a nagyváradi hadapródok - és a hősi halált halt székely katonák tetemeit már nem volt, aki elhantolja... A román katonák kirabolták a halottakat, s a tetemek a kutyák marta-lékai lettek!” – írja a köröstárkányi borzalmakról Koréh Endre.

Beke György Itt egymásra találnak az emberek című könyvében Köröstárkányt is bemutatja. A faluban végzett gyűjtőmunkájakor kikötötték, mindenről írhat, csak 1919. április 19-ről nem. A könyvben nem is jelenhetett meg az a beszélgetés, amit az író az egyik, még élő szemtanúval folytatott. A szemtanú, Gyulai Ferenc 15 éves volt 1919-ben. Elmondása szerint úgy tudott megmenekülni, hogy fiatal fiú lévén átugrotta az egyik kerítést, utána lőttek, de nem találták el. Családjából hét áldozata volt a vérengzésnek. A szemtanú így vallott: „Azóta a tárkányiak ereje felköltözött a temetődombra. Azóta olyan gyávák vagyunk, mint a riadt bárányok. Fáj valami, bosszant, mondanánk ezt vagy azt, mert érezzük, hogy igazunk van, de felnézünk a dombra, és belénk szakad a szó.”

A gyalázatos gyilkosságokra évtizedekig nem volt szabad emlékezni, olyannyira nem, hogy a temetőben lévő sírkövekről a román kommunista hatalom lekapartatta az 1919. április 19-ét, nehogy feltűnjön valakinek a sok sírkereszt ugyanazzal a dátummal. Igyekeztek eltüntetni még az emléket is a vérengzésnek. Ahogy a szemtanú is mondta: félelmet ültettek az emberek szívébe. Ezt a félelmet csak 1999-re tudták némelyek levetkőzni. Gyűjtést indítottak, és 1999 augusztusában sikerült felállítani az emlékművet az 1919-es öldöklésekről, valamint az első és második világháborúban elhunyt köröstárkányiak emlékére.

Farkas József A székely hadosztály Mátészalka környéki harcairól, szelíden; Mátészalka, Debrecen, 1996. című könyvében emlékezik meg a sokáig elhallgatott történetekről

A Székely Hadosztály katonái sokáig reménykedtek abban, hogy majd Budapestről kapnak löszert és utánpótlást. Budapest „urái” azonban magukra hagyták őket, és löszer helyett vörös alakulatokat küldtek ellenük. A Hadosztály sorsát megpecsételte a löszerhiány, az utánpótlás hiánya és az, hogy lassan két tűz közé került. Egyik oldalról a kommunista alakulatok, másik oldalról a román túlerő támadta őket. Más kiút nem lévén, a Székely Hadosztály április 26-án Demecsernél letette a fegyvert a román megszállók előtt. Kb. 400 tisztet és 4000 fő legénységet a románok Brassóba internáltak. Kratochwill Károly ezredest a románok haditörvényszék elé állították és bebörtönözték. 1920 októberében szabadult, később tábornok

lett, majd altábornagy. A trianoni tragédia után a revíziós mozgalom egyik legismertebb képviselője lett, 1946-ban hunyt el Budapesten.

A kommunista „magyar” rezsim előbb csökkentette, majd hamarosan teljesen meg is szüntette a Székely Hadosztály löszer- és anyagi utánpótlását. A román támadás előestéjén Kratochwill azt tapasztalta, hogy a szomszédos vörös „magyar” csapatok eltűntek, a Székely hadosztályt teljes bekerítésnek tették ki és a sorsára hagyták.

A sokszor négyszeres túlerővel szemben harcoló vitéz székely katonákról és a hozzájuk csatlakozó magyar katonákról sajnos még a „magyar” történészek is igen szemérmesen hallgatnak. A több mint négy hónapig tartó honvédő harcukról is a legjobb esetben csak annyit említenek meg a „tankönyvekben”, hogy 1919. április 26-án letették a fegyvert. Ami csak részben igaz, hiszen csak 4.400 katona tette le a fegyvert, míg a többség csatlakozott a magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregéhez. Habár kommunisztikus elveivel nem értett egyet, de a haza integritása náluk fölülmúlta az ideológiai ellenérzésüket. Mélyen hallgatnak ezek a „magyar” történészek arról, hogy a Tanácsköztársaság Vörös Hadserege több alkalommal is megtámadta Magyarországot hősiiesen védő Székely Hadosztály katonáit. Felmerül a kérdés, mi folyik itt ma Magyarországon, ha még a 2008-as „tankönyvekben” is szinte semmit nem lehet tudni a székelyek hősiei harcairól, a Tanácsköztársaságról annál többet.

Nyárádköszvényesi emlékmű

Miután a Székely Hadosztály kisebbik része a Tiszánál letette a fegyvert, a többséget pedig a Felvidék felé irányították, felszabadítva az ország területét Eperjesig, a többség tovább harcolt a Székely dandárban. A magukat megadó székely katonákat a románok – ígéretük ellenére - Brassóba, Fogarasra és Craiovára internálták, ahonnan csak angol közbenjárásra szabadultak később, miután aláírtak egy kötelezvényt:

„Nyilatkozat. Alulírott, Székely hadosztálybeli hadifogoly szabadlábra helyezésem alkalmával becsületszavamra kötelezem magam, hogy: 1. Állandóan községben fogok lakni és onnan csak a legközelebbi román katonai parancsnok engedélyével fogok eltávozni. 2. A községbe érkezésem utáni első nap a legközelebbi román parancsnokságnál fogok ellenőrzés céljából jelentkezni, ahányszor megkívántatik. 3. Nem fogom az osztrák-magyar egyenruhát viselni csak egészen átalakítva, sapkát semmiképp. 4. Nem fogok viselni, sem pedig elrejtteni semmiféle fegyvert. 5. Nem fogok a román állam, hadsereg vagy nemzet ellen sem tenni, sem szóval véteni.”

A Székely Hadosztály harcainak tiszteletére az utolsó harcok színhelyén, Mátészalka és Kocsord között, a Kraszna partján emlékművet emeltek, ezt az 1950-es években a kommunista hatóságok leromboltatták. Újbóli felavatása 1995. április 21-én történt. A hét méter magas dombon álló emlékoszlophoz három székely kapu alatt elhaladva lehet feljutni. Az emlékoszlop felirata: „**Erdélyért – A székely hadosztálynak 1918-1919 évben a haza integritásáért vívott dicső harcai és e harcokban elesett, hős székely honvédő katonák kegyeletos emlékeztetése.**” Az oszlopon egy versfelirat is olvasható: „**Elült a harc, világok harca, / De új harc lobban, csak a tettek. / Az ősi földért haltatok, / S a halálban örökké éltek.**”

A Székely Hadosztály honvédő harca alatt a Székelyföldön maradt székelyek sem nyugodtak bele a megszállásba. A székelyföldi általános elégedetlenség a megszálló hatalom elleni szabotázsakciókban is megmutakozott. Márciusban megszorodtak az „államellenes” cselekedetek. A dési román hadosztályparancsnokság 538/1919. rendelete szerint, amelyet a szovétai községhez is megkapott, olvasható az alábbi parancs: „**Hogyha a telefon vagy távirat vonal valamely helyen megrongálva találtatik a tettest azonnal főbe lövik, ha a tettes nem kerül meg a községre hárul a felelőség.**” Itt is felmerült a kollektív bűnösség elve, amelyet a későbbi események során is előszeretettel használtak a román hatóságok a lakosság megfélemlítésére.

1918. december első heteiben a Maros mentén húzott demarkációs vonalig szállta meg Erdélyt az idegen hadsereg, így az egész Székelyföld román uralom alá került, ahol a nagyszabedű Kormányzótanács képviselte időlegesen a főhatalmat. Ez ébresztette rá a szörnyű valóságra a székelyeket, hogy mit jelent lefegyverezve lenni és szembenézni az ellenséggel. A rendfenntartás ürügye alatt hamarosan jött a román megszállás. Ekkor nagyon keserves napokat élt át a székelység. Ha az idegen nyelven kiadott – számukra érthetetlen - parancsokat gondolkodás nélkül nem teljesítették, megismerték az igazságszolgáltatásban addig soha nem használt botbüntetést. Szívesen vették volna fel ismét az eldobott fegyvert, de már késő volt. A magyar nép későn eszmélt rá, hogy elárulták, amikor a fegyver letételére bíztatták. Nap-nap után szaporodott a síró magyar községek, városok száma. Sokan az anyarszágtól várták a kezdeményezést és nem sejtették azt, hogy milyen emberek kerültek Magyarország élére. A megalapozatlan hírek reményt keltettek a szívekben, hogy készül a magyar hadsereg Erdély felszabadítására, s ezt a hegyekben kigyúló lármafák adják tudtul. Ez lesz a jel, amire minden székely meg kell mozduljon hazája védelmére. Nézték Haromtetejét, figyelték Rapsonné várát, a korondi, siklódi hegyeket, vajon honnan, merről jön az üzenet. A magyarországi „elit” akkor éppen azzal volt elfoglalva, hogy

fákra akasztgatta az alföldi földműveseket és a kommunisztikus eszmékkel egyet nem értő más embereket.

Az új hatalom berendezkedésével egyre nehezebben jutottak be a magyarországi újságok, folyóiratok Erdélybe. A Magyarországról jövő postaküldeményeket egyszerűen elégették a kolozsvári állomáson. Az atyhai plébániára eljutó utolsó folyóirat pl. az Alkotmány január 11-i száma (Atyhai Domus Historia, 54.0.). Pontos információk hiányában egyre képtelenebb álhírek terjedtek el a Sóvidéken. A leggyakrabban vis-szatérő téma a magyar hadsereg állítólagos offenzívája volt. Erről meséltek később gyerekkoromban Fábián Domokos és Kovács Mózes egykori szemtanúk.

A sóvidéki események alapjául több helységben is az a hamis hír szolgált, hogy a román katonaság vissza fog vonulni Erdélyből, ugyanis a Székely Hadosztály erős támadást indított az ország felszabadításának érdekében. Az álhírek miatt riadókészültségbe helyezték Kovács Andor remetei csapatát is, várva az első biztos hírt támadó akciójuk megindítására.

A sóvidéki lázadás azzal kezdődött, hogy a deményházi vasútállomásra 1919. március 29-én távirat érkezett, mely szerint „a magyar állami vasúti alkalmazottjainak a román hatóságok az eskü letételét elengedték.” (Bencze János: Deményháza monográfiája. Kiadatlan kézirat, 1976/27) Ezt a táviratot a vasúti munkások úgy értelmezték, hogy megszűnt a román megszállás.

A székely vasúti munkások a kocsmában ünnepelték meg a hírt, melyet a magyar hadsereg közeledtével magyaráztak. Délután egy román csendőrt, aki a lovak rekvirálásából Nyárádszeredából Remete felé tartott, a felkelő székelyek megtámadták, késel megsebesítették (Balogh Lajos visszaemlékezése, 1921; Bencze, 1976/28). A sebesült csendőrt társai feltűzött szuronnal kísérték az orvoshoz.

A deményházi, tévesen értelmezett távirat híre megbolydította az egész felső Nyárádmentét. Nyárádmentén Kovács Andor, Kovács György és Ernő a felfegyverzett remetei férfiakkal megtámadták a csendőrőrsöt. Lefegyverezték és egy pincébe zárták a román csendőröket. Küldöncöket menesztettek a nagy- és kis-nyárádmenti falvakba, csatlakozásra szólították fel a frontarcos székely férfiakat. A Nyárád felső folyásának falvaiban gyorsan terjedt a mozgalom, amely céljaul Marosvásárhely felszabadítását és a román katonaság lefegyverzését tűzték ki. A felkelők abban reménykedtek, hogy a Székely Hadosztály, Erdély nyugati területeiről megindítja offenzíváját és így sikerül felszabadítani Magyarországot az idegen uralom alól.

Már 1919. március 29-én Deményházán a tévesen értelmezett távirat hatására – a Sóvidék közelében – „egy nyárádremetei román csendőrt, aki Nyárádszeredából a lovak rekvirálásából haza felé tartott, az úton a szövetkezet előtt megtámadták és brutálisan bántalmazták, megsebesítették, fegyverét elvették” olvasható más forrásokban is. Közben Remetén Kovács Andor tartalékos főhadnagy és a Kovács testvérek (György és Ernő) vezetésével a román csendőröket leszerelték és a községhez a pincéjébe zárták. A férfi lakosság megindult Marosvásárhely felé, csatlakozott Köszvényes férfi lakossága is. A felkelők a hodosi útig jutottak el, de amint látták útközben, hogy az útban levő községek lakói nem csatlakoznak, így csendesen visszatértek otthonaikba. Ugyanígy tett Márkond és Kendő lakossága is, míg mások a Sóvidék felé fordultak, hogy csatlakozásra bírják az ott élő székelyeket. A helyi késői visszaemlékezők többnyire csak apróbb részleteket vagy egy titokzatos kolozsvári kezdeményezést emlegetnek, amelynek futárai valamilyen okból nem érkezhettek meg e vidékre, és így a helyiek nem értesülhettek az időközben lefűjt akcióról. Erről beszélt a felsősófalvi Fábián Domokos vagy Kovács (Ész) Mózes) is annak idején e sorok írójának.

B. Osvát Ágnes rovata

Eleven hagyomány

RADNÓTI MIKLÓS

(Budapest, 1909. május 5 – Abda, 1944. november 9)

Radnóti Miklósról a születésének 100. évfordulója kapcsán már minden lehetséges fórumon, minden lehetséges tudnivaló elhangzott. Jómagam pedig 10 évvel ezelőtt azt hittem, hogy ami az én nézetemben elmondható róla, azt én akkor el is mondtam. És most azon töprengök, tudok-e még újat – vagy ha nem is újat, de nem irodalmi, hanem inkább emberi vonatkozásban – szólni róla. S megpróbálom magam elé idézni döbbszent kiskamasz-arcát, ahogyan – addig édesanyjának tudott – nevelőanyjára meredve követeli, hogy azonnal mondja el neki születésének körülményeit. És a jótékony idő mindent megszépítő perspektívájában gondolkodva is tudom, hogy őbenne attól kezdve valami végzetesen megváltozhatott. Akit a kamaszkor ébredező szellemiségében olyan óriási trauma ér, mint Radnóti Miklóst, annak nem lehet más választása, mint a továbbiakban ennek a nyomasztó örökségnek az árnyékában élni életét. Szorongások, önvádak közepette. „Az anyámat nem ismertem, az apámat alig” – írja naplójában. És ehhez a témához költővé válásától kezdve, periódikusan visszatér, minden kötetében több vers szól erről. Mert a gyermeki fantázia azt hiszi, hogy ő mindenható, hogy neki volt hatalma elvenni az édesanyja

és az öccse életét. És elkezdődött benne valami, amiről csak verset lehet írni, majd 1940-ben megírja az *Ikrek havá-t*, ami ennek a nagy traumának összefoglalása, és ami a magyar prózairodalom egyik utánozhatatlan nagy műve. „Egy nagy lélegzettel visszanyeltem torkomból a szívemet” – írja. Úristen, hányszor nyeljük vissza a szívünket, ki tudhatja ezt? Talán Radnóti is tudatában volt annak, hogy a gonoszszágot mindig izgalmasabb eljátszani, mint a jószágot, így valamiféle önterápiás módszerrel túlozza el a saját Káin-szerepét, hiszen az írás valamennyire képes oldani a traumát. „Utódom nem lesz, mert nem akarom” – mondja ki a szentenciát, rettegett az ikerszületéstől, pedig ez nem örökletes ügy, ahogyan ő vélte.

Kortársai úgy vallanak Radnótiról, mint akiben volt valami utolérhetetlen báj, a szeme, a tekintete minden nőt megérintett. „Miklós soha nem volt bohém, megjelenésében az egyszerű tisztaság dominált, bársonyos, mély orgánuma sokat emelt fizikai megjelenésén. Egy archoz nagyon sok mindent hozzász a hang” – emlékezik rá Karig Sára. „Ezenkívül rendkívüli érzékenységgű férfi volt, aki magas fokon élte meg a szenvedélyeket és verseiből is kiolvasható, hogy ő meg tudta festeni azt az idilli állapotot, amikor az ember megtalálja a másik felét. És tulajdonképpen ez az, amire mindenki vágyik.”

Miért is kéne csak tragikus halálával foglalkoznunk, próbáljuk meg átélni a fiatal, szerelmes férfi életét, aki akkor még hitt az életben, hitt a szerelemben.

Gyarmati Fannival, későbbi feleségével nagyon fiatalon ismerkedett meg, házasságukig – úgymond – szűz szerelem volt az övék. Így történt, hogy amikor textilipari tanulmányai végett, nagybátyja egy évre Csehszlovákiába küldte Radnóti, párhuzamosan megjelent egy másik szerelem, ami a beteljesülést jelentette számára. A költő később, Tinire jázminillattal emlékezik, akivel csak a testük beszélt közös nyelven, elméletben nem volt közös a nyelvük. Az irodalomtörténetben, a Fanni-szerelem tisztaságát őrizni akarván, ezt a szerelmet az irodalomtörténészek igyekeztek kihagyni a költő életéből, akkor is, ha verseiben nagyon is fellelhető nyomai vannak. Ugyanakkor, tovább írta akkoriban a Fannihoz szóló szűzies verseit is, hiszen egy költő sokkal inkább szerelmes a versebe, mint egy emberbe. Radnóti a két nőtől rakta össze magának a szerelem teljességét: a Fannihoz írottak *Az áhítat zsoltárai*, a Tinire írott sorok pedig a füledt erotika. És amikor szakítani kényszerültek, szakítóversében megrendítően szólnak a sorok: „Sár. Sár és Gyűlölet van az alján/ minden csillogó nagy szerelemnek./ Most menj./ Érzem, hogy imádlak és gyűlöllek,/és ezért most itthagylak az úton./ Kedvesem./ Nagyon, nagyon szerettelek és hogyha/ találkoznunk, talán újra kezdem./ Menj már.” Évek múlva, amikor már nős volt, Tini fölkereste Pesten és a költő a feleségét is magával vitte a találkozóra. „Drukkolva és fanyalogva mentem Tinivel találkozni, nagyon szép, fiatal nő volt, én nem érem fel, talán ő jobban megérdemli Miklóst mint én” – írja aznap Fanni a naplójában.

Mindenkor izgalmas kérdés az élet és a költészet viszonya - a versek mögötti személyiség a maga titkaival. Titokzatos és szinte

Radnóti Miklós 1941-ben

Radnóti Miklós és felesége

megfejthetetlen a Fannihoz írt *Tétova óda*, sokan és sokféleképpen megpróbálták kielemezni az értelmét, hogy miért találta tétovának. „Mióta készülök, hogy elmondjam neked szerelmem rejtett csillagrendszerét” és „de benned alszom én is, nem vagy más világ.” A költő a térben és időben mindig kicsit kívül áll azon, mint amit leír. És egy költőóriás annyi mindent bele tud sűríteni néhány sorba, amit aztán olyan nehéz az olvasónak kielemeznie.

Fiatal házasként a Pozsonyi út 1.sz. II. em. 3-ban volt a lakásuk, ahol a névtábla még ma is úgy van fenn, mint dr.Radnóti Miklós. Megrögzött rendszerető ember volt. Az íróasztalán mindennek megvolt a pontos helye, rendje. Szoros barátságban élt Frankl Sándor könyvkötő művésszel, aki szebbnél-szebb kötéssel látta el a könyveit. Fanni nemcsak szerelme, hanem igazi társa volt a költőnek: kritikus és barát éppúgy, mint feleség. Olyan házasságot akartak megvalósítani, amelyet ma is szinte lehetetlen elképzelni. Radnótiék kapcsolatáról Ferencz Győző monográfiájában szerepel egy furcsa szó: „életkísérlet”, ahol nem ők külön-külön voltak fontosak, hanem maga a kapcsolat egésze, mint felvállalt életforma, egy szövetség, aminek a fájdalmas őszinteség volt a kulcsa. Amikor a házasságuk hatodik évében Beck Judit belépett az életükbe, Radnóti azt írja a naplójában, hogy „felölt a dolgokba keveredtünk.” Viszont a maguk alkotta szabályok szerint a viszonyról nyíltan vallott feleségének. Bár, én itt beszúrnám, hogy az én felfogásomban meglehetősen bizarr ötletnek tartom azt, ha a társunkkal el akarjuk fogadtatni egy olyan szerelem létjogosultságát, amit nem iránta érzünk. Ettől kezdve én már inkább nevezném a házastársi kapcsolatukat véd- és dacsövetségnek, mint szerelemnek. És amikor a festőnő egy önarcképet ajándékozott Radnótinak születésnapjára, Fanni csak ennyit jegyzett fel a naplójába: „ha Miklósnak örömet okoz, örüljön.” Ő maga önuralommal kivárta, amíg a viszony egy év alatt kifulladás, Beck

Juditot már újabb szerelmek izgatták, a költőt pedig beszólították az első munkaszolgálatra. Ettől kezdve az élete egészen más fordulatot vesz, végeszakad az idilli állapotnak, ami végülis a reményeken és álmokon kívül soha nem volt igazán idilli. Ugyanis, Radnóti már szegedi tartózkodása idején időről-időre szembekeverült a zsidóverésekkel, amikben potenciális célpontként főszereplőnek érezhette magát. A *Járkálj csak halálraítélt*, egy kor felkiáltójeles figyelmeztetése, hogy veszélyben van az ember. „Ó, költő, tisztán élj te most,/mint a széljárta havasok/ lakói és oly bűntelen,/ mint jámbor, régi képeken/ pöttömnyi gyermek Jézusok./ S oly keményen is, mint a sok/ sebtől vérző, nagy farkasok.” – írja le, már 1936-ban a felismerést. A korai halál biztos előérzete állandóan jelen volt nála. Amikor 1937-ben másodszor ment Párizsba, ott részt vett egy nagy antifasiszta tüntetésen, és akkor derült ki, hogy a spanyol polgárháború (amit a második világháború főpróbájaként emlegetnek) milyen hatással volt rá. Megírja *Federico Garcia Lorca* c. versét. Aztán az *Októberi erdőt*, ami annyira szomorú, mint a korszak maga: „hiába nézel szerteszét/ mindent elönt a rémület,/ ijedt mókus sívít feléd,/ elejti apró ételét,/ ugrik, - s a törzsön felszalad./ tanulj hát tőle, véd magad,/ a téli rend téged se véd,/ arkangyalok sem védenek,/ az égen gyöngyszín fény remeg/ s meghalnak sorra híveid.” Pedig Radnóti legerősebb tulajdonsága az, hogy idillre vágyik, békében élni a természetben, egy hitvessel. A próféták szerepe, hogy elhitessék híveikkel a jövő lehetőségét, de ő olyan korban született, ahol nem lehetett élni, ahol az ember rákényszerült a gyűlöletre, ami alkatilag oly távol állt tőle. „Mert egyszer béke lesz, ó tarts ki addig lélek, védekezz” írja a *Himnusz a békéről*-ben. Sajnos, sorsa nem engedte ezt neki megélni. Harmincadik születésnapján lépett életbe a második zsidótörvény. Zelk Zoltán emlékeiben feltűnik, ahogy 1940 őszén, mindketten hátizsákkal tévelyegnek a Keleti pályaudvaron, munkaszolgálatra vonulóban. A munkaszolgálatot azért találta ki az akkori hatalom, hogy – úgymond – a zsidók is vegyék ki részüket a háborúból, de nem a fronton, mert ott esetleg kitűntetést nyerhet valamelyikük. Aztán a munkaszolgálat kitalálása után kitalálták, hogy nem adnak egyenruhát, mindenki vigyen otthonról ruhát magának. Persze, a keret vezetői nem lehettek zsidók, őket saját hadseregük úgy kezelte, mint hadifoglyokat, aki szökik, azt le kell lőni. Útépítést, vasútvonalat rendbehozni, erődítésrendszert felszámolni. Radnótinak az első munkaszolgálat alatt a határzárát kellett lebontani. Őmaga többször volt beteg ezalatt, mégis így ír: „az ember többet kibír, mint gondolná, megtanultam becsülni a testi munkát.” Sajnos egyre rosszabbul viselte azt, ami később már rémálommá vált.

Két munkaszolgálat közt költészetileg nagyon termékeny volt, bár a nagy versek olyan lelki kínokról árulkodnak, amik később sajnos csak fokozódnak. „Némán emelkedik a test, csak a fal kiabál./ S tudja a szív, a kéz, meg a száj, hogy ez itt a halál...” (1942. ápr.20.) A második munkaszolgálaton a budapesti ládagyárban dolgozott, ahonnan hazajárhatott, de ekkor már módszeres testi-lelki terror jellemezte a sorsát, megalázó helyzetek sorát kellett átélnie, amik emberileg porig alázták. Aztán 1943 tavaszán történik valami, ami nagyon megtöri, ezt Fanni naplójából tudjuk. Nem szóserint írom le, túl hosszú lenne, csak a lényeg próbálom kiragadni a sorok közül: „1943. március 16. – Miklóst kopaszra nyírt fejfel találom otthon. Az Aréna út sarkán állt, amikor hátbaverte és ráordított egy baka, hogy mért nem szalutál. – Nem láttam – mondja Miklós, – és a baka magával cipelte a laktanyába, ahol kedvtelésből nagyon megkínózták. Kopaszra nyírták, saját maga kellett eltakarítsa a levágott haját, majd kivezénylik az udvarra és jó óra hosszat gyakorlatoztatják hason fekve, majd megrugdossák. Végül, mikor elengedték, tudomására hozták, hogy hiába próbálná feljelenteni őket az esetért, mert ez tisztelgési gyakorlat volt, amiért nem lehet senkit felelősségre vonni.” Kb. itt szakad meg Fanni naplója, ez után a borzalom után már nem tu-

dott mit írni többet. Az emberi méltóság teljes porba tiprása volt ez a kínzás, megalázás. Radnóti ezek után reménytelenül elkínzott és összetört lett, csak feküdt teljes letargiában és félelemben az ágyon, s amikor 1944-ben a harmadik munkaszolgálatra hívták be, semmit nem próbált tenni önmaga megmentésére. Jó barátok próbálták volna menteni, Bajcsy-Zsilinszky amikor végül aláírta a beadott kérelmet, megjegyezte: „Nem is tudtam, hogy zsidó, olyan derék magyar embernek nézett ki a verseiből”. Szintén Fanni naplójából tudjuk, hogy – mint írja róla – „hiányzott belőle a gyakorlott szélahámosság”. Miután május 19-én megérkezett a harmadik behívó, este nagy nehezen becsomagoltak, „mikor lefeküdtünk, úgy öleltem magamhoz, mint egy édes szentséget – írja Fanni –, hogy fogja bírni ilyen törekeny testtel azt, ami még jön...” Igaz, mások megpróbálnak még segíteni, kiszabadítani, Lengyel Balázs hamis papírokat vitt a költőnek, amit ő nem fogadott el, mondván, hogy a papír önmagában kevés, ha nincs hová menni, nincs igazi búvóhely. Vas István emlékezései szerint, a katonaoorvos, – aki őt mint alkalmatlant fölmentette, – **Nyugat**-olvasóként ismerte Radnóti nevét és megígérte, hogy ha csak egy lehetőség van rá, segíteni fog. Végigmentek a pályaudvarokon, és kiderült, hogy félórával azelőtt pecsételték le a vagon, amivel Radnótit elvitték.

Radnóti Miklós síremléke a Fiumei-úti temetőben

Ilyen szerencsétlen véletlenek határozták meg a sorsát, ami véletlenek még később is előfordultak. Amikor a bori táborban két részre osztották a tábort, hogy az első csoportba válogatottakat elvigyék, a hátramaradottak közt az a rémhír terjedt el, hogy őket agyonlövik. Radnóti ezért mindent elkövetett, hogy az első csoportba kerüljön, mert azt hitte, azok hazajutnak. Borból gyalogmenetben indultak, az egész menet kilométereken keresztül rendezetlen sorokban csoszogott és akik lemaradtak, azokat egyszerűen kiállították az út szélére, agyonlőtték és otthagyták őket. „Bolond, ki földre rogyván fölkel és újra lépkel,/ s vándorló fájdalomként mozdít bokát és térdet,/ de mégis útnak indul, mint akit szárny emel,/ s hiába hívja árok, maradni úgyse mer,/ s ha kérdezed, miért nem? Még visszaszól talán,/ hogy várja őt az asszony s egy bölcsebb, szép halál.” (**Erőltetett menet**, 1944. szept. 15.) Végül Radnóti teljesen legyengülve felkerült a halálszekérre, de Győrbe érve a kórház nem fogadta be a betegeket, így Abdánál az út szélére állították őket és mindannyiukat kivégezték. A lágerben maradt második csoportot pedig később, a szerb partizánok kiszabadították.

Végül, kommentár nélkül a **Razglednicák** utolsó szakasza: „Mellézuhanam, átfordult a teste,/ s feszes volt már, mint húr, ha pattan./ Tarkólövés – így végzed hát te is, –/ súgtam magamnak, – csak feküdj nyugodtan./ Halált virágzik most a türelem, – Der springt noch auf, – hangzott fölöttem./ Sárral kevert vér száradt füleimen.” (1944. okt. 31). A **Razglednicák** a föld alól kerültek elő, a költő holttestének hátsó zsebében talált kis noteszből, amibe szép, rendezett írással írta be ezt a jegyzetet: „Ez a jegyzőkönyvecske Radnóti Miklós, magyar költő verseit tartalmazza. Kéri a megtalálót, hogy juttassa el Magyarországra...”

„Oly korban éltem én e földön,/ mikor az ember úgy elaljasult,/ hogy önként, kéjjel ölt,/ nemcsak parancsra,/ s míg balhitekben hitt s tajtékozott téveteg,/ befönték életét vad kényszerképzetek.// Oly korban éltem én e földön,/ mikor besúgni érdem volt s a gyilkos,/ az áruló, a rabló volt a hős, –/ s ki néma volt netán s csak lelkesedni rest,/ már azt is gyűlöltek, akár a pestisest.// ... Oly korban éltem én e földön,/ mikor a költő is csak hallgatott,/ és várta, hogy talán megszólal újra –/ mert méltó átkot itt úgysem mondhatott más, –/ a rettentő szavak tudósa, Ésaías.” (**Töredék**, 1944. máj. 19.)

És 1944. november 9-én ELVÉGEZTETETT... Mert oly korban élt Ő e földön...

B. Osvát Ágnes

Ines Nobile

Ének a lélek titkolt rejtekeiből...

Rég nem írtam új fejezetet egyik féligkész könyvemhez sem. Valahogy nem tudok, nem vagyok képes a végére érni legalább egynek, ahol majd pontot kell tennem, s akkor tudom, hogy az legalább nincs tovább. A baj ott kezdődik, hogy igenis, van tovább, s én képtelen vagyok leállni, amikor rámjön, csak írom és írom, a régi és új élményeket, össze-vissza, aztán csak legyen egyszer, aki kibogozza. Talán soha nem fog megjelenni, talán csak akkor, amikor én már nem leszek, talán.... Nem tudom. Oriana Fallaci szerint (akinek csak úgy mellékesen, mindig igaza van), „A posztumusz műveknek megvan az a kivételes előnyük, hogy megkímélik a szerzők szemét és fülét mindattól az esztelen-ségtől, illetve csalárdságtól, amivel olyan emberek illetik, akik nem lévén képesek arra, hogy írjanak, vagy hogy akár csak megfogadjon bennük egy regény, ürügyet találnak, hogy megítéljék és

megsértsék azokat, akikben megfogam, és meg is írják a regényüket.” Bárcsak lenne bennem is annyi bátorság, mint Oriana Fallaciban, ugyanis az igazságért való harc, ha nevetségesen is tűnik egyesek szemében, mégsem hiábavaló, akkor sem, ha csak későn,

Átalvető

túl későn derül ki: igazunk volt! Talán nem szabadna folyton feltennem a kérdést: ugyan már, minek az egész, csak bajt okozok vele magamnak, esetleg a családomnak is. Hiszen a hiénák, ha már a konc közelébe kerültek, nem hagyják magukat, semmilyen körülmények között sem. De ez a téma már egy másik, nagyon rég elkezdett kisregénybe illik, nem való az életem szelídebb felébe, persze, ha egyáltalán érdekelni fog egyszer valakit ez az egész zűrzavaros, de egészében nagyon is logikus gondolatmenet.

Valamelyik este egy kanadai filmben, azt üvöltötte a főszereplő nő egy férfinak: "Borzalmas dolog lehet abban csalódnunk, akit szeretünk, ugye? Borzalmas, borzalmas...!" Hát, igen, ez egész pontosan így van. De csak addig tart, amíg szeretjük az illetőt. Mi-helyt elmúlt a szerelem, semmi jelentősége nincs annak, hogy mit csinál, becsap-e, hazudik-e, megcsal-e? Esetleg dührohamot kapunk, a saját ostobaságunk miatt. De a borzalom, az valami más. Ezt csak az tudja, aki csalódott abban, akit Isten különleges ajándékának érzett és nagyon szerette.

Fenti gondolatok azalatt szaladtak át a Trixi fején, miután eldöntötte magában, hogy végre felkel és nekilát végre valami értelmes dolognak. Mondjuk, először is főz egy kávét magának, ami ugyan nem sorolható a kimondottan értelmes cselekedetek közé, de hát Istenem... Végülis mi az, aminek igazán értelme van ebben az életben? Az alkotásnak? Meglehet, de akkor az legyen mindeneket felülmúlóan tökéletes – vélte mindig is, - erre azonban nem érezte sem elég tehetségesnek, sem elég szorgalmasnak magát.

Kiült az ágy szélére, papucsba dugta a lábát és szembenézett a saját, nem is oly régen még sugarasan szép, ma már keserű, csalódott tekintetével. A nagytükrör éppen az ágygal szemben helyezkedett, elkerülni sem tudta volna saját magát, még akkor sem, ha semmi kedve nincs már szemlélgetni a szeme alatti sötét karikákat, a fénytelen, szomorú tekintetét. Ilyenkor újból és újból csak az a sokat emlegetett közhely jut eszébe, ami naponta sokadszor: olyan rövid az emberi élet, hogy amire valaminek a fontosságát megértenénk, már vége is van, kész, nincs tovább. A foltozott hétköznapiak közt az ember szép rendre elveszít minden csatát, miközben kétségbeesetten vágyik egy kis szeretetre. Később ez a vágy más értelmezést kap, érettebb korban egy nő már szeretőre vágyik, a szó nemes értelmében, és nem egy unott, szüklátóköri férjre, akivel már nincs tétje semminek, minden mindegy, a holnap is éppen annyira unalmas és száraz, mint a ma volt. Szikkadt, töredezett napok botladozó egymásutánja van csak. Persze, azt mondják, ez akkor lesz így, ha nem vigyáz az ember, ő azonban rég rájött, hogy akkor is így lesz, ha vigyáz. Nem lehet eléggé figyelni.

Időnként menekülésszerűen vette elő az ecsetet és a festéket, mondják, elég jó képei vannak, de Trixi egyáltalán nem volt erről soha meggyőződve. Képtelen lett volna közszemlére tenni a képeit, elviselhetetlenül irritálta volna a sokféle vélemény, hozzászólás, amiknek – jól tudta –, semmi, de semmi köze nem lenne ő-hozzá. Ezenkívül, egy belső kényszer hatására, mindig a tökéletesre törekedett, s ha valamilyen okból kifolyólag úgy érezte, nem elég jó amit alkotott, máris elment a kedve attól, hogy más is láthassa a képet. Pedig igazán jól tudta, mennyi közepszerű alkotás került már előtérbe az idők folyamán a nagyvilágban, de hiába, ő igazi varázslatot szeretett volna létrehozni.

Született szemlélődő volt, de, hogy ő legyen a szemlélődés tárgya, azt nehezen, sőt egyáltalán nem tudta soha elviselni. Ugyanis nem volt meggyőződve soha róla, hogy nem közepszerű, amit csinál, és ha nem hisz abban, hogy közepszerű művekkel nem lehet varázslatot előidézni, akkor neki – így gondolta –, mitől lenne kedve varázsolni? Pedig varázslatokra vágyott, amióta csak az esztét tudta. – Na, ennyit a képekről – gondolta, és lemondóan bámult a hálószooba falán díszelgő festményeire. Sőhajtván, elerőtlen-

nedve jutott eszébe, hogy sajnós, mindennel ugyanez történik, amibe csak belefog. Hajszálpontosan látta és tudta, hogy az írásai-val is ugyanez történik. Ki nem állhatott magyarázkodni. Pedig még soha negatív visszajelzést nem kapott egyetlen olvasójától sem, éppen ellenkezőleg, ezzel szemben mégis úgy érezte, sokkal többre lenne képes, de keményen működik benne valami olyan fajta sikerellenesség, amivel már eleve kudarcra ítéli magát.

Bárhogyan is van, az olvasók nagy része nemigen szeret találgatni, nekik a végén mindig magyarázat, megoldás kell mindenre, és nehéz, sőt lehetetlen megmagyarázni az olyannak, aki nem érti, hogy milyen az, amikor az ember beleéli magát egy kedves, szimpatikus figura szerepébe, azonosul vele és attól kezdve elkezd az ő életét élni. Nehogy valaki azt gondolja, hogy ez egy hamis, elképzelt világ. Mert az író, ha külsőre azonosul is az általa teremtett személlyel, és annak korához, megjelenéséhez illő módon viselkedik, azért a belső értékek mégiscsak az ő lelkéből bújnak elő. S ha szeret vagy éppen gyűlöl, azzal saját magát, saját kis belső életét vetkőzteti, csupaszítja le és ezáltal önmagát teszi a világ legsebezhetőbb élőlényévé. S hogy emberileg mindezekből mennyit ért meg a laikus olvasó? Hát, – a lebecsülésnek mégcsak halvány szándékával sem, – azt hiszem, semmit. Ellenkezőleg. Legjobb esetben hazugságnak titulálja azt, ami számára túlságosan bonyolult és átláthatatlan. Mert amikor az író belemegy egy bonyolult, látszatra mesevilágnak tűnő életformába, még maga sem tudja, hogy mi lesz, mi lehet a vége, milyen hatások érik me-netközben az igazi lényét, és főként, elhiszik-e majd neki, hogy valóban önmagát adja, a lelkét vetkőzteti póre-sebezhetővé. Minden előfordulhat. Legtöbbszörre az, hogy egyszerűen nem tud pontot tenni a könyv végére, mert – mondjuk –, halálosan bele-szeretett a partnerébe: hiába mondogatja magának, hogy „te kezdted el, neked kell befejezned!”, már nem ura többé az akaratának. Van az úgy, hogy az olyan érzelmek, amik túllépnek téren és határon, minden elképzelést felülmúlóan tudják uralni az életünket. Erre – paradox módon csak annyit lehet rámondani, – hogy szükség-telen jó! Merthogy többszörre a szükséges rosszat szoktuk emlegetni, mint elkerülhetetlent. Ez azonban szükségtelen jó, azért szükségtelen, mert amíg nem tudtunk a létezéséről, vidáman tapskoltunk az élet egyenletesnek tűnő, langyos kis pocsolójában, de amelyik percben megteremtjük magunknak a jót, az idő és tér határait jóval túlszárnyaló „jót”, az egyre jobban uralja a testet-lelket, egyszerűen rövid időn belül egyfajta drogá válik, ami nélkül már szinte lélegzeni sem lehet, ami nélkül egész egyszerűen elképzelhetetlen minden addigi tevékenység.

Trixi újból kisimított egy tincset a homlokából, a gondolatoktól tömött könnyपालást tola-kodott a szemébe, szinte már csak a saját körvonalait látta, na meg elmosódottan a színeit, sötétlő haj-

zuhatag keretében egy sápadt, elkínzott, idegen arcot. Mi történik, - kérdezi ez a szempár, mi történik itt, ebben a napsütéses, virágokkal telerakott ablakú szobában, milyen ismeretlen erők settenkednek folyton elő a legváratlanabb időben? – Nem magyarázni, nem magyarázkodni, nem, nem... – dobolta a fejében valami, miközben a vastag könnypalást megtörni készült éppen, majd két kövér csepp óvatosan kigördült belőle.

Amikor megalkotta őt, nem egy konkrét személyt, hanem a szerelmet szerette benne, a talán utolsó lehetőséget, ami isteni csodaként robbant be az életébe. Azt szerette benne, amire mindig is vágyott és amit soha elérni nem tudott. **Az örök vonzást, az intelligencia burkában fogant vonzalmat.** És ettől újból a végtelent kezdte érezni magában, azt a végtelent, amit csak kislánykorában érzett, és amire később már csak mint az élet nagy-nagy öröme, egyben tökéletes biztonságérzetére tudott visszaemlékezni, amiről ezidáig azt hitte, hogy megismételhetetlen csoda. Aztán, amikor a megrendülés után azt kezdte kielemezni magában, hogy mi váltotta ki újból, úgy próbált magyarázatot találni rá, hogy mert csoda, hát éppen azért soha, soha el nem múlhatott egészen az emberből, ott élt, szunnyadva, elrejtőzve a lélek mélyrétegeiben, s talán titkon folytonosan arra várt, hogy valaki felébressze már végre.

Vesztére ébredt. Nemsokára orvul leszúrták, olyannyira, hogy már vissza se tudott vándorolni, tovább szunnyadni a lélek titkolt rejtekeibe, egyszerűen megsemmisült, kozmikus köddé vált és egy szép napon egészen felszívódott a nagy semmibe.

Egyszer, de nem is egyszer, többször is elismételte élete folyamán, hogy mindenkinek el kell jöjjön egyszer a Golgota, csak nem lehet tudni, hogy mikor. Hát, ezennel nekem is eljött, és bár

az út a kereszttel a vállamon sokkal hosszabb volt, mint amennyit földi ember általában elbírná, mégis méltósággal viseltem a keresztre feszítést is. De akkor, ott, én meghaltam. És nem vagyok hajlandó feltámadni a senki kedvéért, mert még egyszer nem tenném meg ezt az utat. Ebből egy életben bárkinek egy is sok – simított egyet újra a haján, - közben arra gondolt, hogy bárcsak soha senki ne kérne magyarázatot ennek a regénynek az értelmére.

Vannak pillanatok, amikről már megtörténtükkor tudjuk, hogy mindig emlékezni fogunk rájuk.

Csak hogy közben az idő feltartóztatlanul robog előre és teszi a dolgát. Időnként, egy-egy pozitív jelre átsuhan az ember lelkén, hogy talán nincs még veszve minden. Pedig sajnos, ha az álmok odavesznek, akkor velük együtt vonulnak ki az életünkől a tündérfények, amik minden jelenségnek, minden szónak, történesnek besugarazzák az értelmét. „Elfolyó álomsereg...” Velük együtt minden végképp elveszett, bár a dolgok, a különböző jelenségek ezután is ugyanúgy megtörténnek velünk mint eddig, de már semminek nincs jelentése és jelentősége, kiveszett belőlük az értelem, a tartalom, egyszerűen: a CSODA. Egyszerű, üres hétköznapi történésekké alakultak, amiket a következő percben akár felejtethetünk is.

Egyszer azt is elmondta valakinek, hogy nem mi veszítjük el az álmainkat, hanem ők hagynak el minket, ha nem figyelünk rájuk.. Ami azután következik, ott már nincs tétje semminek. Talán, ha nagyon tudatosan vigyázunk.... talán akkor... Ilyenkor fogannak meg az ehhez hasonló gondolatok: Oly távol, messze, messze jársz./ Lila-kék felhők szárnyán szállsz./ Hová a vágy is elhervadva ér el./ Ott messze, messze, énrám vársz...”

De hogy mikor érünk el oda, és hogy egyáltalán elérünk-e valamikor, - ezt senki nem tudhatja. Csak egy dolog biztos: hogy addig, nem lehet a végére pontot tenni ...

Két karod elfáradt,/szép csokrod elszáradt./ Ám bármily keserű,/ - halld lélek!- valahol/váratlanul felsír/ egy árva hegedű./ S fehéren izzó fénnel,/ buján virágzó réttel/ újraéled benned/ mit temetni készültél már:/ a szegény, szép, legyőzött Nyár (Búcsú a nyártól).

B. Osvát Ágnes versei

Ébredés után

Ébredés után, nemsokára,
elbújnak a hajnalban álmodott szavak,
a szóvirágok, és a képek,
minden, mit neked küldtem gondolatban,
bársony-ölelésembe burkoltan,
hogy ébredésedben én is ott legyek.
Éledő testem melegét küldöm feléd,
s kívánom,
takarózz be vele, Kedves,
hogy ne fázzak én se benned.
A régi rádiót lassan bekapcsolom,
vacogva nézem szétduält otthonunk.

Valahol, romjai közt lebegnek
a neked álmodott szavak,
köd-szülte rímek és egy halk érzélem:
bárhon is jársz, lelkem repedéseiben
megbújva
örökké itt vagy énvelem.
Magamban hordozlak,
keserédes, hűvös reggeleken beléd
kapaszkodom
s míg lassan szétáradnak bennem
a rádióból előkúszó vén dallamok,
tétován, e napnak is nekiindulok....

Álomhajón...

Most az Adria kék vizén lebeg hajóm,
Mélykék az ég is. Veled azt álmodom,
hogy érint a szellő, mint lágy selyem:
jőjj, hajózzunk át az álomtengeren.

Figyelj! A parton pálmák integetnek,
körvonalát látjuk egy kis szigetnek.
Iomha sirály suhan a víz színén,
olyan itt minden, akár egy költemény.

Repülj velem, nincs veszve semmi még,
ha tudjuk: egymásból soha nem elég.
Szédít a vágy, élni, s megírni, ami jó ...
Ringass álom-kékség, ... fehér hajó...
Miért érdekelne most élet vagy halál,
Mikor egy ilyen álom rántkalál...

Vajda József: A mammutfenyők legendája

Egy holdvilágos nyári éjszakán, Kalifornia partjainál hatalmas tá-bortűz égett. Többen ültek körülötte, nagy törzsek leszármazottai, és némán nézték, ahogy a lángok szelíd, simogató ölelésében egymás után omlanak szét a pattogó ágak. A barázdált arcú, öreg indiánnak eszébe jutott egy nagyon régi történet. Arcán mosoly szaladt át, azzal belefogott a mesébe.

Hatalmas fenyők feszültek ezen a tájon az ég felé akkor is, azon a réges-régi, langymeleg nyárejszakán. A fák, ágaikat egymás felé ingatva össze-összesúgtak, s addig-addig beszélgettek, amíg a fiatalabb fenyők bevallották egymásnak, hogy ők bizony már megunták ezt az egy helyben való álldogálást. Jó lenne elmenni valamerre, szétnézni a nagyvilágban – mondogatták egymásnak.

Igen ám, de a fát földhöz köti a gyökere, hiába erőlködtek, próbálták kihúzni a földből, – mint akinek beszorul a lába valahová –, meg sem tudták mozdítani lábuk álmodott gyökereiket, így hát sóhajtozva, néha szinte sírva továbbra is egyhelyben maradtak. A Nagyszellem látta kínlásukat, átértette vágyaikat és elhatározta, hogy segít rajtuk. És egyszer csak, amikor újból próbálkoztak a fiatal fenyők, hát csodák-csodájára ki tudták húzni gyökereiket a földből, amik azonnal lábakká változtak át, ágaik pedig agyarakká. A legnagyobb ág ormánnyá, hogy fogni tudjanak vele, túlevél ruhájuk pedig pillanatok alatt szőrbundává alakult.

Csodás volt ez az átalakulás, ilyen még nem történt, mióta világ a világ. Az első lépéseik még bizonytalanok voltak, de rövid időn belül megtanultak egyensúlyozni és ahogy végignézték magukon, végtelen boldogság töltötte el őket. Megköszönték szépen a Nagyszellemnek a segítséget, megígérték, hogy nem lesznek méltatlanok soha őseik hírnevéhez. Ezzel el is indultak ismeretlen, a későbbiekben veszélyes kalandokkal tele útjukra. A kardfogú tigris éppen azon a környéken próbált élelmet szerezni magának, amikor meglátta őket. Vicsorogva örvendezett, hogy megvan a zsákmány. Utánuk osonva követte őket titkos utakon, leste a kedvező alkalmat, amikor rájuk támadhat.

A csorda pedig vonult, szépen, sorban. A felkelő Nap fénye először világított rájuk ilyen formájukban, s még ő is nagyot nézett a magasból, nem hitt a szemének. Azt hitte, csak a fény vakítja, nem lát jól. Hiszen tegnapig még nem léteztek ezek a lények, vajon kicsodák lehetnek? A Nagyszellem rákacsintott a Napra: ne csodálkozz, ez az én művem, nem titok. Nézd, hogy mennek, úgy eltávolodtak, hogy földben hagyott idős társaik már nem is látszanak.

A csorda tagjain viszont, rövid időn belül, soha nem érzett, furcsa érzés kezdett erőt venni, amelyet eddigi életükben soha nem tapasztaltak. Korgott a gyomruk, megéheztek bizony, és nem tudták, ez ellen mit lehet tenni. Ekkor kiértek egy hatalmas rétre, ahol tömérdek növény burjánzott, egyikőjük, aki szemfülesebb volt társainál, ormányával letépett egy nagy levelet, szájába tette, rágni kezdte, majd lenyelte. Már nem érezte olyan éhesnek magát és örömmel mutatta társainak is az új tudományt. Tanulták az új tes-

B. Osvát Ágnes

Télvégi kék ragyogás

*Hallgat a folyó, csöndje a felhőig felér,
s a szabad kékben futó, határszéli szél,
fülembe zúg. Félig lehunyt szememben,
örvénylik szépség, álom, a végtelenben.*

*Az idő szikrát fog, a perc múltba ég.
S bár mindennek keresem az istenét,
úgysem találom. Az enyém annyi csak
amennyi bánat-hamuban megmaradt.*

*A házerdők közé kis hó-meséket
rakott a tél, elmúlásának peremén,
s egy égitest-vulkánból egyre ömlött
a folyópartra arany lávafény.*

*Mentek kis pontok, isten vagy az ördög
rabszolgái, - mindkettőé, lehet -
mint máskor is, a megszokás vezette,
s az értelmet kutató képzelet.*

*És itt a parton - egy földgömbnyi világ.
A hófolt mesélt, volt-önmagát kereste,
s vándorútján elvesztett csillagát.*

tüket, az új életüket, mostmár tudtak tehát járni és enni is megtanultak.

Közeledett az alkony, a kardfogú tigris elérkezettnek látta az időt a támadásra és egy sűrű bokor fedezékéből előrontott. Rávetette magát az egyik állatra és belemélyesztette a fogait. Társai megijedtek és trappolni kezdtek, míg a kardfogú jóllakott zsákmányából. De a csorda tagjai okultak az esetből és eldöntötték, hogy jó lesz vigyázni ezzel a nagyfogú vadással, s legközelebb amikor rájuk akart támadni, két lábra ágaskodva csaptak rá az ormányukkal. Olyan alaposan helybenhagyták, hogy alig tudott elmenekülni. Ők meg rájöttek, hogy mennyire erősek és mind merészebbekké váltak. Csak mentek, vándoroltak egyik helyről a másikra, közben legelészték, sokáig nem maradtak egy helyen. Egyszer csak elértek egy sziklával körülvett völgybe. Az egyik szikla mögül egy kétlábú járó lény ugrott elő, első két lábával hosszú ágat fogott. Üvöltözve rázta a vastag ágat feléjük, aztán egyre több ilyen kétlábú bukkant fel a sziklák mögül. A csorda megrémült és szaladni kezdett a másik irányba, sajnos a mélyedés szélére értek, amibe két társuk belezuhant, ők pedig amikor látták, hogy nem tudnak segíteni rájuk, kénytelenek voltak sorsukra hagyni őket. A távolból visszanézve még látták, ahogyan a kétlábú lények leereszkednek a szakadékba és elvonszolják társaik élettelen tetemét. Első alkalommal hallották a kétlábúak szájából ezt a szót, hogy: Mammút, később rájöttek, hogy a kétlábú mindig ezt kiabálja, amikor meglátja őket. Elgondolkodtak: akkor vajon ők lennének a mammutok?

A kétlábú járó lényekkel a továbbiak során nagyon meggyűlt a bajuk. Nem lehetett elijeszteni őket, mint a kardfogút, és mindig olyan váratlan időben és helyen támadtak, hogy nem lehetett védekezni ellenük. Igaz, előfordult néha, hogy egyet-egyet elkaptak közülük az ormányukkal, földhöz vágták és rátapostak, de a többi akkor sem hátrált. Bizony, ők voltak az emberek, a vadak számára legfélelmetesebb ellenfél. Bár ritkán találkoztak össze, de olyankor több társukat veszítették el, mint a kardfogúval vívott harcukban.

Telt-múlt az idő, a rossz élmények után újabb csodák vártak rájuk. Megszülettek az első mammutbébik. Nagy szeretettel fogták körbe kicsinyeiket, ormányukkal simogatták, testükkel védték őket a kardfogútól és a hidegtől. A kicsinyek hamar felnőttek, így egyre többen lettek, míg egy szép nap elhatározták, hogy több csordára oszlanak és így folytatják útjukat. Aztán ha néha össetalálkoznak, elmesélik egymásnak, hogy merre jártak, mi mindent fedeztek fel a nagyvilágból.

A legnagyobb csorda, Nagy Agyar vezetésével, északnak vette útját. Nagy Agyar erős és okos mammut, ő volt az, aki először húzta ki a gyökereit a földből és megállt a lábán, merészsége a hosszú vándorút alatt is kitartott. Azonban egyszer elértek egy olyan száraz területre, ahol sokáig nem találtak vizet, s a csorda egy idő után már alig vonszolta magát. Ekkor Nagy Agyar egyedül nekilendült abba az irányba, amerre az ösztöne vitte, és hama-

rosan rátalált egy friss vízü tóra. Miután őmaga eleget ivott, ormányát teleszívta vízzel, így sietett vissza a hátrahagyott csapathoz. A leggyengébbeknek az ormányával töltött vizet a szájába, így új erőre kaptak és együttesen indultak a tóhoz, amit mostmár hamar elértek és teleihatták magukat. Nagy Agyar méltó vezetője volt a csordának, elszántságával megmentette az életüket. Az idő azonban telt-múlt, Nagy Agyar is előregedett, egyre nehezebben tudott már járni. Lépteit már nem dübörögtek többé olyan hangosan, majd egy szép napon a földre roskadt. Társai hiába próbálták felsegíteni, semmiképp nem sikerült felállnia. A többiek tanácsot adtak, álltak mellé, nem értették, mi történik. Amikor a kardfogú vagy a kétlábú támadt valamelyik társukra, azok is éppen ilyen mozdulatlanokká váltak, de Nagy Agyart senki nem támadta meg, mégsem mozdul. Bizony, a mammutok első, nagy vezére kilehelte bátor lelkét, ami talán visszatért az erdőbe, ahonnan elindultak. Nem volt mit tenni, új vezetőre kellett választaniuk. Két esélyes volt erre a célra, Hosszú Ormány és Böhöm, akik mindketten vezérek szerettek volna lenni. Egymásra rontottak hát, agyaraikat összekasztották, a föld csak úgy remegett hatalmas lábaik dübörgésétől. Izmaik megfeszültek, nehéz lihegésüktől vált hangossá a környék. Sokáig küzdöttek egymással, hosszú volt a harc, de végülis Hosszú Ormány gyengült el hamarabb és feladta, így Böhöm lett a csorda új vezére. Ő kalandosabb természetű volt és új irányba vezette társait. Egy idő után magas hegyek tűntek fel szemük előtt, Böhöm előre ment, fürkész tekintete kereste a helyet, ahol átkelhetnének. Úgy vélte, meg is találta és boldogan iramodott vissza a csapathoz. A mammutok szépen, sorban haladtak a hatalmas sziklafalak között. Lihegésüket, horkantásaikat félelmetesen visszhangozták a hegyek. Ám minden viszontagság ellenére sikerült átkelniük, csakhogy odaát nagy hideg és hó fogadta őket. A hó alól nagy nehezen tudták kitérni ormányukkal a növénymaradékokat, nagyon legyengült az egész csapat a hosszú tél alatt. De ezt is túléltek és amikor végre valahára bekövetkezett az olvadás, éppen egy dús legelőre értek, ahol aztán telelehetnék magukat. Boldogan vonultak volna tovább, amikor egyikük, amelyik elől ment, egyszer csak hirtelen beesett valamibe és eltűnt a föld alá. Aztán utána sorban mindenik, amelyik csak a nyomába lépett. A többiek rémülten hátrálni kezdtek, amikor látták, hogy valahonnan előugranak a kétlábúak és kövekkel, dárdákkal dobálják a gödörben lévő tehetetlen társaikat. Akkor jöttek rá, hogy a gödrök gondosan be voltak takarva ágakkal, levelekkel, nem lehetett észrevenni, hol leselkedik rájuk a veszély. Bizony, öt társuk maradt ott ekkor. Arra is rájöttek, hogy a kétlábú újfajta csapdát eszelt ki számukra, amit szinte lehetetlen elkerülni. Eddig kerülték a szűk, sziklás helyeket és megúszták a kétlábúak támadásait, de ezzel az újfajta csapdával bonyolultabbá vált a helyzetük. Böhöm parancsára, ezután igyekeztek szorosan egymás nyomában járni, és ha az első beleesett egy gödörbe, a többiek igyekeztek messze kikerülni a helyet. A telek is egyre hosszabbak és hidegebbek lettek, nehéz helyzetbe kerültek a mammut-csordák. A hideget még tűrték volna, de az élelem egyre kevesebbé vált. Velőt dermesztő szelek fújtak, a gyengébbek nem nagyon bírták a menetelést, mindegyre lemaradtak a csordától. Ők ott is maradtak örökre, belepte őket a hó és a jég. Böhöm összehívta maradék társait és hosszas megbeszélés után úgy döntöttek, hogy talán jobban teszik, ha megpróbálnak visszajutni a szülőföldjükre. El is indultak, de mivel a régiek közül már egy sem élt, így egyikük sem ismerte a hazafelé vezető utat, csak őseik meséiből.

Érdekes és szép volt a vándorélet, de roppant fárasztó és veszélyes is. Nemsokára sebesfolyású, mély folyóhoz értek. Böhöm kereste a helyet, ahol kicsit keskenyebb lenne a folyó. Nagy szerencsájukra a parton hatalmas fák álltak, így a mammutok óriási erejüket igénybevéve nekirugaszkodtak a fáknak, a föld is felszakadt feszülő lábaik nyomán, s a fák szép lassan dőlni kezdtek, majd egészen kidőltek, hídát alkotva a folyón át. Ezen a természe-

tes hídon aztán szép rendben áthaladt a csorda, csak egy fiatal mammut csúszott bele a vízbe, mert kíváncsiságában túl közel hajolt. Böhöm a parton vágatott, abban az irányban, amerre a víz sodorta meggondolatlan társát, majd amikor az kicsit közelebb került a parthoz, egy vastag ágat nyújtott be neki. A fiatal mammut azt ormányával jól megfogta, így Böhöm szerencsésen ki tudta húzni a partra a vágatató folyóhabok közül.

Továbbmenve, nemsokára egy másik, kisebb csordával találkoztak, akik elmesélték, hogy nem találtak már sehol ennivalót és a kétlábúak is gyakran támadtak rájuk. A két csordavezető elhatározta, hogy együtt folytatják útjukat. Így együtt, erősebbekké váltak, ugyanakkor gyorsabban kellett haladniuk, mert hamarabb elfogyasztották az útjukba eső táplálékot. Amikor erdő állta útjukat, az sem jelentett akadályt számukra. Ahol nem fértek át, ott ki-döntötték a fákat, széles, letarolt sáv jelezte útjuk nyomát. Egy éjszaka, amikor egymáshoz bújva aludt a csorda szinte minden tagja, csak Böhöm virrasztott éberén, hatalmas fényességet látott az égen, olyat, amilyent még soha azelőtt. És a fényesség egyre csak közeledett. A többiek is felébredtek a nagy fényre, majd veszélyt szimatolva felhorkantottak és vágatni kezdtek. Nem értették mi elől futnak, de ösztönösen megéreztek a közelgő bajt. Aztán iszonyú robaj hallzott és akkora szélökés támadt, hogy a gyengébbeket a földhöz teremtette. Hatalmas meteor csapódott be a közelükben, de ők nem tudhatták, hogy mi ez. Reggel a nap fénye is csak sejtelmes kis sugarakban tudott áttörni a porfelhő mögül. És ez hosszú napokon keresztül így maradt. Nagyon hideg lett, amivel még megbírkóztak volna, de ennivaló egyre kevesebb akadt. Az erősebbek megpróbálták segíteni gyengébb társaikat, de amikor azok a földre rogytak, már nem volt mit tenniük. Mentek, vonultak, óvatosan kikerülték a hatalmas krátert, ami a becsapódás helyén keletkezett, ez a kerülő alaposan meghosszabbította kitérő útjukat. Egyre lassabban tudtak haladni, lábaik puffenése mind halkabbá vált. De haladtak rendületlenül, hasig érő hóban, korgó gyomorral, most már éppen csak a kétlábon járó támadók hiányzottak, akik sajnos nem maradtak el, mert az ember is éhes volt, ennie kellett. Sokan estek a kétlábúak csapdáiba, néhányukat meg a kardfogú pusztította el. Böhöm csapatából már alig maradtak egy páran, amikor újabb csapattal találkoztak, ami hozzájuk csatlakozott. Nemsokára hatalmas mocsárhoz értek, akkorához, hogy megkerülni nem lehetett, így óvatosan megpróbáltak átkelni rajta. Azonban minden óvatosságuk ellenére, sokan bele-süppedtek a mocsárba és ott is maradtak. Akik kijutottak, azoknak szerencséjük volt, mert a mocsáron túl dús legelőre találtak, ahol kedvükre jóllakhattak és kipihenheték magukat. A fiatalok futkároztak, birkóztak egymással, akkoriban egy darabig boldog idők jártak. Vándoroltak egyik helyről a másikra, ennivaló után kutattak, de igyekeztek abban az irányban haladni, amelyről őseik meséltek, és amiről azt gondolták, hogy elődeik valaha onnan indultak el. Időközben Böhöm is eltávozott közülük, egy kétlábú dárdája eltalálta, amint hőiesen próbálta védeni a csordát. Új vezérek váltották egymást, de a csorda mégis rohamosan fogyatkozott, aztán egyszer keskeny földsávhoz értek, ami hatalmas vízen át vezetett. Eszükbe jutott, hogy erről hallottak mesélni a régiektől, innen tudták, hogy helyes irányban haladnak. Mentek, mentek, legyengülve, már-már reményvesztetten, amikor óriási szakadék szélére érkeztek. Minden irányból kétlábúak rohantak elő, dárdák röptek feléjük, a fejevesztett csorda rémülten próbálta meg átgugrani a szakadékot, de szinte mindannyian belezuhtak. Egyedül egy fiatal bikának sikerült a nagy mutatvány, ő volt a leg-erősebb és legfürgébb a csapatból. A túloldalról, végtelen szomorúsággal tekintett vissza elvesztett társai tetemére, és arra gondolt, hogy mostmár talán ő az utolsó mammut. Ez a gondolat egyben erőt is adott neki, mert tudta, hogy ő az, akinek el kell vinnie a hírt, a valamikor az erdőben maradt társaknak, el kell mesélnie, hogy mi történt velük, amióta elindultak onnan. Eltökélten indult útnak

újból, ahol kétlábút szimatolt, azokat a helyeket igyekezett elkerülni, a kardfogú támadásait pedig mindannyiszor vissza tudta verni. Egyetlen cél lebegett előtte: mihamarább elérni az ősi földet, az erdőt. Hosszú, nagyon hosszú és kimerítő volt az út, már alig tudott egyet is lépni, amikor hirtelen meglátta a vágyott erdőt. Érezte, hogy hazaérkezett. Egy utolsó lendülettel még odalépett a fenyőkhöz, amik előbb gyanakodva nézték, de aztán hamarosan rájöttek, hogy annakidején elvándorolt társaik közül tért vissza valamelyik. Az utolsó mammut még el tudta mesélni, – amennyit ő is tudott az öregek elbeszéléseiből, – hogy hosszú vándorlásuk alatt mi minden történt velük, a hatalmas fenyők meg álmélkodva hallgatták. Mondókája végére érve, fáradtan lehunyta a szemét és többé már nem is nyitotta ki. Ott, ősei lábánál, a sokszor megálmódott szülőföldön szenderült örök álomra az utolsó mamut. A fenyők pedig ágait mammutagyarhoz hasonlóan hajlították be, ezzel is jelezve, hogy örök időig tisztelettel fognak emlékezni kalandkereső társaikra.

A később odaérkező kétlábúaknak feltűnt ez a nagy hasonlóság és a mammutfenyő nevet adták nekik. A mammutoknak, akik a világ legnagyobb élőlényei voltak, a mammutfenyők méltó emléket állítottak.

Mire az öreg indián befejezte ezt a gyönyörű történetet, a tábortűz utolsó lángjai is ellobbantak, s a hatalmas fák közül mintha tompa dübörgés hangzott volna, majd egyre jobban rájuk terült a fény: új nap virradt a mammutfenyők erdejére. Többszer éve állnak ők ott, ahol most is láthatóak és még hosszú időn át ott fognak állni, hacsak a romboló ember ki nem vágja őket. Reménykedjünk abban, hogy talán mégsem teszi majd meg...

*Jól megérdemelt,
kellemes nyári szünidőt kíván
mindannyioknak és továbbra is
várja leveleiteket, javaslataitokat
a szerkesztő néni, az alábbi címre:*

B. Osvát Ágnes

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.
Telefon: 00 40 265/249918, 00 40 365/803670,
00 40 770/173128, 00 40 731/187638
E-mail: osvatagnes@gmail.com
osvatagnes@freemail.hu

Felhívás az Átalvető Előfizetésére

Belföldi éves előfizetési díj 1.500 HUF
Külföldre: Európában 10 EUR
Tengeren túlra 20 USD

Az éves előfizetéseket egyszerű (rózsaszínű) postai utalványon kérjük feladni a következő címre:
EKOSZ 7101 Szekszárd I.
Postafiók: 480

(Külföldi olvasóink eddig is megtalálták a módját a valuta elküldésének, vagy itteni rokonaik, barátaik révén juttatták el a megfelelő összeget forintban.)

Felhívjuk támogatóink figyelmét, hogy a támogatásként küldött összegről kérésükre az adóalap csökkentésére felhasználható APEH-igazolást állítunk ki. Ehhez az előfizetési címre kérjük megküldeni az adóalany nevét, címét, adószámát.

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk az interneten a www.erdelyikor.hu címen olvasható, és az új lapszám megjelenésével cserélődik.

Támogatások – a beérkezés sorrendjében

(az előfizetői díjat meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak)

1. Czire Dénes	Pilisjászfalu	1500 Ft	35. Rácz Sándor	Zsámbék	500 Ft
2. Dr. Kasza Margit	Iregszemcse	1500 Ft	36. Dr. Szabó Ilona	Budapest	3500 Ft
3. Dr. Horváth Sándor	Pécs	1500 Ft	37. Prof. Dr. Vincze János	Budapest	8500 Ft
4. Dolmai Árpád	Nyíregyháza	1500 Ft	38. Prof. dr. Kisgyörgy Árpád	Marosvásárhely	50 RON
5. Dr. Babos Éva	Cece	3500 Ft	39. Prof. dr. Tökés Béla	Marosvásárhely	20 RON
6. Kriza Kálmán	Budapest	1500 Ft			
7. Dr. Kiss János József	Tatabánya	1500 Ft			
8. Dr. Farkas Szabolcs	Monor	5000 Ft			
9. Oroszki Istvánné	Bonyhád	3500 Ft			
10. Ifj. Hollósy István	Németh	1000 Ft			
11. Hollósy István	Székelyudvarhely	4000 Ft			
12. Horváth Magdolna	Jászfelsőszentgyörgy	1500 Ft			
13. Bajkó Sándor	Csikserede	4000 Ft			
14. Paul Takács	Németh	1000 Ft			
15. Dr. Molnár János	Siófok	2500 Ft			
16. Dr. Z. Zwada András	Békéssz. andrás	20 CHF + 10 USD			
17. Varró Gábor	Szentpéterszeg	500 Ft			
18. Fekete István	Nyíregyháza	500 Ft			
19. Dr. Buzás Gáborné	Abda	2500 Ft			
20. Johann Ponner	Németh	1700 Ft			
21. Szelbor Vilmosné	Gödöllő	500 Ft			
22. Székely Csaba	Békéscsaba	1000 Ft			
23. Dr. Lőrincz Z. András	Baktaszék	3500 Ft			
24. Dr. Miklós Illdikó	Mátészalka	1500 Ft			
25. Dr. Cey-Bert Róbert	Siófok	500 Ft			
26. Román Elemér	Szentendre	1000 Ft			
27. Dr. Berényi Károly	Hódmezővásárhely	2000 Ft			
28. Török István	Sárospatak	3500 Ft			
29. Molnár Szabolcsné	Budapest	1500 Ft			
30. Banner Zoltán	Békéscsaba	500 Ft			
31. Dr. Szabó Éva	Pápa	500 Ft			
32. Dr. András Emil	Székelyudvarhely	13.500 Ft			
33. Péter Péter	Székelyudvarhely	8500 Ft			
34. Máriás József	Nyíregyháza	1500 Ft			

Köszönjük!

Helyesbítés: Előző lapszámunk támogatói listájában Szolnai Ádám (Lugano, Svájc) nevét tévesen Árpádnak írtuk. Régi hűséges olvasónk elnézését kérjük.

Erdélyi olvasóink figyelmébe!

Lapunkat a kezdetektől erdélyi olvasóinknak térítésmentesen küldjük. Ezt elvi megfontolásból tesszük, az erdélyi magyarságnak juttatott közvetett támogatásnak, lapunk értelmét érintő alapelvnek tekintjük, ezért a továbbiakban is így szeretnénk tenni. Mindennek, egyáltalán lapunk egészének anyagi alapját előfizetőink támogatásai, 1%-s SZJA felajánlásai biztosítják. Közöttük eddig is szép számmal ott voltak/vannak erdélyi lakhelyű olvasóink is, az általános kö-szönet őket kiemelten illeti. Mindemellett, a gazdasági-anyagi viszo-nyok hóni romlása közepette (miközben az előfizetői díjat nem emel-tük) szükségesnek érezzük felhívással fordulni Önökhöz: aki csak te-heti, és ennek módját megtalálja (személyesen, ittjártakor, vagy köz-vetítőkön, rokonokon, stb. keresztül) a megjelölt belföldi (tehát az odaátra küldés plusz-költségeit nem tartalmazó) előfizetői díjat a megjelölt címre megküldeni szíveskedjék, természetesen nevének, lakcímének feltüntetésével! A lap további kézbesítésének ez tovább-ra sem lesz feltétele, hiszen jól tudjuk: Önöknek, kiváltképpen a szár-ványban élőknék nyújt legtöbbet az a lap. Baráti tisztelettel – a szerk.